PRIMA PARTE.

I.

Dacă această poveste s-a petrecut sau nu cândva, nimeni n-ar putea-o spune cu adevărat, căci întâmplarea cu care începe povestirea – o povestire care se prelungeşte până aproape în zilele noastre – s-a petrecut în satul Crasnoie, la o dată atât de îndepărtată, încât şi cei care ar putea adeveri cele întâmplate sub ochii lor, atunci, s-au stins din viaţă. Ba mai mult chiar supravieţuitorii acelor vremi povestesc şi ei cele-ntâmplate în felurite chipuri, unii zicând că nici nu-şi prea amintesc de ele. Şi la drept vorbind nici nu se ştie dacă aşa-zisa întâmplare chiar ar avea o atât de mare importanţă încât să fie reţinută de cititor. În ceea ce mă priveşte, eu am strâns tot ce am putut auzi pe seama ei neadăugând de la mine prea multe, aşa că, în cele din urmă, întâmplările părându-mi-se interesante, m-am hotărât totuşi să le pun pe hârtie. Iar dacă cumva nu-ţi fi de aceeaşi părere cu mine, şi paginile ce urmează vă vor plictisi sau vă vor părea lipsite de interes, ori proaste, scuipaţi în scârbă şi faceţi-vă că nu le-aţi citit.

Era cam înainte de război, pe la sfârşitul lui mai sau începutul lui iunie, 1941, ori cam pe atunci-cândva. O zi ca toate celelalte, dogoritoare cum era şi firesc să fie în acea perioadă a anului. Toţi colhoznicii erau ocupaţi cu treburile câmpului. Niura Beliacova, care lucra la poştă şi nu prea avea de a face cu colhozul, profita de ziua ei liberă ca să facă ceva în propria-i grădină de zarzavat, la nişte cartofi. Căldura era însă atât de puternică încât, după ce săpase vreo trei rânduri lungi, foarte lungi, Niura căzu istovită. Rochia i se udase toată pe spinare şi la subţiori încât, uscându-se, se făcuse albă de sare. Sudoarea-i năpădise

ochii şi biata fată se oprise-n loc să-şi aranjeze părul, scăpat de sub maramă, şi să se uite, după soare, dacă nu cumva era şi vremea prânzului.

Soarele însă dispăruse şi o pasăre mare de fier cu cioc, acoperind tot cerul, tocmai se năpustea spre ea. Biata Niura ţipă de spaimă, îşi acoperi faţa cu palmele şi se aruncă la pământ. Vierul Borca, porcul ce râma pe lângă prispă, se dădu şi el într-o parte o clipă, apoi, simţind că nu-i nicio primejdie care să-l pască, îşi văzu în continuare de ale sale.

Niura, pierdută cu firea pentru moment, îşi reveni. Soarele-i ardea spinarea şi-n jur mirosea a bălegar şi a pământ uscat. Găinile cotcodăceau şi ele pe alături şi vrăbiile sporovăiau în stol. Viaţa mergea înainte iar Niura, deschizând ochii, simţi sub ea pământul proaspăt săpat. Ce o fi cu mine pe jos? se-ntrebă ea uimită. Şi deodată îşi aminti de pasărea cu cioc de fier.

Niura era fată tânără şi destul de şcolită. Citea chiar şi „Almanahul activistului”, la care Kilin, secretarul de partid, era abonat. Şi-n acest almanah scria clar că toate superstiţiile nu sunt decât bâiguieli ale minţii noastre obscurantiste de care trebuie să scăpăm neapărat, lucru de altfel ce-i părea şi ei foarte firesc. Şi, când întoarse capul spre dreapta, zări vierul lângă prispă, ca de obicei, pe unde apuca; deci nu se-ntâmplase nimic neobişnuit. Iar mai departe, tot întorcând capul, zări şi cerul albastru şi soarele de un galben strălucitor. Numai că, revenindu-şi de-a binelea în fire şi, uitându-se spre stânga, iar căzu la pământ. Înspăimântătoarea pasăre nu era o vedenie, şi zăcea aidoma, nu departe de grădina ei, cu aripile-i verzi şi mari larg deschise.

„Piei satano! Piei satano!” îşi zise ea în gând făcându-şi semnul crucii, ca să se apere într-un fel de cele rele. Dar, crucindu-se, cum stătea culcată, nu-i era deloc la-ndemână. Ce să facă însă că-nţepenise de spaimă şi nu se mai putea ridica de jos. Deodată îi trăsni prin minte: „Dă-i un aeroplan! Da, un aeroplan!” pe care ea, biata fată, îl socotise pasăre de fier, iar ceea ce i se păruse cioc nu era

altceva decât elicea care se oprise-n loc. De fapt, după ce zburase peste acoperişul casei lui Niura, avionul aterizase numaidecât pe iarbă îndreptându-se spre Fedea Recetov pe care mai, mai că-l răsturnase cu aripa dreaptă. Fedea, un găligan roşcat, poreclit „spătosul” cosea ceva prin preajmă. Şi pilotul, nepăsându-i de cele de primprejur, scoase capul din carlingă strigând:

— Ei, omule! Ce sat e ăsta?

„Spătosul”, foarte liniştit, se apropie atunci de avion şi spuse blând că satul se numea Crasnoie, după ce mai înainte se numise Griaznoie1. Şi, mai departe, că de acelaşi colhoz ţineau şi Kliucvino şi Noul Kliucvino; amândouă însă de partea cealaltă a râului, Kliucvino cel vechi2, deşi dincoace de râu, ţinea totuşi de un alt colhoz, unul însă se numea Spicul Roşu, iar altul Voroşilov3. Apoi că, la Voroşilov, în cursul ultimilor doi ani, se perindaseră trei preşedinţi. Primul fusese arestat pentru furt, al doilea pentru seducere de minori, iar al treilea, grăbit să pună ordine-n lucruri, pusese ceva la-nceput, dar, bând, nu se oprise până ce nu-şi păpase toată averea şi delapidase şi toate fondurile colhozului – şi spânzurându-se de propriul birou în cursul unei crize de delirium tremens, lăsase în urmă scris doar atât: „he, he”, urmat de trei semne de exclamare. Ce or fi însemnat însă aceste he-he-uri, nimeni n-a reuşit să spună. Cât despre preşedintele colhozului local, cu toate că şi el bea zdravăn, ce să se spună decât că omul nu ajunsese încă în pragul disperării.

„Spătosul” i-ar mai fi dat apoi pilotului şi alte detalii suplimentare privind viaţa satelor din jur, numai că, între timp, colhoznicii dădeau buluc peste ei.

Şi primii care sosiră fură copii. Femeile se străduiau să-i ajungă din urmă, care cu ţâncii de mână, care însărcinată, care şi cu sarcină şi cu copii. Unele-i aveau agăţaţi de fuste, altele de mână în timp ce în braţe mai aveau câte un sugar şi-n pântece unul gata să-l nască. De altfel la Crasnoie – şi parcă numai la Crasnoie?! – femeile năşteau pe rupte; nici nu se termina bine o sarcină şi-ncepea alta.

În urma femeilor veneau cei mai mărişori, iar mai încolo, lăsându-şi lucrul, se vedeau alergând alţi colhoznici cu coase, greble şi seceri, totul aducând de altfel a răscoală ţărănească, tablou agăţat altminteri şi pe peretele clubului din centrul ţinutului.

Căzută încă la pământ, în grădină, Niura deschise ochii şi se ridică într-o rână. „Doamne! îşi zise ea cu teamă; eu sunt întinsă pe jos şi oamenii se uită la mine!”

Şi, tremurând încă pe picioare, se strecură printre ostreţele gardului îngroşând rândurile mulţimii care creştea mereu. În urmă erau femeile iar ea, dând din coate, se strecură printre ele mai în faţă.

— Fie-vă milă, suratelor, şi lăsaţi-mă să trec. Şi femeile se dădeau la o parte pricepând din glasul Niurei că ea trebuia să ajungă în faţă.

Printre bărbaţi se strecură la fel:

— Fie-vă milă şi lăsaţi-mă să trec!

Aşa ajunse în cele din urmă în primul rând de unde văzu mai bine avionul (o dâră lungă de ulei îi curgea pe fuselaj) şi pe pilot în bluza-i de piele. Sprijinit de o aripă, şi privind şi el uluit la lumea care se apropia, îşi învârtea între timp pe un deget casca murdară cu ochelarii fumurii.

Alături de Niura era Spătosul care, lingând-o cu privirea de sus în jos, spuse mândru şi râzând:

— Ei, Niura, uite că n-ai murit! Şi eu care te credeam gata. Dar eu am văzut primul avionul, zău! Eram acolo, pe deluşor, coseam şi numai ce văd odată că se prăvale, şi tocmai pe acoperişul tău, pe horn, Niura. Credeam c-o să ţi-l dărâme.

— Ia nu mai lătra atâta, îi zise Nicolai Kurzov. Spătosul se opri din vorbă şi-l măsură cu privirea de sus în jos. Îl depăşea lunganul cu un cap.

— Câinii latră, nu eu, îi răspunse el după ce se mai gândi o clipă. Eu vorbesc. Iar ţie tacă-ţi fleanca şi n-o mai deschide decât când te-oi lăsa eu. Înţeles? De nu, puşchea pe limba ta.

Apoi privi spre mulţime, trase cu ochiul spre pilot şi, satisfăcut de efect, continuă:

— Aeroplanul, Niurca, uite aşa ţi-a trecut de horn, la două degete. Şi poate şi mai aproape. Iar, dacă ţi-ar fi prăvălit hornul, mâine ai fi fost la morgă. Eu nu te-aş fi căutat acolo, dar Kolea Kurzov sigur te-ar fi căutat. Trupurile de femei îl interesează. Anul trecut, la Dolgov, miliţia l-a-nchis trei zile pentru că se ascunsese sub o bancă în baia femeilor.

Lumea din jur începu să râdă ştiindu-i gogoşile. Şi, când se potoliră, Ştefan Lucov îl întrebă:

— Hei Spătosule! Spătosule! când ai văzut aeroplanul că se lasă pe casă, n-ai făcut pe tine?

Spătosul zâmbi dispreţuitor, vru să scuipe dar, negăsind unde – lumea îl înconjura din toate părţile – îşi înghiţi scuipatul.

— Şi de ce, măi, să fac pe mine? Ce, era aeroplanul meu, hornul meu? că dac-ar fi fost ale mele atunci aş fi avut ce să fac, altfel…

Atunci unul dintre ţâncii strecuraţi printre picioarele oamenilor se desprinse din mulţime şi lovi c-o bâtă într-una din aripile avionului, care sună ca o tobă.

— Eşti nebun?! îi strigă pilotul.

Copilul, speriat, se strecură iar în mulţime ieşind apoi din ea fără bâtă.

Spătosul dădu din cap şi-l întrebă, tâmpit, pe aviator:

— E făcută din piele de porc, aripa?

— Din gutapercă, îi răspunse pilotul.

— Şi ce-i aia?

— Ceva ca o pânză.

— Ciudat, zise Spătosul. Eu aş fi crezut că-i tot din fier.

— Dac-ar fi din fier, zise Kurzov, motorul nu l-ar putea ridica de jos.

— Dar nu-l ridică motorul, ci forţa ascensională, interveni Gladiscev, un paznic de magazie, vestit pentru ştiinţa lui.

Toată lumea îl respecta pe Gladiscev pentru câte ştia, însă aici era ceva ce parcă nu se potrivea.

Femeile însă nu ascultau conversaţia şi sporovăiau

între ele. Fără a se preocupa de prezenţa lui vorbeau de noul venit, adică despre pilot, ca despre ceva neînsufleţit, comentându-i până şi veşmintele.

— Jacheta, măi muierilor, e sută-n sută din piele de viţel, zicea Taica Gorciocova. Şi-ncreţită pe deasupra! De aceea se şi vede că viţelul nu-i prea scump.

Ninca Kurzova nu era de aceeaşi părere.

— Nu-i de viţel, e de ied.

— Nici poveste, se indignă Taica. Cum să fie de ied? Iedul e scorţos.

— Şi ăsta nu-i scorţos?

— Pipăie şi o să vezi.

Taica îl privi pe pilot cam ponciş:

— O să-l pipăi eu, dar mă tem că s-ar gâdila.

Omul roşi neştiind ce să zică. Dar sosirea la faţa locului a preşedintelui de colhoz, în şareta cu două roate, îl scoase din impas.

Incidentul îl surprinsese pe Golubiev tocmai când se dusese cu contabilul Volcov, la mama Dunia, o ţărancă bătrână care făcea ţuică pe-ascuns. Urmarea: preşedintele colhozului se dădu jos din şaretă clătinându-se în căutarea bâtei de sprijin. De altfel, omul nu se apucase de mult de băut, dar se apucase cu fervoarea celui de dinaintea lui, preşedintele care se spânzurase în vechiul Kliucvino. Unii însă ziceau că bea pentru că era beţiv, alţii c-ar fi avut necazuri familiale. Şi familia-i era impunătoare: o nevastă bolnăvicioasă tot timpul (se plângea de şale) şi şase copii murdari care se ciorovăiau întruna.

Şi asta ca asta, dar pe deasupra nici treburile în colhoz nu prea mergeau bine. De fapt nici prea rău – şi, dintr-anumite puncte de vedere, Golubiev n-ar fi avut de ce se plânge – numai că lucrurile se stricau pe an ce trecea. La început, când se strânsese la un loc toată averea izbelor4 fusese ceva nemaipomenit şi administrarea totului adunat la un loc era plăcută; după aceea însă unii se răzvrătiseră şi voiseră să-şi ia bunurile înapoi, cu toate că aşa ceva nu prea era îngăduit. Şi de atunci preşedintele se simţise parcă precum femeia pusă de pază în vârful unei

grămezi de lucruri; toţi îl năpădiseră din toate părţile, furându-l şi necăjindu-l care mai de care, unul trăgându-l de o mână, altul smulgându-i ceva din cele pe care stătea, iar el, dând să nu-i lase, vedea că până să se ocupe de unul, celălalt şi ştergea puţină. Or atunci ce să faci?

Preşedintele suferea din această pricină fără să-şi dea seama că nu el era singurul vinovat de această stare de lucruri. Şi aştepta zilnic să-i vie o inspecţie care să-l izbăvească de toate păcatele, o dată pentru totdeauna. Pentru moment însă lucrurile mergeau cum mergeau. De sus, de la raion, mai veneau din când în când diverşi controlori, inspectori şi instructori cu care bea ţuică, mânca slănină cu ouă, scriau la urmă procese verbale şi se descurcau ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Şi preşedintele colhozului ajunsese să nici nu se mai teamă de ei. Totuşi, nefiind tocmai prost, simţea el că-ntr-o bună zi o să pice deasupră-i o inspecţie de foarte sus care o să-l scape de toate, pentru că nici aşa nu mai puteau merge lucrurile.

Astfel că, atunci când auzi că aterizase un avion lângă casa Niurei Beliacova, Golubiev nu fu deloc mirat şi, socotind că sunase ceasul pedepsei, se pregăti să-l înfrunte vitejeşte. Îi porunci contabilului Volcov să strângă sfatul popular, bău câteva ceşti de ceai care să-i parfumeze duhneala de samagon5, se urcă în şaretă şi porni să-şi înfrunte soarta.

La sosirea lui, mulţimea se dădu la o parte formând între pilot şi el un cordon viu. Îl străbătu oarecum sigur de sine şi-i întinse pilotului mâna încă de departe.

— Golubiev Ivan Timofeevici, preşedinte de colhoz, îi spuse el limpede străduindu-se să-şi şi reţină puţin răsuflarea.

— Locotenent Meleşco, răspunse pilotul.

Preşedintele, puţin dezamăgit de tinereţea şi gradul modest al reprezentantului înaltei comisii, se feri oarecum să arate aceasta.

— Încântat. Dar cu ce v-aş putea ajuta?

— La drept vorbind nici eu nu prea ştiu. Ţeava de

alimentare cu ulei s-a spart şi motorul m-a lăsat. Aşa că am aterizat forţat.

— Dar aveţi un ordin de serviciu?

— De ce ordin de serviciu? V-am spus doar că am aterizat forţat. M-a lăsat motorul.

„Vorbe", îşi zise preşedintele în sinea lui şi apoi cu glas tare:

— Dacă vi s-a stricat motorul, vă putem da o mână de ajutor. Ştefan, strigă el întorcându-se spre Lucov, ia uită-te tu puţin despre ce-i vorba. E tractorist, explică el şi-i în stare să demonteze şi monteze orice maşină.

— Da, dar să strici nu înseamnă să construieşti, zise Lucov completând cele spuse de preşedinte (şi, scoţând din buzunarul lateral al salopetei lui murdare o cheie englezească pliantă, porni hotărât spre avion).

— Ei, ei, lasă, nu-i nevoie! se repezi după el pilotul. Asta nu-i tractor, e maşină zburătoare.

— Ce are a face, zise Lucov hotărât să treacă la fapte. Un şurub tot un şurub rămâne şi tot în acelaşi fel se înşurubează şi deşurubează.

— Numai că n-ar fi trebuit să aterizaţi aici, zise preşedintele colhozului, ar fi trebuit la Vechiul Kliucvino. Acolo-i un S.M.T. şi un I.A. S.6 V-ar fi reparat totul numaidecât.

— Dar ce poţi să faci când aterizezi forţat, mai ai de ales? Am văzut un câmp nesemănat şi m-am repezit pe el.

— Da, dar sistemul pe care l-am adoptat noi e cel al asolamentelor trienale, zise preşedintele vrând oarecum să se dezvinovăţească pentru câmpul neînsământat. Sau vreţi poate să ne inspectaţi arăturile ori să ne vedeţi şi hârtiile? Poftiţi cu mine la birouri.

— Ce mă interesează pe mine hârtiile dumneavoastră! zise pilotul exasperat de interlocutorul care voia cu orice preţ să abată discuţia pe alt făgaş.

— Dar staţi o clipă… Acolo la birouri aveţi telefon? Ar trebui să telefonez.

— Dar de ce să telefonaţi numaidecât? întrebă Golubiev indignat. Ar trebui mai întâi să aveţi o privire de

ansamblu şi să vorbiţi cu oamenii.

— Ascultă! zise pilotul cu voce rugătoare de data asta, ce mă tot luaţi cu d-astea? Ce să le spun eu oamenilor? Eu cu şefii am treabă.

„Ei, da; e manierat, se gândi Golubiev. Zice dumneavoastră şi-i subţire; nu vrea să vorbească cu poporul, ci numai cu şefii”.

— Cum doriţi, spuse el resemnat. Dar n-ar fi fost rău să vorbiţi şi cu poporul. El vede şi ştie totul. Cei dinaintea dumneavoastră nu se lăsau şi chiar şi băteau cu pumnul în masă. Dar ce atâtea discuţii! (Şi cu un gest de mână îl invită în şaretă). Luaţi loc, o să vă conduc şi o să vorbiţi la telefon cât vreţi.

Colhoznicii se dădură la o parte şi Golubiev îl ajută pe locotenentul Meleşco să ia loc în şaretă, aşezându-se şi el alături.

II.

Năduşit de căldură, cu tunica descheiată şi cu cizmele pline de praf, căpitanul Zagorodnîi, ofiţerul de serviciu al unităţii, observă, de pe pervazul statului major unde era aşezat, o scenă care se desfăşura în faţa porţii cazărmii unde era cantonată compania garnizoanei.

Ivan Cionchin, soldat al armatei roşii, în ultimul său an de serviciu, stătea acolo, mic de stat, rebegit, cu rubaşca boţită sub centură, cu şapca trasă peste urechile-i mari, roşii, cu moletierele răvăşite, în poziţie de drepţi în faţa adjutantului de companie Pescov, pe care-l privea speriat, cu ochii arşi de soare.

Cât despre adjutant, acesta era un blond grăsuţ cu obraji roşcaţi, care stătea comod, picior peste picior, pe o bancă albă de lemn şi fuma liniştit o ţigară.

— Culcat! ordonă adjutantul fără să strige prea tare şi cu oarecare părere de rău. Iar Cionchin execută ascultător porunca.

— Drepţi! (şi Cionchin fu numaidecât în picioare). Culcat! Drepţi! Culcat! Tovarăşe căpitan, îi strigă el lui Zagorodnîi, aţi putea să-mi spuneţi cât e ceasul la dumneavoastră?

Căpitanul se uită la ceasul lui, marca Kirov7 – care nu era aur decât în imaginaţia înflăcărată a adjutantului – şi răspunse domol:

— Zece şi jumătate.

— Devreme, se plânse adjutantul, şi-i o căldură sufocantă! (se întoarse spre Cionchin) Drepţi! Culcat! Drepţi!

Plutonierul Alimov apăru atunci şi el pe verandă.

— Tovarăşe aghiotant, strigă el, vă cheamă la telefon!

— Cine-i? spuse el întorcându-se cu un aer nemulţumit.

— Nu ştiu, tovarăşe adjutant. Vocea-i e răguşită ca a unuia care-i răcit.

— Întreabă cine-i.

Plutonierul dispăru şi aghiotantul se întoarse din nou spre Cionchin.

— Culcat! Drepţi! Culcat!

Plutonierul reveni, se apropie de bancă şi cu un aer compătimitor pentru Cionchin care era culcat la pământ, raportă:

— Tovarăşe aghiotant, e de la baie. Întreabă dacă să meargă după săpun sau aduceţi dumneavoastră unul?

— Nu vezi că-s ocupat, răspunse aghiotantul preocupat. Spune-i lui Trofimovici să se ducă el (şi întorcându-se încă o dată spre Cionchin:) Drepţi! Culcat! Drepţi!

— Hei, aghiotante, întreabă Zagorodnîi curios, ce ţi-a zis?

— E un şmecher, tovarăşe căpitan, îi explică binevoitor aghiotantul sculându-l cu aceasta pe Cionchin. Culcat! îşi termină stagiul şi nu ştie să salute. Drepţi!

— În loc să salute regulamentar el îşi duce palma cu degetele răsfirate la tâmplă. Şi-n loc să respecte cadenţa în marş, parc-ar merge la plimbare. Culcat! (Aghiotantul îşi scoase batista din buzunar şi-şi şterse gâtul de sudoare). Îţi vine să mori cu indivizi ca ăsta, tovarăşe căpitan! Te ocupi de el, îl educi, îţi toceşti nervii şi la ce bun? Drepţi!

— Pune-l să facă exerciţii la cataramă, sugeră

căpitanul. Să meargă de vreo zece ori în pas cadenţat încolo şi-ncoace şi să salute.

— Asta da, de acord, zise aghiotantul scuipând pe ţigară s-o stingă. E o idee bună, tovarăşe căpitan. Cionchin, ai auzit ce a spus căpitanul?

Cionchin stătea drepţi în faţa lui, răsufla obosit şi nu scotea un cuvânt.

— Uitaţi-vă ce aspect! Plin de praf şi cu faţa murdară: ăsta nu-i soldat ci un fel de nu ştiu ce. De zece ori încolo şi-ncoa, alinierea, şi… (Aghiotantul face o pauză) marş!

— Îmi place, zise căpitanul mustăcind. Aghiotante, dă-i ordin să ridice piciorul corect, la patruzeci de centimetri de sol, chiulangiul!

Aghiotantul, încurajat astfel, strigă:

— Mai sus piciorul! Cotul îndoit, degetele la tâmplă! O să te învăţ eu să-ţi saluţi cum trebuie superiorii. La dreapta… marş!

Telefonul sună atunci iar pe culoarul statului major. Zagorodnîi aruncă o privire crucişă fără să se clintească din loc. N-avea chef să se mişte şi zise:

— Aghiotante, uite, i s-au desfăcut moletierele. O să se încurce în ele şi o să cadă. Să mori de râs. Zău, cine o mai fi înrolând în armată şi caraghioşi ca ăsta?

Telefonul continua să sune de zor. Zagorodnîi se sculă stingherit şi se duse în biroul de stat major.

— Căpitanul Zagorodnîi la aparat, spuse el plictisit. Distanţa care separa satul Crasnoie de locul cantonamentului unităţii era cam de o sută douăzeci de kilometri şi poate ceva mai mult, condiţiile de recepţie infecte şi vocea căpitanului Meleşco perturbată de nişte foşnete, de muzică. Aşa că lui Zagorodnîi îi trebui timp să se dumirească despre ce era vorba.

La început nici nu-i dădu importanţă comunicării căpitanului şi se şi pregătea să se întoarcă în curte când, la mijlocul drumului între telefon şi uşă, îşi dădu bine seama despre ce era vorba. Şi pe loc atunci, sesizând importanţa comunicării, se încheie la tunică, îşi şterse cizmele una de alta şi se duse să-i raporteze şefului de stat major.

Lovind cu pumnul în uşă – şeful statului major era cam surd – Zagorodnîi o deschise şi, fără a mai aştepta răspuns, trecu pragul strigând:

— Permiteţi să raportez, tovarăşe comandant?

— Nu, spuse calm comandantul fără a-şi scoate nasul din hârtii.

Zagorodnîi nici nu dădu atenţie spuselor sale pentru că nu se pomenise vreodată ca acesta să-i acorde cuiva permisiunea de a raporta.

— Pot să vă raportez tovarăşe comandant?

— Nu. (Comandantul îşi ridică ochii de pe hârtii.) Ce-i cu ţinuta asta căpitane? Nu eşti nici ras, ai nasturii neîncheiaţi şi cizmele nefăcute…

— Ei, asta s-o crezi tu, spuse cu jumătate de glas căpitanul în timp ce nu-l slăbea din ochi pe comandant.

După mişcarea buzelor căpitanului, şeful statului major îi prinse sensul cuvintelor dar nu putea concepe ca un subordonat să fie atât de lipsit de respect faţă de superiorul său. Se mai făcu apoi că nici nu auzise şi-şi continuă observaţia:

— Dacă n-ai cu ce-ţi cumpăra crema de ras de la magazinul intendenţei, cere-mi şi-ţi dau eu.

— Mulţumesc, tovarăşe comandant, spuse politicos Zagorodnîi. Permiteţi să raportez că motorul locotenentului Meleşco a încetat să mai funcţioneze şi omul a aterizat forţat.

— A aterizat? Unde asta? ţipă comandantul.

— Pe pământ.

— Lasă gluma. Eu te întreb unde a aterizat, precis, Meleşco?

— Lângă satul Crasnoie.

Şeful statului major se duse atunci drept la harta agăţată în perete şi se uită unde era Crasnoie.

— Ce putem face? întrebă el descumpănit. Zagorodnîi ridică din umeri.

— Dumneavoastră sunteţi şeful şi sunteţi mai bine plasat ca mine s-o ştiţi. De altfel eu cred c-ar trebui să raportăm comandantului de regiment.

Şeful statului major nu se distinsese niciodată printr-un curaj deosebit în relaţiile cu superiorii. Şi cum acum era şi cam surd, se temea şi mai mult de ei ştiind că l-ar fi putut trece oricând în rezervă.

— Comandantul de regiment este ocupat acum, dirijează programele de zbor.

— Un aterizaj forţat, îi aminti Zagorodnîi, e un incident de zbor şi trebuie anunţat de aceasta şi comandantului regimentului.

— Deci credeţi c-ar fi potrivit să-l deranjăm cu aceasta şi pe comandant?

Zagorodnîi tăcu.

— Cred că Meleşco o să se descurce singur! Zagorodnîi îl privi compătimitor. Şeful statului major era infanterist şi nu le avea pe cele cu aviaţia.

— Permiteţi tovarăşe comandant să plec din unitate şi să-l anunţ personal pe comandantul de regiment.

— Mai bine, spuse comandantul. Duceţi-vă personal şi raportaţi-i. Sunteţi ofiţerul de serviciu al unităţii şi aveţi dreptul. Dar stai, Zagorodnîi; chiar poţi să mergi personal acolo? Şi dacă se-ntâmplă ceva în unitate?

Zagorodnîi nu-l mai asculta. Era departe deja şi trăsese cu grijă uşa în urma lui.

Cam într-o oră apoi şi reveni la statul major cu comandantul de regiment, locotenentul colonel Opalicov şi cu Cudiai, ofiţerul de geniu al regimentului. Locotenent-colonelul Pakomov, şeful serviciului aeroporturi se găsea şi el alături, la statul major, elucidând cu şeful numai chestiunile care le erau clare. La vederea lui Opalicov, voi să se retragă dar acesta îl reţinu. Şi examinară diverse soluţii. Cudiai zise că nu mai avea motoare de rezervă la bază şi că i-ar fi trebuit cel puţin o săptămână până să-i vie unul de la divizie. Zagorodnîi propuse să-i scoată avionului aripile şi restul să-l pună pe un camion şi să-l aducă astfel la bază. Şeful statului major zise şi el c-ar trebui să-l remorcheze cu totul, stârnindu-i râsul lui Zagorodnîi. Locotenent-colonelul Pakomov, în tot acest timp tăcea şi lua note într-un carnet. Ca să arate astfel cât e el de

priceput în meserie.

Opalicov ţinea seamă de toate părerile; şi avea parcă un aer de ou turtit. Se ridică şi-ncepu să umble prin cameră.

— După ce v-am ascultat toate bazaconiile pe care le-a spus fiecare din voi, pe măsura priceperii, trag concluzia c-o să lăsăm avionul acolo unde se află până ce vine motorul de la divizie. Pentru că, dacă-l transportăm cu camionul peste o sută douăzeci de kilometri, nu va mai rămâne de el decât carcasa. Şi până atunci, zic eu c-ar trebui să punem acolo o santinelă ca să-l păzească să nu-i fure copiii, bucată cu bucată, tabloul de bord. Dar asta te priveşte pe tine (şi cu mâna arătă spre Pakomov).

Locotenent-colonelul Pakomov îşi puse carnetul pe pervazul ferestrei şi se ridică.

— Scuzaţi-mă, zise el timid, dar e imposibil.

Şi cu toate că era mai mare în grad decât Opalicov şi nici nu depindea direct de el, Pakomov îi simţea superioritatea, ştiindu-l mai apropiat de şefi decât el şi c-o să devină înaintea lui colonel (de aceasta îi şi spunea dumneavoastră).

— Şi de ce-i imposibil, mă rog? întrebă nerăbdător Opalicov, care nu aprecia obiecţiile.

— Toată compania de control e acum de gardă, nu-i nimeni acolo să preia serviciul. (Pakomov îşi luă carnetul şi-i trase o ocheadă). Şapte oameni la infirmerie, doisprezece la tăiat lemne, şi unul în permisie. Ăştia-s toţi.

— Eu cred că totuşi unul s-ar mai putea găsi. Un tântălău chiar, ce are a face?! Poate să şi doarmă lângă aparat dacă l-am pune de santinelă acolo. Ce ar mai conta?

— Niciunul, tovarăşe colonel, (spunând aceasta, Pakomov făcu o mină atât de plângăcioasă, că nu-i mai puteai pune la îndoială spusele).

— Da, stăm prost atunci, spuse Opalicov gânditor. Dar, uraaa! exclamă el imediat după aceea. Am găsit! Trimite-l pe… ăla, ştii tu… ai tu un soldat neghiob, ăla care tândăleşte pe aici.

— Cionchin, vreţi să spuneţi.

— Cionchin, da, ăla-i! Ce deştept sunt totuşi! (Uluit şi încântat în acelaşi timp, Opalicov se lovi cu palma peste frunte)

— Numai că ăla… protestă timid Pakomov.

— Ce-i cu el?

— Nu mai e nimeni atunci să care lemne la bucătărie.

— Nimeni nu-i de neînlocuit8, spuse comandantul de regiment.

După aceea propunerea fu aprobată de toţi şi locotenent-colonelul Pakomov nu mai avu ce zice.

III.

Dragă cititorule! Fără-ndoială că ţi-ai fi dat seama că Ivan Cionchin, care nu mai avea decât un an de tras, era prost, nătărău şi, pe deasupra, şi cu nişte urechi roşii şi clăpăuge. Ce vrei mai grotesc? îţi vei spune indignat. Unde-i exemplul pentru generaţiile viitoare? Şi de unde a mai scornit autorul un astfel de antierou? Iar eu, autorul, care sunt pus la zid, ca să zic aşa, şi în flagrant delict, trebuie să mărturisesc că nu l-am scos de nicăieri, ci doar din propriu-mi cap – şi nu ca să-l dau exemplu, ci ca să-mi mai schimb ideile. „Dar să admitem că-i aşa, vă veţi spune pe jumătate convins, dar de ce să creezi din imaginaţie? N-ar putea autorul lua unul din viaţa de toate zilele, un adevărat erou de epopee, un luptător, unul mare, bine făcut, disciplinat, bine pregătit politic şi care să cunoască pe dinafară tehnica militară?” „Desigur, aş fi putut, numai c-am ajuns prea târziu. Toate numerele câştigătoare fuseseră date iar eu am ajuns să nu-l mai capăt decât pe Cionchin. La început aceasta m-a cam întristat dar, după aceea, m-am resemnat. Eroul unui roman e ca un copil. E cum e şi nu-l poţi arunca la coş.

Alţii s-ar putea să aibă copii mai reuşiţi sau mai inteligenţi, dar pe cel ce-l ai tu, îl iubeşti şi aşa cum e „9.

Cu toate însă că biografia lui Cionchin nu are deloc pagini prea glorioase, mi-ar părea rău să nu vă spun, chiar şi numai în două vorbe, de unde se ivise el şi ce viaţă avusese înainte de a-l întâlni.

Mama lui, o oarecare Mariana Cionchin, locuia într-

un sat de pe marginea Volgii. Bărbatul ei, Vasile Cionchin, pierise în 1914, în acel război imperialist, care, cum fiecare ştie, a degenerat în război civil şi a durat foarte mult. În momentul bătăliei de la Tariţân10, satul Marianei se afla la o răscruce de drumuri militare, cucerit fiind când de Albi, când de Roşii.

Şi marea casă, pe jumătate goală a Marianei, fu când a unora, când a altora. Un Goliţîn, care avea un raport foarte îndepărtat cu celebra spiţă a prinţilor ruşi, stătu în ea o săptămână întreagă! Pe urmă el a părăsit satul şi, fără-ndoială că l-a şi uitat. Nu însă şi satul pe el. Şi, cam la un an după aceea, (poate chiar mai mult, căci nimeni nu socotise exact) Mariana născu un băiat de care, vorbea satul, că prinţul n-ar fi fost chiar străin. La drept vorbind însă mai era un suspect, păstorul Serioja, dar acesta nega cu îndârjire orice amestec.

Copilul primi numele de Ivan urmat de patronimul Vasilievici, numele defunctului bărbat.

Primii şase ani (Ivan nu mai păstra nicio amintire de atunci) se scurseseră în mizerie. Firavă, neglijându-şi interiorul, mama lui Ivan supravieţui cum putu până când, o dată, dusă să-şi spele rufele la râu, la începutul unei ierni, lunecă pe copca de gheaţă, pe care singură şi-o făcuse, şi se înecă. Şi cam de atunci îşi avea Cionchin primele amintiri despre sine şi despre lumea din jur.

Ivan însă nu rămăsese singur: fu luat de nişte vecini fără copii, care se numeau şi ei tot Cionchin, rude probabil. Neavând însă niciun copil, timp de mai mulţi ani, doreau să-şi înfieze unul şi ocazia se ivise. Îl îmbrăcară pe Cionchin, îl încălţară şi, când mai crescu puţin, începură să-l înveţe şi meserie, trimiţându-l când să întoarcă fânul, când să trieze cartofii în pivniţă sau să facă fel de fel de treburi. Numai că părinţii avură de ce se căi după aceea.

Începuse pe atunci să se facă deschiaburirea11 dar în sat nu se aflau chiaburi, nici măcar de sământă. Totuşi ordinul dat era categoric: trebuia găsit măcar unul de exemplu. Şi atunci fură luaţi la ochi Cionchinii, care, chipurile, exploatau munca altora şi mai ales a unui copil.

Cionchinii, bătrâni, fură închişi iar băiatul dus într-un internat unde doi ani la rând îl chinuiră cu aritmetica. La început băiatul suportă totul cu resemnare dar, când urmă împărţirea cu numere întregi şi reale, nu mai rezistă; îşi luă tălpăşiţa şi se întoarse în sat.

Acolo, cum crescuse între timp, prinsese puteri şi era în stare să înhame caii, i se dădu un cal şi îl trimiseră să lucreze într-o lăptărie colectivă. Cum însă nu i se uitase nobleţea de sânge a rangului, îi spuneau deseori în bătaie de joc:

— Prinţe, înhămează-l pe Grivele şi du bălegarul!

În armată însă nimeni nu-l striga astfel căci nu i se ştia porecla şi nici fizicul nu-l prea trăda a fi aristocrat. Şeful de batalion Pakomov, prima dată când îl văzu, îl şi trimise direct la grajd.

Ceva mai bine nici că se putea pentru el. Grajdul era locul lui preferat. Şi de atunci nu se mai dădu jos de pe cal, petrecându-şi timpul cu căratul lemnelor şi al cartofilor la bucătărie.

Cu viaţa de cazarmă se obişnui apoi iute; şi îşi însuşise şi regulile ei esenţiale; de pildă: „nu te grăbi să asculţi ordinele; ar putea veni şi un contraordin; nu prea trece prin faţa şefului şi pe la coada calului etc”.

Spre deosebire însă de leatul său, Cionchin nu devenise nici mecanic şi nici specialist în vreo maşină. Era însă satisfăcut de soarta lui; nici dacă ar fi fost aghiotant nu ar fi fost scutit de corvezi, de spălatul duşumelei cazărmii, sau de altele şi mai grele. Aproape că nici nu punea piciorul în cazarmă. Dormea iarna la bucătărie şi vara la grajd, în fân. Şi, servind la bucătărie, avea raţia nr. 5, cea a aviatorilor. O singură obligaţie, impusă de altfel tuturor, avea: instrucţia politică.

IV.

Când era vreme bună, şedinţele de instructaj politic nu se desfăşurau în interiorul cazărmii, ci la marginea unei pădurici, la marginea cartierului. După bunul său obicei, Cionchin sosi cu întârziere şi atunci, dar nu din vina lui; nenorocitul de aghiotant îi făcuse şi el un instructaj iar

bucătarul îl trimisese în ultima clipă să caute crupe la magazie. Şi magazionerul, nefiind acolo, trebuise s-alerge călare prin pădurice. Toată lumea era strânsă acolo. Văzându-l, căpitanul instructor Iarţev spuse delicat şi ironic că, deoarece sosise şi Cionchin, puteau începe.

Bravii luptători se aşezară atunci în cerc într-o poieniţă lângă o buturugă mare pe care trona căpitanul instructor. Cionchin descălecă şi-şi legă calul de un copac nu departe de acolo, în aşa fel încât animalul să şi poată paşte. După aceea se aşeză în faţa celorlalţi soldaţi dar foarte departe de instructor. Stătea turceşte şi aruncă şi o privire prevăzătoare în jur. Aşa îşi dădu repede seama că nu se prea aşezase bine. Lângă el, Samuşchin, duşmanul lui, îl privea cu ochi albaştri şi batjocoritori. Şi nu se dădea în lături ori de câte ori putea să-i facă festa. La cantină îi punea sare în zahăr iar noaptea, îi cosea pantalonul de bluză ca să-l facă să întârzie la apel. O dată chiar îi pusese în somn hârtii între degetele de la picioare şi le dăduse foc. Ceea ce-i atrase ca pedeapsă două corvezi suplimentare iar Cionchin şchiopătă trei zile.

La vederea lui Samuşchin, simţi că mai bine s-ar fi aşezat pe un furnicar; aşa cel puţin îşi zicea în sine după ceea ce se desprindea de pe chipul duşmanului său înveterat.

Tema pe ordinea de zi era „Profilul moral al combatantului din armata roşie”. Iarţev îşi scoase un carnet dintr-o geantă mare, galbenă, pe care o ţinea pe genunchi, îl răsfoi, îi întrebă pe soldaţi despre ce vorbiseră data trecută şi zise:

— Cine vrea să ia cuvântul? Cionchin?

Fusese foarte surprins văzându-l pe Cionchin cu mâna ridicată. Cionchin se ridică atunci, îşi aranjă rubaşca şi, clătinându-se, îl privi pe Iarţev drept în ochi. Şi nu puţin.

— Dar de ce taci? îl întrebă în cele din urmă Iarţev, pierzându-şi răbdarea.

— Nu m-am pregătit, tovarăşe instructor, se bâlbâi Cionchin plecându-şi ochii în jos.

— Dar atunci de ce ai mai ridicat mâna?

— N-am ridicat-o, tovarăşe căpitan instructor, am vrut să prind cu ea un gândac pe care mi l-a vârât Samuşchin după ceafă.

— Un gândac? repetă Iarţev cu o voce sinistră. Dar pentru ce ai venit tu aici, tovarăşe Cionchin, să studiezi sau să prinzi gândaci?

Cionchin tăcu iar căpitanul se ridică de pe loc, furios, şi începu să se plimbe încolo şi-ncoa.

— Studiem aici toţi, îşi reluă el discursul alegându-şi cu grijă termenii, o temă capitală: „Profilul moral al combatantului armatei roşii”. Iar pentru instrucţia politică, tovarăşe Cionchin, dumneata eşti în urma tuturor, în urma tuturor acestora care ascultă cu mare atenţie ceea ce li se spune. Nu uita că examenul de control este aproape. Şi cum o să te prezinţi la el? Ba chiar şi cu disciplina stai cam prost. Ultima dată, când eram de serviciu în unitate, nu te-ai dus la ora de gimnastică. Aşa că vezi cum se leagă lucrurile: nu eşti pregătit politic, nu eşti nici disciplinat din punct de vedere militar. Stai jos, tovarăşe Cionchin; cine mai vrea să ia cuvântul?

Şeful de grupă Balaşov ridică mâna.

— Iată, zise Iarţev, nu ştiu de ce, dar tovarăşul Balaşov e totdeauna gata să ridice, primul, mâna. Şi-i şi plăcut să-l asculţi. Ţi-ai pregătit rezumatul, tovarăşe Balaşov?

— Sigur, răspunse Balaşov modest dar demn.

— Eram sigur, zise Iarţev privindu-l pe Balaşov cu o duioşie neprefăcută. Spune!

Căpitanul instructor îşi reluă locul pe buştean. Şi, pentru a arăta cu câtă plăcere avea să guste ascultând expunerea detaliată a lui Balaşov, închise ochii.

Balaşov deschise un caiet mare, cartonat şi începu să citească cu glas tare şi expresiv, fără a adăuga nimic de la sine.

În timp ce citea însă, fiecare soldat îşi vedea de ale lui. Unul dintre ei, ascuns după altul, se cufundase în lectura romanului Madame Bovary, alţi doi jucau vapoare,

iar Cionchin se lăsase pradă unor gânduri răzleţe. Ca să priceapă viaţa şi să-i pătrundă legile, înţelesese doar că vara era cald şi iarna era frig. „Da, îşi zicea el, dar dacă ar fi invers, ar fi vara frig şi iarna cald, iar vara s-ar numi iarnă şi iarna vară”. Şi-i mai trăsnise ceva prin gând, mai important, şi mai decisiv, dar uitase. Gândul acesta însă îl tortura. Între timp, cineva îi dădu un ghiont în coaste. Se întoarse şi-l văzu pe Samuşchin. Acesta îi făcea semn cu degetul să se aplece să-i spună ceva la ureche.

Cionchin ezită: o fi pus ceva la cale Samuşchin ăsta? Avea să-i strige oare ceva în ureche? Se temea însă de căpitanul instructor, dar ar fi putut să-i şi scuipe în ea.

— Ce mai vrei? îl întrebă în şoaptă Cionchin.

— Nu te teme, îi şopti Samuşchin la ureche. Ştii că Stalin a fost însurat de două ori?

— Ei asta-i! răspunse Cionchin mirat.

— Zău, de două ori.

— Nu vorbi prostii.

— Dacă nu mă crezi întreabă-l pe căpitanul instructor.

— Dar de ce să-l întreb? spuse Cionchin încăpăţânându-se.

— Hai întreabă-l, fii şi tu de gaşcă. Eu l-aş fi întrebat dar mi-e jenă, ultima dată l-am întrebat doar atâtea.

Pe faţă, lui Samuşchin, i se putea citi că aceasta ar fi fost foarte important pentru el; în definitiv ce l-ar fi costat pe Cionchin să-i facă acest mic serviciu. Şi, cum Cionchin nu putea refuza pe nimeni, cedă.

Balaşov citea în continuare, din caietul lui, rezumatul. Căpitanul instructor îl asculta distrat şi se îndoia că Balaşov ar fi copiat cuvânt cu cuvânt un întreg capitol de manual fără să fi adăugat măcar ceva de la sine. Dar timpul trecea şi trebuia să-i mai întrebe şi pe alţii. Aşa că-l întrerupse pe Balaşov.

— Mulţumesc tovarăşe Balaşov, îi zise el. Dar aş vrea să vă pun o întrebare: De ce se spune că armata noastră ar fi o armată populară?

— Pentru că-i în serviciul poporului, răspunse hotărât

Balaşov.

— Exact! Şi armatele ţărilor capitaliste în serviciul cui sunt?

— A unei tagme de capitalişti.

— Exact. Iarţev era într-al nouălea cer. Am avut plăcerea să-ţi ascult expunerea. Şi văd că din şedinţele trecute te-ai ales cu lucruri bune. (Îi puse foarte bine) Şi o să-i spun şi şefului de batalion să te felicite, o să-ţi prindă bine la dosar.

— Pururi în slujba muncitorilor, spuse încântat Balaşov.

— Stai jos, tovarăşe Balaşov (şi pe furiş îi privi iscoditor pe ceilalţi soldaţi aşezaţi dinaintea lui). Şi acum ar mai vrea cineva să dezvolte ideile lui Balaşov?

Cionchin ridică mâna şi Iarţev îl zări.

— Tovarăşe Cionchin, cum trebuie să-ţi interpretăm gestul? Sau ţi-o mai fi căzut iar vreun gândac după ceafă?

Cionchin se ridică atunci în picioare.

— Te rog, spune! (Iarţev surâse. Desigur, Cionchin nu-l putea întreba decât ceva foarte simplu, prostesc de simplu, iar el, nu pentru aceasta era pus acolo ca să explice orice nelămurire? Se înşela însă amarnic. Întrebarea era ea prostească, dar nu şi simplă.)

— O întrebare tovarăşe căpitan instructor. Este adevărat, tovarăşe căpitan, că tovarăşul Stalin a fost însurat de două ori?

— Cum? exclamă Iarţev tremurând de furie şi de teamă. Ce zici? Să nu cumva să-ncerci să mă bagi la apă cu întrebări ca asta!

Şi-ndată, simţind că vorba i-a luat-o înainte, se opri. Uluit, Cionchin bătea din pleoape. Nu putea înţelege ce-l făcuse pe căpitanul instructor să turbeze de furie şi-ncerca să se explice.

— N-are importanţă, tovarăşe căpitan instructor, zise el. Voiam doar să întreb… Mi s-a spus că tovarăşul Stalin…

— Cine ţi-a spus? strigă Iarţev verde de furie. Spune, cine? Sau ţi-ai ieşit din minţi, Cionchin?

Cionchin se întoarse spre Samuşchin cu un aer

nevinovat; ăla răsfoia liniştit „Cursul scurt de istorie a partidului comunist (bolşevic)”, ca şi cum habar nu ar fi avut de cele întâmplate. Dacă Cionchin s-ar fi referit la el, ar fi negat totul fără a clipi măcar.

Incapabil să explice furia căpitanului instructor, Cionchin înţelese totuşi clar că Samuşchin îi jucase iar festa, şi poate mai ceva ca atunci cu poştele la picioare. Iar căpitanul nu se mai oprea din ţipete. Îl insultă pe Cionchin în toate felurile, arătându-i unde duce absenţa de maturitate politică şi disciplină şi subliniind totodată faptul că inşi ca Cionchin erau o mană pentru inamic… Un inamic care ar trage foloase din slăbiciunile sale… care s-ar folosi de mijloacele cele mai mârşave… care se infiltrează şi ici şi colo… Şi „oameni ca Cionchin”, da, într-adevăr, erau ruşinea întregii armate roşii…

Ar fi greu să se spună cum ar fi sfârşit monologul lui Iarţev, dacă n-ar fi fost întrerupt de sosirea plutonierului Alimov. Acesta venise într-un suflet de la cartierul general; se vedea pe el, că abia îşi mai trăgea răsuflarea. Cu mâna la chipiu şi abia respirând, fără a putea spune un cuvânt măcar, îl privea pe Iarţev. Acesta îşi pierduse şirul vorbelor şi-l întrebă iritat:

— Ce vrei?

— Tovarăşe căpitan instructor, permiteţi-mi să vă raportez (Alimov îşi revenise).

— Hai, zi o dată, spuse Iarţev cu o voce plictisită aşezându-se pe buştean.

— Bietul Cionchin este chemat la cazarmă de şeful batalionului.

Şi Cionchin şi Iarţev se simţiră atunci deodată uşuraţi.

Luându-şi calul, Cionchin îşi zicea că mai bine şi-ar fi ţinut gura. Pentru prima oară, poate, de când era în armată, pusese şi el o întrebare, şi ce-ntrebare! Halal! Oricum însă, atunci se hotărî să nu mai pună niciodată în viaţa lui întrebări!

V.

Stând într-o cambuză, aghiotantul Pascov tăia nişte

săpun cu o aţă; compania lui avea rândul la baie. Şi tocmai atunci fu chemat la telefon. Şeful batalionului, Pakomov, îi ordona să-l scoată din pământ pe Cionchin, să-i dea o puşcă, raţia pe o săptămână şi să-l pregătească pentru o gardă prelungită.

Aghiotantul nu prea înţelese despre ce era vorba, nici de ce această gardă era prelungită, dar răspunse scurt: Ordonaţi! pentru că de obicei el executa ordinele fără să murmure, aşa cum prevedea regulamentul. Şi-l trimise pe furierul Trofimovici la magazin, iar pe plutonierul Alimov să-l caute pe Cionchin, el continuând să taie săpun şi să-şi şteargă apoi mâinile de un şervet şi să-i scrie logodnicei care trăia în Kotlas.

El, după ce făcuse serviciul legal, se mai angajase pe doi ani şi acum voia să mai prelungească contractul dar logodnica nu era de acord. După părerea ei unui om însurat i-ar fi stat mai bine să lucreze într-o uzină, numai că el, aghiotantul Pescov nu voia aşa ceva.

„Îmi mai scrii Liuba, zicea el, că viaţa civilă e preferabilă celei de militar. Or, din acest punct de vedere, să ştii Liuba, că tu nu ştii ce-i aia milităria, deoarece, pentru fiecare luptător al armatei roşii, important nu e să suporte rigorile şi sarcinile serviciului militar şi instrucţia subordonaţilor, ci faptul că ţara noastră, aflându-se la ananghie, înconjurată fiind de ţări capitaliste, duşmanii noştri de acolo nu visează decât să ne distrugă şi, din cetăţeni liberi sovietici, să ne facă sclavi cu neveste şi cu copii cu tot. Astfel că de aceea armata roşie face în fiecare an noi recrutări din rândul copiilor de muncitori şi de ţărani săraci. Iar noi, luptători încercaţi, le transmitem cunoştinţele noastre în materie de militărie; noi suntem cei ce instruim noua generaţie. Şi aceasta e foarte greu deoarece trebuie să fii foarte sever cu tinerii, pentru că, altfel, dacă eşti bun cu ei, şi-o iau în cap.

Să luăm însă ca exemplu o familie obişnuită unde, dacă nu-l creşti aspru pe copil, dacă nu-l baţi cu cureaua, mai târziu te pomeneşti c-ai crescut un derbedeu sau un vagabond. Şi să ştii, Liuba, că copiii sunt scopul vieţii

noastre. Căci cei ce trăiesc fără niciun rost, ajung să se spânzure până la urmă sau să-şi tragă un glonte-n cap. Ca Maiacovski sau Esenin, de pildă”.

Şi aici aghiotantul puse punct, îşi mai înmuie apoi pana în călimară şi căzu iar pe gânduri. Ce să-i mai scrie? De altfel încerca să lege într-un fel chestiunea familială a măritişului de aceea a potenţialului defensiv al statului. Din nenorocire însă nu reuşi, pentru că-şi pierdu şirul gândurilor: cineva bătuse la uşă.

— Intră, zice aghiotantul. Şi Cionchin intră. Era însă atât de trist de cele păţite la instrucţia politică, că nici nu-şi mai dădu seama unde intrase şi de ce prevedea regulamentul în asemenea cazuri; se mulţumi doar să întrebe:

— M-aţi chemat, tovarăşe aghiotant?

— Nu te-am chemat, ţi-am dat doar ordin să te prezinţi aici, îl corectă aghiotantul. Aşa că ieşi acum afară şi intră cum scrie la regulament.

Cionchin dădu să iasă.

— Drepţi! strigă aghiotantul. Cum se face stânga-mprejur?

Cionchin încercă atunci să facă cum trebuie stânga împrejur numai c-o greşi şi făcu la dreapta.

Abia la a treia încercare reuşi mai ca lumea şi aghiotantul se hotărî să-l lase să iasă şi să intre apoi ca să-i raporteze. După aceea punându-i în mână „Instrucţiunile de serviciu de gardă şi garnizoană” îl trimise la cazarmă să înveţe obligaţiile santinelei. El însă rămase să-şi termine scrisoarea umplând-o cu reflecţii proaspăt sugerate de-ntâlnirea cu Cionchin.

„Uite, Liuba, încă un exemplu: să presupunem că, într-o uzină, un inginer, cu o instrucţie superioară şi cu vreo doisprezece subalterni, n-are voie să le dea ordine decât în timpul serviciului; după serviciu sau după ziua de odihnă, aceştia nu-i mai sunt subordonaţi şi pot face ce vor. Cum se şi spune de altfel: fă ce vrei că şi eu fac la fel.

Or, la noi, o astfel de situaţie e imposibilă. Eu am în companie nouăzeci şi şapte de soldaţi combatanţi, soldaţi

şi subofiţeri. Şi lor pot să le dau oricând orice ordin. Ei execută pe loc, fără să crâcnească, după cum prevăd regulamentul şi disciplina militară, deşi eu am abia cinci clase primare”.

Şi atunci fu deranjat din nou. Se deschise uşa şi cineva intră în cambuză. Crezând însă că-i tot Cionchin aghiotantul strigă fără să mai întoarcă capul:

— Ieşi, bate şi intră cum trebuie!

— O să vezi tu dacă o să bat sau nu, i se răspunse. Aghiotantul dădu atunci să se întoarcă pe scaunul lui luând apoi fulgerător poziţia de drepţi: în faţa lui se afla locotenent-colonelul Pakomov.

— Tovarăşe locotenent colonel, începu el, cu mâna la cap; în timpul absenţei dumneavoastră, companiei nu i s-a întâmplat ceva ce să...

Locotenent-colonelul îl întrerupse.

— Unde-i Cionchin?

— Trimis să înveţe „Instrucţia serviciului de garnizoană”, răspunse el prompt şi răspicat.

— Ascultă măi, tu eşti nebun? începu să strige la el locotenent-colonelul. Avionul îl aşteaptă şi tu te ocupi de instruirea lui? Ce ţi-am spus eu la telefon? Să-l chemi imediat pe Cionchin şi să-l pregăteşti de plecare.

— Înţeles, tovarăşe locotenent colonel! Şi aghiotantul se năpusti spre uşă.

— Aşteaptă, mujicule. Ai luat raţia lui de călătorie?

— Trofimovici a făcut tot ce trebuie, dar n-a venit încă. Mai flecăreşte probabil cu magazionerul.

— O să-i dau eu lui flecăreală; adu-l imediat aici cu merindea de drum.

— Imediat, o să trimit plantonul să-l aducă, zise aghiotantul.

— Lasă plantonul! spune Pakomov; du-te tu personal. Şi vezi! ai cinci minute pentru asta şi pentru fiecare minut de întârziere douăzeci şi patru de ore de arest. Înţeles?! Şterge-o!

Cu aghiotantul, şeful serviciilor aerodromului întrebuinţa cu totul altfel de limbaj decât cu comandantul

regimentului, locotenent colonelul Opalicov. Iar limbajul întrebuinţat de aghiotant cu Cionchin semăna foarte puţin cu cel întrebuinţat cu superiorul lui. Or, Cionchin nu-i mai putea vorbi la fel decât calului, subordonatul său, subordonatul care nu mai avea pe nimeni sub el.

Aghiotantul ieşi glonţ din clădire, se uită la ceas, îşi notă ora, şi se pregăti s-o ia la pas într-acolo când văzu că şeful îl urmăreşte de la fereastră; atunci o luă la goană. Erau cam patru sute de metri până în celălalt capăt al cartierului şi până acolo nicio clădire în dosul căreia să-şi fi putut trage sufletul. Aghiotantul Peskov avea impresia că-i pe front. Avea douăzeci şi cinci de ani dar, în cursul ultimilor doi ani nu alergase decât o dată şi încă odată cu ocazia unei alerte când ar fi fost exclus să tragă chiulul. Iar acum, colac peste pupăză, mai era şi deosebit de cald.

Magazia era cufundată în semiîntuneric şi răcoare. Prin găurile acoperişului, se strecura însă soarele încălzind cutii, butoaie, saci şi hălci de carne de vacă agăţate de grindă. În prag era magazionerul Dudnic care moţăia pe masă cu bărbia sprijinită într-o palmă. Cu limba scoasă de oboseală aghiotantul Peskov se prăbuşi pe o cutie cu hrişcă, ce-i servea de birou magazionerului şi zise:

— Nu l-ai văzut pe Trofimovici?

Barba lui Dudnic îi lunecă din palmă, se lovi de masă şi omul, uluit, se trezi holbându-se la şef.

— Hai? zise el.

Aghiotantul se uită cu respect la enorma bărbie a lui Dudnic.

— Nu te-au durut dinţii?

— Dinţii? dă-i încolo, nu mă dor, răspunse Dudnic dând din cap şi căscând. Dar, de ce-mi pare rău, e masa, c-o să trebuiască s-o repar. Cauţi pe cineva?

— Trofimovici n-a dat pe aici?

— Aa, Trofimovici! Trofimovici; da, a venit, şi din nou închise ochii punându-şi falca-ntr-o palmă.

— Stai, nu dormi. (Aghiotantul îl scutură de umăr). Unde s-a dus?

Dudnic închise din nou ochii arătându-i cu mâna uşa:

Pe acolo pe undeva!

Înţelegând că nu poate obţine mai mult de la magazioner, aghiotantul ieşi şi se opri să se gândească. Unde să meargă? Şi trecu în revistă toate locurile unde l-ar fi putut găsi pe Trofimovici, deşi acesta ar fi putut fi oriunde; nu-i era uşor. Se uită la ceas. De când primise ordinul se scurseseră cinci minute. Aghiotantul suspină. Ştia că locotenent-colonelul nu glumea. Şi fără îndoială se-ntâmplase ceva foarte important, deoarece îl trimitea pe Cionchin undeva cu avionul. Sau, poate, că-ntre timp Cionchin devenise foarte important? El, aghiotantul Peskov nu avusese niciodată ocazia de a se sui într-un avion. Oricum însă, gândul importanţei evenimentului îl făcuse să gândească mai cu folos. Unde să fie? Unde să fie Cionchin? Şi deodată păşi spre magazia centrală. Nu se înşelase. Trofimovici stătea singur în magazia goală cu slujbaşul Tosia, căruia îi povestea scenariul filmului „Patru inimi” 12. Iar la picioare îi stătea traista cu merinde.

Un minut mai târziu, Pakomov văzu de la fereastra lui următoarele: Trofimovici venea agale pe cărare, cu traista pe umeri, iar aghiotantul Peskov, alergând, îl înghiontea să meargă mai repede. În aceeaşi seară însă, stând în celula de arest a batalionului, aghiotantul iar se aşternuse să-i scrie iubitei lui din Kotlas: „În general, Liuba, scria el, viaţa în armată nu-i totuşi tot timpul aşa de roză. Mai sunt şi inşi care profită de poziţia lor, nu ca să întărească disciplina militară ci, dimpotrivă, ca să-şi bată joc de subordonaţi. Desigur în viaţa civilă nu poate exista aşa ceva, pentru că orice om care şi-a terminat cele opt ore ale lui, pe şantier, se poate socoti liber, iar dacă vreun inginer sau contramaistru vrea să-i dea vreun ordin, îl poate sicuri; şi pe bună dreptate”.

VI.

Dacă-i ceva adevărat pe lume, e faptul că viaţa omului e plină de neprevăzut. Şi dacă în ziua aceea totul s-ar fi desfăşurat normal, Cionchin ar fi trebuit, după instruirea politică, să care mai departe lemne la bucătărie, să mănânce, să se odihnească şi, după siestă, să se ducă la

baie, unde i se promiseseră nişte haine noi. (Cionchin avea de gând să le pună de o parte, dimpreună cu două perechi de moletiere, pentru când avea să se libereze). Şi, după baie, din nou la grajd, apoi la magazie pentru cele necesare cinei, şi-n cele din urmă şi la un spectacol de amatori în aer liber. Or, deodată, fără ca cineva să-l prevină, iată-l acum chemat la cazarmă, unde i se dă o puşcă, un hanorac, un sac de merinde, punându-l apoi într-un avion şi, după vreo oră şi jumătate, părăsit într-o văgăună pierdută, într-un sat de care nu mai auzise vreodată pomenindu-se, nebănuind nici măcar c-ar fi existat.

Cu stomacul întors pe dos de zbor – primul de altfel în viaţa lui – Cionchin îi văzu pe cei doi aviatori (pilotul şi cel care se afla deja acolo) ciocănind avionul defect, fixându-l la sol şi zburând apoi într-o clipă la bordul celui bun. Aşa că Cionchin se pomeni deodată lângă un avion înconjurat de o mulţime, care şi ea se-mprăştia încetul cu-ncetul. Rămas singur-cuc apoi, îi dădu un ocol avionului, trase de profundor, de direcţie, dădu un picior unei roţi şi scuipă alături. De ce şi de cine să-l protejeze şi cât timp? O săptămână, şi poate mai mult. Iar într-o săptămână mori de plictiseală! Cel puţin înainte îi ţinea calul de tovărăşie. De altfel, uneori lui îi părea mai bine să vorbească cu calul decât cu oamenii, deoarece cu un om, dacă te-nşeli în ce-i spui, te mai pomeneşti şi cu belele pe cap, în timp ce calului îi poţi spune orice; el înghite totul. Şi Cionchin pălăvrăgea cu el, îi cerea sfaturi, îi povestea viaţa, îi vorbea de aghiotant, se plângea de Samuşchin, sau de Surca bucătarul. Iar calul, fie că-nţelegea, fie că nu, din coadă tot dădea şi chiar şi din cap; într-un cuvânt, reacţiona. În schimb, cu grămada asta de fiare, ce să vorbească? Era o săptămână neînsufleţită. Şi Cionchin mai scuipă o dată, îi mai dădu un ocol şi apoi privi în jur. Împrejurimile nu-i prea erau pe gust. La trei sute de paşi de acolo, după nişte sălcii, se zăreau reflexele plumburii ale unui râu căruia i se spunea Tiopa. Cionchin desigur nu-i ştia numele, dar oricum nu-i plăcea. Iar păduricea anostă

din josul râului nici atât. În rest, despre peisaj n-avea ce zice. Terenul era gol, vălurit, pietros şi satul sărac. Două case erau făcute din lemn cioplit, altele din bârne înnegrite de vreme şi-nfipte în pământ, acoperite fie cu şindrilă, fie cu paie.

Oriunde îşi întorcea privirea, nu se zărea nicio făptură. Dar nu era de mirare, toată lumea era la muncă sau tolănită pe undeva la umbră. Doar un viţel tărcat, care se vedea bine că se rătăcise, stătea în mijlocul drumului cu limba scoasă de căldură.

Un om trecu apoi şi el pe bicicletă cu o greblă pe umăr.

— Ei! îi strigă Cionchin, dar omul nu-l auzi.

Ivan îşi atârnă atunci sacul de aripa avionului şi-l desfăcu să cadă ce-i în el; două bucăţi de pâine, două cutii de conserve (carne şi peşte) adică nişte alimente, concentrate, cârnaţ tare ca lemnul şi câteva bucăţi de zahăr învelite în hârtie. Pentru o săptămână era cam puţin. Dacă ar fi ştiut mai dinainte, ar mai fi şterpelit el ceva de la cantina ofiţerilor, dar aşa…

Cionchin mai dădu o dată târcoale avionului, câţiva paşi într-o parte, câţiva în cealaltă. În fond însă situaţia lui nu era chiar de plâns. Nu mai era acel Cionchin de care să se poată apropia oricine şi oricum, să-l bată pe umăr şi să-i zică: „bătrâne „sau să-l scuipe în ureche. Acum era santinelă, om de care nu te puteai apropia oricum. Şi să-i scuipi în ureche n-ar fi fost prea uşor. La cea mai mică încercare ar fi strigat: Stai! Cine-i acolo? sau Stai că trag! Era ceva foarte serios.

Totuşi privind lucrurile şi sub alt unghi…

Cionchin se opri şi, cu cotul pe o aripă, căzu pe gânduri. Fusese lăsat acolo singur, pentru o săptămână şi fără să i se fi prevăzut un schimb. Şi apoi? După regulament, santinela n-avea dreptul să mănânce, să bea, să fumeze sau să râdă, să cânte, să vorbească cu cineva sau să-şi facă nevoile. Şi aşa trebuie să stea toată săptămâna! Or, o săptămână în starea asta, era cu neputinţă să stea fără să calce regulamentul. Şi, gândindu-

se aşa, Cionchin se îndreptă spre coada avionului comiţând pe loc prima abatere. Pe urmă privi în jurul său şi, văzând că totul este în ordine, începu să cânte.

„Peste munţi şi peste văi, Trecea un cazac spre Caucaz”.

Era singurul cântec pe care-l cunoştea până la capăt; era simplu şi tot la două versuri venea şi refrenul.

„Trecea prin văi verzi şi-ntr-un deget îi scânteia inelul”.

Deodată tăcu şi ciuli urechile. Nu se auzea însă nimic! Putea cânta sau crăpa, nimănui nu i-ar fi păsat de el. Şi mahmureala puse stăpânire pe el simţind neapărat nevoia să vorbească cu cineva. Atunci zări o şaretă care se apropia de sat într-un nor de praf. Cionchin duse mâna la ochi. În şaretă erau vreo zece ţărănci care-şi bălăbăneau picioarele în aer, şi caii îi mâna una cu o rochie roşie. Pe Cionchin îl cuprinse o emoţie care creştea pe măsură ce se apropia căruţa.

Începu să se aranjeze la tunică, îi încheie gulerul şi se îndreptă spre drum.

— Hei! Felelor! strigă el, ia veniţi încoa!

Fetele începură să râdă tare şi cea care mâna caii, drept răspuns, îi strigă:

— Toate deodată sau pe rând fiecare?

— Veniţi grămadă; vom vedea noi pe urmă! Fetele se-nghiontiră şi-i făcură semn cu mâna ca şi cum i-ar fi zis să vină şi să se aşeze lângă ele; cea care făcea pe vizitiul îl lăsase pe Cionchin înmărmurit.

— Ah, felelor! gânguri el din preaplinul inimii.

Ce păcat însă că nimeni nu-l înţelegea. Şi căruţa intră în sat dispărând la un colţ de uliţă, lăsând în urmă un nor de praf care se ridicase în aerul supraîncălzit.

Totul însă îi făcu plăcere lui Cionchin. Şi se sprijini pe puşcă gândindu-se la ceea ce prevedea regulamentul. Se uită în jur cum făcuse şi mai înainte, dar nu numai să privească. Aştepta să găsească ceva ce-l interesa.

Şi găsi.

Într-o grădină din apropiere, Niura Beliacova, după

ce-şi făcuse siesta, se apucase să-şi sape cartofii. Şi săpa în aşa fel încât Cionchin o putea vedea din diferite unghiuri, ceea ce-i permitea să-i aprecieze la justa valoare opulenţa formelor. Şi-i veni să meargă numaidecât la ea; privind însă spre avion oftă şi-ncepu iar să se plimbe încolo şi-ncoace de-a lungul aparatului.

Încetul cu încetul paşii făcuţi încolo, se făcură mai mici decât cei ce se-ndreptau spre Niura până ce se pomeni că dădu în gard. Şocul fu însă atât de neaşteptat încât, dând cu ochii de chipul mirat al femeii, simţi nevoia să se explice:

— Aş vrea să beau ceva, zise el. Şi, ca să fie mai convingător, îşi frecă burta cu mâna.

— Bine, zise Niura, numai că apa mea nu-i prea rece.

— Apă să fie, zise el gata la orice.

Niura lăsă atunci sapa din mâini, intră în casă şi-i aduse o oală cu apă. Era cam caldă, într-adevăr, şi mirosea a doagă. Cionchin însă bău câteva înghiţituri şi restul şi-l răsturnă pe cap.

— Grozav! strigă el din toată inima; nu-i aşa?

— Pune oala într-o creangă, zise Niura luându-şi sapa de jos.

Şi ea fusese tulburată de întâlnirea cu Cionchin, numai că la ea nu se prea vedea aceasta şi, reluându-şi lucrul, se gândi că omul o să plece. De unde! el n-avea niciun chef. Şi totuşi, după o clipă de ezitare, merse drept la ţintă:

— Eşti singură sau măritată?

— Ce te interesează?

— Din curiozitate.

— Singură sau nu, nu te priveşte pe tine. Răspunsul îl mulţumi pe Cionchin. Însemna că Niura era singură, dar din mândria ei de fată nu…

— Pot să-ţi dau o mână de ajutor?

— N-am nevoie, pot şi singură.

Cionchin azvârli atunci puşca peste gard şi se strecură printre ostreţe. Niura, la început, refuză de ruşine apoi îi dădu totuşi lui Cionchin sapa, ea mergând să-şi

caute alta, în şură. Cu doi la treabă, sporul se vedea. Cionchin înainta pe rânduri uşor şi iute; se vedea bine că nu făcea aşa ceva pentru prima oară. Niura, la-nceput, încercă să se ţină de el dar, văzând că nu poate, se lăsă în urmă. Şi când el se opri să tragă o ţigară, Niura îi zise:

— Se vede că eşti de la ţară.

— Zău, se vede?

— Nu-i greu de văzut, zise ea, plecând ochii ruşinată oarecum. Au mai venit aici să ne ajute şi alţii de la oraş. Dar să-i fi văzut. Nu ştiau nici cum să ţină sapa. Ne şi întrebam ce-or fi învăţând la oraş.

— Nu-i greu de aflat: mănâncă osânza celor de la ţară.

— Chiar aşa, îi aprobă Niura.

Cionchin scuipă în palme şi se apucă din nou de lucru.

Mergând în urma lui, Niura îi arunca din când în când priviri pe furiş. Sigur, nu era un uriaş, niciun Făt-Frumos, dar în singurătatea ei nu i-ar fi stricat aşa ceva. Un flăcău îndemânatic şi descurcăreţ care să fi ştiut să se descurce cu gospodăria. Şi, cum începuse să-i placă din ce în ce mai mult, în sufletul ei se născu un fel de speranţă. Niura era singură, singură. Aşa de singură că nu-şi avea pereche în sat, decât, poate, mama Dunia; ea era însă pe sfârşite, în timp ce Niura avea doar douăzeci şi patru de primăveri. În floarea vârstei, numai că, pentru a pune mâna pe un bărbat în floarea vârstei, era cam târziu totuşi; floarea era cam veştedă… Mai pricepute, altele se descurcaseră mai bine (de exemplu Taica Gorcova, născută odată cu ea, era la al cincilea copil). Dar n-ar fi fost de ruşine dacă şi ea ar fi fost mai urâtă decât prietenele ei, deşi nu era cazul. Dumnezeu nu-şi bătuse joc de ea, şi la chip şi la corp nu era deloc urâtă. Iar în comparaţie cu ea, Ninca Curzova, cu pata ei roşie pe obraz, fusese mai puţin norocoasă. Şi totuşi îşi găsise fericirea cu un oarecare Colca, iar burta i se rotunjea pe zi ce trecea. Şi ca asta mai erau prin sat. Dar ele aveau părinţi, fraţi, surori, câte o verişoară şi ce mai! Ea însă nimic: De cei doi fraţi ai ei nici

nu-şi mai amintea. Primul murise la vârsta de trei ani, într-un incendiu, iar celălalt de tifos exantematic. Cât despre mama ei, şi ea murise de vreo patru ani; luni de zile se plânsese de şale. Stătuse cocoşată şi uneori părea împăturită în două, pentru că răcise sau pentru că lucrase prea mult. Ar fi trebuit să fi stat culcată, dar cum să stai culcată când brigadierul te purta de colo până colo la treabă în fiecare dimineaţă? Ar fi trebuit s-o lase mai încet. Dar avea treabă şi acasă, iar răgaz, deloc. Iar sanitarul locuia la Dolgov, o localitate la şapte verste[13] depărtare.

Şapte dus, şapte întors. Şi-i dase doar un singur tratament: o baie caldă la picioare înainte de a se băga în pat. Dimineaţa avea să-i treacă.

Or, nu era posibil să scapi de muncă, dacă nu aveai temperatură.

Dac-ar fi să-i scuteşti pe toţi, zicea sanitarul, cine să mai sape holdele?

Mama ei însă chiar că nu se mai putuse ţine pe picioare. Zvârcolindu-se de durere, tatăl său se dusese la preşedintele colhozului – predecesorul lui Golubiev – să-i ceară un cal. Nici vorbă să-ţi dau, îi spusese el. Poate doar dacă vreo căruţă s-o fi ducând într-acolo, să ai noroc.

Şi când se ivi ocazia, mama ei nu mai cunoştea pe nimeni. Cimitirul Crasnoie era aproape şi o duseră acolo pe moartă în braţe. Tatăl ei mai stătuse după aceea încă un an în sat, apoi, după ce obţinu printr-un vicleşug un paşaport[14], se mută la oraş. Mai întâi ca salahor pe un şantier hidroelectric şi apoi intră în miliţie.

Vechii lui prieteni, când veneau să-şi vândă legumele la piaţa colhoznică, îl mai întâlneau câteodată, în uniformă, cu revolver la şold, urmărindu-i pe speculanţi. La început îi mai scria din când în când şi Niurei, după aceea se însurase şi avusese un copil iar scrisorile, din ce în ce mai rare, la un moment dat, încetară de tot. Se mulţumea să-i mai dea câteva semne de viaţă doar prin cunoştinţele comune.

Niura, timidă din fire, nu fusese în stare să-şi găsească un bărbat care să stea cu ea. Ultimul o părăsise

pentru că era prea tăcută, altfel n-ar fi avut ce vină să-i bage.

Un altul vru să profite de ea înainte de măritiş şi fiindcă-l refuzase, o părăsise şi el. Atunci se dărui unui al treilea, care însă o părăsi pentru că-i cedase prea repede. Şi, dacă la început peţitorii nu erau ei prea numeroşi, după aceea se topiseră ca neaua la soare.

Unul se însurase, altul plecase-n armată şi nu se mai întorsese acasă; cât despre cei care veneau din urmă, cei ce creşteau, lor abia le ajungeau fetele de vârsta lor. Aşa că din aceste motive rămăsese Niura singură... Şi atât de singură că ajunsese să vorbească cu animalele!

Pentru cei mai mulţi ţărani vaca nu-i decât o vacă. O hrăneşti, o mulgi, o trimiţi la păşune şi atâta tot. Niura însă avea şi mai mare grijă de a ei. O ţesăla, îi scotea scaieţii din coadă, îi vorbea ca unui om, îi dădea ce avea mai bun, o bucată de zahăr, de pâine; şi de aceea şi vaca se purta ca un om cu prietenul său. Când venea turma de la păscut, vaca Niurei venea în galop la grajdul ei; timpul la păşune îi păruse atât de lung!

Şi se juca cu stăpâna ei, o împungea uşor cu coarnele ca s-o facă să râdă. Dar vai de cel ce ar fi încercat să-i facă ceva Niurei. C-atunci nu mai glumea. Cu ochii roşii de furie îl împungea de-a binelea pe agresor şi apoi să te ţii!

Cât despre vierul Borca, ăsta alerga după Niura ca o mascotă. Niura îl luase cu doi ani în urmă de la un colhoz, gândindu-se că o să-l taie după ce-l îngraşă. Numai că purceluşul era slăbănog şi bolnăvicios. Iar Niura îl dădăcise ca pe un copil; îl hrănise cu biberonul, îl spălase ca pe un copil într-o copaie, îl înfăşurase în cârpe şi-l culcase în pat. O dată vindecat apoi, nu se putuse hotărî să-l taie. Şi de aceea, de atunci, ca un câine slab şi murdar, se zbenguia prin curte alergând după găini, însoţind-o pe Niura până la poştă şi aşteptând-o seara acasă când venea de la lucru. Tot satul ştia ce bucuroasă era.

Şi chiar şi găinile ei nu erau ca celelalte ale vecinilor. Numai ce se aşeza Niura pe prispă şi toate se strângeau în jurul ei. Una i se cocoţa pe umăr, alta pe cap, stând acolo

fără să mişte ca pe o stinghie. Şi nici Niura nu se mişca ca să nu le sperie. Mulţi râdeau de ea. Dar ea nu se supăra; se gândea că, dacă o făptură i se arăta bună şi afectuoasă, de ce să-i fie ea mai prejos acesteia şi să nu-i răspundă cu afecţiune. Şi iată că în faţa ei, pe brazdă, săpând ca ea, un omuleţ în uniformă şi cu urechi roşii îi ţinea hangul. Cine era el şi ce voia? Poate că numai să schimbe o vorbă cu ea, poate mai mult, dar de unde să ştii?

Ziua era pe sfârşite. Începuse să bată un vânticel şi Tiopa răspândea unde de răcoare. Marele soare roşu, tăiat în două de un fel de nor în formă de fulg, tocmai se pierdea în zarea fumurie. Turma mergea în celălalt cap al satului şi Niura, lăsându-l pe Cionchin în grădină, alergă să-şi întâmpine vaca. În drum o întâlni pe Ninca Curzova care şi ea ieşise să-şi întâmpine vaca cu o nuia în mână.

— Ei! ai reuşit să-ţi sapi cartofii? o întrebă Ninca cu uşoară ironie în glas. (Tot satul remarcase că Niura nu lucrase singură în grădină).

— Au mai rămas câţiva, zise Niura.

— E mai uşor acum cu ajutor, adăugă Ninca, trăgând cu ochiul.

— Sigur că da, cu patru mâini, răspunse Niura roşind la obraz.

— Cel puţin e băiat bun? se interesă Ninca, trecând la lucruri mai practice.

— De unde vrei să ştiu? (Niura ridică din umeri.) Şi poţi ghici? mai adăugă ea. Nu-i mai mare decât trei mere, dar e foarte vrednic la treabă. Când s-a pornit cu sapa pe brazdă, nu m-am putut ţine de el.

— Bine; e bine atunci, o aprobă Ninca. Dar cum îl cheamă?

— Ivan, zise Niura mândră, ca şi cum i-ar fi spus cine ştie ce.

— Neînsurat?

— Nu l-am întrebat.

— N-ai făcut bine, trebuia, şi încă iute!

— Dar mi-a fost ruşine, chiar aşa iute.

— Dacă-l întrebi aşa direct e jenant, zise Ninca

convinsă, dar ai putea să-i strecori uşor întrebarea, ca şi cum ar veni vorba, dar fără să insişti. Oricum însă el tot te va minţi.

— De ce să mă mintă?

— De ce să nu te mintă? Toată viaţa noastră-i un şir de minciuni. Bărbaţii mint şi femeile îi cred. Şi ăsta, al tău, e şi militar pe deasupra. Are şi el chef să petreacă un pic şi asta-i tot. Trage-l de limbă şi caută să-i vezi şi hârtiile. Deşi alea nu-s ca un paşaport.

— Deci nu-i nimic de făcut? întrebă Niura.

— Nu prea, aşa că trebuie să-l crezi.

— Eu, totuşi, nu ştiu de ce, dar am încredere în el, zise Niura. Nu prea pare să mă mintă.

— Dacă-l crezi, treaba ta, zise Ninca indiferentă, dar eu în locul tău nu l-aş băga prea repede în pat.

— Şi cine-l bagă în pat? întrebă Niura roşind.

— N-am zis că-l bagi, dar s-ar putea întâmpla. Şi ştii cum sunt militarii; îşi fac trebuşoara şi apoi…

Ninca sări la gard, căci vaca (Bălaia) se ivise pe drum şi galopa prin sat spre stăpâna ei, cu scaieţii pe ea şi cu un aer că nimic n-ar fi putut-o opri din drum. Iar în dreptul stăpânei se opri brusc.

— Ei drăcie! strigă Ninca speriată. Bagă de seamă Niura, că-ntr-o zi o să te împungă.

— Nu te teme, zise Niura scărpinând-o pe Bălaia între coarne. Istovită de alergătură, respira zgomotos cu nările larg deschise.

— A mea nu ştiu ce-o fi făcut, zise Ninca. Să văd dacă n-o fi intrat în vreo grădină. Treci pe la mine să mai trăncănim oleacă, zise ea, invitând-o ca de obicei. O să mai şi cântăm şi o să râdem împreună.

Şi se duse agitându-şi nuiaua.

La întoarcere, Niura trecu pe la mama Dunia, ca să cumpere de la ea o jumătate de litru de ţuică. Se temea însă ca baba să n-o întrebe pentru cine o cumpără şi se pregăti să-i spună că pentru tatăl ei care-i transmisese că va veni s-o vadă. Numai că mama Dunia deja băuse atât de mult că nu-i mai păsa de nimic.

Şi, în timp ce Niura îşi mulgea vaca, ieşit din pridvor, Cionchin, terminându-şi treaba, se apucase să fumeze pe iarbă.

— Eşti obosit? întrebă Niura.

— Nici nu-mi pasă, zise Cionchin. O treabă ca asta pentru mine-i o joacă.

— Am pus masa în casă, zise Niura, trecând peste orice jenă.

— Masa? (Ochii lui Cionchin se aprinseră, dar omul amintindu-şi deodată de situaţia lui de soldat, oftă) n-am dreptul. Îmi pare rău dar nu pot. Uite, m-aşteaptă ăla (şi cu degetul îi arătă avionul).

— Doamne! dar cine să se atingă de el? zise Niura mirată. Cu oamenii care trăiesc aici, n-ai nici de ce să-ncui uşa.

— Chiar n-o-ncuiaţi? întrebă Cionchin plin de speranţă. Şi niciodată nimeni nu v-a furat ceva?

— Nu. Şi nu-mi amintesc s-o fi făcut cineva vreodată. Sau nu, a fost o dată un caz, dar atunci eram mică, înainte de a se face colhoz. Ştefan Lucov, cel ce stă înapoia birourilor administraţiei colhozului, a avut un cal care i-a dispărut. S-a crezut că ţiganii. Apoi l-au găsit, trecuse râul.

— Şi dacă copiii din sat o să-mi umble la avion? întrebă Cionchin care se vedea că-ncepuse să cedeze.

— Copiii dorm la ora asta.

— Bine, atunci o să intru puţin, zise el hotărându-se. Îşi luă apoi puşca şi Niura sapele.

Prima încăpere era orânduită cu grijă şi, pe masă, se vedea o sticlă astupată cu o zdreanţă, două pahare, două farfurii, una cu cartofi fierţi şi alta cu castraveţi. Şi Cionchin văzu că nici vorbă de carne.

Lăsându-şi puşca în izbă, alergă la avion şi căută în sac. Niura tăie apoi cârnatul în felii groase şi, partizani ai celui mai mic efort, renunţară să mai deschidă cutiile de conserve.

Niura îl aşeză pe Cionchin pe o bancă de-a lungul peretelui şi se puse şi ea pe un scăunel în faţa lui. Cionchin turnă ţuică: un pahar pentru el, unul pentru Niura, care-l

opri, zicându-i că pentru ea doar o jumătate. Ridicând apoi paharul, el închină:

— Bine te-am găsit!

Al doilea pahar îl bine dispuse. Se descheie la tunică şi-şi scoase centura. Lipit de perete uitase de avion. Se făcuse întuneric. Umbra Niurei plutea în faţa lui ca-ntr-o ceaţă, când dublându-se când revenindu-şi la loc. Cionchin era vesel, liber şi uşor. Şi-i făcu semn cu degetul Niurei să se apropie.

— Vino-ncoa'!

— Ce să fac?

— Numai aşa.

Încercă puţin să se împotrivească:

— Putem vorbi şi aşa faţă-n faţă, la masă.

— Haide numai! (vocea-i devenise rugătoare). Doar n-o să te mânc.

— Degeaba, zise Niura care, totuşi, dându-se după masă, veni să se aşeze lângă Cionchin, dar destul de departe de el.

Şi stătură aşa în linişte. Nu se auzea decât tic-tacul unui orologiu cu greutăţi. Se făcuse noapte. Cionchin suspină şi se aşeză lângă Niura. Niura oftă îndelung şi se depărtă de el. Cionchin se supără şi el şi se apropie de Niura. Niura iar oftă şi se depărtă de el. Ajunsese la capătul băncii, să continue, era primejdios.

— Nu-i prea cald acum? zise Cionchin trecându-i mâna pe după umeri.

— Dar nici prea frig, răspunse Niura încercând să se desprindă de el.

— Nu ştiu de ce, mi-s mâinile reci, bombăni el, băgându-i mâna în sân.

— Asta-i pentru că staţi tot timpul în aeroplan, zise ea, încercând disperată să se elibereze.

— Tot timpul, zise el (şi încercă să-i desfacă fetei sutienul).

VII.

E seară sau dimineaţă?

E lumină sau întuneric? Era clar că Cionchin se

trezea şi credea că cineva voia să-i ia avionul. Sări jos din pat; nimeni nu mai era lângă el şi ieşi repede în pridvor. Acolo îl văzu pe Samuşkin înhămând grabnic la avion un cal alb asemănător cu Graur, fostul său cal.

— Ce faci? îi strigă Cionchin, dar Samuşkin se făcu că nu-l aude şi, sărind în carlingă, biciui calul cu şfichiul. Calul sări în sus şi, dând din copite, se ridică de la pământ odată cu avionul care se-nălţa şi el. Pe aripa inferioară a biplanului, cu picioarele bălăbănindu-se în gol, stăteau fetele acelea care trecuseră pe lângă Cionchin cu căruţa. Niura se aşezase şi ea printre ele şi, cu secera, îi făcea semn să vină după ea. Cionchin începu atunci să alerge după avionul care mereu îi scăpa când era gata, gata să-l prindă.

Şi goana îi era foarte grea cu bluza în bandulieră şi cu puşca în mână. Până la urmă, constatând că puşca îi era total inutilă (adjutantul uitase de cartuşe), o aruncă şi-ncepu să alerge mai sprinten. Şi mai, mai că atinsese avionul, gata să apuce secera pe care i-o întindea Niura, când în faţă-i apăru aghiotantul care-l întrebă răstindu-se la el: Ei! nu mai saluţi?

Se opri atunci gândindu-se dacă să mai continue goana sau să renunţe. Adjutantul însă iar strigă:

— Ia treci pragul şi mai salută încă de zece ori! Cionchin roti privirea în jur dar nu văzu niciun prag pe care să-l treacă şi de după care, păşind, să execute ordinul adjutantului până a nu se depărta prea mult avionul de el.

— Aa! Nu vezi pragul? îi strigă aghiotantul. Stai numai c-o să-ţi scot eu ochii, ca să vezi ce-i de văzut! Şi, zicând aceasta se apropie de el şi-i scoase ochiul drept întinzându-i-l. Iar din ochi Cionchin văzu atunci ieşind un prag scrijelit pe care stătea un felinar.

— De ce arde felinarul? Că se vede şi fără el, se mai gândi el. După aceea luă ochiul de la adjutant, se îndreptă spre prag şi-şi aduse pe loc aminte de avion uitându-se iar împrejur.

Avionul era tot acolo, în spatele lui. Plutea fără să se mişte în timp ce calul dădea şi el din picioare fără să poată

înainta măcar un pas. Ar trebui să-l potcovesc, îşi zise Cionchin. Iarţev, instructorul politic, se ivi atunci şi el de după o colină şi-i făcu semn cu degetul.

Cionchin privi spre aghiotant ca să-i ceară permisiunea să plece, dar aghiotantul era ocupat: descria un fel de cerc călare pe furierul Trofimovici în timp ce, din mijlocul cercului, Pakomov, cu un bici în mână, îl lovea când pe unul când pe celălalt. Iar când Cionchin se apropie de Iarţev şi acesta i se aplecă spre ureche, el, temându-se de cine ştie ce i s-ar fi putut întâmpla, şi-o astupă cu palma.

— Nu te teme, îi spuse Samuşkin din spate, n-o să-ţi scuipe în ureche. Ivan ridică atunci mâna de la ureche şi Iarţev, transformându-se pe loc într-un scarabeu, i se vârî într-însa.

Asta-l gâdilă pe Cionchin şi voi să se scuture ca să scape de el. Iarţev însă îl potoli: „Stai aşa, tovarăşe Cionchin, eşti de neatins şi eu nu-ţi vreau răul. Am fost doar însărcinat să-ţi spun că tovarăşul Stalin n-a avut niciodată vreo nevastă, pentru că el însuşi a fost femeie”. Acestea fiind apoi spuse, Iarţev se prefăcu din nou în om, îi sări din ureche şi dispăru după colină. Din cer însă atunci coborî tovarăşul Stalin. Era îmbrăcat ca o femeie cu mustăţi şi cu pipa între dinţi; în mână avea o puşcă.

— Asta-i? întrebă el aspru cu un uşor accent georgian în voce.

— E a mea, se bâlbâi Cionchin întinzând mâna după armă.

Tovarăşul Stalin atunci se dădu puţin la o parte şi adăugă: „Unde-i adjunctul?” Adjunctul alergă atunci în galop călare pe Trofimovici. Trofimovici, cal, dădea cu copita în pământ şi încerca să scape de călăreţ, dar adjunctul îl apucase bine de o ureche.

— Tovarăşe adjunct, zise Stalin, Cionchin, ostaş de rangul doi, şi-a abandonat postul şi şi-a pierdut arma. Or, armata noastră roşie nu are nevoie de astfel de soldaţi. Propun ca tovarăşul Cionchin să fie împuşcat.

Atunci adjunctul sări din spatele lui Trofimovici, îi luă

arma din mână tovarăşului Stalin şi-i strigă lui Cionchin: Culcat!

Cionchin se culcă la pământ. Sub el era ceva vâscos, un fel de praf care-i intra în gură, în urechi şi-n ochi şi-n care se cufunda cu totul. Se sforţa el să scape, se aştepta să-i strige „Drepţi”, dar ordinul întârzia şi el se înfunda şi mai tare în mocirlă. Mai simţi apoi şi-n ceafă ceva rece, desigur ţeava puştii din care avea să iasă glonţul dintr-o clipă într-alta…

Se trezi apoi într-o sudoare rece. Alături de el, sprijinită pe umărul lui, dormea o femeie necunoscută pe care nici nu apucase s-o-ntrebe cine-i şi de ce stătea în pat cu el.

Numai descoperindu-şi apoi puşca atârnată în cui îşi aduse aminte de toate. Sări atunci pe loc din pat, împiedicându-se în brăcinarul izmenelor lui lungi, şi se-ndreptă spre fereastră.

Afară se făcea ziuă şi avionul era tot la locul lui, unde-l lăsase de cu seară, cu aripile ţepene pătând cerul care se lumina. Cionchin suspină uşurat şi, întorcându-se, dădu cu ochii de Niura care şi ea ar fi vrut să se facă oarecum că nu-l vede. Să fi închis iarăşi ochii nu-i prea venea, să-i fi ţinut deschişi, nu mergea. Ca de altfel şi braţul alb şi durduliu, gol până la umăr şi întins peste cuvertură. Îl trase totuşi uşor să-l ascundă cu un surâs năuc. Cionchin, tulburat, dar nevoind nici el să lase să se vadă aceasta, alergă spre fată, o apucă uşor de mână şi o scutură: „Bună dimineaţa, doamnă!” îi zise el.

Şi-n dimineaţa aceea ţărăncile, care-şi mânau vacile la păşune, îl văzură pe Cionchin ieşind desculţ şi numai în tunică de la Niura. Ajuns apoi la avion, zăbovi până să-l aranjeze şi, desfăcând gardul, i-l băgă fetei în ogradă; după aceea aşeză la loc toate ostreţele.

VIII.

Golubiev, preşedintele colhozului, se distingea printr-o singură trăsătură de caracter: indecizie cronică. Dacă la micul dejun, nevastă-sa îl întreba: ce mănânci, ochiuri sau papară? el răspundea:

— Fă-mi papară. Şi în timp ce femeia scotea tigaia cu cartofi, el ştia sigur că, de fapt, voia ochiuri. Atunci femeia băga tigaia în cuptor şi se ducea afară să caute ouă. Iar când revenea în cameră cu ouăle, bărbatul său o privea spăsit: avea din nou poftă de cartofi.

Şi uneori se supăra.

— Dar hotărăşte-te o dată, nu mă face să umblu după toanele tale! se răstea ea la el.

Liberul arbitru era pentru el o tortură. Suferea, de pildă, dimineaţa, când trebuia să-şi pună cămaşa, verde sau albastră; sau ce cizme să-şi ia, pe cele vechi sau pe cele noi? E adevărat că-n ultimii douăzeci sau douăzeci şi cinci de ani nu se făcuseră multe în ţară, ca să nu mai aibă de ce se-ndoi, dar el totuşi se-ndoia, mai ales cu cele cu care nu prea era obişnuit. Nu degeaba Borisov, secretarul Comitetului raional pentru M.T.S. Îi spunea câteodată:

— Nu uita apoi că eşti urmărit pas cu pas! Şi astea i le spunea în faţa oamenilor. Dar de ce să-l fi urmărit, numai el ştia sau nici măcar el.

Într-o zi Borisov conducea la Comitetul raional o şedinţă cu preşedinţii de colhoz pe tema ridicării nivelului de randament la vacile de lapte. Colhozul lui Golubiev ocupa, ca rezultate, o poziţie de mijloc. Nu merita nici laude dar nici obiecţii, iar Borisov stând la birou, examina în timpul acesta bustul de ghips al lui Stalin pe care-l pusese lângă fereastră într-o vază de flori maro. După reuniune, Borisov îl reţinu pe Golubiev. În picioare, alături de bustul şefului, al cărui cap îl mângâia întruna, îi zise atunci:

— Ceea ce voiam să-ţi spun, Ivan Timofeevici, e că după Kilin, responsabilul tău de celulă, tu ai acorda foarte puţină atenţie propagandei vizuale. N-ai făcut nimic deosebit pentru diagrama creşterii producţiei industriale.

— N-am făcut şi nici nu voi face, îi răspunse întărâtat Golubiev. Eu nu am cu ce construi un gard şi el nu se gândeşte decât la diagrame şi la cum să împrăştie banii colhozului.

— Ce înseamnă aia risipă? zise secretarul. Ce vrea să

însemne asta? Tu îţi dai seama ce spui?

— Perfect, zise Golubiev. Înţeleg foarte bine. Numai că mă doare să risipesc banii colhozului. N-am destui pentru el; n-am cu ce s-o scot la capăt. Şi tu cu asta ai găsit să mă jupoi, că-s preşedinte?

— Da, dar nu uita că mai întâi eşti comunist şi apoi preşedinte. Diagrama este o afacere politică capitală. Şi mie mi se pare ciudat că un comunist nu-şi dă seama de asta. Şi nu ştiu dacă părerea ta e pur şi simplu greşită sau are rădăcini mai adânci? Iar dacă tu o ţii mereu aşa, o să-ţi mai facem o anchetă, şi-o să-ţi răscolim tot sufletul, şi, Doamne, ce-o să te mai căieşti!

Mânios, Borisov îi dădu apoi bustului o palmă peste cap. De durere îşi retrase însă brusc mâna, dar în locul durerii pe chipul lui se instală spaima de ceea ce făcuse. Cu gura căscată şi înghiţind în sec, îl privea pe Golubiev ca hipnotizat. Numai că şi Golubiev era aproape mort de spaimă. Nici el n-ar fi vrut să vadă ceea ce văzuse, dar văzuse cu ochii lui. Şi ce să facă acum? O să se facă oarecum că n-a văzut? Borisov s-ar fi dus să spună ce făcuse, iar el, Golubiev, ar fi fost pedepsit că nu-l denunţase. Dacă însă îl denunţa, tot l-ar fi băgat oricum la închisoare pentru că văzuse ceea ce văzuse. Amândoi îşi aduceau bine aminte ce păţise şcolarul care, vrând să tragă cu praştia în învăţătoare, nimerise în sticla de protecţie a tabloului Şefului. Şi, dacă i-ar fi scos un ochi învăţătoarei, pentru că era totuşi copil, ar fi fost iertat. Dar atinsese Portretul, ceea ce însemna un atentat, nici mai mult nici mai puţin. Şi ce păţise după aceea copilul, nimeni nu mai ştia, pentru că nimeni nu-l mai văzuse.

Borisov fu însă primul care depăşi momentul. Scosese repede din buzunar tabachera, o deschise şi-o întinse lui Golubiev. El însă ezită o clipă, dar pe urmă se hotărî totuşi să ia o ţigară.

— Apropo, despre ce discutam? îl întrebă Borisov ca şi cum n-ar fi fost nimic între ei. (Şi acum luase distanţă faţă de bust).

— Despre programarea vizuală, zise stânjenit

Golubiev, care-şi revenea şi el treptat, treptat în fire.

— A, da (Borisov schimbase tonul) ziceam deci Ivan Timofeevici că tu subestimezi importanţa politică a propagandei vizuale; te rog însă prieteneşte să te mai gândeşti la asta.

— Bine, bine, o să mă mai gândesc, răspunse Golubiev plictisit şi dând să plece.

— Atunci e foarte bine, zise Borisov încântat (luându-l pe Golubiev de mânecă şi conducându-l până la uşă, mai adăugă şoptindu-i:) Şi încă ceva, Vanişca, aş vrea să te previn prieteneşte: nu uita că eşti supravegheat îndeaproape.

Golubiev o porni pe uliţă. Timpul continuă să fie frumos şi uscat. Preşedintelui nu-i cam convenea şi se gândi că n-ar fi stricat să mai plouă. Legat de un gard, calul său întindea capul spre un mănunchi de urzici la care însă nu putea ajunge. Golubiev se urcă în şaretă şi dădu frâu liber calului. Şi calul se opri de la sine vreo sută de metri mai încolo, în faţa unei case de lemn. După firmă, acolo se putea bea ceai. În faţa intrării se găsea un căruţ cu nişte bidoane de lapte. Şi preşedintele îşi dădu seama că erau ale colhozului. Calul era legat de un stăvilar. Golubiev şi-l legă şi el mai încolo, se urcă pe treptele ponosite ale pridvorului şi deschise uşa. Nasul îi spunea că-i rost de bere şi de varză acră.

O femeie de după tejghea îl salută numaidecât.

— Bună ziua, Ivan Timofeevici!

— Bună Aniuţa, răspunse preşedintele aruncând o privire spre colţul încăperii: Spătosul tocmai îşi terminase berea.

La vederea preşedintelui, omul se ridică.

— Stai jos, nu te deranja, îi zise Golubiev făcându-i cu mâna semn să stea liniştit.

Aniuţa îi turnă porţia obişnuită: o sută cincizeci de grame de votcă şi o halbă de bere.

Ca întotdeauna îşi vârî votca în bere şi se duse şi se aşeză lângă Spătos. Şi cum acesta dădu să se ridice din nou, Golubiev îl apucă de umăr.

— Ai dat laptele? îi zise preşedintele luând o înghiţitură de bere.

— Da, zise Spătosul, numai că i-au găsit un cusur: cică n-are grăsime.

— N-au decât să se descurce ei cu asta! îi răspunse Golubiev nerăbdător. Dar tu ce făceai aici?

— Am întâlnit-o, nu departe de aici, pe Niurca, funcţionara de la poştă, şi i-am promis c-o duc până acasă. Iar acum o aştept.

— Dar ia spune, e adevărat că trăieşte cu un soldat? îl întrebă Ivan Timofeevici, interesat.

— Şi de ce n-ar trăi? îi răspunse Spătosul, o ajută la treabă, pe bune. În timp ce ea e la poştă, el taie lemne, cară apă şi face de mâncare. Îşi pune şorţul Niurcăi, umblă prin casă ca o femeie şi face treabă. Eu nu l-am văzut, dar oamenii zic că şi brodează batiste cu semnul crucii pe ele (şi Spătosul începu să râdă). Şi, zău, de când sunt, n-am văzut un bărbat cu şorţ şi pe deasupra şi să brodeze! Cel mai interesant însă e că, se zice, c-a fost trimis aici numai pentru o săptămână. Şi s-a scurs o săptămână şi jumătate iar el nici gând să plece. Eu însă nu ştiu, Ivan Timofeevici, poate că lumea-i înapoiată, dar zice-se că nu întâmplător s-ar afla aici soldatul ăsta. Şi unii cred că-i venit pentru vreo anchetă.

— Ce anchetă? întrebă preşedintele neliniştit. Spătosul cunoştea bănuiala bolnăvicioasă a lui Golubiev şi-i făcea plăcere să-l stârnească. Şi chiar vedea că cuvintele nu-i fuseseră în zadar.

— Eu, ce să ştiu? Ar fi imposibil să-l ţină aici numai aşa. Dacă aeroplanul s-a stricat, atunci să-l repare. Şi dacă nu-i reparabil, atunci să se descotorosească de el. De ce să ţină aici un om degeaba? Aşa că vezi, Ivan Timofeevici, de ce se întreabă lumea. Sunt zvonuri care umblă (Spătosul coborî tonul şi se apropie de preşedinte). Se mai zice că s-ar desfiinţa colhozurile.

— Nu vorbi prostii, zise preşedintele nemulţumit. Asta n-o să se întâmple niciodată, bagă-ţi minţile în cap! Noi să ne vedem de treburile noastre, nu să ascultăm

palavre. (Îşi termină băutura şi plecă).

— Ascultă Spătosule: Dacă Beliacova mai întârzie, nu o mai aştepta. Poate ajunge acasă şi pe jos, ce-i prinţesă?

Luându-şi la revedere de la Aniuţa, ieşi, se urcă în şaretă şi se duse acasă. Numai că ceea ce-i spusese Spătosul băgase la cap şi-şi adusese aminte şi de aluziile lui Borisov referitor la supravegherea lui; pesemne că pentru el venise. Dar de ce să-l supravegheze pe el? Doar n-o fi tocmai soldatul acela? Doar nu l-or fi trimis pentru asta? Şi, la drept vorbind, nu prea părea el, Cionchin, să fie omul căruia să i se încredinţeze aşa ceva; iar cei ce-l trimiseseră n-or fi fost atât de proşti să aleagă pe unul care ar fi putut fi imediat descoperit? Deodată însă lui Golubiev îi mai trecu ceva prin cap: Să zicem că m-aş duce să-l întâlnesc pe soldatul ăsta şi că i-aş zice, bătând cu pumnul în masă: Hai, spune, zi-mi ce misiune ai primit şi cine ţi-a dat ordinul să rămâi aici? Şi, de-ar fi aflat măcar ceva, tot ar fi fost altcum decât să trăiască mereu cu spaima unei primejdii necunoscute.

IX.

Trecuse o săptămână şi jumătate de când Cionchin aterizase la Crasnoie şi se instalase la Niura. Se obişnuise între timp cu locul, cunoştea oamenii şi se integrase în viaţa satului. Şi niciun semn că s-ar fi gândit superiorii să-l ia de acolo. Şi nu s-ar fi zis că felul acesta de viaţă n-ar fi fost pe gustul lui Cionchin, dimpotrivă, nu se mai scula după goarnă, nu se mai dădea stingerea, nu tu gimnastică, şi nici instrucţie politică! În armată se descurcase el bine în ceea ce privea hrana, dar aici, pâinea, laptele, ouăle, toate erau proaspete; ceapa se aducea din grădină şi avea şi o femeie: trai pe el!

În locul lui Cionchin, oricine ar fi acceptat un astfel de post până la demobilizare, ba chiar şi un an, doi în plus.

Şi totuşi ceva îl chinuia pe omul nostru: faptul că, în principiu, fusese trimis aici pentru o săptămână, dar că această săptămână se scursese fără ca să mai fi primit niciun semn de la unitate, nicio veste, nimic, nimic. Iar dacă l-ar fi lăsat pentru mai mult timp, trebuia să-l anunţe.

Şi n-ar fi fost rău să-i mai fi împrospătat proviziile. Chiar dacă, spre norocul lui, locuia la cineva din sat.

Şi, de câteva zile, de fiecare dată când ieşea din casă, Cionchin ridica nasul în vânt şi se uita pe cer în speranţa că doar, doar va vedea un punct care să crească mereu; chiar şi trăgea cu urechea să audă vreun zgomot de motor care s-ar fi apropiat. Dar, nimic, nici pe cer şi nici s-audă ceva. Neştiind ce să facă, Cionchin se hotărî, în disperarea lui, să ceară sfatul unui om avizat. Şi acesta nu era altul decât vecinul Niurei, Cuzma Matveievici Gladiscev.

Cuzma Gladiscev era cunoscut nu numai în Crasnoie, dar în toată regiunea, ca un mare învăţat. Şi lumea îl socotea ca atare pentru că pe poarta latrinei sale de lemn, care era în grădina de legume, scria W.C., cu litere mari şi negre.

Funcţia lui de paznic la magazia colhozului era modestă şi prost plătită, dar Gladiscev mai avea în schimb şi răgazul de a-şi completa cunoştinţele, aşa că, în căpşorul său, era atâta ştiinţă, din cele mai diverse domenii, încât, oamenii pe care-i întâlnea oftau şi ziceau: cu ăsta e ceva!; ăsta, da, e cineva! Şi nu puţini erau şi cei ce susţineau că, dacă l-ai fi trezit pe Gladiscev şi-n miez de noapte şi l-ai fi întrebat orice, el ţi-ar fi răspuns pe loc explicându-ţi că orice fenomen material, conform ştiinţei moderne, se petrece fără niciun ajutor divin, venit de cine ştie unde.

Toate cunoştinţele sale însă Gladiscev le căpătase pe căi autodidactice. Şi, ar fi fost ridicol să-i atribui, în acest sens, vreun merit învăţătorului său de şcoală profesională (de altfel nu avea decât două clase primare). Cunoştinţele lui Gladiscev n-ar fi dat roade, dacă n-ar fi fost şi Revoluţia din Octombrie care, cum se ştie, eliberase poporul de sclavie, permiţând fiecărui cetăţean să urce culmile stâncoase şi strălucitoare ale ştiinţei. Şi n-ar strica să se mai ştie că mintea lui Gladiscev, eliberată de orice prejudecată, nu aşteptase acest eveniment pentru a face să germineze o grămadă de idei ştiinţifice originale. Îi ajungea, de exemplu, bunului nostru Cuzma să vadă nişte gândaci pe sobă ca să-i trăsnească prin minte să-i lege

întreolaltă şi să-i constrângă să meargă într-o singură direcţie. Sursa aceasta de energie, zicea el, o dată stăpânită, ar fi fost considerabilă şi folositoare în agricultură. Sau, altă dată, văzând un nor, se gândea: nu s-ar putea oare băga norul acesta într-o învelitoare şi să servească drept aerostat? Şi se mai zicea (lucru însă greu de verificat) că Gladiscev a fost primul, înaintea profesorului Şclovschi, care a emis ipoteza originii artificiale a sateliţilor lui Marte. Dar, pe lângă aceste idei întâmplătoare, Gladiscev mai avea una căreia se hotărâse să-i consacre toată viaţa şi care avea să-l şi consacre ca savant: inspirat de învăţătura progresistă a lui Miciurin şi Lîsenco, îşi pusese în gând să creeze un hibrid încrucişând cartoful cu roşia, o plantă care să dea roade şi-n pământ, tuberculi, şi-n aer, roşii. Iar, pentru a rămâne în spiritul marii epoci, îşi botezase viitorul hibrid: Calea Socialismului, pe scurt Putiso15, propunându-şi totodată să-şi lărgească câmpul experimental pe-ntinsul întregului colhoz. Neputând însă obţine o autorizaţie în acest sens, se mărginise doar la propria-i ogradă, procurând din ea şi vecinilor cartofi şi roşii. Experimentele însă, din păcate, nu dăduseră rezultate imediate satisfăcătoare, deşi anumite trăsături caracteristice ale hibridului putiso începuseră să se vadă: frunzele şi tulpinile păreau să semene cu cele de cartofi, iar rădăcinile cu cele ale roşiilor. Şi, în ciuda multor inconveniente, Gladiscev îşi păstra moralul, ştiind că adevăratele descoperiri cereau eforturi şi sacrificii. Din nefericire însă cei ce se îndoiau de experimentele sale se arătau tot mai neîncrezători. Totuşi un singur individ îl remarcase şi-l încuraja, ceea ce sub odiosul regim trist ar fi fost imposibil.

Cadenţele bolşevice, ziarul regional, îi consacraseră într-o zi un studiu, pe două margini de pagină la rubrica „Oameni ai timpului nostru”, sub titlul Un selecţionator autodidact. Şi, în articol, i se vedea fotografia autodidactului aplecat pe un smoc de hibrizi în care contempla semnele deja vizibile ale viitorului luminos. Iar, după jurnalul regional, ecouri fură simţite şi în cel

judeţean, care publică şi el un articolaş despre Gladiscev. În cele din urmă, chiar şi unul dintre organele naţionale îi menţionă numele, printre altele numeroase, într-un articol de fond intitulat Opera ştiinţifică a maselor.

În cercetările sale şi-n lupta lui cu rutina, Gladiscev se mai baza şi pe spusele unui agronom din Academia de Ştiinţe, cu toate că acestea fuseseră, de fapt, defavorabile. Şi scrisorii, pe care i-o trimisese Gladiscev în persoană, academicianul îi răspunsese că experienţele lui nu ofereau nicio perspectivă. Totuşi îl sfătuia să nu descurajeze şi, citând exemplul alchimiştilor de altă dată, spunea că nicio muncă ştiinţifică nu-i în zadar, fiindcă poţi căuta un lucru şi da peste altul. În ciuda conţinutului său, scrisoarea făcuse însă asupra destinatarului o impresie cu atât mai puternică cu cât era scrisă la maşină pe o hârtie cu antetul unei instituţii ilustre şi adresată respectabilului tovarăş Gladiscev, în josul paginii semnând şi academicianul. Iar cei care citeau această scrisoare, erau cuprinşi de aceeaşi emoţie.

Cu toate acestea, dacă autodidactul îi expunea cuiva, pentru a nu ştiu câta oară, perspectivele minunate ce i se deschideau lumii prin creaţia hibridului putiso, interlocutorul îl găsea plicticos şi se despărţea grabnic de el. Gladiscev însă, ca atâtea genii necunoscute, suportă cu răbdare şi singurătatea desăvârşită până când apăru Cionchin.

Şi dacă lui Gladiscev îi plăcea să vorbească despre opera sa, lui Cionchin, care lâncezea, îi plăcea să-l asculte: ceea ce-i şi făcu să se împrietenească. Uneori, când Cionchin îşi scotea nasul afară, din diferite motive sau ca să se plimbe, îl găsea pe Gladiscev la treabă, în grădină, plantând, plivind, udând. Şi întotdeauna în aceeaşi ţinută: pantaloni bufanţi din piele de cal, îmblăniţi şi vârâţi în cizme tot din piele, cu un maiou rupt şi pălărie de pai cu boruri largi, gen sombrero, care te făcea să te întrebi unde o găsise.

Şi Cionchin îl saluta:

— Hei, vecine, să trăieşti!

— La fel şi tu.

— Ce mai faci?

— Ca-ntotdeauna, trebuşoara mea.

Aşa se desfăşura de-a fir în păr discuţia lor, armonioasă şi plăcută.

— Şi pe când cartofii tăi roşii?

— Mai aşteaptă puţin; e prea devreme. Toate la timpul lor, cum se zice. Trebuie mai întâi ca planta să-şi piardă florile.

— Şi dacă nu dă nimic anul acesta, ce faci?

— Anul ăsta trebuie să reuşesc, oftă Gladiscev. Ia uită-te şi tu puţin. Tulpina seamănă cu cea de cartofi, iar frunzele, după tăietură, cu cele de roşii. Vezi?

— Ştiu eu; răspundea Cionchin, sceptic, nu pot să-mi dau bine seama.

— Cum nu poţi? zicea Gladiscev ofensat. Ia te uită ce groase sunt tufele.

— Da, de groase, sunt groase tufele, zicea, în cele din urmă Cionchin, a cărui faţă se şi însufleţea. Îi venise şi lui o idee. Şi ce-ar fi dacă s-ar întâmpla invers: să crească roşiile în pământ şi cartofii în aer?

— Nu, aşa ceva e imposibil, îi explica cu răbdare Gladiscev. Ar fi împotriva legilor naturale, căci cartoful ţine de plantele cu rizom, iar tomatele de cele cu fructele afară.

— Totuşi ar fi interesant, se încăpăţâna Cionchin. Fără îndoială însă că întrebările lui Cionchin îi păreau stupide lui Gladiscev, dar cu cât e mai stupidă o întrebare, cu atât mai subtil poate fi răspunsul. De aceea aceste discuţii le făceau plăcere amândurora iar prietenia lor se-ntărea pe zi ce trecea. Ba se gândeau să se întâlnească şi-n familie, Cionchin şi Niura, iar Gladiscev cu nevastă-sa, Afrodita (aşa o striga Gladiscev şi toţi ceilalţi după el, cu toate că pe ea, de fapt, o chema Eufrosina).

X.

În ziua aceea, Cionchin făcuse o serie de lucruri: cărase o mulţime de găleţi cu apă, tăiase o grămadă de lemne, îl hrănise pe Borca, vierul Niurei, şi-i făcuse şi ei şi lui de mâncare. Apoi, ca de obicei, după masă, se aşeza la

fereastră, întotdeauna cu şorţul Niurei de gât, şi o aştepta cu capul sprijinit într-o mână. Sau, pentru ca timpul să treacă mai repede, îi lua lucrul de mână. Ce vreţi însă mai grotesc decât un soldat stând la fereastră cu un şorţ de femeie la gât şi brodând?! Şi Cionchin ştia într-adevăr să brodeze. Era chiar excitat la vederea cruciuliţelor multicolore care se strângeau pe alocuri să formeze când un cocoş, când un trandafir sau alte motive.

Şi era pus pe brodat şi atunci; din păcate însă treaba nu prea mergea; îl tulbura gândul că ce se va alege de el? Şi, ieşind de mai multe ori în pridvor să pălăvrăgească cu Gladiscev, nu-l găsise. Nu îndrăznea însă nici să-l caute pentru că nici el nu-l căutase vreodată pe neaşteptate.

Iar ca să-şi omoare timpul într-un fel oarecare, hotărî să facă ceva şi mai greu decât broderia, să spele pe jos. Şi spălă, aruncând apa murdară pe drum, în faţa gardului.

O fetiţă de vreo cinci ani, cu rochiţa pestriţă se juca acolo cu Borca, vierul. Îşi scosese panglica cu care-şi lega părul şi i-o pusese de gât vierului. Iar acesta se căznea să se uite la panglică fără să izbutească totuşi. La vederea lui Cionchin, însă, fetiţa îşi luă panglica şi o ascunse în pumn.

— A cui eşti tu, micuţo? o întrebă Cionchin.

— Eu, a lui Kilin. Şi tu?

— Eu, eu sunt al meu, îi răspunse amuzat Cionchin.

— Şi eu sunt a mamei şi a tatălui, îi replică orgolioasă fetiţa.

— Şi pe cine-l iubeşti tu mai mult, pe tata sau pe mama?

— Pe Stalin, răspunse fetiţa tulburată.

— Ia te uită! Pe Stalin?! (şi Cionchin, care o privea plecând, dădu din cap). De fapt şi el îl iubea pe Stalin, dar în felul său.

Legănându-şi găleata se-ndreptă spre casă în timp ce Gladiscev, zbârlit şi roşu la faţă, se ivise în pridvor.

— Ascultă, vecine! îi zise Cionchin bine dispus. De mai bine de un ceas te aştept. Şi mă întrebam pe unde-i fi umblând?

— Am dormit un pic, îi răspunse Gladiscev cam

stânjenit şi bâlbâindu-se. Luasem o carte despre selecţia plantelor şi mă lungisem ca să citesc după masă, dar pesemne că m-a tâmpit căldura. E cald ca-ntr-un cuptor, ce mai, curat blestem! Şi dacă nu va ploua, o să se ardă totul.

— Ascultă, vecine, zise Cionchin, nu vrei puţin tutun? Am aici nişte mahorcă, îţi arde gura. A cumpărat-o Niura ieri, la târgul din Dolgov.

Dădu apoi la o parte un colţ al şorţului, scoase de acolo o cutie de ulei de maşină plină cu tutun şi cu hârtie de ziar făcută foiţe.

— Tutunul e foarte dăunător pentru sănătate, spuse Gladiscev apropiindu-se de gard. Savanţii au calculat că o picătură de nicotină poate omorî un cal. Totuşi nu îndrăzni să refuze tutunul oferit, şi trase un fum după care începu să tuşească.

— De tare, e tare, spuse el pe un ton aprobator.

— Tutunul e Samson în persoană. Îi trezeşte pe tineri şi-i adoarme pe bătrâni, adăugă Cionchin cam în acelaşi sens. Dar ascultă vecine, aş mai avea ceva să-ţi spun.

— Ce anume? (şi Gladiscev îl privi bănuitor)

— Ei, nu-i mare lucru, o prostie.

— Dar spune!

— Oo, mai nimic, nici nu merită să vorbim.

— Atunci, dacă nu merită, să nu mai vorbim, răspunse cuminte Gladiscev.

— Bine înţeles, conveni Cionchin. Dar, pe de altă parte, cum să nu vorbim? Am fost trimis aici pentru o săptămână; mi s-au dat raţii tot pentru o săptămână şi, după aceea, n-a mai venit nimeni pe la mine să mă caute. Şi de mâncare, nici pomeneală! Or, să-nsemne asta că trebuie să trăiesc pe spinarea unei femei din satul ăsta?

— Da, asta nu-i bine, zise Gladiscev. Numele tău, acum e Alfons.

— Ei, las-o mai încet, zise Cionchin nemulţumit. Şi ascultă, dacă tu-ţi zici nevestei tale ulcior, te priveşte, dar pe mine mă cheamă Vania, cum m-a chemat şi până acum. Şi, mai ascultă încă ceva ce vreau să-ţi spun. Trebuie să-i scriu o scrisoare şefului în care să-i spun cine sunt şi să-i

cer şi informaţii în legătură cu ce trebuie să mai fac. Or, tu eşti mai învăţat; cunosc şi eu literele, dar nu prea mă pricep la scris. La şcoală, mă mai descurcam eu, dar, după aceea, la colhoz, în armată, tot pe cal şi numai călare, trage de frâu în dreapta, în stânga, ce-mi trebuie carte pentru asta.

— Ştii să te iscăleşti?

— Da, asta ştiu. Ştiu şi să citesc şi să mă semnez. Şi ştii cum mă semnez? Mai întâi scriu I apoi Ci, apoi jumătate de cerc şi, după aceea, toate literele una după alta, apoi, la urmă o liniuţă, uite aşa, cu o buclă, şi o altă liniuţă de la un capăt la celălalt al paginii. Înţelegi?

— Înţeleg, dar ai hârtie, cerneală şi tot ce trebuie?

— Păi ce crezi? Niurca nu lucrează la poştă? Muncă pe care n-o face oricine, între noi fie vorba. Pentru asta îţi trebuie cap, nu glumă!

— Bine, fie! Haide la tine că la mine am nevastă şi copilul care ne-ar stânjeni. Şi ăsta-i lucru greu de făcut; trebuie să-i dăm şi o formă politică corectă.

O oră mai târziu, documentul, cu rezonanţă politică corectă, era scris astfel:

Comandantului batalionului tov. Pakomov. Din partea tov. Clasa a doua, Cionchin Ivan.

Raport.

Permiteţi-mi să vă semnalez că-n cursul absenţei dumneavoastră şi a prezenţei mele la post, constând în a face de gardă pe lângă materialul militar numit avion, nu a avut loc niciun incident, ceea ce şi atest prin prezenta. La fel, permiteţi-mi să mai semnalez că, nutrit de un devotament fără seamăn faţă de Partid, de poporul nostru şi mai ales faţă de marele nostru geniu, tovarăşul Iosif Stalin, sunt gata să continui să slujesc cu deosebit devotament şi pe viitor apărarea patriei noastre socialiste şi a securităţii frontierelor, pentru care fapt însă vă rog să-mi mai asiguraţi raţiile de mâncare necesare încă unui timp nedeterminat, precum şi alte lucruri prevăzute de mine aici.

Rugându-vă să nu-mi respingeţi cererea, vă rămân…

— Corect, aprobă Cionchin după citirea operei lui Gladiscev şi-şi puse semnătura pe întreaga pagină, cum de altfel şi spusese că semnează.

Gladiscev mai scrisese apoi şi adresa pe plicul netimbrat, pe care i-l pregătise Cionchin, şi plecă satisfăcut.

Cionchin puse după aceea plicul pe masă, luă un şervet aşternut peste materialul de brodat şi se aşeză la fereastră. Afară nu mai era aşa de cald şi soarele dădea să apună. Niura nu avea să întârzie prea mult; vierul Borca o aştepta şi el pe colina din dosul satului.

XI.

Legându-şi calul de gard, preşedintele Golubiev urcă pridvorul Niurei. Şi nu s-ar fi zis, că făcând asta, îşi păstra şi sângele rece. Ba dimpotrivă. Intrând la Niura îl treceau cam aceleaşi sudori care îl trecuseră când intrase la primul secretar raional. Oricum însă, se hotărâse să intre şi n-ar fi dat în niciun caz îndărăt.

Bătu la uşă şi deschise fără să mai aştepte răspunsul. Cionchin surprins, holbă ochii speriat şi încercă să-şi ascundă broderia.

— Lucrai? îl întrebă preşedintele politicos dar circumspect totuşi.

— Lucrez ca să nu stau, zise Cionchin, aruncând iute broderia pe masă.

— Bine, zise preşedintele (bătea pasul pe loc şi nu mai ştia ce să zică). Bine că lucrezi.

— Da, e bine că-i bine, dar să vedem dacă-i bine, glumi Cionchin, ca să umple şi el, chipurile, conversaţia cu ceva.

Bate pasul pe loc ca să devieze discuţia, se gândi preşedintele alegându-şi o altă tactică de contraatac, politica externă.

— Ziarele scriu, spuse el prudent şi apropiindu-se de masă, că nemţii iar au bombardat Londra.

— Dar ce nu scriu ziarele! zise Cionchin ocolind să răspundă direct.

— Cum vine asta? răspunse Golubiev, uimit. Ziarele

noastre nu scriu nimic în zadar.

— Ia, ascultă, la drept vorbind ce vrei de la mine? îl întrebă Cionchin adulmecând un fel de primejdie.

— Nimic, zise preşedintele prefăcut. Am intrat şi eu să văd ce mai faci. Scrii cumva vreun denunţ (preşedintele tocmai văzuse plicul adresat autorităţilor)?

— Scriu şi eu ce-mi trece prin cap.

„Ce om remarcabil! se gândi preşedintele admirativ. Oricum l-ai lua, aşa-ţi răspunde că nu pricepi nimic. Fără-ndoială că are studii superioare. Şi poate că vorbeşte şi franţuzeşte”.

— Chescăse? mai spuse el pronunţând cum se pricepea şi el cele câteva cuvinte franţuzeşti pe care le ştia.

— Hai? (Cionchin se holbă la el bătând din pleoape.)

— Chescăse? repetă preşedintele cu insistenţă.

— Ce tot bâigui acolo? La ce-ţi trebuie asta? se bâlbâi şi Cionchin neliniştit şi începând să umble încolo şi-ncoace prin cameră ca să se liniştească. Ia mai încetează să-mi vorbeşti aşa. Spune-mi odată clar ce vrei, că nu-s nici eu aici pentru ochii tăi frumoşi.

— Da, văd eu bine că nu eşti aici de dragul meu, zise preşedintele, hotărât să treacă făţiş la atac. Eşti supravegheat şi crezi că noi proştii nu ştim nimic? Dar azi şi proştii s-au trezit. Pricepem totul. Ştim noi că poate nu-s toate perfecte aici, dar nici mai rău ca la alţii nu-i. Uite, ia-l pe Voroşilov, ia învăţătura lui Ilici; peste tot, acelaşi tablou. Şi dacă anul trecut am semănat încă pe îngheţ, e că aşa am primit ordin. Sus se dau ordinele şi jos, colhoznicul plăteşte oalele sparte, ca să nu mai vorbesc de preşedinte. Şi voi, care ieşiţi din avion, care scrieţi? (din ce în ce mai nervos, începuse să şi strige). Bine, scrieţi ce vreţi. Scrieţi că preşedintele a dus de râpă colhozul, că-i beţiv. Da, azi am băut şi duhnesc a votcă (se apleca spre Cionchin şi-i suflă în nas de-l clătină).

— Şi eu, zise Cionchin, încercând să se justifice, pentru ce-s pus aici? Nici eu nu-s aici de capul meu, ci tot din ordin.

— Şi de ce n-ai spus până acum că eşti aici din ordin? răspunse preşedintele (părea aproape fericit); ce ai de stai aici ca un şobolan, deghizat în muiere! Ce ordin ai primit? Să mă excluzi din partid? Iată carnetul! Să mă bagi la-nchisoare? Uite, bagă-mă! mai bine la-nchisoare decât aşa viaţă. Am şi eu şase copii, şi-o să meargă şi ei să cerşească de acum din sat în sat. O să se descurce ei cumva. Hai, scrie!

Şi, zicând acestea, ieşi trântind uşa. Abia în uliţă apoi îţi dădu seama de ce făcuse. Dar de acum îi era totuna; abia se pornise. „Ei bine, cu atât mai rău, se gândi el furios dezlegându-şi calul. Fie ce-o fi! Şi-i mai bine acum decât să stau tot cu frica în sân”.

Contabilul Volcov îl aştepta la birou cu raportul financiar. Preşedintele îl semnă respirând uşurat fără să se uite la el. Putea conţine şi erori, nu mai conta acum. Pe urmă îi dădu ordin lui Volcov să vizeze ceva fonduri pentru pensule şi vopsea, ca să-i facă lui Borisov diagrama cerută. După aceea îi dădu liber.

Rămas singur, îşi reveni încetul cu încetul şi începu să-şi facă ordine în hârtiile de pe birou. Şi le aranjă în funcţie de destinaţie, separat, apoi intrările şi ieşirile, (încă neexpediate) raporturile financiare şi doleanţele colhoznicilor. Şi atunci auzi şi o discuţie de dincolo de peretele biroului său, care-l despărţea de culoarul de la intrare.

— Cum intri în celulă, ţi se pune sub picioare o cârpă umedă.

— De ce?

— O să-ţi spun. Dacă e pentru prima oară, vei călca peste cârpă. Dacă nu, o să-ţi ştergi picioarele pe ea şi o s-o arunci la gunoi.

— Păcat de cârpă.

— Gândeşte-te mai bine la tine. Pentru că, dacă calci pe cârpă, o să te ia… am uitat cum îi spune… ta, iniţiere.

— Şi după aceea?

— La-nceput te vor trimite să cauţi „al cincilea colţ”. Ştii?

— Da, văd.

— Apoi vine „coborârea cu paraşuta”.

— Într-o celulă să cobori cu paraşuta?

— Ascultă-mă ce-ţi zic.

Discuţia îl pasiona pe Golubiev; ba chiar începuse să-l intereseze de-a binelea. Îi părea chiar bine că o surprinsese. Poate c-avea să-i folosească vreodată! Vocile-i erau familiare. Una, cea care întreba, era a lui Nicolai Curzov. Şi cealaltă la fel îi era cunoscută, numai că, cu toate eforturile, nu putea să-l identifice pe vorbitor.

— Coborârea cu paraşuta” uite ce-i: te iau de mâini şi de picioare, te ridică în sus şi-ţi dau drumul să cazi cu spatele n jos.

— Dar asta-i rău! zise Curzov.

— Dar ce, crezi că-i casă de odihnă? Atunci eşti mai mult sau mai puţin adoptat şi după aceea participi şi tu la alegeri cu ceilalţi.

— Şi acolo-s alegeri?

— Chiar şi-n afara închisorii. Ca să alegi şeful de grupă, unul dintre ei ţine între genunchi o hârtie c-un nume scris pe ea şi alţii o caută, fiecare, pe rând. Au însă şi ochii şi mâinile legate şi trebuie să o apuce cu dinţii.

— Dar ăla mai poate umbla, zise Curzov râzând. Mare lucru!

— Sigur că da, numai că atunci când îţi vine ţie rândul, în locul genunchilor, cel cu hârtia îţi întinde fundul.

Gingaş cum era, preşedintele strâmbă din nas. Tare voia să ştie cine povestea glumele astea instructive, şi ieşi pe culoar, ca şi cum ar fi vrut să se uite în biroul şefilor de echipă.

Pe o bancă, lângă ziarul de perete erau aşezaţi Nicolai Curzov şi Lioşa Iarov, condamnat opt ani deoarece cu trei ani în urmă furase un sac de făină de la moară. Zărindu-l pe preşedinte, Lioşa se ridică iute şi-şi scoase şapca cu cozorocul ros, descoperindu-şi capul ras pe care începuse să-i crească părul.

— Respectele mele, Ivan Timofeevici, spuse el cu un ton care trăda sentimentul unei revederi după mult timp.

— Bună, bună, îi răspunse preşedintele; cam posac însă, ca şi cum l-ar fi văzut mai ieri. Te-au eliberat?

— M-au eliberat înainte de termen pentru bună purtare, zise Lioşa.

— Şi acum presupun că vrei să mă vezi?

— Dacă se poate.

Şi Lioşa îl urmă pe preşedinte în biroul său, scoţându-şi din picioare galoşii uzaţi, ca şi cum s-ar fi temut să nu trezească pe cineva. Îl lăsă apoi pe preşedinte să se aşeze primul, luând abia după aceea loc pe marginea unui scăunel de la celălalt capăt al mesei.

— Ei, şi ce ai de gând să-mi spui acum? întrebă preşedintele pe un ton cam nesigur după o clipă de tăcere.

— Am venit să vă cer de lucru, Ivan Timofeevici, zise Lioşa foarte respectuos, mişcându-şi foarte nervos şapca pe genunchi.

Preşedintele stătu puţin în cumpănă.

— Vrei de lucru, zici? Şi ce vrei să-ţi dau eu să lucrezi? Ce ştiu eu despre tine nu-i prea bine. Am nevoie de un om la lăptărie, şi o să te trimit să lucrezi acolo, numai să ştii să nu mai furi lapte.

— Am promis că nu voi mai fura, zise Lioşa; şi să crăp aici de-oi mai fura!

— Nu spune asta, prostule, îi zise Golubiev dând şi din mână. Tu furi cum bea prostul apă. Şi nu uita ce ţi-am mai spus altă dată şi ceea ce repet: „Bagă de seamă, Iarov, să nu faci vreo prostie, c-o s-o păţeşti!” Ţi-am spus ori nu?

— Mi-aţi spus, confirmă Lioşa.

— Vezi deci că ţi-am spus, şi tu ce mi-ai răspuns? Nu-i nimic, o să mă descurc eu. Şi tare te-ai mai descurcat.

— N-aveţi dreptate să-mi aduceţi aminte de trecut, Ivan Timofeevici, zise Lioşa solemn şi suspinând. Oo, dar de câte ori nu mi-am adus aminte, în lagăr, de ceea ce mi-aţi spus! Într-o zi stăteam la masă şi tocmai ne dăduseră nişte zeamă de fructe.

— Vă dădea zeamă de fructe?

— Depindea de şefi. Unii te lăsau să mori de foame; alţii, dacă voiau să se facă planul, îţi dădeau de mâncare

cum trebuie, haine calde, cu condiţia să faci însă cât mai mult.

— Sunt şi şefi simpatici acolo? Preşedintele, plin de speranţă, împinse spre Iarov un pachet de „Delhi”. Ia o ţigară! Şi distracţiile de acolo?

— Câte vrei, zise Lioşa. Cinema, spectacole artistice şi baie o dată la zece zile. Iar spectacolele organizate acolo erau mai frumoase ca cele din oraş. Aveam în lagăr un artist al poporului şi doi emeriţi, fără să-i mai număr şi pe cei obişnuiţi. În general (şi Lioşa coborî tonul) sunt acolo şi oameni cu carte, şi chiar foarte mulţi. Aveam şi un academician: luase zece ani pentru că voise să strice ceasul de la Kremlin, ca să arate, pentru toată ţara, o oră falsă.

— Imposibil! (Preşedintele îl privi pe Lioşa cu suspiciune.)

— Ba da, aşa-i cum v-am spus. Sabotori, între noi fie vorba, sunt peste tot. Uite, de exemplu: fumaţi ţigări, Delhi, de exemplu. Ei bine şi ăsta-i un sabotaj.

— Lasă prostiile, zise preşedintele, scoţând totuşi ţigara din gură şi privind-o suspicios. Adică ce fel de sabotaj mai e şi ăsta? Sunt otrăvite, sau ce?

— Mai rău, zise Lioşa convins. Uite: puteţi să-mi spuneţi ce înseamnă „Delhi”?

— Cum să-ţi spun? Delhi e Delhi, un oraş din India.

— Vai de mine, suspină Lioşa. Şi mai zice că are carte! „Delhi” înseamnă „Distrugeţi întreprinderea Lenin şi urâţi Internaţionala”.

— Mai încet, zise preşedintele uitându-se spre uşă. Ce ne priveşte pe noi asta? Mai bine vorbeşte-mi despre condiţiile materiale.

În birou însă intră atunci Nicolai Curzov fără să mai aştepte la rând. Trebuia să meargă la tăiat lemne, a doua zi dimineaţă, şi-i cerea preşedintelui să ducă cu el şi două kilograme de carne.

— Vino mâine, îi zise preşedintele.

— Cum mâine? îi răspunse Nicolai, când trebuie să plec dis de dimineaţă ca să prind trenul.

— Nu face nimic, o să pleci după masă, o să-ţi dau o hârtie cum că te-am reţinut eu.

Aşteptă apoi să se închidă uşa după Nicolai şi se întorsese nerăbdător spre Lioşa.

— Hai, continuă, spune…

Şi mama Dunia, care ţinea depozitul de alimente ca să-şi completeze norma, văzu că lampa din biroul preşedintelui mai ardea şi după ora unu noaptea. Preşedintele îl tot întreba pe Lioşa despre condiţiile de viaţă din lagăr, trăgând concluzia că viaţa acolo nu-i tocmai aşa de grea, după cum spunea Lioşa. Se lucra nouă ore pe zi (în timp ce aici de la răsăritul soarelui şi până la apus), ţi se dădea de mâncare de trei ori pe zi (şi aici era bine când puteai mânca şi de două ori). Cât despre cinema, de şase luni de zile preşedintele nu mai pusese piciorul într-un cinematograf.

Părăsindu-l apoi, îi promisese lui Lioşa că-i va da o slujbă bună.

— Deocamdată o să fii văcar. O să duci ciurda comunală la păscut. Şi fiecare proprietar o să-ţi dea cincisprezece ruble iar colhozul o să-ţi mai dea cincizeci de copeici de ziua de muncă. Şi oamenii o să-ţi dea de mâncare pe rând, într-o zi unul, într-alta altul. Iar după ce ai să lucrezi ca văcar şi te reabilitezi un pic, poate o să-ţi găsim un loc şi mai bun.

În ziua aceea, Ivan Timofeevici se întoarse bine dispus acasă. Îşi mângâie pe cap copiii adormiţi şi-i vorbi drăgăstos şi nevestei, după care, biata de ea, neobişnuită cu aşa ceva, se duse şi plânse în antreu.

Ştergându-şi apoi lacrimile, plecă şi-i aduse bărbatului din pivniţă o oală cu lapte rece. O bău dintr-o răsuflare, după care se dezbrăcă şi se culcă. Nu putu însă s-adoarmă. Suspina şi-şi tot aducea aminte chiar şi de cele mai mici amănunte din spusele lui Lioşa Iarov. În cele din urmă, oboseala îl răpuse. „Şi acolo se poate, în definitiv, trăi”, îşi mai spuse el înainte de a adormi.

XII

— Pământul are forma unui glob, îi explică Gladiscev

într-o zi lui Cionchin. Şi globul se învârte în jurul soarelui şi-n jurul propriei axe. Dar noi nu simţim asta, pentru că şi noi ne învârtim odată cu el.

Că pământul se învârteşte, mai auzise Cionchin spunându-se. Nu ştia cine-i spusese, dar sigur auzise. Şi singurul lucru pe care nu-l putea pricepe era cum de se ţineau oamenii în picioare, dacă se învârtea, şi cum de nu se vărsa toată apa de pe el.

Cionchin era în a treia săptămână de când stătea la Crasnoie şi unitatea lui nu-i mai dăduse niciun semn de viaţă. Un bocanc i se rupsese şi nimeni, nici din aer nici de pe uscat, nu venea să-i spună ce o să urmeze.

Şi bietul Cionchin nici nu bănuia că scrisoarea lui nu-i fusese expediată de Niura. Ea se gândise că, dacă superiorii uitaseră de el, nici ea nu voia să le mai amintească, deşi asta însemna că omul nu-şi mai primea raţia de alimente de la cazarmă. Aşa că-i păstrase câteva zile scrisoarea în sacoşă şi pe urmă o arsese.

În timpul acesta se petrecuseră în lume evenimente care, pentru moment, n-aveau nimic de a face cu cele două făpturi. Dar la 14 iunie, la Statul major german, Hitler ţinuse o reuniune în care fusese pus la punct planul „Barbarosa”.

Nici Niura şi nici Cionchin n-aveau însă nici cea mai mică idee de acest plan. Ei îşi aveau grijile lor de o cu totul altă natură. Niura, mai ales, începuse să arate prost, că o mâţă năpârlită, şi-şi târâia un picior. Se culcau devreme, dar Cionchin n-o lăsa în pace şi-o trezea de mai multe ori pe noapte pentru plăcerea lui, fără să mai pună şi ziua la socoteală. De abia intra femeia în casă, că el se şi repezea asupra ei, ca o fiară flămândă, şi o târa în pat, fără să-i mai îngăduie să-şi lase nici sacoşa din mână.

Se ascundea ea săraca uneori şi-n podul şurii, sau în coteţ, dar el o găsea oriunde şi n-avea scăpare. I se plângea ea uneori Ninei Curzova, dar aceasta, care de abia-l putea prinde pe Nicolai al ei o dată pe săptămână, râdea de ea şi-n secret o invidia.

Or, în ziua în care tocmai se perfecta planul

Barbarosa, se cuibări între Niura şi Cionchin o neînţelegere greu de priceput. Se lăsase seara. Niura se dusese la şeful de raion, împărţise scrisorile şi-i cedase în aceeaşi zi de două ori şi lui Cionchin. Îşi făcea de lucru prin casă, iar el, ca să nu o stânjenească, ieşise afară cu o secure ca să repare gardul. Şi ce bucurie pe el să-şi admire lucrul! Se depărta de gard uitându-se cât de bine îl reparase şi trăgea şi cu ochiul la el. Nu era oare îndemânatic? De orice s-apuca, reuşea! Niura, se uita şi ea din când în când la el şi se bucura. De când apăruse Ivan, casa începuse să arate altfel. Soba nu mai afuma, uşa se închidea, coasa era bătută şi ascuţită. Şi ar fi avut ea în casă ştergător de picioare dacă n-ar fi avut bărbat?

Bun sau rău, definitiv sau provizoriu, avea un bărbat în ogradă. Şi era plăcut, nu c-o ajuta la treburi sau că se culca cu el, ci pentru că avea şi ea cu cine se lăuda când şi când la câte o vecină: „Bărbatul meu mi-a reparat ieri acoperişul, dar l-a bătut vântul şi a răcit şi a trebuit să-l îngrijesc şi să-i dau lapte cald” sau „Bărbatul meu, când e în toane rele, apucă ce-i vine în mână şi sparge totul în jur; nu-i niciun blid întreg în casă”. Dar nu se plângea ea de asta, dimpotrivă se simţea chiar mândră. Ar fi fost greu să spună despre el că inventase locomotiva cu aburi sau că descoperise fisiunea atomului. Dar că făcuse cutare sau cutare treabă, că-şi arătase priceperea în diferite ocazii, era plăcut s-o spună. Bărbatul său! Altele aveau câte unul, vai de ele, ba beţiv bând toţi banii, ba luându-le la bătaie pe ele şi pe copii, lăsându-i pe toţi mai morţi. Iar dacă la urma urmelor s-ar fi întrebat ce nevoie avea ea de el, ar fi putut s-o scalde cu răspunsul şi s-o ia la picior; dar ea nu făcea aşa ceva. Era bărbatul ei. Bun, rău, nu era al alteia, era al ei!

Niura se uita pe geam şi căzuse pe gânduri. Nu era de mult de când trăiau împreună, dar ea se legase de el şi inima ei era una cu a lui. Se făcea oare? N-ar fi fost oare mai bine să taie în carne vie? Dar nu-şi mai putea imagina să intre în casă şi să rămâie singură între patru pereţi. Cu cine să vorbească? Nu i-ar fi răspuns nimeni.

Cionchin pusese ultimul leaţ în colţul gardului şi se depărtase de el cu securea în mână la vreo doi paşi. Totul părea că-i bine făcut. Atunci îşi înfipse securea într-un stâlp, îşi scoase pachetul cu tutun şi foiţa de ziar din buzunar, trase două fumuri şi ciocăni la fereastră.

— Ascultă Niura, hai termină cu treaba să ne culcăm puţin că viu şi eu îndată.

— Dă-te-n colo marţafoiule! îi zise ea, huiduindu-l cu drag. De câte ori crezi tu că-mi poţi face faţă?

— De câte ori vrei, îi spuse Cionchin. Şi, dacă vrei, cât e ziua de lungă. Niura protestă făcând un gest cu mâna. Ivan se depărtă de fereastră şi începuse să viseze, gândindu-se la viitor, când auzi lângă el o voce tunând. Tresări.

— Ascultă, soldatule, tu n-ai ceva de fumat?

Ridică ochii şi-l văzu pe Spătos care se-ntorcea de la pescuit. Într-o mână ţinea o undiţă şi alături o smicea cu o mulţime de peşti înşiraţi pe ea. Şi atunci ce să facă el, Cionchin, scoase din nou din buzunar tutunul şi foiţa de ziar şi i-l întinse.

— Ei, cum a fost pescuitul, bun?

Spătosul îşi propti undiţa de gard, strânse peştii sub braţ şi, răsucindu-şi o ţigară, răspunse morocănos:

— Azi nu mai pot pescui! Cu peştele-i catastrofă. O să-i dau la pisică. Mai înainte prindeai cu mâna ştiuci, uite, aşa de mari (îşi aprinse ţigara de la Cionchin şi cu mâna arătă cam cât de mare fusese ştiuca). Iar acum să tot umbli ca să prinzi o ştiuculiţă. Mai că-ţi vine să zici că le-au mâncat obleţii. Dar tu, tu stai acum cu Niurca? adăugă el sărind deodată de la una la alta.

— Da, cu Niurca, zise Ivan.

— Şi după serviciu, te gândeşti să rămâi cu ea? continuă Spătosul, întrebător.

— Nu m-am hotărât încă (Ivan nu ştia dacă să se destăinuie sau nu acestui om pe care abia-l cunoştea). Sigur însă că Niura e o partidă bună, are şi caracter, dar eu sunt tânăr şi mă gândesc să mai profit un pic de viaţă; după aceea o să mă însor şi eu legal ca să-mi fac un cămin.

— Ce să mai cauţi pe cine ştie unde? Însoară-te şi gata! Niurca are totuşi o casă şi o vacă. Unde ai să mai găseşti tu aşa ceva?

— De fapt, ai dreptate…

— De asta îţi zic să te însori. Niura-i fată foarte bună. Nimeni n-o s-o vorbească de rău. Şi câtă vreme a fost singură, nu s-a mai culcat cu nimeni, n-a cunoscut niciun bărbat. Nu l-a avut decât pe Borca.

— Care Borca? întrebă Ivan bănuitor.

— Care Borca? Păi vierul ei, îi explică Spătosul.

Cionchin îşi înghiţi fumul, tuşi, şi-şi azvârli ţigara strivind-o cu călcâiul.

— Nu mai spune prostii! strigă el furios. Ce-i şi cu vierul ăsta pe care l-ai inventat?

Spătosul îl privea uluit.

— Dar ce ţi-am spus aşa de grozav? Nimic mai simplu. O femeie care trăieşte singură are şi ea nevoile ei. Ia gândeşte-te şi tu puţin; ar fi trebuit să-l taie de multă vreme, şi ea nici gând. De ce? Şi cum să-l taie când el se ţine după ea până-n pat? După aceea intră amândoi sub cergă, ca bărbatul cu femeia. Dar în afară de asta, întreabă pe oricine din sat şi o să-ţi spună toţi că mai bună ca Niura n-o să găseşti.

Satisfăcut de ceea ce stârnise, Spătosul îşi luă undiţa şi se depărtă uşurel. Ţigara îi strălucea în aer. Cionchin, ţeapăn, cu falca picată, îl urmări până departe cu privirea năucă, ne mai ştiind ce să creadă de ceea ce auzise.

Niura, cu fusta ridicată, spăla podeaua izbei. Uşa se deschise larg şi Cionchin se ivi în prag.

— Aşteaptă puţin să spăl podeaua, zise Niura, fără a-şi da seama de starea în care era Cionchin.

— N-am ce să mai aştept, zise el trecând prin încăpere, fără să-şi mai şteargă picioarele, până la poliţa de care-şi agăţa puşca.

Niura mai să se înfurie, dar simţi că ceva nu-i în regulă.

— Ce ai? îl întrebă ea.

— Nimic (îşi smulse puşca de la locul ei şi controlă

dacă-i încărcată sau nu).

Niura se puse în uşă cu o săpăligă în mână.

— Lasă-mă să trec! zise el, îndreptându-se spre ea cu puşca în mână şi-ncercând s-o dea la o parte cu patul armei.

— Ce pui la cale? strigă ea căutând să-i vadă privirea. Ce faci cu puşca?

— Lasă-mă să trec (şi o împinse cu umărul).

— Zi-mi ce vrei să faci? îl întrebă Niura.

— Bun, lasă-mă (Cionchin puse arma la picior şi o privi pe Niura drept în ochi). Ce-i pentru tine Borca?

— Ce spui? Ce Borca?

— Nu-s treizeci şi şase de Borca; e unul singur: Vierul. De câtă vreme sunteţi împreună?

Niura schiţă un surâs.

— Vania, tu glumeşti, sau ce-ţi veni? Întrebarea îl scoase din sărite.

— O să-ţi arăt eu dacă glumesc sau nu (o ameninţă cu patul puştii). Spune-mi ticăloaso: de cât timp te culci cu vierul?

Niura îl privi aiurită încercând să-şi dea seama care dintre ei doi înnebunise. Biata de ea nu putuse pricepe ce-i fusese dat să audă.

— Doamne, dar ce se întâmplă? gemu ea. (Lăsând săpăliga se îndreptă spre fereastră, se aşeză pe laviţă şi începu să plângă încet neputincioasă, cu capul în mâini, ca copiii bolnavi care n-au putere să plângă mai tare.)

Cionchin nu se aşteptase la aşa ceva. Se pierdu cu firea şi bătu pasul pe loc fără să ştie ce face. Pe urmă, proptind puşca de perete, se duse la Niura.

— Ascultă Niura, zise el după o clipă de tăcere; dacă a fost ceva între voi, treacă de la mine, o să-l tai şi am terminat-o cu el. Cel puţin asta o să ne facă s-avem nişte carne, că şi aşa ne lipseşte. Altfel de ce să tot umble încolo şi-ncoace prin ogradă ca un câine? Stricăm degeaba mâncarea pe el.

Dar cum hohotele de plâns se înteţeau în loc să se rărească, Cionchin crezu că Niura nu-l auzise bine. Se

scărpină atunci în ceafă şi, după o clipă de gândire, o reluă pe alt ton.

— Bine, dacă nu-i nimic, cel puţin spune-mi, Niurca. N-am spus din răutate ce ţi-am spus, ci din prostie. Spătosul m-a-ndemnat şi eu, ca prostul, m-am luat după el. Ştii cât de răi sunt oamenii, de păcătoşi... Dar asta e. Şi când o femeie sau o fată trăieşte singură, sunt în stare să spună orice despre ea.

Departe însă de a o linişti, vorbele lui avură asupra ei un efect invers. Începu să ţipe de parcă ar fi jupuit-o cineva de vie şi căzu pe laviţă zvârcolindu-se de ai fi zis că se îneacă de plâns. Plângea cu sughiţuri.

Cionchin, disperat, se plimba de colo colo prin casă, apoi, căzând în genunchi, o smulse de pe laviţă şi-i şopti la ureche:

— Ascultă, Niura, ai încetat? Nu mi-a spus nimeni nimic; eu am inventat totul, numai aşa ca să te necăjesc. Sunt un prost, înţelegi? Dă-mi una cu fierul de călcat în cap, numai încetează cu plânsul. Şi, punând mâna pe un fier de călcat, de sub laviţă, i-l strecură Niurei în mână. Ea însă îl azvârli cât colo şi Cionchin sări într-o parte ca să nu-i spargă capul. Curios însă că, după asta, Niura parcă se mai linişti. Doar umerii îi mai tremurau. Cionchin alergă în antreu şi-i aduse un ulcior cu apă. Clănţănind din dinţi, Niura luă o înghiţitură şi puse ulciorul pe laviţă. Pe urmă se aşeză şi ea, îşi şterse lacrimile cu faldul rochiei şi pe un ton calm, îl întrebă:

— Nu ţi-e foame?

— N-aş zice că nu! o aprobă el, mulţumit că totul se sfârşise cu bine. Bănuielile de mai înainte îi păreau ridicole. Ce prostie să plece urechea la nişte bârfe, să-l fi crezut el pe Spătos, tăntălăul care abia-şi mişca limba în gură. Ivan ieşi să-şi caute securea şi se aşeză în pridvor. În momentul în care trecu însă prin faţa uşii, care despărţea izba de gard, auzi iar grohăitul lui Borca. Atunci începură din nou îndoielile să pună stăpânire pe el. Căută să se stăpânească dar degeaba.

Niura puse atunci pe masă două străchini cu lapte

proaspăt, care încă mirosea a vacă, şi scotoci cu furculiţa printr-o oală cu cartofi ca să scoată câţiva într-un blid. Cionchin o ajută şi se aşeză la masă.

— Ascultă, Niura, şi-şi trase mai aproape de el strachina cu lapte. Poţi să te superi, dar eu tot am să-l tai mâine pe Borca.

— Dar ce ţi-a făcut?

— Ce are a face, ce să-mi facă? N-a făcut nimic. Dar pentru că lumea a-nceput să clevetească, trebuie să-l tai, ca să nu mai aibă ce cleveti.

Trase apoi cu coada ochiului să vadă ce face femeia, şi o văzu că nu mai plângea. Ea însă împărţi cartofii în două, îi împinse o strachină lui Cionchin şi-i spuse cu amărăciune în glas:

— Să zicem că-l tai, dar crezi tu că după asta vor înceta să clevetească? Ah, Vania, nu-i cunoşti pe oamenii de aici! O să sară-n sus de bucurie. Ce nu inventează ăştia! … Şi iar o să zică: ce l-a apucat să taie vierul? Că doar nu-i vrăjitor, o să spună altul. Semn că trăia cu Niurca. Şi o să fie şi mai rău. Unul zice una iar altul adaugă zece. Şi o să inventeze o întreagă poveste, de pildă: „Într-o seară, Niura se dusese să mulgă vaca şi Ivan rămăsese singur în casă. Când colo, ce-i trăsneşte lui prin cap? Ia să văd eu ce face ea, poate c-o fi adormit… Şi dă peste ea în grajd…”

— Încetează! urlă atunci Cionchin la ea, împingând la o parte strachina cu lapte care se vărsă pe masă.

Tabloul înfăţişat de Niurca acţionase asupra lui cu atâta forţă încât parcă şi văzu scena. În ciuda argumentelor pe care i le mai aduse apoi Niura ca să-l convingă, se-nfurie din nou, răsturnă banca şi se repezi la puşcă. Numai că Niurca i-o luă înainte şi se puse în faţa uşii, ca o statuie pe care Cionchin nu mai avu putere s-o înlăture. Şi iar începu aceeaşi poveste. Cionchin o împingea pe Niura şi striga: „Lasă-mă să trec”.

— Nici poveste, striga ea.

El insista: „lasă-mă să ies”, şi ea „niciodată!”. Până la urmă, lui Cionchin i se făcu lehamite, şi se aşeză pe laviţă cu puşca între genunchi.

— Trebuie să cred, femeie, că Spătosul a spus adevărul. Dacă n-ai fi avut nimic cu Borca, nu l-ai fi apărat atât de tare. Şi ar fi trebuit de multă vreme s-o sfârşească-n oală sau să-l fi făcut slănină. Şi tu, tu continui să-l aperi. Or, dacă-i aşa, pesemne că n-o să mai stăm împreună. Aşa că te-ntreb acuma: Eu sau el? Îţi dau cinci minute să te gândeşti. După aceea îmi iau mundirul şi p-aci mi-e drumul! Mulţumesc pentru ce a fost!

Se uită după aceea la ceasul de pe peretele din faţa ferestrei, văzu cât e ceasul şi, cu capul plecat pe braţ, se întoarse într-altă parte. Ea însă îşi trase scăunelul lângă uşă şi se aşeză acolo pe el.

Amândoi tăceau, ca-ntr-o sală de aşteptare, la gară, când, totul fusese spus şi când nu mai rămăsese decât să se îmbrăţişeze ca să ia trenul despre care aflaseră că întârzia vreo două ore.

Cinci minute se scurseră apoi, ba chiar şase, şi Cionchin se-ntoarse spre Niura întrebând-o:

— Ei te-ai gândit?

— La ce să mă gândesc, oftă ea. Tu ai avut ultimul cuvânt, aşa că fă cum crezi. Dar n-o să te las să-l ucizi pe Borca. Pe tine te cunosc de câteva zile, în timp ce el e de doi ani la mine. L-am luat de mic de la colhoz, când era abia de trei zile. L-am hrănit cu biberonul, l-am scăldat în troacă şi i-am pus lucruri calde pe burtă când era bolnav. Iar acum – poţi să râzi tu – e pentru mine ca un copil. Iar el n-are pe nimeni în lume la care să ţie ca la mine; de aceea mă însoţeşte până la drum în fiecare dimineaţă şi mă aşteaptă când viu de la lucru. Şi oricum ar fi timpul, ningă, plouă cu găleata, e destul să apar eu, colea peste deal, că el şi vine în calea mea. Şi să ştii, Vania, că, atunci când mi-e inima strânsă, mă aşez puţin lângă Borca şi plâng ca o proastă fără să-mi dau seama dacă de bucurie sau de jale, sau de amândouă deodată.

— Cu tine, Vania, m-am obişnuit acum şi te iubesc ca şi cum mi-ai fi bărbat, dar azi tu eşti aici, mâine cine ştie unde; o să găseşti pe alta mai frumoasă şi mai interesantă decât mine, în timp ce Borca n-are pe nimeni mai apropiat

decât mine. Şi, când voi fi singură, o să vină lângă mine, o să-şi frece urechea de piciorul meu, şi o să mă bucur de el ca de o făptură vie.

Cuvintele ei îl impresionară pe la mine, dar nu cedă totuşi, căci îşi avea părerea lui despre femei: dacă cedezi o dată, şi dacă laşi după ele, ţi se urcă în cap.

— Şi atunci ce-o să facem, Niurca? Oamenii totuşi vorbesc. Şi-i de ruşine.

— Hotărăşte tu, pe tine te priveşte.

— Bun, de acord (îşi luă puşca, mantaua şi sacul de merinde şi se-ndreptă spre Niura) plec, deci.

— Pleacă, zise ea privind într-o parte a încăperii ca şi cum nu i-ar fi păsat de ce avea să se-ntâmple.

— Ei bine, rămâi atunci, zise el, şi ieşi.

Era seară. Se aprindeau stelele pe cer. De pe un stâlp, de lângă sfat, se auzea un program de radio: Cântece de Dunaewski16 pe versuri de Lebedev Cumaci17.

Cionchin îşi zvârli materialul lângă avion, se aşeză pe o aripă a lui şi începu să viseze gândindu-se la nestatornicia sorţii. De pildă el, cu numai o oră înainte, era un om căpătuit, stăpân – bine înţeles vremelnic – într-o casă, cap de familie, şi, deodată, totul se spulberase; rămăsese singur, fără adăpost, legat de avion ca un câine de coteţul lui. Ba mai rău chiar! Un câine legat de cuşcă era mai fericit decât el căci era hrănit. În timp ce el, Ivan, se vedea lăsat în voia sorţii, neştiind dacă va mai fi sau nu căutat de cineva.

Stătea pe o aripă înclinată, nu prea comod, ca să nu mai vorbim de frigul ce-l încerca. Şi Cionchin se îndreptă spre o claie de fân dintr-o grădină, smulse din ea câteva braţe de fân şi se culcă pe el acoperindu-se cu mantaua.

Deocamdată nu era tocmai rău; era în elementul său şi, oricum, se gândea că Niura avea să iasă din casă, să vină să-i ceară scuze şi să-l roage să se întoarcă la ea. I-ar fi zis atunci: „Pentru nimic în lume!” Şi ce chestie! De fapt, nu s-ar fi gândit vreodată c-ar fi putut fi gelos pe o biată femeie. Şi din pricina cui? Grohăitul lui Borca se auzi din grajd şi Cionchin îşi reprezentă scena cu vierul sărind pe

Niurca; îi fu greaţă. Ar fi trebuit să-l ucidă, orice ar fi fost. Aşa se gândea el, dar, când să treacă la fapte, nu mai avea nici ura şi nici puterea s-o facă.

După cântecele lui Dunaewski, se anunţară ştirile apoi un comunicat al agenţiei Tass.

„Poate că-i vorba debilizare” (Ivan nu putea pronunţa „demobilizare” sau „mobilizare” şi nici gândi măcar aşa ceva). Dar noutăţile erau de o cu totul altă natură, „Germania, zicea clar crainicul, respectă clauzele pactului de neagresiune germano-sovietic cu aceeaşi loialitate de care dă dovadă şi Uniunea Sovietică, în pofida zvonurilor răspândite din medii bine informate, precum că nemţii ar fi rupt pactul şi ar fi întreprins o ofensivă împotriva Uniunii Sovietice; zvonuri ce nu stăteau în picioare şi nici pe un teren solid...” „Teren solid, se gândi Cionchin, asta de ce depinde? Dacă-i argilă, e ca un coşciug pentru plante, dar dacă-i uscat şi nisipos, e foarte bun pentru cartofi. Deşi nu s-ar putea compara cu cernoziomul, care-i foarte bun pentru cereale şi pentru toate, de altfel”. „Pentru cereale...!” Şi deodată simţi un gol în stomac.

Cât despre avion, acesta era la locul lui; nu i-l furase nimeni. Spătosul putea spune orice prostie, iar el, Cionchin, nu era bun decât să caşte urechile să-l asculte. Iar acum ce să facă? Să insiste în ceea ce apucase; deşi n-avea rost, mai ales că-l apucase o foame...!

Noaptea se lăsase bine şi se zăreau stelele. Una dintre ele, galbenă şi mai strălucitoare decât altele, parcă suspendată la orizont, îţi venea s-o culegi cu mâna. După Gladiscev, toate corpurile cereşti se-nvârteau în jurul lor şi se deplasau în spaţiu. Dar steaua aceea nu se mişca. Stătea mereu într-un loc iar Cionchin nici cât ai clipi din ochi măcar n-o văzuse mişcându-se.

Radioul, care începuse iar să transmită un concert de muzică uşoară, tăcu deodată, apoi o voce groasă începu să răsune în toate părţile.

„Vagabond m-am născut, Vagabond mă cheamă, şi un surâs amar I-a dat mama vagabondului”.

O voce subţire de femeie, ieşită din umbră parcă,

începu şi ea: „Calca, fel de târâie brâu, vii sau ce faci?”

Pe urmă un acordeonist cântă: „Nemărginită-i marea”, tărăgănând grosolan melodia pentru că, noapte fiind, nu vedea cum să atingă clapele.

Acordeonistul tăcu şi alte sunete, până atunci nedistincte, începură să se audă. Un pitpalac piuia, un greier ţârâia şi o vacă mugea; altundeva, găinile începuseră şi ele, în aţipeala lor, să cotcodăcească.

Scârţâi o uşă şi Cionchin ciuli urechea. Nu era uşa Niurei ci a vecinului. Gladiscev ieşise în pridvor, rămăsese o vreme acolo oftând ca să se obişnuiască poate cu întunericul; pe urmă se îndreptă spre latrina lui proptindu-se de gard (i se vedea arzând ţigara). Mai rămase apoi puţin în pridvor, cât să-şi arunce mucul de ţigară, şi intră din nou în casă. Puţin după aceea, Afrodita făcu pipi lângă pridvor şi Cionchin o auzi închizând uşa cu zăvorul. Niura nu părea să-i ceară iertare şi nici n-avea de gând să facă aşa ceva.

XIII.

Cineva îi atinse braţul, deschise ochii şi văzu o faţă cam albăstrie în penumbra nopţii: era Spătosul.

— Haide, îi şopti acesta (şi-i întinse mâna lui Cionchin).

— Unde? se-ntrebă el surprins.

— Acolo unde eşti chemat!

Cionchin n-avea chef să se ridice şi să se-nfunde în noapte fără motiv, dar, pentru că-l chema cineva, nu-i venea nici să refuze.

Porni făcându-şi drum printre nişte arbori cu trunchiuri albe ca mestecenii; era însă vorba de altă specie, şi arborii erau acoperiţi de brumă. Iarba era şi ea brumată, iar altcumva parcă, pentru că paşii nu lăsau urme pe ea. Şi Cionchin văzu aceasta cu toată graba şi grija lui de a nu-l pierde din ochi pe Spătos, pe care, când îl vedea, când îl pierdea. Un lucru însă îl sâcâia pe Cionchin: Cum să se poată orienta prin această pădure ciudată, unde nu era nici urmă de potecă? vru să-l întrebe pe Spătos, când apăru deodată în faţa lor un gard înalt.

Doar pe o portiţă puteai trece de partea cealaltă şi Cionchin se strecură cu greu prin ea în urma călăuzei. Iar dincolo de gard era o izbă pe care Cionchin o recunoscu numaidecât, deşi nu se aştepta deloc s-o găsească acolo; era casa Niurei.

Lângă pridvor stăteau nişte necunoscuţi, izolaţi în grupuri. Şi toţi purtau nişte haine sumbre descheiate. Fumau şi flecăreau, judecând după gurile care când li se deschideau când li se-nchideau, fără a scoate însă niciun sunet. Nu se mai auzeau nici sunetele acordeonului pe care-l mânuia leneş un băiat cu cizme negre stând în pridvor. Un altul în opinci dansa ruseşte în faţa acordeonistului, dar într-un ritm atât de domol încât credeai că înoată, nu dansează. Şi tot fără să facă zgomot, pentru că nu i se auzeau nici bătăile palmelor pe genunchi.

— Ce fac ăştia? îl întrebă Cionchin pe însoţitorul lui, mirându-se însă că nu-şi auzea vocea.

— Linişte! îi spuse sever Spătosul (şi cu aceasta încetă uluirea lui Cionchin, care, de fapt, pricepuse despre ce era vorba fără să mai fi auzit cuvântul). Acordeonistul se depărtă apoi indiferent lăsându-l pe Cionchin să urce liniştit pe pridvor în urma călăuzei sale. Spătosul împinse uşa cu piciorul şi-l lăsă pe Ivan să intre primul. O dată ajuns dincolo, Cionchin nu mai văzu intrarea cu care era obişnuit, ci un fel de coridor lung, cu pereţii acoperiţi de panouri albe şi strălucitoare, iar în lungul coridorului se-ntindea un covor roşu. Cionchin şi Spătosul înaintau şi, tot la cinci sau şase paşi, siluete tăcute ieşeau din pereţii din dreapta şi din stânga, se uitau la ei, şi iar dispăreau în ziduri. Alţii apoi apăreau şi-i priveau cu insistenţă repetând la nesfârşit scena. Deodată Spătosul îl opri pe Cionchin şi-i zise: pe aici!

Cionchin, mirat, rămase pe loc: în faţa lui, pe dreapta, stătea mereu acelaşi perete, cu aceleaşi panouri albe şi strălucitoare în care se reflectau şi el şi călăuza, fără a se vedea însă vreo uşă pe care să iasă.

— Ce ai rămas ţeapăn acolo? Haide, îi zise Spătosul nerăbdător.

— Unde?

— Drept înainte, nu te teme.

Spătosul îl împinse în faţă şi, Cionchin, spre marea lui surpriză, trecu prin perete fără să întâmpine vreo rezistenţă. I se ivi în faţa ochilor o sală mare, strălucitor luminată. În mijlocul ei era o masă uriaşă, plină cu băuturi şi mâncăruri, iar în jur invitaţii se-nghesuiau ca muştele. Harababura, dispoziţia invitaţilor şi decorul te făceau să crezi că era vorba de o nuntă. Cionchin căută să vadă cine prezida ceremonia şi se convinse îndată că nu visa.

La mijlocul mesei, în rochie albă de mireasă, o recunoscuse pe Niura cu faţa strălucind de fericire. Lângă ea, ca de obicei, mirele trona pe un scaun mai înalt. Era un băiat dezmălurat, cu o haină de velur maro, cu insigna lui Voroşilov pe sânul drept, aceea care li se dă trăgătorilor de elită. Agitându-şi frenetic braţele scurte, mirele îi spunea miresei o poveste picantă în timp ce arunca ocheade în dreapta şi-n stânga. Îl observă şi pe Cionchin şi-i făcu semn cu capul ca unui prieten. Cionchin îl privi cu atenţie: nu era nici din sat, nici de la unitatea lui şi totuşi i se părea că-l întâlnise undeva. Poate că băuseră cândva împreună sau chefuiseră; pe scurt, i se părea cunoscut.

Iar când Niura îl zări pe Cionchin, se simţi stânjenită, plecă ochii, apoi, dându-şi seama de purtarea ei, se ridică sfidătoare, voind parcă să se şi justifice prin aceasta. Din ochi părea să spună:

— Nu uita că tu nu mi-ai propus nimic, te-ai mulţumit doar să trăieşti cu mine iar eu de ce să te fi aşteptat? Ce puteam spera? Timpul trece şi ce puteam face când, unul dintre noi nu voia să se angajeze iar celălalt, adică eu, nu voiam să te scap? De aceea-i aici tot ce vezi.

La vederea acestui spectacol, Cionchin nu se prea simţi bine. Nu c-ar fi fost gelos – deşi fusese puţin – ci pentru că, în clipa aceea, la drept vorbind, se simţea ofensat. Ar fi putut cel puţin să-i spună ce era el pentru ea, şi el ar fi înclinat într-o parte sau alta şi poate că s-ar fi însurat cu ea. Dar ea nu-i spusese nimic şi, dacă nu-i spusese, de ce să-l mai fi invitat, dacă nu să-şi bată joc de

el?

Privi însă la toţi şi tot ce era în jurul său, fără să arate ce simte. Şi-i felicită curtenitor şi pe mire şi pe mireasă, cum era obiceiul. Apoi îi salută şi pe cei din jur. Nimeni însă nu-i răspunse şi Spătosul îi dădu o palmă peste spate ca să stea jos. Cionchin se aciuă atunci pe un scăunel şi se uită în jur.

La stânga lui era un om între două vârste, grăsuţ, cu o cămaşă ucraineană, brodată şi strânsă pe talie cu o curea. Avea o faţă rotundă, nasul mic şi dat în sus, iar sprâncenele decolorate îi cădeau pe ochi. Capul îi era pleşuv în creştet şi, pe tâmple, era ras şi lucios, lângă urechea dreaptă cu o tăietură pe cale de a i se cicatriza. Şi i se mai vedeau pe pielea capului şi nişte puncte negre, ca şi cum cineva şi-ar fi stins acolo, pe ea, mucurile de ţigară. Privindu-şi mai amănunţit vecinul, văzu că are o fizionomie de om făcut; om care îi surâdea amabil cu nişte ochi mici, îngropaţi în grăsime.

La dreapta lui Cionchin vecinătatea era şi mai seducătoare. O fată cu sânii înfloritori – de vreo şaptesprezece ani – cu două cozi cu noduri, mânca din aceeaşi farfurie caşă şi, cu un aer bănuitor, îl examina pofticioasă pe omul nostru. Deodată însă Cionchin observă că toţi mesenii, ca şi vecina lui, mâncau din aceeaşi farfurie şi că nu aveau tacâmuri în faţă, ceea ce însă nu părea să-i afecteze. Nişte bădărani, fără-ndoială, se gândi Cionchin. Şi-i aruncă o privire întrebătoare vecinului din faţă. Spătosul îi făcu semn să nu se mire, că totul era în ordine iar vecina, o femeie roşcată şi cu o rochie de mătase chinezească, fără mâneci, îi arunca ocheade însoţite de nişte grimase ciudate. Cionchin roşi încurcat dar vecinul îi surâse.

— Nu fi timid, drăguţule, suntem doar între noi şi nimeni nu-ţi face aici mizerii.

— Nu-s timid, zise stingherit Cionchin.

— Ba da, eşti, susţinu vecina din dreapta. Te prefaci numai, dar, în realitate, eşti foarte timid. Cum te cheamă?

— Cionchin, Vania după prenume.

— Şi pe tatăl tău, cum îl cheamă?

— Vasilievici, zise mândru Cionchin.

— Ei da; aşa-i bine, îl aprobă vecinul. A fost şi un ţar care se numea Ivan Vasilievici cel Groaznic. Cred c-ai auzit vorbindu-se de el?

— Da, parcă, spuse Cionchin.

— Era un om bun, o inimă simţitoare, îi zise voios vecinul (împinse spre Cionchin un pahar cu votcă şi-şi luă şi pentru el unul). Hai, Vania, să tragem o duşcă!

Cionchin se sili să-şi reţină răsuflarea, ca de fiecare dată când bea votcă, pentru a-i fi mai uşor, dar băutura era insipidă. Nu era altceva decât apă. Şi totuşi i se sui la cap; îi crea o bună dispoziţie şi deveni mai sprinten în mişcări. Omul îi mai împinse în faţă o farfurie cu legume, castraveţi săraţi şi cartofi tăiaţi. Cionchin căută din ochi o furculiţă şi se pregăti să folosească degetele, când vecinul îl opri.

— Mănâncă cu gura, Vania, cu gura; e mai comod. Cionchin ascultă, încercă, şi recunoscu că de fapt era mult mai practic şi mai savuros; dar atunci, la ce-or mai fi fost bune şi furculiţele şi lingurile? Trebuiau însă spălate şi mai mare daraua.

Vecinul continua să-l privească cu un aer prietenos şi surâzător. Apoi îl întrebă:

— Labele tale de rândaş, Vania, par să spună că eşti aviator, nu-i aşa?

Ivan voia să-i răspundă vag, dar vecina din dreapta se amestecă atunci şi ea în discuţie.

— Nu, spuse ea cu o voce ţipătoare, stridentă; e cavalerist.

Cionchin se miră, ea, care era atât de tânără, de unde ştia?

— Cavalerist, zău? zise vecinul vesel. Asta-i bine. Calul e cel mai grozav lucru. Nu claxonează, nu huruie şi nu miroase a benzină. Câţi cai, aşa numai din curiozitate, ai în unitate?

— Patru, piui tânăra fată.

— Ei, într-asta te înşeli! exclamă Cionchin. Nu patru, trei. Mai era şi o iepşoară, pagă, dar şi-a rupt o copită şi au

dus-o la abator.

— Exact, continuă fata sigură de sine; iapa pagă a fost într-adevăr dusă la abator, dar iapa şargă a fătat.

— Nu vorbi cu ea, asta ştie tot, zise vecinul. Explică-mi mai degrabă mie: aeroplanul merge mai iute decât calul, sau calul e mai iute decât aeroplanul?

— Asta-i întrebare prostească, răspunse Cionchin. Când zboară jos, atunci trece ca fulgerul, dar când e sus, merge încet.

— Deci aşa!

Vecinul dădu din cap mirat şi-i puse lui Cionchin şi alte întrebări: vârsta, vechimea în armată, cum e mâncarea, amănunte despre efectele din dotare, câte moletiere avea fiecare, etc. Cionchin îi răspunse exact, apoi tresări: Nu cumva îi spusese primului venit secretele militare? Confidenţiale? Doamne! cum putuse face aşa ceva?! I se spusese doar să nu flecărească; fusese doar prevenit că flecarul era mană cerească pentru duşman!

Or, duşmanul, cu cămaşă brodată, îşi făcea meseria. Fără jenă şi fără să se ascundă, îşi pusese un carnet pe genunchi şi scria în el ceva cu creionul.

— Şi tu, ce faci acolo? (Cionchin se repezi spre el şi întinse mâna spre carnet.) Dă-l încoa!

— Dar de ce strigi aşa? îi răspunse vecinul agitându-se şi transformând deodată carnetul într-un cornet. Ce o să creadă lumea?

— Dar ce scriai acolo? Lucruri curate? Dă-mi-l, îţi spun! Şi iar se aruncă pe duşman să-i ia carnetul; era gata să reuşească dacă un altul, cu o mişcare pe cât de rapidă, pe atât de neprevăzută, nu i l-ar fi luat şi vârât în gură odată cu creionul.

— Nu mai am nimic, zise el, surâzând şmechereşte şi arătându-şi mâinile goale.

— O să-ţi arăt eu ce ai! răcni Cionchin năpustindu-se asupra lui cu pumnii strânşi. O să ţi-l scot eu din gât.

Şi chiar dăduse să încerce când vecinul, scăpându-i din gheare, urlă isteric:

— Amar! [18]

Cionchin îşi aduse atunci aminte că era la o nuntă şi, luându-şi vecinul de gât, strigă şi el: Amar! Şi toţi repetară după el: Amar! Amar!

Vecinul râgâi şi carnetul îi ieşi printre dinţi. Cionchin se gândi să-l apuce cu cealaltă mână când, aruncându-şi privirea într-o parte, spre miri, i se tăie răsuflarea şi totodată şi pofta de a se mai lupta pentru blestematul de carnet.

Mirii se ridicaseră, ceremonios, ca atunci când se strigă: Amar! şi se uitau spre invitaţi, neştiind dacă strigau din suflet sau o făceau numai ca să se distreze; apoi, stăpânindu-şi emoţia, mirele, cu un gest sec, trase capul miresei spre el şi o sărută pe buzele-i palide. Cionchin simţi că-l trec răcorile recunoscând, unde, când şi în ce împrejurări se întâlniseră, el şi mirele. Ar fi fost şi straniu să nu-şi amintească pentru că mirele nu era altul decât vierul Borca! Cu toată haina lui de velur, aspectul şi mâna lui umană, era totuşi un vier.

Cionchin voia să se asigure că şi alţii dădeau atenţie faptului că un porc săruta o fată; să se zborşească însă nu i-ar fi servit la nimic căci, în jur, era un zgomot infernal; toată lumea urla: Amar! Amar! şi chiar şi altele; ceva ce ştia şi el bine ce-nsemna; ceva porcos.

Mai aruncă în jur o privire şi abia atunci înţelese ce se petrecea. Invitaţii nu erau oameni. Toţi, fără excepţie, erau porci ordinari care băteau în masă cu labele şi grohăiau ca porcii.

Cionchin îşi ascunsese faţa în mâini şi se lăsă să cadă pe un scăunel. Doamne! Ce se-ntâmpla cu el, în ce căzuse? El, care nu pomenise niciodată numele lui Dumnezeu, iată că acum îl invoca. În cele din urmă îşi reveni şi-şi luă mâinile de pe obraji. Din fiecare colţ, porcii se uitau la el în tăcere părând c-aşteaptă să facă ceva. Era însă prost dispus şi covârşit de privirile lor.

— N-aţi încetat să mă priviţi? le strigă el în timp ce privirea îi luneca pe labele lor. Dar vorbele lui n-avură niciun ecou părând să cadă-n gol. Privirea lui Cionchin se opri atunci pe vecinul lui. Marele vier pătat, cu cămaşă

ucraineană, brodată, îl privea fără să clipească.

— Ei, tu, porc bătrân, îi strigă Cionchin apucându-l de umeri şi scuturându-l bine, ce te holbezi la mine?

Vecinul tăcu, mulţumindu-se să surâdă cu-n aer maliţios, în timp ce cu labele din faţă se descotorosi de Cionchin. Iar el înţelese că forţa nu-i folosea la nimic şi plecă capul. Atunci se auzi grohăitul vierului Spătos:

— Cionchin, de ce n-ai grohăit şi tu ca ceilalţi? Cionchin ridică ochii spre Spătos fără să priceapă ce voia să zică şi ce aştepta un porc de la el.

— N-ai grohăit, Cionchin, repetă Spătosul.

— Nu, n-a grohăit! confirmă vecinul cu o voce fermă, ca şi cum ar fi vrut să adeverească faptul.

— N-a grohăit! n-a grohăit! guiţă, făcând să răsune sala, tânăra scroafă cu aluniţe.

Cionchin, înghesuit, se întoarse spre Niura care, singură, părea că mai păstrase ceva omenesc în ea. Niura plecă ochii jenată şi şopti:

— Da, Vania, aşa cred şi eu că n-ai grohăit.

— Vezi ce-i interesant, zise Borca, mirele cu ochii sticlind de bucurie: Toată lumea grohăie numai el nu. Poate că nu-ţi place?

Cionchin rămase mut.

— Dar pentru că…

— Ce?

— Nu ştiu, bombăni Ivan cu capul plecat.

— Nu ştii, guiţă tânăra scroafă.

— Nu, nu ştie, confirmă sigur de sine vierul cu cămaşă ucraineană.

— Nu înţeleg, zise Borca desfăcându-şi labele. E atât de plăcut să grohăi, plăcut pentru fiecare. Grohăie puţin, te rog!

— Hai, dă-i drumul! şopti o scrofiţă trăgându-l pe Cionchin de cot.

— Vania, zise duios Niura, grohăie puţin, ce te costă? Nici eu nu grohăiam înainte, nu ştiam, dar acum ştiu, şi-mi place. Zi: „groh! groh!” şi gata.

— Dar la ce-i bun grohăitul? Voi grohăiţi cât vreţi, dar

de ce să mă amestecaţi şi pe mine? Eu sunt om nu porc.

— E om! strigă scrofiţa.

— Om, aşa cum zice, confirmă vecinul.

— Om? întrebă Borca.

Această afirmaţie a lui Cionchin îi făcu pe toţi în cor să bată cu labele pe masă, grohăind de plăcere. Şi atunci porcul cu cămaşă ucraineană îşi apropie râtul de urechea lui Cionchin. Şi el şi-o apără cu mâna, dar urechea dispăruse. Vecinul i-o înşfăcase şi se întorsese s-o molfăie în linişte, ca şi cum ar fi fost o foaie de varză.

Scrofiţa cea tânără, purcica, îşi vârî şi ea râtul în spatele lui Cionchin şi întreba curioasă:

— E bună?

— O porcărie, răspunse celălalt cu o strâmbătură înghiţind ce mestecase.

— De ce porcărie? întrebă jignit Cionchin; ale tale sunt oare mai bune?

— Eu am urechi de porc, zise vecinul cu un aer de superioritate. Un ingredient necesar pentru pregătitul gelatinei. Iar tu, în loc să flecăreşti, mai bine ai grohăi.

— Hai grohăie! îi şopti vecina.

— Grohăie, insistă şi Spătosul. Cionchin se supără.

— Groh! groh! făcu el imitând porcii. Sunteţi mulţumiţi acum?

— Nu, zise Spătosul nemulţumit; nu suntem mulţumiţi. Grohăi ca şi cum te-am sili să grohăi. Ceea ce vrem noi însă e să grohăi de bunăvoie şi să-ţi placă şi ţie. Hai mai încearcă!

— Hai! strigă scroafa trăgându-l de cot.

— Groh! groh! strigă Ivan cu faţa strălucind de bucurie.

— Stai! zise Spătosul. Te prefaci doar, dar nu eşti mulţumit de fapt. Noi însă nu vrem să te silim, am vrea doar să-ţi facă plăcere. Hai să-ncercăm toţi deodată. Groh!

La-nceput grohăi şi el de voie, de nevoie, dar încetul cu-ncetul se pomeni grohăind cum îl îndemnase să facă Spătosul; grohăia de plăcere, lăcrimând chiar de bucurie pentru ceea ce făcea. Toţi porcii grohăiau în cor şi băteau

din labe iar scroafa cu faţa roşie, în rochie de mătase, străbătu lungul mesei să-l sărute. Vierul Borca îşi scoase atunci şi el dintr-odată vesta de velur şi, prefăcut în porc adevărat, străbătu masa în galop, de la un capăt la celălalt, întorcându-se apoi la loc şi luându-şi repede hainele. Atunci apărură, la un cap al mesei, platouri aurite pe care porcii le înşfăcau în trecere, trecându-şi-le din labă în labă. Să fie oare carne de porc? se gândi disperat Cionchin. Dar deodată îl trecură fiorii. Era carne de om. Pe primul platou, dezvelit şi gata să fie făcut bucăţi, acoperit cu felii de ceapă şi boabe de mazăre, în loc de garnitură, zăcea, adjunctul Pescov, iar lângă el, furierul Trofimovici şi Samuşchin.

— Eu i-am trădat, îşi zise Cionchin simţind cum i se ridică părul pe cap.

— Da, tovarăşe Cionchin, ne-ai trădat spunându-le secrete militare, strigă căpitanul instructor Iarţev (reflexe albăstrui îi străbăteau corpul îngheţat). Ţi-ai trădat camarazii, patria, poporul şi pe însuşi tovarăşul Stalin. Şi atunci, pe o tavă îl aduseră pe însuşi tovarăşul Stalin.

În mâna care-i atârna peste tavă, ţinea celebra-i pipă. Şi surâdea misterios pe sub mustaţă.

Cionchin răsturnă atunci scaunul şi, zbughind-o spre ieşire, se poticni şi căzu. Servindu-se apoi de unghii încercă să iasă, târându-se, dar nu reuşi. Cineva îl ţinea de picioare. Se sforţă atunci din toate puterile şi-ntr-un efort de necrezut, se lovi cu capul de aripa avionului…

Era o dimineaţă cu soare. Trântit în fân, la roata avionului, Cionchin îşi freca capul umflat fără să-nţeleagă bine ce se petrecuse (cineva îl tot ţinea de picioare). Şi atunci? îl văzu pe vierul Borca – dar nu pe cel de la masă, cu haină de velur, ci, la câţiva paşi mai încolo, pe adevăratul vier murdar care se scălda în mocirlă. Ţinând între dinţi o moletieră a lui Cionchin, trăgea de ea proptindu-se în labele din faţă şi grohăia de plăcere.

— Du-te naibii, animal spurcat! strigă din răsputeri mândrul combatant, trezindu-se din aiureala sa.

XIV.

Considerând strigătele stăpânului drept invitaţie, Borca se năpusti spre Cionchin grohăind de plăcere; voia în felul său să-l salute şi, dac-ar fi fost cu putinţă, să-i fi şi tras o limbă peste ureche; în aceeaşi clipă însă Cionchin îi trase una peste rât. Porcul sări atunci într-o parte, ridicându-şi din praf acea parte care la om se numeşte bărbie; se propti în labele din faţă şi se puse să-l privească pe Cionchin cu ochii lui mici gemând ca un câine.

— O să vezi tu, cum o să te fac eu să scânceşti, îi zise Cionchin.

Încet, încet însă îşi reveni. Pe iarbă, alături, erau o pătură uzată pe care o zvârlise-n timpul nopţii, de pe el, în somn, şi o piatră, cu un text pe care-l scrisese Niura, uitând, ca de obicei, vocalele sau punându-le unde nu trebuiau puse: sunt plecată la lucru, ţim psu varza în ola, mică, păă bnă. Niura.

Faptul că-i scrisese însă, însemna că, oarecum uitase de cearta cu el şi era dispusă lampăcare.

— Tu vorbeşti! zise el tare şi punându-se să-i descifreze scrisul.

Încântat însă împături biletul în patru şi-l vârî în buzunarul bluzei. Da, la amintirea verzei simţea un gol în stomac; nu mâncase din ziua trecută.

Borca se liniştise şi el între timp şi-ncepuse să geamă ca şi cum ar fi vrut să fie băgat în seamă. Ivan zvârli spre el o ocheadă piezişă şi plină de râcă. Găsindu-l însă atât de jalnic, nu se putu stăpâni să nu-i dea o palmă peste ureche şi să-i spună: Haide aici!

Graba cu care Borca uitase ce primise nemeritat peste rât, şi felul în care se repezi spre stăpânul lui, bucuros că-l vede, era mai mare dragul. Şi nu înceta să grohăie în faţa lui Cionchin tot împingându-l cu râtul în coaste. Părea că vrea să-i spună: „Nu ştiu de ce-s vinovat în faţa ta, dar, pesemne că sunt, pentru că tu mă socoteşti aşa. Oricum însă, bate-mă, omoară-mă, dacă vrei, dar iartă-mă”.

Bine, bine, bombăni şi Cionchin scărpinându-l după ureche.

Borca se-ntinse atunci pe iarbă, mai întâi pe o rână, apoi pe spate şi rămase aşa alungit, cu ochii închişi de fericire şi cu labele scurte împreunate spre cer.

Cionchin însă se sătură, îl înghionti pe Borca în coaste şi-i zise:

— Hai, şterge-o!

Borca sări-n patru labe şi se-ndreptă iute privind spre Cionchin cu neîncredere. Când se asigură apoi că nu era ceva rău la mijloc, se puse să fugărească o găină. Cionchin se ridică, îşi scutură fânul de pe picior, pe urmă, luându-şi puşca, se uită împrejur. În ograda vecină, cu care era obişnuit, Gladiscev stătea-n picioare. Mergea printre straturi aplecându-se peste fiecare tufă de calea spre socialism, ca şi cum ar fi vrut s-o vrăjească. Nevastă-sa, Afrodita, o adormită cu ochii chiori de somn şi cu părul vâlvoi, stătea în pridvor cu copilul pe genunchi; îl chema Hercule, avea un an şi, nefericitul, era şi el o victimă a erudiţiei lui Gladiscev. După priviri, nenorocita femeie se vedea că tare – şi privea bărbatul cu o scârbă deloc ascunsă.

Şi, pentru ca cititorul să-şi dea seama de natura relaţiilor care existau între selecţionatorul nostru şi nevastă-sa, n-ar strica să ne aplecăm puţin şi peste povestea acestei mezalianţe.

Gladiscev se însurase cu ea acum vreo doi ani înainte de cele povestite; pe la vârsta de vreo patruzeci de ani. Mama lui murise cam cu vreo cinci ani în urmă, iar el trăise singur socotind că viaţa de familie nu se potrivea cu cea de cercetător. Apoi, fie că natura îşi ceruse drepturile, fie că i se făcuse lehamite de singurătate, se hotărâse să se însoare. Numai că în ciuda numărului mare de fete din sat, faptul nu era prea uşor de pus la cale. Când vorbea de miraculosul său hibrid, fetelor le cam plăcea şi s-ar fi arătat dispuse să-şi petreacă viaţa alături de el ca să-l ajute să-şi ducă povara cercetării ştiinţifice. Credeau de fapt că o să-i treacă într-o bună zi şi fluturii ăştia. În schimb, când fetele îi păşeau tânărului cercetător pragul casei, rar erau cele ce puteau rezista mai mult de un sfert

de oră la cumplita încercare. Una, după câte se spunea, leşinase de cum intrase acolo. Şi iată de ce: Gladiscev păstra în casă în nişte oale un fel de îngrăşământ făcut anume pentru aceste hibridizări; oale cu turbă, cu pişat de vacă, cu bălegar de cal şi cu găinaţ de pasăre. Şi le acorda acestor îngrăşăminte o deosebită grijă. Le amesteca în diverse proporţii şi le punea la fermentat la o anumită temperatură, pe sobă sau pe ferestre, chiar şi iarna când acestea erau închise.

Numai biata „Afrodita”, pentru că nu-şi făcea iluzii despre frumuseţea ei, suportase proba până la sfârşit; atât era de dornică de măritiş.

Şi, când Gladiscev înţelese că nu avea de ales, mai că-i veni să renunţe dar apoi se răzgândi. Dacă o iau pe Eufrosina, îşi zise el, pe această ultimă şansă, ea îmi va fi atât de recunoscătoare încât îmi va vădi un devotament fără margini, şi mie şi ştiinţei. Numai că, aşa cum e zicala din popor, că „omul propune iar Domnul dispune”, Eufrosina, la început, se arătă a-i fi recunoscătoare, dar, după ce-l născu pe Hercule, se vădi a fi o duşmancă de neîmpăcat a tuturor oalelor sale puturoase, pe motivul că ar dăuna sănătăţii copilului. Şi începu cu aluzii, trecu apoi la injurii şi sfârşi cu adevărate scene de furie. Scotea oalele în tindă iar Gladiscev le băga în casă. Iar dacă ea încerca să le spargă, se lăsa cu bătaie, deşi Gladiscev era împotriva violenţei. Mai încercase ea de câteva ori să fugă cu copilul şi la părinţii ei, care locuiau în celălalt capăt al satului, dar de fiecare dată mă-sa o alunga cu surle şi tobe. Aşa că, până la urmă, sfârşi prin a se resemna şi renunţa la totul, preocupându-se doar de sine.

Nu fusese ea niciodată frumoasă, dar acum numai Dumnezeu ştia cu cine semăna.

Aşa că, în puţine cuvinte, cam aceasta era povestea lui Gladiscev şi a Eufrosinei. Dar să ne întoarcem la oile noastre. Cionchin deci stătea pe lângă avion, Gladiscev îşi vedea de ale lui prin grădină, iar Afrodita, cu copilul în braţe, stând pe prispă, îşi privea cu o scârbă vădită bărbatul.

— Hei, vecine, bună ziua! îi strigă Cionchin.

Gladiscev, aplecat pe o tufă de calea spre socialism, se ridică, îşi scoase pălăria cu două degete, şi răspunse ceremonios:

— La fel şi ţie!

Cionchin îşi propti puşca de avion şi se apropie de gardul ce separa cele două grădini.

— După câte văd, vecine, toată ziua te sfarmi cu munca prin grădină. Şi mă-ntreb de ce nu-i avea astâmpăr vreodată?

— Greu de spus, zise Gladiscev cu demnitate. Mai ales că nu lucrez pentru mine sau pentru un câştig personal, ci pentru progresul ştiinţei. Dar ia zi-mi şi tu, ai dormit toată noaptea lângă avion?

— Oo! pentru noi soldaţii tot una-i unde petrecem noaptea, glumi Cionchin. Că doar e cald; acum nu-i iarnă.

— Iar eu, azi dimineaţă, când am ieşit, m-am uitat şi ce-am văzut? Nişte picioare care atârnau sub aeroplan. Să fie oare Vania, mi-am zis, să fi petrecut oare noaptea sub avion? Ba chiar i-am zis Afroditei: „Uite, mi se pare c-acolo ar fi picioarele lui Vania ieşite de sub aeroplan”.

Afrodita se hlizea la el cu aceeaşi expresie a feţei, netresărindu-i niciun muşchi pe obraz şi nepăsându-i deloc de ce spunea bărbatul său despre ea.

Cionchin îl privi pe Gladiscev, suspină şi, spre marea lui mirare, zise:

— Ştii ce? M-am certat cu femeia. Am părăsit-o, pricepi? Şi de aceea am petrecut noaptea afară.

— Cum aşa? se miră Gladiscev.

— Oo, ascultă, fără vreun motiv, răspunse el evaziv. Eu i-am zis una, ea alta. Şi de la una la alta, vorbă după vorbă, uite aşa a-nceput. Şi apoi eu am scuipat pe jos, mi-am luat haina, puşca şi sacul de merinde – de altfel tot ce am – şi am plecat.

— Deci aşa s-au petrecut lucrurile, zise Gladiscev dând din cap mirat. Iar eu, azi dimineaţă când am ieşit afară, mă-ntrebam dacă erau picioarele tale cele ce se vedeau ieşind de sub aeroplan sau ce altceva? Şi zici că te-

ai certat cu ea?

— Da, aşa-i, m-am certat, răspunse Ivan din ce în ce mai abătut.

— Mai ştii dacă n-ai făcut bine?! (Gladiscev privi bănuitor spre nevastă-sa şi domoli vocea). Dar dacă vrei să ştii, adăugă el, uite ce vreau să-ţi spun: Nu te prea lega de femeile astea cumsecade, Vania. Fugi de ele cât mai eşti tânăr, că ştii cum sunt. Uită-te la a mea! Uite-o stând colo, jos; un adevărat şarpe cu clopoţei. Şi dacă-i vorbeşti de aproape, uită-te bine la ea, că are limba despicată, ca şerpii. Şi ce-am mai tras cu ea, Vania; e de necrezut. De altfel nu sunt singurul. Toţi bărbaţii suferă îngrozitor din partea sexului ăstuia. Şi n-ai decât să iei vremea noastră sau trecutul (privi între timp pieziş la nevastă-sa şi domoli iar glasul). Atunci când ţarul Nicolae I i-a trimis pe Decembrişti în fundul Siberiei, nevestele lor nu s-au potolit şi-au strâns şi ele catrafusele şi după ei! Unde mai pui că atunci nu era nici drum de fier! Au mers din poştă-n poştă schimbând caii, vizitii, gata, gata să crape şi ele, şi tot i-au ajuns; or, aşa da! Dar ei, nu c-aş vrea s-o vorbesc de rău pe Niurca, ea-i femeie cu şcoală şi are cap. Dar, oricum, şterge-o cât poţi mai repede.

— Aş şterge-o eu, zise Cionchin, dar ce mă fac cu hardughia asta de avion?

Arătă apoi cu mâna spre avion şi, după o clipă de cugetare, cu un aer spăsit, continuă.

— Şi apoi mi-e şi foame, îmi chiorăie maţele.

— Ţi-e foame? întrebă Gladiscev mirat. Dar trebuia să-mi spui mai devreme. Hai la mine! O s-aprindem focul şi facem ouă cu slănină. Mai am şi un pic de ţuică (trase cu ochiul spre Cionchin). O să vezi apoi cum trăiesc şi eu.

Cionchin nu se lăsă rugat. Îşi ascunse puşca în fân, trecu peste gard şi-l urmă pas cu pas pe stăpânul care călca suveran în faţa lui. Trecu printre nişte straturi şi se urcă după aceea în pridvor.

Afrodita se strâmbă de scârbă şi-ntoarse capul.

— Ai fi putut pune o muşama sub copil, bombăni Gladiscev în treacăt, altfel o să te ude şi o să-ţi miroasă

fustele.

Afrodita ridică privirea indiferentă şi spuse nepăsătoare:

— Du-te mai bine în casă şi respiră, cu oaspetele tău cu tot, aerul de acolo. Şi, zicând aceasta, se-ntoarse într-o parte; Gladiscev deschise uşa şi-l lăsă pe Cionchin să i-o ia înainte.

— Ai auzit-o cum îmi vorbeşte? îi spuse el lui Ivan. Şi aşa-i în fiecare zi. E murdară şi proastă; dacă la mine în casă pute, e cel puţin în scopuri ştiinţifice, pe când ea pute de delăsare.

În tindă era întuneric, Gladiscev scăpără un chibrit, lumină un coridor îngust şi dădu spre o uşă burduşită cu un fel de pânză de sac pe care o deschise larg. Pe Cionchin parcă-l lovi atunci cineva cu o bâtă-n cap. Putoarea era atât de mare, încât îl făcu să se clatine. Şi-ar fi căzut chiar, dacă nu s-ar fi ţinut brusc de nas. Rezistă însă şi aşa intră în casa „omului de ştiinţă”, cu nasul strâns între arătător şi degetul cel mare. Gladiscev se-ntoarse spre el şi-i zise, încurajându-l chipurile:

— La început, desigur, faptul te şochează puţin dar când te obişnuieşti cu el, ca mine de exemplu, nu mai are nicio importanţă. Ia deschide acum o nară şi apoi pe cealaltă şi o să te obişnuieşti cu mirosul, pentru că el e respingător la-nceput dar de fapt e sănătos, şi-i face bine corpului; e miraculos chiar. Gândeşte-te, de pildă, că, vestita firmă franceză Coty foloseşte şi ea rahatul ca să producă cel mai subtil parfum. Dar am vorbit destul şi acum, până ce prepar eu ouăle, mai uită-te puţin ca să vezi cum trăiesc şi eu, după-aceea o să mâncăm că mi-e foame şi mie.

Şi-n timp ce el, în camera vecină, moşmondea ceva la plită pompând gazul înainte de a-l aprinde, invitatul lui, rămas în prima încăpere, se obişnuia încetul cu încetul cu mirosul, după sfatul gazdei: deschidea pe rând, când o nară când cealaltă, inspectând în acelaşi timp şi împrejurimile unde erau atâtea lucruri interesante de văzut!

Nenumăratele oale se-nghesuiau între sobă şi fereastră, sub şi pe banca de la fereastră, şi până şi-napoia patului de fier (pat stricat, lângă un perete spart şi el).

Deasupra patului, ca de obicei, se vedeau vaze cu flori şi cu porumbei zburători în jur; pozele stăpânului casei – începând cu cea de la vârsta fragedă a copilăriei şi sfârşind cu cea recentă de acum – precum şi cea a Afroditei şi a diverselor lor rude.

Un fel de iconostas pe care, sus, era cocoţat portretul soţilor Gladiscev, portret făcut la comandă, după lungi aşteptări, şi colorat apoi de artistul anonim în aşa fel încât abia mai semăna cu originalul.

Peretele opus îi era rezervat „muzeului” – un muzeu în care erau adunate sub nişte geamuri de sticlă diversele „ecouri” pe care le consacrase presa cercetărilor sale ştiinţifice şi, aparte chiar, scrisoarea celebrului agronom din Academia de ştiinţe, de care am mai pomenit. Pe pereţi între ferestre, atârna şi o puşcă de calibrul 16 mm, puşcă ce avea să intre, cum probabil a şi ghicit cititorul, în acţiune la un moment dat al povestirii (nu se ştia însă dacă avea să funcţioneze sau nu, totul depinzând de împrejurări).

Şi, înainte ca Cionchin să fi terminat de a trece-n revistă tot interiorul camerei, ouăle erau gata prăjite iar Gladiscev îl invită la masă.

Cea de-a doua încăpere nu era mai bine orânduită, puţin mai curată însă. În ea erau un blidar, un leagăn agăţat de perete – culcuşul lui Hercule – şi un vechi cufăr fără capac, plin de opere de vulgarizare ştiinţifică în stare proastă (mai ales Miturile Greciei antice şi o broşură de mare tiraj Musca, agent de propagare a bolilor). Mai era apoi acolo şi o colecţie incompletă din revista „Glia”, din anul 1912, în general cufărul fiind principala sursă de erudiţie a lui Gladiscev.

Pe o mare masă acoperită de o muşama cu cercuri brune (pusese pe ea probabil mâncărurile fierbinţi) ouăle cu slănină forfoteau într-o cratiţă. Numai că stomacul lui Cionchin era încă întors pe dos de putoare – cu care, la

drept vorbind, nu se prea obişnuise – dar şi de foame. Aşa că, ce să facă? Se aşeză fără prea multe invitaţii la masă.

Gladiscev luă două furculiţe dintr-un sertar, le şterse de maioul său, şi, punând una în faţa invitatului său, pe cealaltă şi-o rezervă lui. Iar când Cionchin voi să-şi înfigă furculiţa într-un ochi de ou, gazda îl opri.

— Aşteaptă o secundă, te rog.

Şi, dintr-un dulăpior, scoase două păhăruţe prăfuite, le privi în zare, le şterse şi pe ele tot cu maioul şi le puse pe masă. După aceea alergă în antreu, aduse de acolo o butelcă astupată cu un dop înfăşurat în hârtie şi umplu din ea, pe jumătate, cele două păhăruţe.

— Uite, Vania, zise el, aşezându-se; suntem înclinaţi să considerăm „rahatul” cu scârbă, ca pe cine ştie ce lucru rău. Or, dacă stăm s-analizăm bine, asta-i substanţa cea mai preţioasă pentru pământ, pentru că toată viaţa noastră vine din ea şi tot acolo se-ntoarce.

— Adică ce vrei să spui? întrebă politicos Cionchin în timp ce arunca ocheade de om flămând spre ouăle care se răceau până să-nceapă să le mănânce împreună cu gazda.

— Oricum ai lua-o, tot acolo ajungi, răspunse Gladiscev, care-şi urma firul gândirii fără să-i pese de nerăbdarea soldatului. Judecă şi tu. Ca să obţii o bună recoltă, trebuie să-ngraşi pământul cu „rahat”. Şi din asta creşte iarba, cerealele şi legumele pe care le mâncăm, ca şi animalele de altfel, cele ce ne dau lapte, carne, lână şi alte produse, care tot acolo ajung până la urmă. Aşa că ăsta-i ciclul „rahatului”. Şi-n definitiv, ia spune-mi, de ce n-am consuma, la urma urmelor, acest „rahat” şi sub formă de carne, lapte sau pâine cel puţin, adică într-o formă derivată? Şi atunci, pe drept cuvânt, n-ar fi mai bine, înlăturând orice prejudecată şi orice falsă senzaţie de dezgust, să-l consumăm şi-n stare pură ca pe cea mai activă vitamină? La început, fireşte, adăugă el, văzând scârba lui Cionchin, i-am putea înlătura mirosul original, pentru ca, pe urmă, după ce omul s-a obişnuit cu el, să-l mâncăm şi-n forma naturală. Desigur asta-ntr-un viitor mai îndepărtat, viitorul ştiinţei de altfel. Aşa că de aceea

propun, Vania, să bem acum pentru succesul ştiinţei noastre, a puterii sovietice şi a tovarăşului Stalin, acest geniu al întregii lumi.

— Pentru întâlnirea noastră, spuse repede Cionchin în loc de răspuns.

Şi ciocniră. Ivan dădu paharul peste cap, dar numai nu pică jos de pe scaun cu răsuflarea tăiată, ca şi cum ar fi primit un pumn în stomac. Apoi, fără să mai ştie ce face, îşi înfipse furculiţa în tigaie şi apucă o bucată de omletă. Ajutându-se după aceea şi cu cealaltă mână, o băgă pe gât şi o înghiţi frigându-se cu ea. După aceea putu respira cumsecade.

Gladiscev îşi golise şi el paharul şi trăgea cu ochiul la Ivan.

— Ei, Vania, cum ţi s-a părut votca mea?

— Ca un ciocan în moalele capului, zise Cionchin în timp ce-şi ştergea ochii de lacrimi. Îţi taie răsuflarea.

Cu acelaşi surâs apoi, Gladiscev luă o cutie de conserve care-i servea de scrumieră, vărsă în ea ţuică şi aprinse un chibrit. Votca luă foc şi ardea cu o culoare albăstruie, palidă.

— Ai văzut?

— E din sfeclă sau din cereale? întrebă Cionchin neliniştit.

— Din „rahat”, Vania, răspunse mândru Gladiscev. Ivan numai că nu se sufocă.

— Adică ce vrei să spui, întrebă el depărtându-se de masă…

— Reţeta-i foarte simplă, Vania, spuse grijuliu Gladiscev: un kilogram de „rahat” şi unul de zahăr…

Răsturnându-şi scăunelul, Cionchin o luă la fugă spre ieşire. Pe prispă, numai că nu o răsturnă în grabă pe Afrodita şi pe copil şi, la doi paşi de izbă, se propti cu capul de bârnele dintr-un perete. Uluită şi gazda ieşi în urma lui alergând şi tropăind cu cizmele.

— Ce ai, Vania? (Şi-l apucă neliniştit de umăr.) E ţuică adevărată, Vania, ai văzut-o doar cum ardea?

Ivan încercă să-i răspundă şi, la evocarea băuturii, i

se-ntoarse stomacul pe dos abia având vreme să se aplece ca să nu verse pe bocanci.

— O, Doamne! exclamă Afrodita cu disperare. Încă unul căruia i-a dat să bea „rahat”. Doamne, de-ai crăpa o dată, monstru ce eşti! Şi scuipă spre bărbatul său căruia nici că-i păsa.

— În loc să scuipi, mai bine te-ai duce în pivniţă să-i aduci omului ăstuia nişte cartofi putrezi, că vezi ce rău i s-a făcut.

— Zici de cartofi?! gemu Afrodita. Cartofii tăi şi ăia miros a „rahat”. Dintr-un capăt într-altul al casei nu miroase decât a „rahat”; picare-ai în el să te-neci o dată, cretin ce eşti! Am să te părăsesc, monstrule, că mai bine voi cerşi cu copil cu tot decât s-o sfârşesc în „rahat”. Şi, fără să mai stea pe gânduri, îl înşfăcă pe Hercule şi ţuşti! pe poartă. Părăsindu-l pe Cionchin, Gladiscev se repezi atunci după ea.

— Unde fugi, Afrodita? strigă el. Întoarce-te-ţi zic; nu fi ridicolă faţă de lume. Hei, Afrodita!

Afrodita se opri, se-ntoarse spre el şi i-o trânti-n obraz:

— Afrodita nu-i numele meu; eu sunt Frosca. Ai auzit, peşte cu urechi de cârpă? Frosca!

Făcu apoi stânga-mprejur şi, ţinând în braţe copilul pe jumătate mort de spaimă, o porni prin sat de nebună.

— Frosca mă cheamă! auziţi oameni buni? Frosca! ţipă ea dezlănţuită ca şi cum până atunci ar fi fost mută şi n-ar fi putut vorbi.

XV.

La 21 iunie, contele Sculemberg, ambasador al Germaniei la Moscova, primi o notă în care se spunea că trupele nemţeşti se masau la graniţele Uniunii Sovietice. Guvernul Sovietic îi cerea prin el Berlinului să-i dea explicaţii. Şi nota a fost transmisă lui Hitler cu câteva minute înainte de începerea ostilităţilor.

Cionchin, împăcat atunci din ajun cu Niura, încă mai dormea. Trezit, da să iasă afară, deşi mai rămăsese totuşi o vreme în pat, nehotărât să-şi părăsească sau nu culcuşul.

Spera, în sinea lui, că nevoia de a ieşi afară avea să treacă totuşi. Numai că nu trecu. Şi, de frică să nu-l apuce şi alta mai grabnică, îşi trase cizmele în picioare, rubaşca peste umăr şi ieşi în pridvor. Nevoia îl presa totuşi foarte tare.

Aerul era rece şi cerul senin. Roua sticlea în iarbă, pe frunzişul copacilor şi pe aripile avionului. Soarele se smulsese de la orizont şi se micşora văzând cu ochii. Roşeaţa i se oglindea în geamuri. Iar liniştea desăvârşită nu era întreruptă decât din când în când de mugetul unei vaci adormite. Cionchin voi s-o trezească pe Niura, care trebuia s-o mulgă pe Bălaia şi s-o trimită cu ciurda la păscut; se răzgândi însă şi se hotărî să mulgă el singur vaca. Numai că, în clipa în care puse mâna pe mulgar, Niura se trezi şi ea dând semne c-ar vrea să se scoale; Cionchin însă îi făcu semn să continue şi se duse singur la grajd.

După ce o mulse pe Bălaia, îi deschise uşa pe jumătate şi vaca nu vru să iasă; era obişnuită să i se deschidă larg, dând amândouă jumătăţile de poartă la o parte. „Ia te uită ce doamnă”, se gândi Cionchin, care numai nu-i trase una pe spinare cu închizătoarea. I se făcu însă milă de ea şi o iertă.

— Hai, şterge-o, îi spuse el pe un ton paşnic, deschizându-i şi cealaltă jumătate de poartă. Şi ea trecu pe lângă el privindu-l chiorâş. Se îndreptă spre ieşire dând triumfătoare din capul încoronat cu cele două cornițe. Turma era deja în uliţă. Răspândite în lung şi-n latul ei, vacile mişunau şi se frecau de toate gardurile. În urma turmei, clătinându-se pe cal, venea Lioşa Iarov, noul văcar cu o manta pusă sub fund în loc de şa. Şi mânecile mantalei atârnau deşirate bălăbănindu-se în pasul calului.

Cionchin vru să-i vorbească şi, apropiindu-se de portiţa ogrăzii, îi strigă:

— Ia, ascultă! Cum o mai duci?

Lioşa trase de dârlogii calului şi se opri uitându-se mirat la el ca şi cum l-ar fi văzut pentru prima dată.

— Cum s-o duc? Merge! zice el, după ce se gândi puţin; merge dacă-i dai pinteni.

După aceea tăcură, apoi Cionchin, privind spre cerul senin, iar zise:

— Azi s-ar zice că va fi frumos!

— Da, o să fie, dacă nu va ploua.

— De unde ploaie dacă nu-s nori, zise Cionchin.

— Da, dacă nu-s nori, nu va ploua.

— Ei, şi totuşi uneori sunt nori dar nu plouă.

— Da, e şi aşa, aprobă Lioşa.

Şi aşa se despărţiră, Lioşa mergând după turmă şi Cionchin în casă.

Niura dormea de-a latul patului. Ţi s-ar fi rupt inima s-o trezeşti. Aşa că Cionchin, după ce se mai învârti prin casă, se apropie în cele din urmă de pat.

— Ascultă, dă-te puţin mai încolo, îi zise el atingând-o pe umăr. Soarele ajunsese în dreptul ferestrei, o rază chiar se urca pe peretele din faţă unde stătea ceasul cu cuc; ceas vechi, cu maşinărie uzată, care şi bătea şi ofta. Acele arătau patru dimineaţa. Şi chiar atunci nemţii bombardau Kievul.

PARTEA A DOUA.

I.

Noutatea se răspândi ca un foc de puşcă. Nimeni nu-şi imagina că un război ar putea fi posibil, deşi, la drept vorbind, cu vreo zece zile mai înainte, baba Dunia povestise la toată lumea că într-un vis al ei se făcea că găina sa, Claşca, ouase un ţap cu patru coarne. Cine s-o bage-n seamă însă când chiar şi priceputii satului tălmăciseră faptul ca pe ceva ce ar fi vestit, în cel mai rău caz, ploaie. Or, iată că acum lucrurile luaseră altă întorsătură.

Cionchin însă habar n-avea de ce se-ntâmpla, pentru că de fapt trăgea şi el mâţa de coadă. Iar lui nimeni nu-i mai măsura timpul; uitaseră parcă toţi de el. De fapt nu-i fusese dată cine ştie ce misiune specială, aşa că nici el nu putea trage din asta cine ştie ce concluzie. Ca să mănânce, să bea şi să-şi facă nevoile la momentul potrivit, asta era tot ce-i mai rămăsese conform instrucţiunilor de serviciu ale gărzii din garnizoană.

Latrina de vară era în grădina de zarzavat şi razele soarelui pătrundeau dintr-o parte-ntr-alta prin plăpânda ei alcătuire. Muşte mari, verzi zumzăiau prin ea şi-ntr-un colţ un păianjen cobora pe pânza lui, ca şi cum s-ar fi lansat cu paraşuta. Pe peretele din dreapta, prinse-ntr-un cui erau nişte bucăţi de ziar. Cionchin le smulgea de acolo şi le descifra pe rând informându-se din ele cu fel de fel de lucruri. Aşa de pildă aflase că:

ÎN URMA SE ŞI GERM LA VOLOLDA.

MILITARI ÎN TERM MILITARI ÎN RETRAGERE

„LENIN" ŞI OCTOMBRIE.

Şi citi în întregime şi un fragment intitulat: „Protest german pe lângă Statele Unite".

Berlin, 18 iunie (TASS). După cum biroul german de informaţii, cu Statelor Unite a, într-o notă din 6 în însărcinatul cu afaceri al Germaniei la on, că membrii biroului de info german la New York, din agenţia de vo transoceanic şi ai societăţii feroviare păritoriul Statelor Unite. Această cerere e ită de faptul că, conform ei, pers citate aveau activităţi incompatibile funcţii. Guvernul german are stă cerere ca nefondată şi a fi protest împotriva atitudinii U.S. A.

tă contrară convenţiilor diplomatice.

Cionchin însă n-a avut timp să mediteze serios la atitudinea Statelor Unite, căci vocea îndepărtată a Niurei îl chemă la ordine. Şi ciuli urechile.

— Vania, unde eşti?

Jenat să-i răspundă din latrină, tăcu chitic.

— Lua-te-ar naiba! Dar unde te-ai ascuns? strigă Niura, rotindu-se tot mai strâns în jurul closetului.

Nu mai putea nicicum tăcea, aşa că răspunse:

— Dar ce te tot agiţi? îi strigă el tulburat din fortăreaţa unde stătea. Aici sunt.

Niura între timp se apropiase şi-n dosul unei scânduri rupte îi văzu faţa roşie.

— Hai, o dată, grăbeşte-te că-i război!

— Asta ne mai lipsea! răspunse el mai mult supărat decât mirat. Desigur cu America!

— Nu, cu Germania.

Cionchin fluieră a pagubă şi începu să-şi aranjeze nădragii; ieşise doar din latrină…

Nu-i venea să creadă şi ţâşnind din privată, o întrebă pe Niurca cine-i adusese o aşa veste:

— A spus asta la radio? Ăştia spun multe prostii.

— Nu prea cred, toată lumea e la miting. Mergem şi noi?

El se gândi o clipă şi plecă capul.

— Dacă-i aşa, ce să fac eu la miting? Eu am mitingul meu, uite-l acolo! Şi, zicând acestea, scuipă în direcţia avionului. Măcar de-ar putea lua foc!

— Lasă, că poate nu mai avem nevoie de el.

— Nimeni nu avea până acum nevoie de el, dar mai ştii de acum înainte? Aşa că du-te tu acolo, vezi ce se spune şi eu rămân aici să-l apăr.

O clipă mai târziu, cu puşca în bandulieră, Cionchin începu să se plimbe în lungul avionului întorcând capul în toate părţile şi aşteptând dintr-o clipă într-alta să-l atace nemţii. Începuse apoi să-l doară gâtul de atâta răsuceală şi i se şi-ntunecase vederea când, la urechi, îi ajunse un fel de zumzăit de motor care tot creştea.

— Vin! se gândi Cionchin, care tremura şi-şi întinsese gâtul.

Apăru apoi în faţa ochilor un punct care creştea până s-ajungă să ia chiar conturul unui avion…

Dar punctul dispăru, şi odată cu el şi sunetul. În acelaşi timp însă parcă ceva îl pişcă şi se lovi peste frunte; strivise un ţânţar. „Nu era avion” îşi zise el ştergându-şi mâna de nădragi. Şi, fie din pricina palmei date peste frunte, fie dintr-altă pricină mai ascunsă, în cap începură să-i treacă tot felul de gânduri. Se gândi că nu-i bun de nimic, că nimeni nu avea nevoie de el şi c-avea să-nţepenească acolo pentru cine ştie cât. De altfel nici înainte nu se credea el sortit pentru ceva anume şi totuşi, la gândul că o dată şi o dată ar fi bun şi el la ceva, nu putea renunţa. Nu de alta, dar n-ar fi cerut mare lucru, decât să-şi dea viaţa pentru ceva ce ar fi meritat. Or, totul

părea să-i spună că nimeni n-avea nevoie nici măcar de viaţa lui. Bine înţeles că-n cumpăna marilor destine, poate că un fenomen atât de neînsemnat ca viaţa lui Cionchin n-ar fi cântărit prea mult, dar altceva mai preţios n-avea ce să-i ofere patriei sale.

Şi, melancolic, conştient de propria-i nulitate, se îndreptă spre biroul colhozului unde se adunase mulţimea.

II.

Colhoznicii făcuseră, în faţa pridvorului administraţiei, un fel de semicerc şi toţi se uitau cu mirare spre uşa tapisată cu catifea ponosită, ca a biroului, în speranţa că unul dintre conducători o să iasă pe acolo şi o să le spună ceva în legătură cu cele auzite. Bărbaţii fumau, iar femeile plângeau pe tăcute. Copiii, uluiţi, îşi priveau părinţii fără să priceapă necazul care dăduse peste ei, deşi, pe de altă parte, nu era mai puţin adevărat şi faptul că, pentru o imaginaţie infantilă, nimic nu era mai vesel ca un război.

Era amiază, soarele dogorea şi timpul se-nţepenise iar şefii încă nu apăruseră. Oamenii, pentru a-şi uşura aşteptarea, se prinseseră în mici discuţii. Spătosul, ca-ntotdeauna în centrul atenţiei generale, le spunea concetăţenilor săi că, după părerea lui, războiul n-avea să dureze decât până o să vină ploile de toamnă când tot materialul de război nemţesc avea să se împotmolească în noroaiele Ucrainei. Curzov, deşi de aceeaşi părere cu el, îi zicea că nu trebuie să uite totuşi că neamţul hrănit cu concentrate alimentare, poate rezista mult şi bine în orice condiţii. Moş Şapchin, cu toţi cei nouăzeci de ani ai lui, cu toată mintea-i jucăuşă şi surzenia desăvârşită, se agita şi el pe acolo nepricepând mai deloc de ce se strânsese atâta lume-n jur şi de ce nimeni nu-i spunea nimic. În cele din urmă, Spătosului i se făcu milă de el şi-i spuse prin semne despre ce era vorba, adică făcu în faţa lui pe unul care trage cu mitraliera, strigându-i şi-n urechi ta-ta-ta – degeaba însă, că moşul n-auzea – şi pe un călăreţ apoi care-şi agita o sabie imaginară deasupra capului.

Bătrânul însă pricepu lucrurile în felul lui – ca surdul

care n-aude dar le potriveşte – adică precum că la-nceput s-ar semăna grâul apoi s-ar secera şi numai la urmă s-ar îmblăti.

În cele din urmă, lumea se împrăştie în grupuri mai mici care-ncepură să flecărească-ntre ele vrute şi nevrute. Aşa, de pildă, Ştefan Lucov îi demonstra lui Ştefan Frolov că dacă ai prinde un elefant la o locomotivă, el ar putea-o trage. Iar Spătosul, plin de zel, cuteza să spuie că s-ar putea reproduce portretul oricărui conducător chiar şi numai pe hârtie cu pătrăţele.

În alte împrejurări, Cionchin ar fi admirat talentul neobişnuit al Spătosului, dar acum avea altceva în cap. Întristat, se-ndreptă spre o grămadă de buşteni; alese unul să se aşeze pe el, şi-şi puse puşca pe genunchi. Nu mai avu însă timp să-şi scoată tabachera cu tutun că Gladiscev îl şi luă:

— Zi-mi, vecine, n-ai să-mi dai şi mie să-mi răsucesc o ţigară? Mi-am uitat chibriturile…

— Ia de ici! îi spuse Cionchin fără să-l privească (şi tutunul lui era pe sfârşite).

Gladiscev îşi aprinse ţigara, trase un fum, scuipă un firicel de tutun care-i rămăsese pe limbă şi scăpase un „aaa!” urmat de un scuipat zgomotos.

Cionchin tăcea şi privea numai înaintea lui.

— Ai, ai, ai! repetă Gladiscev de data asta şi mai zgomotos, ca să-i atragă atenţia lui Cionchin (care rămăsese tot tăcut).

— E de necrezut! exclamă el ridicând braţele spre cer. Mintea mea nu poate înţelege aşa ceva. Ce perverşi! Ne-au mâncat untul şi slănina şi acum ne-au făcut-o atacându-ne mişeleşte.

Cionchin însă nu răspunse nici la asta.

— Nu, ia gândeşte-te puţin, adăugă Gladiscev care se aprinsese de mânie. Îţi vine să plângi, Vania, de ce au făcut ticăloşii. Şi când te gândeşti că oamenii nu-s făcuţi pentru război; ei pentru muncă sunt făcuţi, munca spre fericirea generaţiilor viitoare; doar munca a transformat maimuţa în omul zilelor noastre.

Gladiscev îşi privi interlocutorul, şi-i trăsni ceva prin cap:

— Dar pun rămăşag cu tine, Vania, că tu nici măcar nu ştii că omul se trage din maimuţă!

— Pentru mine se poate trage şi din vacă, zise Cionchin.

— Imposibil, spuse Gladiscev foarte sigur de sine. Omul nu se poate trage din vacă. Şi o să mă-ntrebi de ce?

— Nu, n-o să te-ntreb.

— Dar ai putea să mă-ntrebi (Gladiscev se căznea să-l antreneze în discuţie pentru a-şi arăta savantlâcul). Şi o să-ţi şi spun de ce: vaca nu munceşte, în timp ce maimuţa, da; asta munceşte.

— Unde asta? îl întrebă brusc Cionchin privindu-l fix.

— Cum unde?

— Te-am întrebat eu să-mi spui, continuă Cionchin începând să se enerveze; unde lucrează maimuţa ta? La uzină, la colhoz, la fabrică? Unde?

— Ce prost, se-nfurie Gladiscev. Cum vrei tu să lucreze-n uzine, colhozuri etc. când totul era atunci sălbăticie? Asta nu merge, băiete. E o enormitate ce spui. Unde să lucreze maimuţa? În junglă la-nceput se căţăra în arbori ca să-şi culeagă bananele, apoi a urmat curăţirea lor de coajă, cu bâta, şi numai după aceea a luat o piatră în mână…

Fără a-i da apoi lui Cionchin răgazul să zică uf! Gladiscev se şi puse să-i expună cu de-amănuntul teoria evoluţionistă, explicându-i dispariţia cozii şi a părului. Din păcate însă nu mai avu timpul să-şi continue conferinţa şi s-o ducă până la capăt, că-n mulţime se produse o mişcare ce venea dinspre birourile direcţiei. Toţi ţăranii se-nghesuiră claie peste grămadă la intrare. Secretarul de partid Chilin tocmai se ivise în pridvorul clădirii.

III

— Ce v-a apucat să vă adunaţi aici? Aplecat cu dezinvoltură peste balustradă, Chilin se uită chiorâş, cu ochii lui gălbui, la lumea din jur. De altfel avea obiceiul să nu vorbească niciodată înainte de a se face linişte.

Colhoznicii se priveau miraţi de aşa-ntrebare; ce să-i spună când totul era atât de pe-nţeles.

— Şi atunci? (Chilin îl întrebă pe şeful de brigadă de la câmp) Ce ai de zis, de pildă, tu, Şicalov?

Şicalov, zăpăcit, nu ştiu ce să-i zică şi se dădu înapoi câţiva paşi călcându-l pe unul pe picior; luă apoi şi el un călcâi de la un ştiu care şi rămase cu gura căscată.

— Aştept, Şicalov.

— Păi pentru că, în fine, noi… ştiţi, am auzit despre un fel de comunicat, dădu să explice Şicalov.

— Ce comunicat?

— Asta-i bună! zise Şicalov uluit şi-ntorcând capul spre lume, ca şi cum ar fi vrut să-i ia martori pe toţi ţăranii din jur. Ce, nu ştii? N-ai auzit? S-a dat un comunicat.

— Imposibil! (Chilin ridică braţele în sus.) Da? S-a dat vreun comunicat? Şi-n comunicatul ăla s-a spus că nu mai trebuie să lucreze nimeni şi că trebuie să vă strângeţi toţi aici?

Şicalov plecă capul umilit.

— Ăă! Ştii că vă şade bine! mai adăugă Chilin cu autoritatea pe care i-o dădea poziţia lui de om care-i privea de sus. N-aveţi nicio conştiinţă. Şi, după câte îmi dau seama, pentru voi orice prilej e binevenit să nu mai lucraţi, chiar şi războiul. Hai, împrăştiaţi-vă! Ştergeţi-o! Şi să nu mai văd picior de om aici! Clar? Şi pentru asta-i deleg să facă ordine pe Şicalov şi pe Toldâchin.

— Trebuia s-o spună mai înainte! oftă Şicalov fericit că-şi revenise (se întoarse apoi spre mulţime:) Hai ştergeţi-o de aici; toţi cu totul. Ce, sunteţi surzi? Cui m-adresez eu? Ce-ai rămas înţepenit acolo, tu, ăla, gură cască? Şi cu mâinile păroase, Şicalov o împinse cât colo pe o colhoznică cu un copil mic în braţe, femeia începând apoi să urle şi copilul după ea.

— De ce o împingi? întrebă Curzov, dând să intervină în favoarea ei. Nu vezi că are un copil mic?

— Hai! hai! pleacă! îi zise Şicalov împingându-l şi pe el de umăr. Cu sau fără copil, asta mai lipsea acum, să v-aşterneţi aici la palavre.

Micuţul Toldâchin fugi şi el şi se aruncă pe Curzov punându-i mânuţele pe burtă.

— Aşa, aşa băiete, îi zise el. De ce să ne agităm pentru nimic. Mai bine hai acasă să-i tragem o duşcă.

— Bine, bine, dar nu mai împinge! bombăni Curzov încăpăţânat. Nu-i nicio lege care să-ţi dea dreptul să-mpingi.

— Nimeni nu împinge, mormăi Taldâchin. Îi gâdil doar.

— Nici pentru gâdilat nu-i lege, zise Curzov.

— Lege vrei! Ei, uite, asta-i legea! Şi-i vârî lui Curzov pumnul sub nas.

Taldâchin, care se pierduse cu firea, o şi luase la goană prin mulţime.

— Hei! Oameni buni! Hai să ne împrăştiem! se strofoca el când la unul când la altul, cu glasu-i năimit. Ce tot căscaţi ochii? Că doar nu sunteţi la circ. Circu-i la oraş. Şi tu, beşleagă, zise el apucându-l pe Şapchin de mână, ce faci, dormi? Hai şterge-o; n-ai ce vedea aici; tu, la cimitir! Ai înţeles? La cimitir cu tine! repetă el în urechile pline de păr alb ale bătrânului. Şi aşa ai trăit prea mult, crede-mă! Şi şterge-o odată! Aşa, târ, târ, vezi că poţi!

Încetul cu încetul apoi, Şicalov şi Taldâchin ajunseseră să-i împrăştie pe ţărani până ce se goli toată piaţa centrală a satului.

IV.

Instrucţiunile date de secretarul de partid îi uluiră pe unii. Şi l-ar fi uluit chiar şi pe el dacă… Dar să-ncepem cu începutul.

Timp de trei ore Chilin şi Golubiev rămăseseră agăţaţi de telefon, tot învârtind la manivela aparatului ca să prindă o legătură. Şi învârteau la ea, când unul când celălalt, fără niciun rezultat. Nu se auzeau în receptor decât sfârâituri, pocnete şi muzică, iar vocea unui crainic repeta comunicatul despre începutul războiului; nu ştiu ce femeie îl blestema pe un oarecare Mitia, care îşi vânduse pentru băutură şi samovarul şi plapuma. La un moment dat o voce de bărbat mânios izbucni şi ceru să vorbească cu

Sokolov.

— Ce Sokolov? întrebă Golubiev.

— Ştii tu foarte bine, îi răspunse vocea. Şi spune-i că dacă nu-i aici mâine la ora opt fix, o să dea socoteală la curtea marţială.

Preşedintele ar fi vrut să-i explice că nimeni nu purta acolo numele de Sokolov, dar vocea nemulţumită tăcuse şi Sokolov, necunoscut şi fără ca măcar să-şi dea seama că era căutat, se pregătea sau nu să dea socoteală de actele lui în faţa unui tribunal militar.

Cedându-i locul secretarului de partid, Golubiev se retrăsese într-un colţ al camerei, deschisese casa de fier unde avea documentele financiare secrete şi-şi vârâse capul înăuntru ca un fotograf în dosul aparatului, gata să zică:

— Atenţie, păsărica! Numai că el nu spusese aşa ceva şi o şuşoteală discretă răsună înăuntrul casei de fier, după care Golubiev scoase capul de acolo ştergându-şi buzele cu dosul mânecii. Încrucişându-se apoi cu privirea dezaprobatoare a secretarului de partid, scoase din casă registrul silozurilor şi-l răsfoi la-ntâmplare punându-l apoi la loc. „Mi se rupe, gândi indiferent, ce importanţă mai au acum toate astea; războiul o să le şteargă pe toate”.

Nu mai voia decât să meargă pe front şi cât mai repede cu putinţă. Ar fi fost acolo repede decorat, ca să nu mai vorbim de onorurile cuvenite. La drept vorbind însă din cauza platfusului ar fi fost bun de reformă, dar el spera ca-n faţa comisiei să-şi ascundă defectul.

Şi-n timp ce Golubiev îşi făcea planuri, Chilin se tot ostenea să-nvârtă la manivela telefonului. Şi auzea de toate în receptor, numai ce voia el, nu.

— Alo! Alo! mai lătra şi el din când în când.

Şi câte unul îi răspundea: du-te-n mă-ta; dar el nu se supăra.

— Lasă-i naibii, îi sugeră Golubiev. O să facem un miting; o să stabilim un plan şi totul o să fie bine.

Chilin îi aruncă o privire bănuitoare şi se aruncă pe telefon cu şi mai multă furie. Atunci se auzi în telefon

vocea de catifea a operatoarei.

— Centrala, ascult.

Chilin fu atât de surprins de aceasta, încât i se tăie răsuflarea şi-ncepuseră să-l treacă năduşelile.

— Centrala, repetă operatoarea cu aceeaşi voce ca şi cum în mijlocul fişelor sale n-ar fi aşteptat decât legătura cu Crasnoie.

— Fată! îi strigă Chilin revenindu-şi în fire şi temător ca nu cumva să-l întrerupă. Scumpă, fii bună… Îl chem de ieri pe… Borisov… E urgent…

— Vi-l dau, spuse fata, şi, deodată, ca prin minune, răsună în receptor o voce de bărbat:

— Borisov, ascult.

— Serghei Nicanorici, spuse repede secretarul; sunt eu, Chilin, aici; eu te deranjez, de la Crasnoie. Am tot telefonat cu Golubiev; legătura nu merge, poporul aşteaptă, lucrările sunt doar pe hârtie şi suntem în plină campanie; nu ştiu ce să facem.

— N-am înţeles, se miră Borisov; n-am înţeles ce nu ştiţi. Aţi organizat vreun miting?

— Nu, fireşte.

— De ce?

— De ce? repetă Chilin. Nu ştiam ce să facem. E o mare responsabilitate; înţelegi, şi n-avem instrucţiuni…

— Acum am înţeles (vocea lui Borisov începuse să vibreze cu ironie). Dar ia spune, când te duci să te pişi, te deschei la pantaloni sau aştepţi instrucţiuni pentru aşa ceva?

Şi Borisov năpusti peste capul păros al lui Chilin o droaie de batjocuri, ca şi cum el însuşi ar fi făcut toate acele numere în minutele anterioare în speranţa că i se vor da instrucţiuni salvatoare.

— Bun, de acord, încheie el, trecând de la mânie la resemnare. Trebuie improvizat un miting pe linia ultimului discurs al tovarăşului Molotov şi cât mai repede cu putinţă. Aşa că strânge poporul…

— Poporul s-a strâns deja, îi spuse Chilin bucuros şi trăgând cu ochiul spre Golubiev.

— Ei, asta-i bine, bombăni Borisov. E bine… repetă el pe un ton mai puţin hotărât; pe urmă se răzgândi. N-am înţeles?

— Ce n-ai înţeles? se miră Chilin; s-au strâns de la sine. Ai crede? De îndată ce au auzit la radio, au venit de peste tot, bărbaţi, bătrâni, femei cu copii…

Ţinând acest discurs, Chilin avea impresia că toate aceste informaţii nu-i prea plăceau lui Borisov. Şi, fără a şti de ce, începeau să-i displacă tot mai mult şi lui. Aşa că, lăsând în suspensie fraza, tăcu brusc.

— Bun, spuse Borisov cu o voce tărăgănată. Da… Au auzit comunicatul şi au venit ei, de capul lor… Ascultă tovarăşe, aşteaptă o clipă şi nu închide telefonul…

După aceea se auziră iar în receptor fâşâituri, pocnete, muzică şi alte zgomote mai mult sau mai puţin distincte.

— Şi acum ce facem? şopti preşedintele.

— Cred că s-a dus să se consulte cu Revenin, bănui secretarul de partid punând mâna pe receptor (se schimbase la faţă de câteva ori, când roşindu-se, când pălind, în timp ce-şi umezea ţeasta chealã cu o batistă murdară).

Între timp operatoarea interveni de două ori: vorbiţi? vorbiţi? Chilin îi spuse repede că da şi la urmă se auzi un grohăit la capătul firului şi vocea autoritară a lui Borisov răsună din nou:

— Ascultă, tovarăşe, ai asupra ta carnetul de partid?

— Sigur că-l am, Serghei Nicanorici, se poate? protestă Chilin. Totdeauna îl am la mine în buzunarul stâng; aşa cum scrie la carte.

— Perfect, îi spuse Borisov. Urcă-te atunci pe un cal şi vino la Comitetul raional. Şi ia şi carnetul cu tine.

— De ce? întrebă Chilin care nu înţelegea unde voia s-ajungă şeful lui.

— Ca să-l dai înapoi.

Chilin nu s-aştepta deloc la un astfel de deznodământ. Îi spuse totuşi despre ce era vorba şi preşedintelui, care tocmai atunci, din pricina importanţei

conversaţiei, se îndrepta spre casa de fier, oprindu-se însă la jumătatea drumului şi răspunzându-i cu o privire ipocrită, ca şi cum ar fi dat o importanţă deosebită evenimentului.

— Dar de ce, Serghei Nicanorâci? mai întrebă Chilin cu voce stinsă. Ce rău am putut face?

— Dar unde ai văzut tu lume care să se strângă de bunăvoie, fără autoritatea şi ordinul unui şef? zise Borisov (şi făcea să-i cadă cuvintele ca plumbul în urechile celui ce asculta).

Pe Chilin îl trecură răcorile.

— Dar, Serghei Nicanorici, nu tu mi-ai... Doar tu ai spus adineauri să improvizez un miting...

— Da, dar mitingurile trebuie dirijate, tovarăşe Chilin, îi spuse ciomăgitor Borisov.

Se auzi apoi un declic în receptor, după aceea din nou muzică şi glasul femeii necunoscute care-i spunea lui Mitia că-l iartă de vinderea plăpumii, dar de samovar, ba, şi să-i facă rost de un altul.

— Alo! alo! strigă Chilin, crezând că-l întrerupsese. Operatoarea îi explica însă politicos că tovarăşul Borisov închisese aparatul. Chilin atunci făcu şi el la fel şi receptorul îi păru vâscos. După aceea îşi reveni. Desigur nu e vina mea, se gândi el demoralizat. Credeam că fac bine, şi când colo, iată c-am greşit din punct de vedere politic. Totuşi, totul e clar şi de-nţeles şi aşa aş fi putut să-mi dau şi eu seama: improvizaţiile trebuie toate dirijate. Chiar şi când se-ndreaptă de la sine pe o cale bună, altfel rişti ca oamenii să creadă că se pot conduce de capul lor. Ăsta-i secretul. Şi bine totuşi că Borisov mi-a spus tovarăşe, nu cetăţene, ca unui suspect. „Sigur că-i uşor să greşeşti politic dar şi mai greu e să-ţi îndrepţi greşeala, că de asta sunt şi lagărele de reeducare prin muncă”.

— Şi atunci ce ţi-a spus? se pomeni întrebat Chilin.

— Cee? întrebă şi el.

— Borisov, cine altul? Şi ce indicaţii ţi-a dat?

— Indicaţii?! repetă ironic Chilin. Adică tu, când vrei să mergi undeva să-ţi faci nevoile, tu ceri indicaţii? Să

facem ceva, astea-s indicaţiile!

Şi Chilin ieşi în pridvor iar preşedintele colhozului, profitând de ocazie şi fără să mai aştepte alte indicaţii, îşi vârî din nou capul în fişierul cu hârtii şi nu-l scoase de acolo decât mai târziu.

V.

Să dirijezi o mişcare de mase improvizată nu-i deloc uşor, dar pentru asta existau şi specialişti. Şi, după ce lumea fu împrăştiată bombănind, şefii de echipă Şicalov şi Toldâchin reveniră spre clădirea administraţiei şi se aşezară pe o bancă aşteptând noi ordine sau indicaţii.

— Ce lume! se miră Toldâchin năduşit de ceea ce făcuse. Îi împingi şi ei nici gând să se mişte din loc. Parc-ar fi înfipţi în pământ; ca oile; nu se clintesc de loc din ciopor. Or, când un şef îţi spune să te împrăştii, ce altceva ai de făcut decât să te împrăştii? Şefii ştiu doar mai bine ce-i de făcut; doar n-o să se uite la alde noi; ei trebuie să fie mândri, ca prinţii.

— Ce-i drept, e drept, căzu de acord şi Şicalov făcând pe-nţeleptul. Altă dată, când eram eu tânăr, mulţimea era împrăştiată cu puşca (şi-n gând începu să-şi revadă vremile de altă dată, biografia de fapt). Îmi aduc aminte că eram soldat în 1916, la Petersburd. În jur plin de lume care stătea. Dis de dimineaţă luau nişte zdrenţe pe care scriau tot felul de prostii şi ieşeau cu ele în vârful unor bâte ca să facă pe deştepţii. Eu am luat atunci o zdreanţă şi l-am întrebat pe unul: Hei, vagabondule! Ce-ai scris tu aici? Şi el îmi zice: Eu vagabond? Tu eşti vagabond pentru că tu mi-ai luat mie zdreanţa din mână, nu eu ţie. Iar eu i-am zis: Ba tu eşti vagabond, pentru că eu am o puşcă în mână şi tu nu ai.

— Şi ce cuvinte erau scrise pe zdreanţa aia? întrebă Taldâchin curios s-audă cine ştie ce porcărie.

— Ce cuvinte? repetă Şicalov; de ale vagabonzilor: jos Lenin! jos Stalin! şi altele ca astea.

Taldâchin se cam îndoi.

— Stai o clipă, zise el întrerupându-l pe Şicalov. E ceva ce nu merge în ceea ce spui tu. În 1916 nu erau nici

Lenin şi nici Stalin. Şi atunci ce strigau ăia?

— Păi, sigur, zise Taldâchin. În 1916 era ţarul Nicolai Alexandrovici, împărat autocrat.

— Prost mai eşti, măi Taldâchin, îi spuse Şicalov compătimindu-l. Nu degeaba te cheamă cum te cheamă, adică bâlbâitul. Păi dacă tu nu eşti în stare să pricepi că Nicolae a venit după aceea şi că înaintea lui fusese Kerenschi.

— Greu de-nţeles, se repezi Taldâchin. Dar ce, şi Kerenschi a fost ţar?

— Dar ce altceva?

— Prim-ministru.

— Îl confunzi, suspină Şicalov. Pe toate le amesteci. Kerenschi, zici că se numea?

— Alexandru Fiodorevici.

— Păi vezi. Ţarul se numea Nicolai Alexandrovici. Era deci fiul lui.

Taldâchin simţi că-i vâjâie capul. Voia să mai zică şi el ceva şi nu ştia ce.

— Foarte bine, zise el în cele din urmă. Şi după tine, când a avut loc revoluţia?

— Care revoluţie?

— Cea din Octombrie (Taldâchin insista pe ceea ce el era mai sigur, şi de numele lunii era foarte sigur) a avut loc în 1917.

— Asta n-o cred în ruptul capului, zise Şicalov foarte sigur de el. În 1917 eram în armată la Petersburd.

— Păi tocmai acolo a avut loc, zise şi Taldâchin mulţumit de sine.

— Ba nu, răspunse Şicalov convins. Poate în altă parte, dar nu la Petersburd.

Această ultimă informaţie îl descumpăni de tot pe Taldâchin. Până atunci crezuse că ştie cum, unde şi când se petrecuseră cronologic unele evenimente, şi iată că Şicalov aruncase acum o nouă lumină peste toate acestea; aşa că el, Taldâchin, ajunsese să se îndoiască de toate cunoştinţele sale. Totuşi, bănuitor, mai adăugă:

— Deci, după cele spuse, s-ar zice că acum nu s-ar

mai împrăştia manifestanţii. Or, nepotul meu a petrecut întâi Mai-ul la Moscova, anul trecut. Şi uite că, după cum spunea el, erau acolo mase care treceau prin piaţă şi strigau „ura” în timp ce Stalin făcea semne din vârful mausoleului.

Chilin scoase atunci capul pe fereastră şi-i porunci lui Şicalov să intre în birou. Şicalov îl ascultă şi intră în încăpere. Acolo lucrul era în toi (fumul ţigărilor puteai să-l tai cu cuţitul; credeai că eşti la baia de aburi).

Aplecat pe marginea biroului, secretarul de partid nota cu creionul ordinea în care colhoznicii trebuiau să ia cuvântul, evaluând pe loc importanţa şi felul aplauzelor – simple, prelungite sau frenetice. Raportul îl întindea apoi preşedintelui care, cu un singur deget, foarte repede, bătea la maşină.

— Ce noutăţi ai, Şicalov, îl întrebă Chilin fără să scoată nasul din hârtii.

— Bine, uite (şi Şicalov se apropie de birou) le-am făcut pe toate cum mi-aţi spus.

— I-ai alungat pe toţi?

— Pe toţi.

— N-a mai rămas niciunul?

— Niciunul. Doar Taldâchin. Să-l alung şi pe el?

— Nu-i nevoie deocamdată. Dimpotrivă, spune-i să-ţi dea o mână de ajutor. Şi vreau ca-ntr-o jumătate de oră toată lumea, fără excepţie, să fie prezentă aici în faţa biroului. Iar pe cei ce nu vor veni mi-i notezi pe o hârtie. (Secretarul de partid ridică atunci capul şi-l privi pe Şicalov drept în ochi.) Cei ce vor refuza, sau vor pretexta că sunt bolnavi, vor fi amendaţi cu 25 de zile lucrătoare, nici mai mult nici mai puţin. Ai înţeles, Şicalov?

— Da, aprobă amărât Şicalov. Pot să plec să-i adun?

— Şterge-o, şi adu-i aici cât mai repede! zise secretarul vârându-şi iar nasul în hârtii.

Şicalov ieşi. Taldâchin fuma aşezat în pridvor.

— Haide, îi spuse scurt Şicalov trecându-i pe dinainte.

Taldâchin se ridică şi-l urmă; după vreo cincizeci de

paşi însă îi veni să-l întrebe:

— Unde mergem?

— Să strângem din nou oamenii.

Taldâchin nu rămase cu gura căscată, ci continuă să-l întrebe:

— Dar atunci de ce i-am împrăştiat?

Şicalov se opri şi-l privi brusc pe Taldâchin. Acolo, la birou, nu fusese deloc mirat (nici n-avusese cum se mira). Ni s-a spus să-i împrăştiem şi i-am împrăştiat. Acum ni s-a poruncit să-i adunăm şi-i adunăm. Tovarăşul său îl silea să-şi pună întrebări pentru prima dată în viaţă. Dar de fapt pentru ce-i împrăştiaseră pe colhoznici? Şicalov se scărpină în ceafă, se gândi puţin şi ghici.

— Am înţeles de ce. Ca să facem loc.

— Pentru cine?

— Cum pentru cine? Pentru popor. Ca să avem unde-i aduna.

— De data asta-i prea de tot. Taldâchin nu mai putea răbda şi-şi ieşi din pepeni.

— Adică! zise el ducându-şi un deget la tâmplă. Poate că-s eu prost, dar tu, tu eşti mai prost ca mine.

— Ca tine?

— Păi eu m-am prins.

— Bine, fie cum zici tu, consimţi Şicalov. Tu ai, să zicem, un nas care miroase lucrurile, dar acum spune-mi tu, de ce am împrăştiat noi lumea mai adineauri?

— De plăcere, spuse Taldâchin plin de sine.

— Aşa-i, ai dreptate! îl aprobă Şicalov dând şi din cap. Dar de plăcerea cui, mă rog?

— A şefilor, zise Taldâchin. Pentru ei poporul e ca femeia supusă. Dacă-i ceri ceva şi ea acceptă totul numaidecât, nu mai are importanţă. Dar dacă la-nceput protestează şi se proţăpeşte, şi numai după aceea cade la-nvoială, într-asta constă plăcerea.

— Da, e adevărat ce spui, răspunse Şicalov aprinzându-se din ce în ce mai mult. Mi-aduc şi eu aminte de o iubită pe care am avut-o la Petersbrad…

Cine fusese această prietenă a lui Şicalov şi ce

făcuseră ei împreună, autorul recunoaşte c-ar fi prea multe de povestit ca să şi le aducă pe toate aminte; ceea ce însă este totuşi adevărat, e că, până la urmă, mulţimea fu din nou strânsă în faţa pridvorului direcţiunii. Şi cum bine spusese Taldâchin, la-nceput oamenii se cam împotriviseră dar, până la urmă, lămuriţi fiecare (cu câte un picior în fund sau unul în piept) se strânseseră toţi. Şi aşa şi trebuise să fie (într-aceasta Taldâchin avusese pe deplin dreptate), căci fără rezistenţă, ce plăcere ar mai fi putut avea învingătorul?

VI.

Mitingul ăsta e o manifestare colectivă cu ocazia căreia se strânge la un loc multă lume şi-n care unii spun lucruri pe care nu le gândesc iar alţii gândesc ceea ce nu spun.

Preşedintele şi secretarul de partid ieşiră în pridvor şi începură procedura obişnuită. Secretarul declară mitingul deschis şi-i dădu cuvântul preşedintelui. Acesta propuse să se aleagă un birou şi-i dădu cuvântul secretarului. De mai multe ori schimbară apoi locul şi, când vorbea unul, celălalt aplauda antrenând odată cu acesta şi restul mulţimii strânse. Aceasta bătea politicos din palme, grăbită însă şi sperând să obţină informaţii concrete.

— Tovarăşi! (Secretarul de partid începu discursul dar în aceeaşi clipă, auzi nişte suspine. Mirat, se-ntreba cine tulbură adunarea.) Tovarăşi! repetă el (Şi simţi că i se taie glasul. Avusese brusc revelaţia a ceea ce avea să se-ntâmple, revelaţia nenorocirii cumplite care se abătuse peste sat şi mai ales peste el. În comparaţie însă cu această nenorocire colectivă, temerile şi vicleşugurile sale îi părură lipsite de importanţă, după cum, şters, mediocru şi stupid i se părea şi textul dactilografiat pe care-l pregătise şi-l avea sub ochi. Ce ar fi putut spune el acestei mulţimi care aştepta de la el vorbe pe care nu le putea spune? Ceva mai înainte, i se păruse că el, reprezentantul, era deosebit de ceilalţi, altfel spus că el, ca reprezentant al unei forţe superioare ştia şi-nţelegea unde şi de ce trebuia

mers într-o parte sau într-alta. Iar acum nu mai ştia nimic). Tovarăşi! repetă el (şi-l privi pe Golubiev cu un aer nătâng).

Preşedintele se repezi în birou să aducă nişte apă. Acolo însă nu era nicio carafă, ci doar un mic rezervor cu un robinet şi cu o căniţă legată de el cu un lanţ. Preşedintele puse atunci piciorul pe lanţ şi smulse căniţa cu jumătate de lanţ. Iar când căniţa ajunsese la Chilin el o apucă cu amândouă mâinile şi, căutând să-şi vină în fire, bău câteva înghiţituri.

— Tovarăşi! strigă el pentru a patra oară. Atacul perfid al Germaniei fasciste…

Şi după ce articulă acest început de frază, parcă-şi mai reveni. Începuse să-şi stăpânească textul şi să pătrundă-n el. Vechile asociaţii de cuvinte şi de imagini, năvălind spre el ca să-i astâmpere nenorocirea, îi permiteau conştiinţei sale să evadeze. În curând limba lui Chilin începu să se mişte singură, ca un organ rupt de celelalte şi independent chiar faţă de întregul corp. „Să ne apărăm, să dăm lovitură după lovitură, să răspundem printr-o muncă eroică…”

Plânsul încetă atunci pe loc. Cuvintele lui Chilin făceau să răsune timpanele fără să pătrundă însă în inimă. Colhoznicii resimţeau din nou grijile zilnice. Doar Gladiscev, în picioare, lângă pridvor, şi cu braţele larg deschise ca să poată aplauda mai repede, se deosebea de restul lumii urmărind atent desfăşurarea discursului oratorului.

— Bravo! exclamă el atunci cu convingere crezând că-i şi cazul s-o spună, şi dând din capul pe care purta o pălărie de paie cu boruri largi.

Cionchin, puţin mai în dosul mulţimii, cu barba sprijinită în ţeava puştii, încerca să se dumirească de rostul discursului lui Chilin. Acesta, după ce repetase în alţi termeni discursul lui Molotov, trecuse de la general la particular, adică la afacerile concrete ale colhozului său. În cursul ultimei perioade, satul obţinuse un succes fără precedent. Graţie folosirii metodelor agronomice avansate,

se efectuaseră semănăturile (cereale şi leguminoase) în cel mai scurt timp. Secretarul de partid spuse public ce cantitate se semănase pentru fiecare tip de cultură şi pe ce suprafaţă, câţi cartofi fuseseră puşi şi cât bălegar se răspândise pe câmp. Cu nasul în hârtii distribuia cifrele de parc-ar fi fost maşină de calcul.

Cionchin îl mânca din ochi pe secretar, însă un gând nedefinit îl împiedica să se concentreze şi să compare toate cifrele pe care le debita. Zăpăcit, ridică capul şi zări, nu departe de el, un cal care trăgea de colo până colo în lungul malului scund o căruţă plină cu mărfuri. Mărfuri pe care trona Raisa, unica vânzătoare a micului magazin din sat. Şi, la vederea tabloului, Cionchin înţelese brusc că ceea ce nu-şi putuse aminti până atunci era ceva în legătură cu Raisa, sau cu căruţa sau cu calul. Aruncă apoi o privire spre vecinul şi prietenul lui care, cum am spus mai înainte, se ţinea cât mai în văzul tuturor cu mâinile pregătite să aplaude când ar fi fost nevoie.

— Ascultă vecine, îi şopti el lui Gladiscev dându-i una cu cotul când se apropie mai mult de el, aş vrea să-ţi zic ceva: Şi calul...?

— Care cal? îi zise Gladiscev mirat şi întorcându-se spre el.

— Cum care cal? calul; calul despre care venise vorba! insistă el iritat de faptul că Gladiscev nu-şi amintea despre ce cal fusese vorba. Un animal cu patru picioare. Unul care trudeşte şi el din greu. Şi atunci de ce nu se transformă şi el în om?

— Ce prost mai eşti! Hai, las-o moartă, îi răspunse Gladiscev care scuipă cu dispreţ în contra timp însă cu lumea care tocmai aplauda atunci.

Deşteptându-se însă dintr-odată, Gladiscev, selecţionatorul, se apucă şi el atunci să aplaude contemplându-l cu devoţiune pe orator, ca nu cumva să se facă vreo legătură între scuipatul lui dispreţuitor şi ceea ce se spunea la tribună.

În acest timp, oratorul, terminându-şi partea activă a discursului, trecuse la cea critică.

— Dar, tovarăşi, zise el, alături de marile succese la ridicarea randamentului, mai avem şi noi, pe ici pe colo, nişte lipsuri care, în totalitatea lor, alcătuiesc un tablou sinistru. De exemplu, Groşcova Evdochia e întotdeauna în întârziere cu plata impozitului pe venit cât şi cu cea a contribuţiei voluntare. Recetov Teodor şi-a lăsat animalele personale să pască pe islazul colectivului, ceea ce i-a adus o amendă de patruzeci de zile lucrătoare. Or, este o ruşine, tovarăşi, o ruşine! Şi apoi nu mai departe decât chiar şi şeful nostru de echipă, Taldâchin, tovarăşul Taldâchin în persoană, a dat dovadă de o elementară lipsă de spirit tovărăşesc faţă de o femeie, lovindu-şi beat, cu o brancardă, propria nevastă, şi tocmai într-o zi de Sfântul Ion. Aşa-i Taldâchin? Dar taci pentru că ţi-e ruşine. Şi ni-e ruşine şi nouă de ruşinea ta. Dar să zicem că nevasta ta n-ar fi luat-o la fugă, şi atunci ai fi putut, la nevoie, să-i tragi o păruială (animaţie, râsete) sau să foloseşti chiar cureaua, cine ar fi putut să-ţi zică ceva? Dar o brancardă, e prea de tot! Nu crezi?

„Şi acum, tovarăşi, trec la următoarea chestiune. O chestiune gravă, foarte gravă pentru noi toţi. La faptul că nu toţi respectă minimul de zile lucrătoare pe care trebuie să le presteze. Iar la noi, în colhoz, tabloul ce ni se oferă în acest sens te face să urli şi să-ţi smulgi părul din cap. Şi apoi mai sunt la noi şi indivizi care nu disting ceea ce este al lor de ceea ce este al colhozului şi care nu vor să muncească invocând bătrâneţea sau diferite boli. Or, din acest punct de vedere, primul loc, începând de la coadă, îl ocupă tovarăşul Ilia Jichin. El a bătut în acest sens un record original, făcând de la începutul anului şi până acum cantitatea de zero virgulă şaptezeci şi cinci de zile de muncă (animaţie, râsete şi exclamaţia lui Gladiscev: „Ce ruşine!”). Eu ştiu însă bine că Jichin este invalid din războiul civil şi că-i lipsesc amândouă picioarele. Dar lui i s-a năzărit să-şi speculeze necazul. Membrii direcţiei colhozului şi ai organizaţiei de partid nu sunt sălbatici şi s-ar putea pune în locul lui. Căci, nimeni, tovarăşi, nu-l obligă pe Jichin să ducă saci în spinare sau să cosească. În

schimb ar putea foarte bine ajuta la plivit. N-ar trebui decât să se aşeze liniştit pe o brazdă şi să se târască de la un smoc de plante la altul smulgând buruienile. Şi-ar asigura astfel minimul de zile de muncă obligatorie. Şi nu să ne sfideze cu picioarele sale lipsă (exclamaţia lui Gladiscev: „Bravo!”)”.

Oratorul tăcu apoi, judecând după impresia produsă asupra colhoznicilor, pentru ca să continue fără grabă.

— Tovarăşi! Nu de mult am citit o carte a lui Nicolae Ostrovski, intitulată „Aşa s-a călit oţelul”. O operă remarcabilă pe care o recomand s-o citească toţi dintre voi care ştiu citi. Este povestea unui om care, după ce a înfruntat tot greul revoluţiei şi al războiului civil, şi rămânând nu numai fără braţe şi fără picioare, dar şi orb şi ţintuit la pat, a găsit în el puterea şi curajul să-şi servească poporul scriind o carte. Desigur vouă însă nimeni nu vă cere atâta. Nu-i nevoie să scrieţi o carte; vă cer doar s-o citiţi pe asta. Şi mai ales ţie, tovarăşe Jichin. E aici, tovarăşul Jichin? (vocea lui Şicalov: „Nu-i aici!”). Vedeţi tovarăşi, ăsta nu respectă nimic; nu s-a deranjat să vie aici nici măcar cu acest prilej. N-are picioare, o să-mi spuneţi! Ştiu şi eu asta. Dar, dacă e nevoie, ştie să fugă cu căruciorul ca un biciclist. Ivan Timofeevici, care e alături de mine, poate să-mi fie martor că-s de bună credinţă: într-o zi ne-am pus s-alergăm după Jichin şi nu l-am putut prinde. Or, atunci nu trebuia să fie şi el aici? Sigur, s-a jertfit pentru patrie, nimeni nu neagă asta, dar meritele trecutului nu dau nimănui dreptul, fie acela chiar fără picioare, să se culce pe lauri (exclamaţia lui Gladiscev: „Bravo!”).

Ajuns cu critica la „punctele slabe” secretarul de partid îşi vârî din nou nasul în hârtii căci venise momentul criticii solemne şi nu trebuia să facă nicio greşeală.

Cu cât secretarul avansa cu discursul, cu atât mai mult creştea neliniştea lui Golubiev. Mulţimea din faţa lui se topea văzând cu ochii. Prima care dispăru, fu mama Dunia. A doua, după ea, fu Nina Curzova. Şi plecarea ei nu putea trece neobservată de Taica Gorşcova, care-i dădu un

cot bărbatului său Mişca arătându-i-o pe Ninca. Tot aplaudând apoi la fiecare sentinţă a oratorului, Taica şi Mişca o cotiră spre colţul clădirii. În acest timp, Ştefan Lucov se pregătea să facă şi el la fel; preşedintele însă îi arătă tăcut pumnul, iar Lucov se opri. Când însă Golubiev îi scăpă din ochi, pe Lucov şi pe Frolov, cei doi o şi şterseră. Nevasta lui Golubiev o ştersese şi ea fără urmă. Preşedintele îl arătă atunci cu degetul pe Şicalov care privea speriat în jur. Se urcase nefericitul în vârful picioarelor pe treptele pridvorului, şi după ce înregistră ceea ce-i fusese şoptit de şef, dispăru şi el.

Până să ajungă la concluzia discursului său, secretarul Chilin însă nu observă nimic. Şi când termină şi ridică capul ca să fie aplaudat, nu văzu decât spatele auditorilor săi care se îndepărtau frăţeşte spre o destinaţie necunoscută. Şi-n curând, în piaţa prăfuită, unde se-nălţau clădirile direcţiunii, nu mai rămăsese decât Cionchin.

VII.

Aşezată în magazinul său, Raisa medita la fenomenele care o depăşeau. În ajun plecase după marfă la antrepozitele districtului şi, profitând de cal, se hotărâse să dea un ocol prin preajmă înainte de a se întoarce acasă. De fapt însă o luase într-o direcţie tocmai opusă şi se dusese la sora soţului ei care stătea la vreo douăsprezece verste de Dolgov. La cumnata ei băuse apoi vin roşu, şi ascultase ceva ce se cântase la patefon. După aceea se culcase abia în zori şi se trezise mai târziu. Apoi, pe vremea dejunului – cu vin roşu – înhămă calul şi o porni cam pe la amiază. Plimbarea, pe care nimeni nu o tulburase, fusese destul de lungă. Şi, când ajunse în sat, nu auzise nimic de evenimentele care-l tulburaseră. Văzuse doar, sosind, o mulţime de lume adunată lângă o clădire a direcţiunii, căreia nu-i dădu nicio importanţă, socotind-o întâmplătoare. Sosită apoi la magazin, Raisa îşi descărcă marfa şi se puse s-o aranjeze în rafturi. În acel moment, năvăli şi mama Dunia înăuntru şi ceru cincizeci de bucăţi de săpun.

— Cât? întrebă Raisa uluită.

— Cincizeci.

— Şi ce faci cu atâta săpun? o întrebă Raisa care nu se dumirea.

— Ştii tu bine, Raiuşca, o rugă bătrâna. În astfel de împrejurări trebuie să-ţi faci provizii.

— Dar despre ce împrejurări vorbeşti?

— Ştii... începu mama Dunia, voind să facă aluzie la perfidul atac... (Dar dându-şi iute seama că Raisa nu ştia nimic despre ce se anunţase, îşi reveni şi bâlbâi ceva neînţeles, ceva referitor la nişte musafiri sosiţi pe neaşteptate, ceea ce însă n-o satisfăcu pe Raisa.)

— Şi ce fac musafirii tăi cu atâta săpun? repetă ea, tot nedumerită. Două, trei, zece bucăţi, mai înţeleg, dar o jumătate de sută?

— Mai ştii? răspunse mama Dunia, evazivă şi dând din cap, deloc însă dispusă să bată-n retragere.

— Ei, dar dacă ai o aşa mare nevoie, o să-ţi dau, spuse Raisa resemnată. Şi aduse dintr-un colţ al încăperii o cutie plină cu săpun, care conţinea, de tot, treizeci şi opt de bucăţi. Două îşi pusese deoparte pentru ea.

— N-ai să-mi dai şi un sac? se mai rugă Dunia uitându-se cu regret la cele două bucăţi oprite de Raisa.

— Dar mi-l aduci înapoi?

— Bine-nţeles, spuse Dunia vexată. Eu nu-i vreau fiecăruia decât binele, Raiuşca. Doar nu-s hoaţă.

Raisa o ajută apoi să-şi vâre târguielile într-un sac prăpădit pe care-l aruncă pe tejghea.

— Şi afară de asta?

— Sare, mai zise baba oftând.

— Câtă?

— Să zicem un pud şi jumătate.

— Ia spune-mi maică, nu cumva ai înnebunit? Ce faci cu atâta sare?

— Am de pus nişte varză la murat, şi castraveţi, şi roşii.

— Acuma? Castraveţi?! Ai poate ceva drăguţi de pus la saramură.

— Şi de ce nu? răspunse mama Dunia, gata să

recunoască orice numai să facă rost şi de sare. Şi pe urmă ştii cum merg lucrurile. Azi e sare, mâine nu, sau este sare dar n-ai bani. Aşa că, nu te supăra, dă-mi şi nişte sare!

— Bine, fie, îţi dau un pud dar nu mai mult.

— Am înţeles, zise bătrâna zorită. Nemaiavând apoi alt vas, cele două femei scoaseră săpunul din sac, vărsară în locul lui sarea, apoi o acoperiră cu un jurnal şi deasupra puseră săpunul.

— Cred că asta-i tot? o întrebă Raisa sperând că baba nu mai vrea altceva.

Bătrâna, la auzul spuselor Raisei, ezită o clipă, apoi cu o voce tărăgănată adăugă:

— Aş mai avea nevoie şi de nişte chibrituri.

— Câte? întrebă Raisa cu tristeţe. O mie de cutii?

— Ce, o mie! răspunse baba indignată şi resemnată în acelaşi timp; o sută îmi ajung.

— Îţi dau zece, îi spuse Raisa.

După aceea căzură de acord să-i dea douăzeci şi baba le vârî şi pe acelea în sac. Raisa îi făcu apoi socoteala pe un abac 19 şi-i spuse cât are de plătit. Baba, vârî apoi mâna sub fuste, scotoci îndelung prin ele şi scoase de acolo, de prin chiloţii ei de lână, o pungă murdară, de pânză pestriţă, plină cu ruble boţite una peste alta. Nu prea avea ea şcoală, dar de numărat bani ştia foarte bine să numere. Îşi scoase apoi din pungă rublele una câte una oprindu-se după fiecare şi uitându-se la Raisa în speranţa că femeia s-ar mulţumi şi cu mai puţin. Şi cu banii care-i mai rămăseseră bătrâna mai cumpără şi două kilograme de drojdie, calupuri, şase pachete de ceai gruzin, două pungi de praf de dinţi „Dimineaţa” şi o păpuşică într-o cutie de carton pe care era scris „Păpuşa Tania nr. 5 cu căciuliţă”.

Pe urmă, socotind că nu mai avea vreme de pierdut, zvârli sacul pe umăr.

— Bagă de seamă, maică, să nu-ţi iasă buricul! îi strigă Raisa în timp ce baba se îndrepta spre uşă.

— N-ai tu grijă de asta! îi spuse baba în timp ce ieşea. După aceea Raisa nu mai avu vreme să se

dumirească de purtarea ciudată a babei că uşa prăvăliei se deschise iar şi-năuntru năvăli Ninca Curzova. Marama îi era dată într-o parte, păru-i era ciufulit şi faţa purpurie. Fără să mai salute, azvârli şi ea priviri inchizitoriale spre rafturile cu marfă.

— Ce vrei Ninuşco? o întrebă amabilă Raisa.

— Ce vreau?

Şi Ninuşca dădu atunci să-şi amintească de ce avea nevoie pentru că ea recapitulase dar pe drum uitase complet.

— Hai, spune-mi totuşi.

— Ai săpun? o întrebă Nina căreia îi revenise memoria.

— Îţi trebuie mult? o întrebă precaută Raisa şi aruncând priviri piezişe spre cele două bucăţi de săpun pe care şi le rezervase.

— Vreo sută! lăsă de la ea Nina.

— Ce, aţi picat toate-n cap, ce-i cu voi?

— Bine, atunci optzeci, zise Nina, domolindu-şi pretenţiile.

— Dar n-ai vrea cumva o sută optzeci?

— Hai dă-mi cât ai, dar mai iute.

— Dar de unde să-ţi dau, când abia mai înainte mi l-a luat pe tot mama Dunia.

— Aaa! Dunia! Baba!

Şi Nina se repezi la uşă dar Raisa o opri barându-i calea.

— Lasă-mă să trec! strigă Nina împingându-se în Raisa.

— Bine, dar stai o secundă, Nino, şi spune-mi ce naiba aveţi toate de v-aţi repezit pe săpun? Ce s-a întâmplat?

O clipă Nina rămase atunci şi ea aiurită uitându-se spre Raisa.

— Chiar nu ştii ce s-a întâmplat?

— Nu.

— Şi vrei să te cred?! îi zise Nina împingând-o pe Raisa. Şi iar năvăli spre uşă.

VIII.

Mama Dunia îşi târa cu greu prada care nu era deloc uşoară. Sarea numai avea un pud, apoi cele treizeci şi şase bucăţi de săpun, de patru sute de grame fiecare. Mai adăugaţi apoi la acestea cele două kilograme de drojdie, praful de dinţi, păpuşa Tania nr. 5 – plus căciuliţa – şi apoi şi sacul, care pe puţin avea şi el un kilogram. Aşa că, la drept vorbind, povara nu era deloc uşoară. Şi, pe măsură ce alerga, trebuia tot mai des să se oprească sprijinind sacul pe tot felul de ridicături. Numai că, potrivit spuselor: „nu simţi povara când ştii că ce aduci e al tău şi ai mulţumire c-ai făcut o afacere”, faptul îi dădea şi ei puteri înzecite.

Şi oprindu-se pentru o ultimă dată, mama Dunia se pomeni c-ajunsese acasă. Îi mai rămăseseră doar vreo zece paşi, hai cincisprezece, când se şi simţi apucată zdravăn de sacul pe care-l ducea în spinare.

Mama Dunia se-ntoarse atunci şi o văzu lângă ea pe Nina Curzova.

— Aruncă sacul, maică, să-mpărţim, îi strigă Nina.

— Ceea? (când i se-ntâmpla ceva rău, mama Dunia făcea pe surda)

— Hai, dă-i drumul, şi nu mai behăi!

— Să torc eu? Cine vrei să toarcă la mine, Ninuşca? se puse baba pe căinat. Mi-am vândut vaca acum doi ani. Nu mai aveam ce-i da de mâncare. Şi capra a fătat doi iezi, în iarnă, ca pe urmă să moară tocmai primăvara. (Bătrâna dădu din cap c-un aer de nebănuită tristeţe şi c-un surâs pe buze.)

— Nu mă bate la cap, babo, cu prostiile tale cu capra şi dă-mi săpunul, o somă Ninca.

— Nu, refuză bătrâna, nu mi-am spălat podeaua. N-am avut timp.

— Maică, îi zise Nina trăgând şi cu ochiul; hai să-mpărţim ca-ntre prietene. Dacă nu, ţi-l iau pe tot. Ai înţeles?

— Povara? Ooo, Doamne! suspină baba. Dar nu mi-am pus-o eu în spinare, suspină baba; cu ce puteri…?

— Maică, strigă Nina (Pierzându-şi răbdarea lăsase şi ea de sac şi o luase pe babă de piept strigându-i la ureche). N-ai decât să baţi din gură cât vrei numai dă-mi săpunul. De ce să ai numai tu atâta? Şi eu am bărbat şi copii… Şi-o să ţi-l iau, uite acum. Aruncă sacul şi nu mai boscorodi.

— Aaa! E din pricina săpunului?! se făcu atunci baba că-nţelege. Du-te la Raisa că ea are.

— Mincinoaso!

— Nu striga, zise baba jignită. Doar nu-s surdă. Ai nevoie spune şi-ţi dau. De ce să nu-ţi dau? Doar suntem vecine. Că de nu ne-am ajuta între noi, cine să ne ajute?

Bătrâna lăsă sacul de pe umăr şi, punând la încercare răbdarea Ninei, îl desfăcu încet cu degetele ei stângace. După aceea băgă o mână în el şi-ncepu să scotocească. Voia s-aleagă o bucată mai mică şi dădea tot peste una mai mare decât cea dinainte. La un moment dat suspină şi scoase unul pe care-l puse pe iarbă în faţa ei privind cu tristeţe spre Nina. Era o bucată mult prea mare şi baba o şi împărţise în două; în fine, nu era ce scontase Nina, iar baba şi începuse să înnoade sacul suspinând.

— Stai aşa, maică! (Nina iar apucase sacul.) Ajunge acum, şi hai, împarte cinstit: jumătate ţie, jumătate mie. Dacă nu, iau totul.

— Ce tot spui, Ninuşca, gemu baba care începuse să se neliniştească de-a binelea. Obideşti o biată bătrână? Pe mine, care te ştiu de când erai mititică şi care te-am legănat? Lasă-mă că strig!

— Strigă, îi spuse Nina îmbrâncind-o.

— Doamne! suspină mama Dunia căzând pe spate. Şi, fără a o mai băga în seamă, Nina înşfăcă sacul şi o luă la fugă.

După ce străbătu apoi câteva sute de metri, se opri, se întoarse, luă şi bucata de săpun pe care i-o dăduse Dunia şi se îndreptă într-altă parte. Atunci o apucă şi pe ea cineva de sac!

— Babă afurisită, exclamă Nina (şi-şi făcu vânt s-o lovească pe cea care credea că-i mama Dunia. Numai că, întorcându-se, îl văzu în faţa ei pe Mişca Gorşcov şi apoi pe

Taica.).

— Prea iute, zâmbi Mişca. Jumătate, jumătate!

— Imediat, zise Nina, trăgând sacul spre ea. Mă grăbesc foarte tare, că abia mă mai ţin pe picioare.

— Hi hi hi?... râse Taica apucând-o de păr pe Nina.

— Hoţii!... strigă Nina dându-i Taicăi un picior în burtă. (Dar în dosul grădinii lui Ştefan Frolov, deja venea o grămadă de oameni în frunte cu Spătosul, înarmat c-un par pe care-l smulsese dintr-un gard.)

IX.

Când preşedintele Golubiev şi secretarul de partid Chilin, urmaţi de Cionchin, sosiră la faţa locului, li se ivi ceva nemaipomenit în faţa ochilor. Topiţi într-o singură masă, dezertorii de la miting formau un fel de hidră cu o sută de capete, de braţe şi picioare care zbârnâia, fulgera şi se agita cu toate membrele, ca şi când ar fi vrut să-şi scoată ceva din propriul sân. Nu se vedea-n grămadă om de om. Preşedintele simţi că i se ridică părul ce-i mai rămăsese pe cap când îl văzu pe Ivan Frolov ieşind din toată acea grămadă cu un piept de femeie, care, după cum părea, aparţinuse Taicăi Groşcova. Două picioare încălţate cu nişte cizme grosolane de pânză şi-ntinse în direcţii opuse se căzneau să dispară din nou în grămada din care ieşiseră, în timp ce o a treia se ridica, precum o antenă pe care se putea citi, inscripţie albastră spălată de vânt, tatuajul: „Picior drept”, de la gleznă până la genunchi.

Tristul tablou era completat apoi de câinii veniţi din cele patru colţuri ale satului şi care roiau în jurul acestei magme lătrând ca nebunii. Spre marea sa surpriză, Cionchin distinse printre ei pe vierul Borca, cel ce alerga şi grohăia mai tare ca toţi ceilalţi, ca şi cum ar fi vrut să spună că el era şeful haitei.

Cionchin îl găsi pe vecinul şi prietenul său Gladiscev, nu departe de acolo, cocoţat în vârful grămezii. Cu mâinile încrucişate la spate, Cuzma Matvievici observa suferind pentru ceilalţi săteni, spectacolul pasiunilor lor dezlănţuite.

— Uite Vania, o probă vie de originea acestui animal

care se mândreşte cu numele de „om”.

Gladiscev îl privi pe Cionchin şi dădu trist din cap. Atunci hidra scuipă la picioarele selecţionatorului o bucată de săpun pe jumătate strivit.

— Iată pentru ce-şi pierd oamenii chipul de om, zise el arătând obiectul acestei nenorociri pe care îl atinse dezgustat cu vârful cizmei.

Şi continuă să înainteze împingând cu piciorul obiectul dispreţului său, ca şi cum ar fi făcut o cercetare ştiinţifică. Nu făcu însă nici cinci paşi că un copil, ivit de pe o margine, şi înşfăcă, fugind, nenorocita bucată de săpun, evitând cu grijă mâna selecţionatorului.

— Uite, tineretul nostru, zise Gladiscev întorcându-se spre Cionchin; urmaşii noştri, speranţa noastră! Cei pentru care am luptat se-ntorc împotriva noastră. Un duşman dintre cei mai năprasnici ne atacă ţara şi mucosul ăsta îi smulge din mână unui bătrân ultima bucată.

Gladiscev suspină apoi din rărunchi şi-şi trase şapca pe ochi cu speranţa iluzorie că soarta avea să facă până la urmă rânduială în toate.

X.

După un minut de descumpănire, Chilin şi Golubiev angajară o bătălie inegală cu haosul. Sugerându-i secretarului de partid să atace pe o parte, preşedintele se aruncă cu capul înainte în grămadă şi, după câtva timp, îl scoase de acolo pe Nicolae Curzov. Ăsta avea cămaşa ferfeniţită, o bucată de săpun lipită de umăr şi faţa albă de praf de dinţi.

— Stai aici! îi porunci Golubiev care se mai aruncă o dată în grămadă. (Ajuns însă la fund, îl găsi acolo iar pe Curzov, cu nasul spart şi cu o urmă de cizmă pe obrazul drept.)

De data asta însă, cu toată răbdarea lui, văzu roşu. Şi, ieşind din nou la suprafaţă cu Curzov, îl conduse până la Cionchin adresându-i-se acestuia în felul următor:

— Vania, fii bun şi ai grijă de el. Şi la cel mai mic incident, trage fără somaţie; răspund eu de asta.

Preşedintele se aruncă apoi pentru a treia oară spre

hidră fiind imediat înghiţit de ea.

Lăsat în pază bună, Curzov se linişti numaidecât, îşi revenise, respirând zgomotos şi pipăindu-şi cu vârful degetului nasul umflat.

Cionchin, pe de altă parte, o căuta din priviri pe Niura, vârâtă şi ea pe undeva prin mulţime. Nu mai avea nici el astâmpăr de teamă să nu fie strivită. Şi, când văzu trecându-i prin faţa ochilor, o rochie pe care o cunoştea, nu mai putu nici el rezista.

— Ţine-mi asta! îi spuse el lui Curzov, întinzându-i puşca.

După aceea se aruncă în grămadă sperând s-o prindă pe Niura ca s-o scoată de acolo. Numai că deodată primi o lovitură puternică în coastă şi se clătină pe picioare. Încercă el să-şi ţină echilibrul când se simţi prins pe neaşteptate de un picior. Se scufundă apoi şi el în grămadă începând să se zbată ca peştele prins în plasă. Când era la fund, când sus, când în mijlocul învălmăşelii care mirosea a sudoare şi a petrol. Îl prindeau de gât, îl muşcau, îl zgâriau şi el le făcea la fel.

Când se pomeni la fund, cu ceafa la pământ, cu gura plină de ţărână şi ochii năclăiţi de praf de dinţi, strănutând şi scuipând, faţa i se înecă deodată în ceva moale, cald şi familiar.

— O fi neapărat Niura? zise el suspinând.

— Vania, strigă bucuroasă Niura, desprinzându-se cu lovituri de picioare din braţele adversarului.

Incapabili să vorbească, se pomeniră cufundaţi unul într-altul în mijlocul masei furioase, până ce Cionchin primi o lovitură de călcâi în plină barbă. Atunci înţelese că-i timpul să se desprindă şi dădu înapoi trăgând-o şi pe Niura de picioare după el.

XI

— Ei uite, îi zise secretarul de partid, Chilin. Ţinea în mână faimosul sac. Acum s-a terminat. Şi o să trebuiască să mergem din nou în faţa direcţiunii ca să terminăm mitingul. Iar cei ce vor refuza nu vor mai primi nimic din ceea ce a mai rămas. Hai, Ivan Timofeevici. Şi Chilin

aruncă pe umăr sacul mult uşurat luând-o în fruntea cortegiului.

Pe locul bătăliei, aşezată în praf, mama Dunia plângea. Sughiţa cu capul ascuns în mâinile-i negre şi deformate de gută. Puţin mai încolo zăcea, martirizată, cutia de carton, şi, alături, păpuşa Tania nr. 5, fără căciuliţă şi fără păr.

Spătosul se îndreptă spre bătrână şi o ajută să se pună din nou pe picioare ţinând-o de subţiori.

— Haide, maică, zise el. Nu mai plânge, că n-ajută la nimic. Haide s-aplaudăm mai bine!

Colhoznicii începură să se adune în faţa pridvorului în timp ce o coloană de pulbere se ridica în dosul gardului apropiindu-se repede de clădirile centrale. Poporul se grăbi să vadă ce-i. Coloana se învârti şi pe urmă se linişti. O maşină uriaşă de tipul M se ivi din praf. Colhoznicii fură surprinşi şi şefii dădură semne de nelinişte. Un astfel de vehicul nu putea veni decât cu şeful regiunii. La raion, chiar primul secretar al partidului, tovarăşul Revenin, nu se deplasa decât cu o maşină de teren.

Marea maşină vărsă dintr-însa o mulţime de oameni înarmaţi cu carnete şi aparate fotografice. Unul dintre ei alergă la portiera din spate şi o deschise larg. Un fund enorm, albastru, îşi făcu atunci apariţia dinlăuntrul maşinii, urmat de proprietara lui, o creatură robustă, îmbrăcată cu un taior din stofă Boston, cu corsaj alb, şi împodobit pe sânul stâng cu o decoraţie.

— Liuşca, Liuşca, se auzi în mulţime. (Era ca un susur de frunze.)

— Salut ţăranilor! strigă noua sosită. (Tot făcându-şi drum prin mulţimea care se depărta cu respect, ea îl salută ceremonios pe Spătosul care o privea cu un aer batjocoritor.) Salut frăţioare!

— Salut surioară, dacă nu-ţi râzi de noi, răspunse Spătosul.

Femeia îl observă atunci pe Igor Machişev, un ţăran mititel din mulţime.

— Igor! (Ea se năpusti în mulţime, îl scoase pe Igor

şi-l aduse în mijlocul pieţei.) Aşa o primeşti tu pe soţia ta iubită? Nu-ţi face plăcere?

— Hai las-o baltă! se bâlbâi Machişev jenat şi plecând ochii.

— Asta mai lipsea! zise Liuşca. Hai, sărută-mă, că nu ne-am văzut de mult. Numai că şterge-ţi mai întâi buzele că mi se pare că iar ai băut ouă crude. Şi se apleca spre Machişev, întorcându-i mai întâi un obraz apoi şi pe celălalt ca să i-l sărute. Machişev îşi şterse atunci buzele cu mâneca murdară şi le lipi pe locul pe care fusese invitat să le pună. Liuşca clipi din ochi.

— Păi ce naiba, puţi a tutun! Se poate? Dar lasă, asta înlocuieşte mirosul de bărbat. E ceea ce m-a supărat la tine cel mai mult, dar de unde să-ţi dai tu seama de asta? Cum o mai duce însă soţul meu legitim, îmi ziceam; nu i s-o fi urât de singurătate, acolo, în patul lui rece? Dar poate că m-ai înlocuit cu altcineva, hm?

Machişev, intimidat, îţi privea nevasta fără să clipească.

— Dar de ce vrei tu să te fi înlocuit? întrebă Spătosul cu glas tare. Trăieşte şi el la grajd cu calul lui.

Cineva din mulţime scoase un strigăt de mirare, în timp ce ceilalţi tăcură. Purtătorii de carnete de partid se priviră unii pe alţii. Liuşca se opri şi zvârli şi ea o privire rea spre Spătos.

— Tu tot cu ale tale, frate? îl întrebă ea pe un ton puţin ameninţător.

— Da, tot cu ale mele, răspunse Spătosul.

— Bagă de seamă, zise Liuşca. N-o s-o sfârşeşti bine.

Şi urcându-se pe treptele pridvorului intră pe uşa pe care Chilin i-o deschise larg. Cu toţi vizitatorii după ea, fu cam înghesuită în biroul lui Golubiev. Liuşca se instală însă iute la biroul prezidenţial şi Chilin îşi făcu loc alături. Jurnaliştii se aşezară şi ei de-a lungul pereţilor iar Golubiev rămase în picioare lângă casa de bani, cu cotul sprijinit de uşă.

— Ei, şefilor, cum o duceţi? îi întrebă Liuşca voioasă.

— Ca de obicei, răspunse secretarul de partid,

desfăcându-şi braţele. Noi trăim simplu, ţărăneşte. Ne-am cam războit cu lumea.

— Dar ce se mai întâmplă pe aici? întrebă Liuşca cu un anume interes.

— Oo, nu prea mare lucru, răspunse Chilin evaziv. Mai bine spune-ne tu cum o duci, tu care trăieşti numai la capitală. Cred că bei tot timpul cu tovarăşul Stalin?

— Nu tot timpul, dar uneori ne mai şi întâlnim.

— Şi cum e tovarăşul Stalin? întrebă iute Golubiev.

— Cum să-ţi spun, îi răspunse Liuşca gânditoare. E un om foarte simplu. (Şi aruncă o privire spre jurnalişti.) Şi foarte modest. De fiecare dată când e o recepţie la Kremlin, nu uită să mă cheme la el şi să-mi strângă mâna. „Bună ziua Liuşca, ce mai faci? Cum o duci cu sănătatea?” Un om foarte inimos.

— Inimos? repetă grăbit Golubiev. Şi, fizic, cum e?

— Foarte bine, zise Liuşca care începu deodată să plângă. E greu acum pentru el. Trebuie să gândească pentru noi toţi, şi-i numai singur.

XII.

Liuşca se născuse şi crescuse într-o familie de ţărani săraci. Vara lucra zile întregi la câmp; iarna o petrecea pe sobă, fără a scoate nasul afară pentru că nu avea nici cizme de postav, nici veşminte călduroase. Nu putuse deveni o mulgătoare fruntaşă înainte de colectivizare pentru că vaca ei era slabă şi costelivă, aşa că de unde mulsori record? Cu timpul însă, vaca a murit, şi Liuşca era s-o sfârşească la fel dacă n-ar fi venit timpuri mai bune. S-a băgat însă prima în colhoz şi foarte repede, i s-au dat pe mână vaci care fuseseră mai înainte ale chiaburilor. Iar vacile, la drept vorbind, nu dădeau ele lapte ca înainte, dar continuau, prin inerţie, să dea totuşi cantităţi destul de mari.

Treptat, treptat apoi Liuşca începu să capete o faţă omenească. Se încălţase, se îmbrăcase, se măritase cu Igor şi intrase şi în partid. După aceea începură să se afişeze muncitorii de „avangardă” şi Liuşca intră nu o dată în această categorie. Primele articole relatându-i

performanţele apăruseră în presa locală, apoi şi-n cea naţională. Dar „lansarea" ei adevărată începu tocmai în ziua în care un jurnalist publică o informaţie senzaţională – o culesese din gura ei, sau o inventase, nu se ştia – Liuşca, scria el, rupsese cu metoda arhaică obişnuită printre contemporani; se angajase să mulgă la patru ţâţe deodată, în loc de două, în fiecare dimineaţă. Şi, datorită unui discurs pe care îl ţinuse la Kremlin în faţa unor colhoznici de şoc, îi convinse pe auditori, printre care şi pe tovarăşul Stalin în persoană, să renunţe, definitiv, la tehnologia învechită. Tovarăşul Stalin îi ceruse să-i spună unde găsea personalul calificat, iar ea îi spusese că se oferă să le înveţe metoda ei pe toate mulgătoarele din colhozuri. „Dar vor reuşi toate? o întrebase maliţios tovarăşul Stalin. Fiecare mulgătoare are două mâini, tovarăşe Stalin" îi răspunsese ea fără complexe, vârându-i sub ochi propriile-i mâini.

— Tocmai, o aprobă tovarăşul Stalin zâmbindu-i. Şi de atunci Liuşca n-a mai fost văzută în colhoz.

Când era la Sovietul Suprem, când asista la o conferinţă, când primea o delegaţie de docheri englezi, când stătea de vorbă cu scriitorul Leon Feuchtwangler20, când era chemată la Kremlin ca să fie decorată. Era, pe scurt, faimoasă, Liuşca. Jurnalele vorbeau despre ea, radioul o elogia, actualităţile cinematografice o filmau. Săptămânalul Ogonioc îi consacrase o pagină de copertă. Îi scriau şi soldaţii care îi cereau mâna.

Liuşca nu-şi mai vedea capul de treburi. Mai venea din când în când şi în sat, mulgea o vacă în faţa fotografului şi iar pleca. Ba la un congres, la Academia Agronomică, ba la o întâlnire cu scriitori sau veteranii Revoluţiei unde ţinea un discurs, şi peste tot imposibil de evitat jurnaliştii. Oriunde mergea ea, ei erau de faţă. Pentru ei Liuşca devenise tot atât de folositoare ca pentru ţărani vaca cu lapte. Articole după articole, reportaje după reportaje, iar cineva-i făcuse şi un cântec. Se aiurise complet şi credea şi ea că toţi aceşti jurnalişti nu fuseseră creaţi decât să-i facă ei discursuri, biografii şi poze. Aşa

luă naştere Mişcarea Miachişevinilor care chiar îşi luă avânt. Miachişevinii îşi luau angajamente, invadau organismele direcţiei, îşi transmiteau experienţa prin jurnale şi se arătau pe ecrane. Şi-n curând nu mai fu nimeni care să mulgă vacile.

XIII

— E frumos? se plângea secretarul întors spre mulţime. Iată: sunteţi strânşi aici, în faţa mea, şi credeţi că sunteţi o adunare organizată? Eu care-s mai presus de voi, aş putea să vă spun că nu văd niciun loc unde eu să nu urmăresc ceva organizat. Remarc doar că fiecare dintre voi se străduieşte să rămână la urmă pentru a se năpusti primul la magazin. Şi nimănui nu-i este ruşine.

Ar trebui cel puţin să-ncercaţi să vă comportaţi cu decenţă în faţa consătenei voastre. Spuneţi că-i un personaj de legendă! Ba l-a-ntâlnit de mai multe ori şi pe tovarăşul Stalin. şi sunt şi nişte jurnalişti cu ea, care pot aborda orice subiect! Tovarăşe jurnalist, spuse el, întorcându-se spre unul dintre ei, vă cer acum pe loc să scrieţi şi să tipăriţi asta în întreaga Uniune Sovietică. Să scrieţi că colhoznicii de aici n-au conştiinţă. Peste tot oamenii au aşa ceva, numai aici nu. Să le fie ruşine! Haide, încercaţi să vă grupaţi în rânduri mai strânse! Şi dacă sunteţi incapabili să vă purtaţi cum trebuie, iată ce vă propun: Să se ia toţi bărbaţii de mână cu femeile la mijloc. Şi, uite, nu vă mai mişcaţi. Dar nici aşa, că n-o să puteţi aplauda. Luaţi-vă mai bine de braţe! Uite, aşa mai merge.

Şi după ce pusese ordine, Chilin îi dădu cuvântul lui Liuşca. Femeia făcu câţiva paşi în faţă, păstră o clipă de linişte, şi-ncepu să vorbească cu o voce blândă şi familiară:

— Dragi prieteni! O mare nenorocire s-a abătut peste noi. Duşmanul, în nebunia lui, tocmai ne-a atacat ţara fără nicio declaraţie de război. Şi totuşi, cu puţin timp înainte, pretindea că ne este apropiat. În 1939, la Moscova l-am putut vedea pe Ribbentrop. La drept vorbind nu mi-a făcut o impresie prea bună. Un fleac de omuleţ, cam ca (şi se făcu că-l caută din ochi pe cineva cu care să-l compare, deşi se gândise mai dinainte la această comparaţie) Stefca

Frolov al nostru. Dar desigur un pic mai deştept! Tot zâmbea şi toasta în nemţeasca lui: Sprechen sie deutsch. Şi totuşi Climent Efremovici Voroşilov, mi-a zis atunci la ureche: Nu-i băga în seamă amabilităţile, Liuşca. În realitate ascunde sub cămaşă un plan uciaş. „Dragi prieteni! Acum când o nenorocire atât de mare s-a abătut peste noi, nu ne-a mai rămas decât să ne strângem în jurul Partidului nostru, în jurul tovarăşului Stalin. Şi când voi ajunge la Moscova, şi-l voi vedea pe acest om, atât de drag nouă, permiteţi-mi să-i spun în numele vostru că muncitorii din colhozul nostru îşi vor dedica toate forţele… – ce tot îmi bagi aparatul ăla în ochi! îi zise ea deodată unui jurnalist care o tot poza de la rampă, spre marea satisfacţie a tuturor. Ia-mă din profil! – îşi vor dedica toate forţele la ridicarea randamentului producţiei. Totul pentru front, totul pentru victorie! (Tăcu ca să-şi strângă gândurile şi, fără a se grăbi, continuă coborând tonul); şi voi, femeile, iată ce vreau să vă spun, mai ales vouă. Azi sau mâine bărbaţii noştri, taţii, fraţii şi soţii vor pleca să ne apere libertatea. Războiul e ceea ce e, şi nu toţi vor mai avea norocul să se întoarcă. În acest timp noi vom rămâne singure aici. Nu va fi uşor, sunt copii de hrănit, de făcut menaj, bucătărie, de spălat rufe, de cultivat grădini, ca să nu mai spun de colhoz. Că vrem sau nu, fiecare dintre noi trebuie să lucreze pentru doi sau trei. Pentru ea şi pentru bărbaţi. Şi trebuie să găsim pentru aceasta resursele necesare în noi înşine, şi le vom găsi! Plecaţi pe front bărbaţilor! Faceţi-vă datoria, apăraţi-ne patria împotriva duşmanilor până la unul! Şi-n ceea ce ne priveşte, n-aveţi nicio frică! Noi o să vă înlocuim…”

Liuşca le vorbise simplu şi pe-nţeles iar cei ce o ascultau, plângeau şi ei, sau surâdeau printre lacrimi. Liuşca şi ea îşi dusese de câteva ori batista la ochi.

Apoi, însoţită de toţi jurnaliştii, luă din nou loc în maşina cea mare şi plecă spre sferele înalte stârnind o coloană de praf.

După miting, cum se promisese, fură împărţite sarea, chibriturile şi săpunul. Niura îşi căpătă partea ei, o

jumătate de săpun, un pachet de sare, şi două cutii de chibrituri. Iar când se-ntorsese acasă, se făcuse noapte. Aşezat la fereastră, Cionchin încerca să-şi cârpească bocancii cu o sulă şi-n loc de sfoară cu fir obişnuit.

— Iată, zise Niura, punându-şi prada pe masă. Tot ne-a dat ceva.

Cionchin îi aruncă o privire lipsită de interes.

— Poate că vor veni totuşi mâine? murmură el suspinând.

— Cine să vină?

— Cum cine? se supără Cionchin. E război şi eu sunt aici la…

Niura nu spuse nimic, luă de pe foc supa de fasole, o puse pe masă şi izbucni în plâns.

— Ce te-a apucat? o întrebă Cionchin surprins.

— Ce tot vrei să mergi la război? zise Niura. Crezi c-o să-ţi fie acolo mai bine ca aici?

XIV.

Gladiscev nu avea somn. Căsca ochii în întuneric, suspina, gemea şi vâna ploşniţe. Şi totuşi nu ploşniţele îl împiedicau să doarmă, ci gândurile care se-nvârteau toate în jurul unui singur lucru. Întrebarea stupidă a lui Cionchin, în timpul mitingului, îl tulburase şi-i pusese la îndoială credinţa în ştiinţă şi-n autorităţile ştiinţifice. „De ce calul nu devine om?” Da, şi-ntr-adevăr, de ce oare nu devine om? Împins la perete de Afrodita, rămăsese lungit ca să reflecteze.

Fără-ndoială calul muncea mult, şi mult mai mult decât orice maimuţă. Îl călăreai, îl înhămai şi-l puneai la tot felul de trăsuri. Calul lucra multe ore, iarna ca vara, fără o zi de concediu sau odihnă. Printre animale, calul era departe de a fi cel mai prost. Or, nici unii dintre caii pe care-i cunoscuse Gladiscev nu se transformase în vreun om. Şi, incapabil de a-şi clarifica acest mister al naturii, Gladiscev suspină din greu.

— Nu dormi? îl întrebă zgomotos Afrodita.

— Nu, îi răspunse Gladiscev cu o voce nemulţumită şi-ntorcându-se spre perete.

Somnul începu să pună stăpânire pe el în timp ce copilul Hercule se trezi şi începu să plângă.

— Psst! făcu Afrodita, care, fără a se scula se puse să-l legene cu zgomot.

Dar Hercule nu se liniştea, şi Afrodita îşi scoase picioarele din pat, îl luă din leagăn şi-i dădu să sugă. Copilul se linişti atunci şi-ncepu să clămpăne din buze. Alăptându-l, Afrodita scotocea în acest timp prin leagăn ca să-i schimbe scutecele. Şi totuşi, când îl puse din nou în leagăn, Hercule iar se puse pe plâns. Atunci Afrodita îi zgâlţâi pătuţul cântând: „Do, de copile, dou Hercule va dormi din nou”.

Şi cum nu cunoştea versurile, începu să repete întruna: „Do, de copile, dou Hercule va dormi din nou”.

În cele din urmă copilul adormi, Afrodita tăcu, iar stăpânul casei adormi şi el. Dar numai ce-ncfusese ochii, că şi auzi clar că se deschidea portiţa dinspre stradă. Se miră; poate că n-o-ncfusese bine înainte de culcare? Dar chiar de ar fi fost aşa, cine ar fi putut, la o oră atât de târzie, când toate luminile erau stinse, să-l scoale din somn? Şi Gladiscev ciuli urechile. Poate că se alarmase degeaba? Nu, venea cineva la ei, traversase antreul şi acum bâjbâia prin culoarul întunecos. Paşii se apropiau şi se deschise uşa camerei. Gladiscev se ridică într-un cot şi, scrutând întunericul, spre marea sa surpriză recunoscu în intrus pe calul uriaş numit Ossoaviakhim21. Gladiscev îşi scutură capul pentru a-şi veni în fire şi, să se convingă că visase, dar faptul era real şi Ossoaviakhim, foarte cunoscut lui Gladiscev (doar cu acest cal transportase merindea la depozit), stătea proţăpit în mijlocul camerei respirând zgomotos.

— Bună ziua, Cuzma Matvievici, spuse el cu glas omenesc.

— Bună ziua, răspunse Gladiscev rezervat şi pătruns de ciudăţenia incidentului.

— Ei, bine, am venit să te găsesc, Cuzma Matvievici, ca să-ţi spun că am devenit om şi că de acum înainte eu nu voi mai trage la căruţă.

Şi calul suspină atunci fără motiv, bătând pasul cu o lovitură de copită dată-n podea.

— Încet, încet, îi zise Gladiscev. O să trezeşti copilul (Împingând-o puţin pe Afrodita, se aşeză pe pat şi, plin de o nemaipomenită bucurie la gândul că era poate primul martor al unui fenomen atât de remarcabil, îl întrebă neliniştit:)

— Da, foarte frumos şi foarte interesant, dar cine mă va ajuta de acum înainte să transport marfa?

— Te priveşte, Cuzma Matvievici, îi răspunse calul dând din cap; va trebui să-mi găseşti un înlocuitor. Ia-l de exemplu pe Tulip, că el mai are până să devie om.

— Dar de ce?

— Pentru că-i leneş şi nu face eforturi decât silit. Dacă nu-i dai bici, nu se mişcă un pas. Şi, ca să devii om, ştii tu bine cum trebuie să alergi? Hi-hi-han! adăugă el nechezând scurt. Scuză-mă, Cuzma Matvievici, mai am nişte urme cabaline care mai apar din când în când.

— Nu-i nimic, se-ntâmplă, admise Gladiscev îngăduitor. Dar spune-mi, că mă interesează, ce ai de gând să faci acum? Mai rămâi la colhoz sau nu?

— Nu cred, suspină Ossoaviakhim. Cu talentele pe care le am, n-am ce să mai fac aici. O să mă duc probabil la Moscova să mă arăt somităţilor ştiinţifice. O să ţin, poate, şi nişte conferinţe. Ah, Cuzma Matvievici, pentru mine de abia acum începe viaţa! Aş fi vrut să mă însor, să am o mulţime de copii pentru viitorul progres al ştiinţei, dar acum nu mai vreau.

— De ce?

— Tu întrebi? răspunse calul-om cu amărăciune. Ce mi-ai făcut tu, cu mâna ta, acum opt ani? M-ai lipsit de organele indispensabile reproducţiei.

Gladiscev se simţi prost. Fu tulburat şi-ncepu să roşească. Spre norocul lui jena nu se observa pe-ntuneric.

— Scuză-mă, prietene Ossia, spuse el sincer. Dacă aş fi ştiut c-o să devii om, nu mi-aş fi permis. Credeam că eşti cal şi atât. Dac-aş fi ştiut…

— Dac-ai fi ştiut… repetă Ossoaviakhim bătându-şi

joc de el. Şi calul ce să facă? Nu-i şi el o făptură vie? Atunci de ce să-i iei singurele bucurii care i-au mai rămas? Noi nu mergem la cinema, nu citim cărţi şi nu ne mai rămâne decât asta, or tu vii cu cuţitul tău…

Gladiscev se sperie. Acest Ossoaviakhim, devenit om între timp şi începuse să critice totul. Rezultatul, din punct de vedere biologic, era remarcabil, desigur, dar dacă-i dădeai afacerii o coloratură politică, transformarea calului în om nu era totuşi capătul afacerii. Ar mai fi trebuit să se ştie şi-n ce fel de om se transforma: pro sau antisovietic? Şi, dând dovadă de vigilenţa necesară, Gladiscev îi puse calului-om o întrebare-cheie:

— Spune-mi Ossia, dacă te-ar alege să mergi pe front, ca să dăm un exemplu, de ce parte ai vrea tu să te baţi? De partea noastră sau a nemţilor?

Calul îl privi cu compasiune şi dădu din cap: iată un… păru el că vrea să zică.

— Pe front, Cuzma, e absolut exclus să mă trimită.

— Şi de ce-i exclus? întrebă Gladiscev pe un ton mieros.

— Pentru că nu pot apăsa pe trăgaci! Eu nu am degete.

— Ei, asta-i! înţelese deodată Gladiscev dându-şi o palmă peste frunte; şi se trezi.

Deschise apoi ochii. Unde dispăruse calul? Nimic nu fusese schimbat în cameră şi el era culcat în patul lui, peste plapumă şi înghesuit de Afrodita. Prăbuşită peste el, în timpul somnului, femeia sforăia şi pufăia îngrozitor. Era cald şi se sufoca. Gladiscev îşi zgâlţâi nevasta de umăr, dar zadarnic. Încercă şi a doua oară şi tot în zadar. Furios, se propti atunci în perete, cu mâini şi cu picioare cu tot, şi-o împinse cu fundul atât de tare că numai nu o trânti din pat. Ea tresări.

— Ei! Ce-i? se bâlbâi femeia fără a-nţelege despre ce-i vorba.

— M-auzi, Afrodita, şuşoti el… unde s-a dus?

— Ce… (Afrodita dădea din cap începând să-şi vină în fire.)

— Calul, ştii tu bine, Ossoaviakhin, răspunse el iritat că femeia nu pricepea.

— Doamne, mormăi Afrodita. Ce spune ăsta? Uite c-a inventat acum şi un cal. Hai mai bine culcă-te!

Se-ntoarse apoi pe burtă şi, înfundându-şi nasul în pernă, adormi pe loc.

Gladiscev privea plafonul cu ochii larg deschişi. Încetul cu încetul îşi revenea şi-şi dădea seama că animalul îi apăruse în vis. Gladiscev era un om cultivat. Citise o broşură despre somnul şi visele şi era pe cale să-i dea visului său o explicaţie ştiinţifică corectă. „Prea am ascultat ieri naivităţile lui Cionchin şi de aceea am visat”. Totuşi un gând curios, ciudat, îl tortura, îi sfredelea creierul, fără să-i poată dibui însă explicaţia. Nu mai putea adormi şi se zvârcolea întruna. Şi când văzu că se zoreşte de zi, sări peste Afrodita şi-şi trase pantalonii din piele de cal.

În dimineaţa aceea, Niura se trezise înaintea lui Ivan când încă nu se luminase de zi. Se tot zvârcolise şi, neputând dormi, se hotărî să se scoale. Era prea devreme să meargă să mulgă vaca şi atunci se hotărî să meargă după apă la râu. Luă găleţile de la intrare şi cobiliţa, deschise uşa şi-nţepeni:

— Cine-i acolo? întrebă ea speriată, trăgând uşa spre ea pentru orice eventualitate.

— Nu te teme Niura, sunt eu, Gladiscev. Ea se miră şi iar deschise uşa.

— Ce faci acolo?

— Nimic deosebit, răspunse evaziv Gladiscev. Bărbatul tău nu s-a trezit încă?

— Ce vorbeşti! Doarme buştean. Ce vrei cu el?

— Aş vrea să-i vorbesc, adăugă Gladiscev fără să-i răspundă direct la-ntrebare.

— Vrei să-l trezesc?

Niura îşi respecta vecinul ca pe un om de ştiinţă şi socotea că nu i-ar fi deranjat pentru nişte fleacuri.

— Nu, nu-i nevoie.

— De ce? nu-i mare lucru. O să-l trezesc, n-are decât

să se scoale. Aseară nu se gândea decât să plece la război, iar dimineaţa, uite că nu se poate scula din pat.

Gladiscev nu protestă; dacă speculaţia despre care voia să-i spună ceva şi lui Cionchin nu era de o importanţă capitală, totuşi n-o putea prea uşor ţine nici numai pentru el.

Un minut mai târziu, Cionchin apăruse în pridvor numai în izmene.

— M-ai chemat? se bâlbâi el.

Gladiscev nu se grăbi să-i răspundă. Aşteptă ca Niura să-şi ia găleţile şi să se îndepărteze. Pe urmă, jenat că-şi trezise prietenul doar pentru atâta lucru, se cam bâlbâi spunându-i:

— Ei, uite: tu mă întrebai ieri ceva despre cal.

— Despre ce cal? (Cionchin era năuc.)

— Despre cal în general. Tu spuneai că nu s-a transformat în om.

— Aa, da (Cionchin îşi aminti despre discuţia din ajun.)

— Ei bine, îi spuse mândru Gladiscev, am înţeles în sfârşit de ce calul nu s-a transformat în om. Nu s-a transformat pentru că nu are degete.

— Şi crezi că mă uluieşti cu asta? îl ironiză Cionchin. De când eram mic ştiam că calul n-are degete.

— Nu pricepi nimic. Eu nu zic că n-are degete, ci că, pentru că n-are degete nu s-a produs transformarea lui în om.

— Iar eu îţi spun că toată lumea ştie asta, că calul n-are degete.

Şi începură să se certe ca atunci când se-ntâmpla ca fiecare să rămână pe poziţia lui, fără să ţină seamă de judecăţile celuilalt, ajungând chiar să se înjure. Noroc că Afrodita ieşită în clipa aceea numai în cămaşă în pridvor îi spuse că dejunul este gata. Şi, Gladiscev, fără să se mai obosească să termine discuţia, se duse acasă şi găsi pe masă o omletă fumegândă cu slănină; aşezându-se apoi pe scaun şi apropiindu-se de sobă, simţi deodată sub fund un obiect ascuţit, tare şi proeminent. Sări atunci în sus şi

descoperi pe scaunul său o potcoavă.

— Ce-i asta? o întrebă el furios pe Afrodita, arătându-i potcoava.

— De unde să ştiu eu? răspunse ea dând din umeri. Era pe pragul uşii şi am vrut s-o arunc, apoi m-am gândit c-o fi bună la ceva…

Nu termină însă bine cu explicaţia că Gladiscev şi înşfăcase potcoava şi, ridicându-se de la masă, descheiat la cămaşă, o zbughi afară.

Văzu apoi de departe, la grajduri, o mare strânsură de oameni printre care erau şi preşedintele Golubiev, secretarul Chilin, cei doi şefi de echipă şi grăjdarul Iegor Miachişev.

— Ce se-ntâmplă? întrebă el curios.

— A fugit un cal, explică Miachişev.

— Care? întrebă Gladiscev. Ghicind despre ce era vorba, simţi că-l trec răcorile.

— Ossoaviakhin (grăjdarul scuipă cu dispreţ). Triasem caii pe care să-i dăm armatei, printre care era şi el, şi uite că azi-noapte a rupt căpăstrul şi a şters-o. Sau poate că l-au furat ţiganii?

— Poate, zise Gladiscev cam înghesuit.

XV.

Locotenent colonelul Opalicov se ridicase în picioare, cu mâinile şi picioarele întinse, aşteptând ca ofiţerul pionier, Kudiai şi doi mecanici şefi să-i prindă paraşuta. Opalicov era sumbru. Peste câteva minute ar fi trebuit să zboare cu regimentul lui şi să-l conducă, după cum i se ordonase, în regiunea Tiraspol. Îşi fixase traseul şi trimisese instrucţiunile de zbor piloţilor. Şefii de escadrile îi spuseseră că erau gata de zbor. Tiraspol, şi de ce nu? se gândi Opalicov. Ce importanţă putea să aibă oraşul în care putea să coboare? Oricum ar fi descins acolo cu îndoială; „Măgăruşii” ruşi ar fi putut ei, oare, rivaliza cu Messerschmidturile nemţeşti? Oricum, se gândi el, acolo n-avea probleme.

Trăise oricum treizeci şi şase de ani şi fuseseră destui. Alţii nu avuseseră norocul acesta. El profitase din

plin de viaţă. Dar Nadea, Nadea…

La gândul nevestei, buna dispoziţie îi dispăru. „Te voi aştepta” îi spusese ea. Da, dar în patul cui? În patul altuia, căţeaua!

Alte femei cinstite, când auzeau vorbindu-se de război, izbucneau în lacrimi. Iar ea, ar fi putut şi ea stoarce cel puţin o lacrimă, de formă. Biet smochin sterp! Probabil însă că ea era încântată. Cu bărbatul plecat pe front, era liberă. Şi totuşi libertate avusese şi de vânzare până atunci. Toţi cei ce voiseră să o aibă, o avuseseră. Îi fusese ruşine şi lui de aceasta, mai ales când se plimba în oraş. I se părea că toţi îl arată cu degetul, pe el, comandantul regimentului. I se încredinţase lui comanda regimentului, el care nu era în stare să-şi comande nevasta. Or, în armată e mai rău ca-ntr-un sat unde totul se află. Şi, odată cu intendentul magazinului de haine pe o grămadă de mantăi vechi… s-ajungă până acolo! Ar fi vrut să-i sfărâme ţeasta, şi-şi chiar scosese pistolul din teacă… Numai că mâna nu-l ascultase. Dar el era principalul vinovat, cum spunea şi Cudiai: „Ai ce ţi-ai dorit”. Era firea ei. O creatură nesăţioasă. Dar fie! N-are decât să zburde şi să crape, se gândi el. Şi atunci se ivi şi locotenent colonelul Pakomov într-o maşină.

— Tovarăşe locotenent colonel… (Pakomov ţâşni din vehicul şi duse repede mâna la chipiu.)

— Aşadar gata? zise Opalicov ridicând piciorul ca să-i permită lui Kudiai să treacă pe sub el şi să-i prindă cureaua paraşutei.

— Încărcarea echipamentului în camion e gata, zise Pakomov. În vreo patru zile vom fi şi noi la Tiraspol.

— Perfect, zise Opalicov, care se căţără pe aripa avionului ajutat de Cudiai. Te vom aştepta deci la Tiraspol.

Se aşeză apoi în carlingă şi se mişcă pe scaun ca să-şi facă mai bine loc. Cu hărţile pe genunchi îşi revăzu încă o dată în gând prima parte a itinerariului său. Decolaj. Regruparea în zona de aşteptare. Pe urmă cap 257, cu patru grade corecţie de vânt. Şi, după turnul de control, viraj douăsprezece grade la stânga. Totul era normal,

exact, doar Nadea… şi Opalicov ridică capul.

Pakomov era tot lângă avion clătinându-se când pe un picior, când pe altul.

— Ce e, Pakomov?

— Nu ştiu ce să fac cu Cionchin, zise şeful batalionului cu voce nesigură.

— Despre ce Cionchin vorbeşti? întrebă Opalicov perplex şi clipind din gene.

— Despre soldatul de gardă de la aparatul stricat.

— Da, da (Opalicov puse piciorul pe pedale, verifică cursa cârmei şi a aripioarelor şi puse contactul). Nu l-aţi luat de acolo?

— Ei, uite că nu. Şi avionul e tot acolo.

— Ăla nu-i aparat, zise Opalicov, e coşciug zburător. Şi Cionchin ce face acolo?

— Stă (Pakomov ridică din umeri). Se pare că s-a nsurat.

Şi surâse neştiind ce să spună despre conduita acestui combatant.

— Însurat?! (Opalicov rămase cu gura căscată. Faptul îi părea de necrezut.) Să se însoare acum?! De ce? Nu ştii ce să faci nici cu femeia pe care o ai! Ei, bine, dacă s-a însurat, să rămână unde-i. Noi avem alte treburi. Cudiai! îi strigă el ofiţerului pionier. Spune la regiment să pornească motoarele.

Soarta lui Cionchin era pecetluită.

XVI

— Du-te şi bagă vaca până ce pun eu supa la-ncălzit, îi strigă Niura suflând în foc ca să-l aţâţe.

— Îndată, îi răspunse Cionchin, care-şi curăţa nasturii la tunică cu praf de dinţi; n-avea însă deloc de gând să iasă.

— Ora rusească e de şaizeci de minute, remarcă Niura. Ai putea să-ţi lustruieşti nasturii după aceea.

Ea tocmai sosise de la Dolgov cu un sac plin de scrisori pe care le distribuise. Epuizată, era nemulţumită că Cionchin nu pusese masa.

Cionchin puse atunci alături tunica şi peria şi se

îndreptă spre Niura apucând-o de mijloc cu amândouă mâinile.

— Du-te, du-te! protestă Niura mişcându-şi fundul contrariată.

Mai vorbiră o vreme; Cionchin zicea că era prea devreme şi că-l dureau şalele, dar n-avu încotro şi până la urmă cedă.

Se mai jucă apoi în curte cu Borca şi ieşi la uliţă să pălăvrăgească cu mama Dunia, pe urmă cu moş Şapkin, aşezat pe o laviţă de pământ. După aceea se îndreptă spre clădirea direcţiei, lângă care văzu o mare adunare compusă mai ales din femei. Dintre bărbaţi nu mai rămăsese decât Spătosul, contabilul Volcov şi încă unul necunoscut lui Cionchin. Ceilalţi erau pe front. Din prima săptămână de război, îi concentraseră aproape pe toţi. Şi mulţimea contempla în linişte un difuzor care nu emitea, pentru moment, decât nişte pârâituri.

— Ce faceţi acolo? o întrebă Ivan pe Ninca Curzova. Aceasta nu scotea o vorbă şi duse degetul la buze. Deodată în difuzor cineva tuşi şi o voce cu pronunţată pronunţie georgiană se auzi foarte clar:

— Tovarăşi! Cetăţeni! Fraţi şi surori! Combatanţi din armata şi flota noastră! Mă adresez vouă, tuturor, dragi prieteni!

Cionchin suspină şi rămase nemişcat, cu ochii zgâiţi la difuzor.

Ăla tuşi din nou, pe urmă scuipă, ca şi cum oratorul şi-ar fi turnat să bea un pahar în faţa microfonului, sau ca şi cum s-ar fi sufocat în suspine.

Gluglu-ul dură mult şi produse asupra auditoriului o impresie nemaipomenită. Când se sfârşi, omul cu glas georgian îşi continuă discursul cu un ton calm fără să-şi forţeze vocea:

— Perfidul atac militar produs la 22 iunie împotriva patriei noastre de Germania hitleristă continuă. Cu toată rezistenţa eroică a Armatei Roşii – cele mai bune divizii şi cele mai bune unităţi ale aviaţiei sale au fost deja distruse, ele şi-au săpat propriul mormânt pe câmpurile de bătălie –

inamicul îşi continuă înaintarea aruncând noi forţe pe front. Armatele hitleriste au reuşit să cucerească Lituania, o parte importantă din Letonia, din vestul Bielorusiei şi o parte din Ucraina occidentală. Aviaţia fascistă nu încetează să-şi întindă raza de acţiune şi supune bombardamentelor oraşele Murmansk, Orcha, Moghilov, Smolense, Kiev, Odessa, Sevastopol. O mare primejdie pentru patria noastră…

Înapoia lui Cionchin, mama Dunia izbucni în lacrimi. Buzele Ninei Curzova, al cărei bărbat plecase de câteva zile pe front, începuseră să tremure. Ceilalţi se smiorcăiră şi ei.

Cionchin, foarte convins, rămăsese perplex. Dacă cele mai bune divizii ale inamicului şi cele mai bune unităţi ale armatei sale fuseseră distruse şi îşi „săpaseră propriul mormânt", de ce să-ţi faci atâta sânge rău? Să învingi divizii şi unităţi mediocre, era o joacă de copil. Şi apoi ce se-nţelegea prin expresia „să-ţi sapi propriul mormânt pe câmpul de bătaie"? De ce nu şi le săpaseră altundeva? Cine le săpaseră aşa-zisele gropi? Şi Cionchin avu viziunea unei mulţimi imense ocupate să caute spaţiul unde ar fi putut săpa morminte. Ba într-o clipă îi fu chiar milă de această mulţime, deşi ştia că nu avea dreptul. Pierdut în meditaţiile sale îi mai zise în gând ceva oratorului şi ridică capul ca să prindă iar firul discursului.

— Armata Roşie, Flota Roşie şi toţi cetăţenii din Uniunea Sovietică trebuie să apere fiecare bucăţică de pământ sovietic, să lupte până la ultima picătură de sânge pentru a ne apăra oraşele, satele, să vădească curaj, spirit de iniţiativă şi ingeniozitatea caracteristică poporului nostru…

Toţi ascultau dând din cap şi Cionchin făcea la fel. El era gata să se bată, dar împotriva cui? Cum? În ziua când veniseră după bărbaţi, să-i concentreze, îl văzuse pe un căpitan de la comisariatul politic, aşezat în pridvor şi discutând cu preşedintele colhozului. Se dusese spre el, îl salutase conform regulamentului şi-i ascultase discursul. Dar celălalt nu înţelesese nimic şi-ncepuse să urle: „Eşti de

serviciu? Cine ţi-a dat voie să-ţi părăseşti postul? Fă stânga împrejur şi ia-ţi postul în primire în pas alergător”. Şi tot aşa. Stalin însuşi n-ar fi vorbit astfel. Era un om inteligent, capabil să-l asculte pe fiecare, să se pună în locul oricui.

Avea dreptate poporul să-l iubească, şi ce bine cânta: „Cizmele mele! Ah, cizmele mele...!” Dar de ce cu un glas de femeie, parcă? Cântecul luă sfârşit şi răsunară aplauzele.

— Asta-i nemaipomenit! zise cineva în spatele lui Cionchin. Tresări şi se întoarse. Era glasul Taicăi Groşcova jucându-se cu biciul şi neslăbind, cu gura căscată, difuzorul din ochi. Acum ea păzea vacile în locul lui Lioşa Jarov care plecase pe front.

Nevăzând-o decât pe Taica, o mai privi o dată atent:

— Cântă foarte bine, Ruslanova, repetă Taica.

— Şi ai adus şi aici vacile cu tine? se miră Cionchin.

— De mult, de ce?

— Cum de ce? aşa.

Cionchin se îndreptă spre casă surprins că nu văzuse turma. Bălaia intrase singură pe poartă. Căci, dacă era un loc pe care ea să-l cunoască bine, acesta era grajdul. Dar totul se petrecuse atât de bizar, încât el se pusese pe visare nemaivăzând cum dispăruseră oamenii. Dar dispăruseră oare, că lui i se părea că-i vede pe toţi, pe toţi, ca înainte. Curios încă că masa lor i se părea că se şi deplasase, şi unde? spre casa lui Gladiscev.

— Ce faceţi acolo? întrebă Cionchin adresându-se Ninei Curzova.

Nina se întoarse şi-l privi pe Cionchin cu uimire, ca şi cum l-ar fi lovit o nenorocire. Alţii, în urma Ninei, întoarseră şi ei capul spre Cionchin ca şi cum ar fi sperat cine ştie ce de la el. Cionchin se tulbură. Ce se-ntâmplase? Se uită iute la veşminte, poate se murdăriseră.

Spătosul ieşi apoi din mulţime şi se duse drept spre Cionchin, cu braţele larg deschise:

— Vania, bătrâne, ce ai rămas ţintuit acolo? Vino să-ţi arăt ceva. Un circ adevărat, nu altceva.

Susţinându-l pe Cionchin de braţ, îl conduse prin

mulţimea care le făcea loc. Şi, când fură la gardul vecinului, Cionchin nu-i veni să-şi creadă ochilor. Grozava grădină, fruct al geniului şi al muncii zilnice a lui Gladiscev, arăta cumplit. Era devastată, călcată-n picioare ca şi cum ar fi trecut prin ea o turmă de elefanţi. Ici şi colo se mai vedea câte o tulpină martirizată de frumoasa „Cale spre socialism” în timp ce o tufă – una singură doar – scăpată prin miracol, arunca pe fundalul acestui carnaj o culoare verde somptuoasă.

Elementul responsabil – era Bălaia – păstrase tufa pentru la urmă. Ţintuită în mijlocul grădinii, se străduia să ajungă la ea, şi ar fi ajuns dacă proprietarul n-ar fi prins-o disperat de coarne, plin de ură şi vrând neapărat să-şi salveze planta relicvă, această minune al cărui creator era numai el.

Ca un toreador, Gladiscev stătea în faţa vacii cu picioarele răscrăcănate. Eforturile sale să învingă monstrul îi umflaseră muşchii braţelor. Alături de el, plângând neconsolată, Niura îl trăgea de mânecă.

— Matvievici, îi spunea printre lacrimi, dă-mi vaca. Te rog! Ce vrei să-i faci?

— O să ţi-o omor, zicea lugubru Gladiscev.

— O, doamne! gemea Niura. N-am alta, Matvievici! Dă-mi-o înapoi!

— O s-o omor! repeta Gladiscev întruna. (Şi trăgea vaca spre grajd. Dar vaca se încăpăţâna şi tot trăgea s-ajungă ultima tufă de Calea spre socialism. Indiferentă la tot, Afrodita, aşezată în pridvor, îl alăpta pe Hercule. Cionchin cuprins de panică privi în jur.)

— De ce ai rămas pironit acolo, Vania? îi strigă Spătosul cu un surâs încurajator. Du-te şi salvează-ţi animalul că, de nu, îl omoară. O lovitură de cuţit şi gata! Spătosul trase cu ochiul în direcţia contabilului Volcov care se afla alături. Cionchin n-avea chef să se bage în treaba asta. Dar Gladiscev se încăpăţâna şi Niura plângea. Împotriva voinţei sale, Ivan îşi băgă capul printre ostreţele gardului.

— Ai, ai, ai, se boci cu vocea-i piţigăiată Zinaida

Volcova, nevasta contabilului. Ai, ai, femeilor, săriţi că iese cu omor!

La vederea lui Cionchin, Niura prinse curaj şi trecu la fapte.

— Monstru fără maţe! strigă ea apucându-şi duşmanul de urechea dreaptă (ureche roşie de efort).

— Aşaa! strigă Gladiscev indignat. (Şi îi trase Niurei un picior în burtă prăbuşind-o cu ţipete pe o brazdă.)

Cionchin se apropie de ea şi se apleacă să vadă ce are. Nu era însă nimic grav. Niura era vie şi nici măcar rănită.

— Ce tot zbieri? zise el plin de bun simţ, şi aranjându-i rochia o ajută să se ridice. Nimeni nu ţi-a făcut nimic. Cuzma Matvievici te-a împins puţin, e adevărat, dar înţelege şi tu. Oricine în locul lui ar fi făcut la fel. S-a căznit, omul, toată vara să ude şi să-şi bibilească planta ca pe copilul lui, şi iată ce a păţit. Scuză-ne, pentru Dumnezeu, Cuzma Matvievici, zise el întorcându-se spre vecin; ştii doar că o vacă nu-i un om şi n-are atâta minte ca să deosebească bunul aproapelui de al său; numai ce vede verdeaţă şi se şi aruncă pe ea. Alaltăieri Niura îşi pusese pe gard cămaşa verde şi ea a şi apucat-o; nu i-a mai rămas decât mâneca stângă. Curva! (Şi ameninţă vaca cu pumnul.) Lasă-mă s-o scot de aici, vecine şi o s-o fac eu să-i treacă gustul de a se mai plimba prin grădinile altora.

Şi, zicând aceasta, Cionchin puse mâinile pe cele ale lui Gladiscev ca s-o apuce pe Bălaia de coarne.

— Înapoi, urlă Gladiscev (şi îl împinse de umăr).

— Nu, nu mă dau la o parte (şi Cionchin îl împinse şi el). Dă-mi vaca, Cuzma Matvievici. Pentru grădină, Niura şi cu mine, te vom despăgubi în mod sigur.

— Imbecilule! exclamă Gladiscev cu ochii în lacrimi. Cum speri tu să mă despăgubeşti de descoperirea mea. Voiam să fac să crească un hibrid care ar fi făcut ocolul lumii, un cartof care face roşii.

— Îţi vom da totul, îl asigură Cionchin, fii sigur de asta. Şi cartofii şi roşiile. Ce importanţă au pentru tine că au crescut sau nu împreună?

Cionchin deja pusese mâna pe una din coarnele

Bălaiei. Şi cei doi trăgeau acum de ea în direcţii opuse, ceea ce ei îi convenea în virtutea echilibrului de forţe.

Ieşirea din luptă era iminentă. Cionchin îl împingea pe Gladiscev de umărul stâng şi Gladiscev pe el de cel drept. Împingându-se şi în gard, mulţimea abia îşi ţinea răsuflarea. Afrodita, care-l alăpta pe Hercule, îi schimbase sânul şi continua să-l îndoape. Totul se petrecea în linişte. Nu se auzea decât gâfâitul combatanţilor şi suflul indiferent al vacii, dornică doar să pască adorabila tufă a acestui hibrid subdezvoltat. Mulţimea tăcea.

— Ascultă soldatule, dă-i una peste ochi, îl sfătui Spătosul spărgând liniştea cu vocea lui puternică.

Cineva râse şi apoi tăcu.

— Ai, ai, femeilor, închideţi ochii, se lasă cu vărsare de sânge! strigă Zinaida Volcova cât o ţinea gura.

Bărbatul ei, care era prin preajmă, îşi făcu loc înspre ea prin mulţime.

— Se lasă cu vărsare de sânge, se lasă cu omor, cu sânge! striga ea tot mai tare ca şi cum ar fi blestemat pe cineva.

Contabilul ajunse în sfârşit la nevastă-sa şi o împinse ca să-şi facă loc prin mulţime; prinzând apoi curaj, fără a se grăbi însă, cu o singură mână îi arse Zenaidei o palmă atât de tare încât fără ajutorul cuiva ar fi căzut la pământ. Ea se prinse însă de obraz cu amândouă mâinile şi dădu să iasă din mulţime în timp ce contabilul, întors spre Spătos, îşi comentă gestul:

— De câte ori i-am spus: „nu te amesteca unde nu-ţi fierbe oala”. Atunci când s-a bătut Colca Curzov cu Stiopca Cliucvino ea era tot acolo, în primele rânduri, ţipând. Urmarea a fost c-a fost citată ca martor. Şi, când judecătorul a chemat-o să depună mărturie, ea a leşinat şi cu greu şi-a revenit.

— Arde-i una, o dată pentru totdeauna! îl sfătui Spătosul. Ca să nu mai aibă pe cine-l convoca la tribunal.

— Ucigaşul! urlă deodată Zenaida (şi tot ţinându-se de obraz, o şterse spre uliţa mare).

Auzind-o cum strigă, Cionchin şi Gladiscev se-

ntoarseră şi slăbiră deodată strânsoarea de pe coarnele vacii. Vaca profită ca să se strecoare printre ei dând din cap şi adversarii, uluiţi de o aşa perfidie, se dădură fiecare într-o parte.

Prinzând atunci ocazia, vaca se repezi spre ultima tufă a miraculosului hibrid şi o scoase din rădăcină, începând apoi s-o mestece liniştită.

Gladiscev, în patru labe, urmărea ca fascinat mişcările fălcilor animalului.

— Draga mea! se rugă el întinzând braţele spre vacă cu pasiune chiar şi tot târându-se în genunchi. Draga de ea! Dă-mi-o, rogu-te!

Prudentă, vaca se dădu înapoi mestecând zgomotos.

— Dă-mi-o, rogu-te!

Tot înaintând în genunchi spre botul vacii, Gladiscev mai văzu în gura ei deschisă o clipă doar rădăcina zdrobită a Căii spre socialism. Şi cum în aceeaşi clipă se aruncă spre botul ei, vaca făcu tot atunci şi ultima mişcare de înghiţire a ultimei tufe din minunatul hibrid care dispăruse pentru totdeauna în burta ei. Stupefiat, Gladiscev sări pe loc în picioare şi, urlând ca un posedat, se repezi în casă.

Cionchin se ridicase şi el. Îşi aranjă pantalonii şi o apucă pe Bălaia de un corn, apoi de celălalt şi-i dădu un pumn în bot. Vaca se smuci şi fără prea mare greutate Cionchin o târî spre grajdul a cărei uşă tocmai o deschisese Niura.

Asta-i tot! se gândi Spătosul decepţionat. Dar se-nşela.

Hirsut, cu o privire de nebun, Gladiscev sărise în galop peste pridvorul casei lui agitând în mână o puşcă Berdan de calibrul 16. Mulţimea bombăni.

— V-am spus că se lasă cu sânge, ciripi Zenaida care revenise tocmai la timp.

Gladiscev puse puşca la ochi şi-l ţinti pe Cionchin.

— Vania! strigă atunci Niura disperată. Cionchin se întoarse şi văzu ţeava puştii îndreptată spre el. Degetele i se crispară atunci pe coarnele vacii şi-ncremeni. Un gând absurd îi trecu atunci prin minte: „Aş bea foarte tare ceva”

şi-şi şterse buzele cu limba.

Răsună un clinchet sec, ca şi cum s-ar fi rupt o cracă. „S-a sfârşit” se gândi Cionchin. De ce însă nu simţise nicio durere? De ce nu căzuse oare? De ce oare apăsa a doua oară Gladiscev pe trăgaci? Şi iar un clic sec. Atunci se auzi vocea Afroditei:

— Ce idiot! Ce idiot! Cum tragi tu? Şi cu ce? Nu ştii că ţi-ai folosit tot praful de puşcă la îngrăşăminte?

Din mulţime se auzi atunci o rumoare şi Gladiscev iar apăsă pe trăgaci. Examinând apoi puşca şi dându-şi seama că nu era încărcată, o zvârli la pământ, se aşeză în pridvor şi, cu capul în mâini, începu să plângă în hohote.

Cionchin era tot în picioare, cu degetele înţepenite pe coarnele vacii. Niura se apropie de el şi-i puse mâna pe umăr.

— Haide, Vania! îi spuse ea drăgăstoasă.

El o privi cu un aer absent fără să priceapă nimic.

— Haide acasă! ţipă la el Niura ca la un surd.

— Aaa! Acasă! repetă el dând şi din cap şi venindu-şi în fire. (Şi amândoi prinseră câte un corn al vacii, acum sătulă şi docilă.)

În pridvor, Gladiscev plângea. Plângea zgomotos, din toate băierile şi, descoperindu-şi burta acoperită cu o pânză albicioasă, se şterse cu pulpana maioului zdrenţuit.

Cionchin nu mai putu rezista. Lăsând vaca în paza Niurei, reveni lângă tovarăşul său dezarmat.

— Ascultă vecine, murmură el atingând cizma lui Gladiscev cu vârful papucului său. Nu-i nimic, nu-ţi face atâta sânge rău. Că-ţi jur că, după terminarea războiului, de îndată ce mă voi fi liberat, vom pune în grădina ta şi a Niurei numai „Căi ale socialismului”. Şi, în semn de împăcare, îi puse mâna pe umăr. Gladiscev însă mugi şi, apucând brusc mâna ce-i fusese întinsă, dădu s-o muşte. Cionchin o retrase la timp dându-se înapoi. După aceea, de la distanţă şi neputincios, îl contemplă pe selecţionator cu teamă şi compasiune.

Niura se apropie de el şi-ncepu să-l ocărască:

— Nenorocit ce eşti! Ştii tu ce faci şi de cine ţi-e

milă? Tu crezi că lui i-a fost milă de tine când a vrut să te împuşte? Ce ar mai fi vrut el să te omoare!

— Şi ce-i cu asta? zise Cionchin. Nu-l vezi cât e de abătut? Nu se face Matvievici, nu crezi că... bombăni el schimbându-se de pe un picior pe altul, fără însă să se prea apropie de adversar.

XVII.

Într-o duminică, la piaţa colhoznică din Dolgov, fu arestat un om de o anumită vârstă, care vindea pe cont propriu, turetci de cizme de piele. Şi problema nu era că vindea numai turetci de cizme şi nici că ăştia erau din piele. Problema era că, atunci când fu întrebat cum îl cheamă, omul dădu un astfel de răspuns că Klim Svinţov, trimis la piaţă ca să demaşte pe cei care, rău intenţionaţi, ar fi fost în stare să răspândească zvonuri, nu putu să-l ia pe obraznic, de ceea ce în limbajul popular se numeşte gât, şi să-l ducă la Cei în drept, pentru că Svinţov nu era decât sergent.

Cititorii eventuali din alte galaxii, pentru care obiceiurile noastre terestre nu sunt prea cunoscute, s-ar putea întreba pe bună dreptate ce înseamnă expresia „la cei în drept”. Cum şi cine are acest drept? Şi cu ce scop? Autorul însă înţelege să dea în legătură cu asta anumite lămuriri.

În timpurile trecute pe care le descrie, exista în toate locurile din ţară o „Instituţie”, nu atât militară cât militantă, şi care de mulţi ani ducea un război de exterminare, cu mare succes, împotriva propriilor concetăţeni. Adversarul era numeros dar dezarmat, şi permanenţa celor doi factori făcea victoria pe cât de grandioasă, pe atât de inevitabilă. Spada răzbunătoare a „Instituţiei” atârna permanent deasupra fiecărui cap, gata să cadă pe el, dacă ar fi fost nevoie sau cine ştie de ce. „Instituţia” îşi dobândise reputaţia că vede tot, aude tot şi ştie tot.

Şi, dacă ceva, undeva, nu mergea cum trebuie, ea se şi făcea numaidecât simţită acolo. De aceea oamenii ziceau: dacă nu-ţi vezi de treabă, o să ajungi „la cei în

drept”. Şi dacă erai prea vorbăreţ, la fel. Iar o astfel de situaţie era perfect normală. Totuşi, la drept vorbind, de ce oare un om n-ar fi trebuit să fie şi stânjenitor pentru cine ştie cine, dacă aşa era el din naştere? Şi de ce să nu fi bârfit dacă ar fi avut de ce şi cu cine? Chiar şi autorul a întâlnit personal, în cursul existenţei sale, o seamă de indivizi făcuţi pentru bârfe. Numai că trebuie făcută bine distincţia între bârfă şi bârfă. Unul bârfeşte cum trebuie, altul cum nu trebuie. Şi dacă se bârfeşte cum trebuie, ai tot ce-ţi trebuie şi chiar ceva mai mult. Dacă însă bârfeşti cum nu trebuie, te pomeneşti la cei în drept adică la Instituţia de care am vorbit mai sus. Iar acum mai adăugăm că, numita Instituţie funcţiona după principiul următor: loveşte-ţi şi prietenii ca să-ţi sperii duşmanii. Nu se ştie ce credeau despre aceasta inamicii; amicii însă, erau mai degrabă terorizaţi. Şi, într-adevăr, de îndată ce se manifestă la inamic o oarecare agravare a contradicţiilor dialectice, sau o criză a sistemului lor, sau un fenomen de putrefacţie generalizată, se ridicau atunci prietenii şi se târau la cei în drept. Şi se ridicau atât de mulţi, că nici nu mai găseau loc unde să-i bage.

Totuşi în epoca în care Klim Svinţov îl ridicase pe negustorul flecar, la piaţa din Dolgov, mai erau locuri destule la cei în drept. Cei patru ultimi amici, pe care destinul personal îi condusese la cei în drept înainte de a începe războiul, fuseseră între timp expediaţi mai departe. Instituţia îşi reorganiza astfel de urgenţă activităţile adaptându-le necesităţilor timpului de război. Căpitanul Miliaga Afanasie răspundea astfel exigenţelor şefului său, care-şi primise instrucţiunile de la şefi şi mai sus plasaţi, şi care, la rândul lor, le primiseră şi ei de la autorităţile supreme. Toate aceste directive luau apoi drept model de inspiraţie discursul istoric al tovarăşului Stalin. Iar în acest discurs istoric, se găseau fraze de genul: „Trebuie să organizăm o luptă necruţătoare contra tuturor acelora care dezorganizează spatele frontului, contra tulburărilor de ordine, a zvoniştilor, a spionilor, sabotorilor şi paraşutiştilor inamici, dând grabnic şi deplin ajutor

acţiunilor organelor noastre”.

Această situaţie figura pe un superb afiş în culori din biroul căpitanului Miliaga, chiar în faţa ochilor săi. Iar în spatele lui atârna portretul celebru al lui Stalin ţinând în braţe o fetiţă. În acelaşi timp trăgea cu ochiul şi la ceafa tovarăşului Miliaga ca şi cum ar fi vrut să-l străpungă dacă nu şi-ar fi făcut datoria în muncă.

Luni dimineaţa, căpitanul se prezenta la birou punctual ca-ntotdeauna. „Exactitatea e politeţea regilor”, obişnuia el să le spună subalternilor, mai adăugând: „la figurat desigur”, ca nu cumva să fie bănuit de păreri monarhiste.

În anticamera biroului său, sergentul Svinţov îi explica situaţia sa lui Kapa secretara. Soţia lui Svinţov, plecată cu copiii la mama sa, în Altai, mai avea până să vină. Îi scrisese chiar el să nu vie pentru moment, căci „acolo se găsea mai în siguranţă”. Şi, după această introducere, trecu la cealaltă parte a discursului.

— Kapitolina (vocea-i era presantă, şi o devora pe secretară cu priviri de fiară), un bărbat fără nevastă e ca un taur fără vacă (comparaţiile, pe care le folosea, erau întotdeauna directe şi făţişe). Dacă ai veni puţin cu mine, ţi-aş da un cupon de Crepdeşin22 veritabil. Şi o să-ţi placă, o să te alegi şi cu un şal şi cu o rochie.

Kapa, obişnuită cu acest fel de a i se face curte, nu se simţea ofensată.

— Klim, îi spuse ea râzând, du-te şi fă-ţi un duş rece!

— Dar ce crezi c-o să schimbe cu ceva? îi răspunse Klim, cu o faţă posomorâtă. Am nevoie de o femeie. Nu te mint, sunt un adevărat mascul.

— Ce vorbeşti, Klim?

— Adevărul. Las că ştiu eu că pe lângă bărbatul tău, tu mai umbli şi cu căpitanul. Şi atunci de ce nu şi cu mine? Mai bine cu trei bărbaţi decât cu unul, numai.

— Eşti un imbecil Klim (Kapa nu-i plăcea să se ştie de legătura ei cu căpitanul). Svinţov se potoli şi-ncepu să se uite la ea de jos în sus.

— Dacă nu vrei să vii cu mine, asta nu-ţi dă dreptul

să mă insulţi. N-ai poate o prietenă?

— Dar tu, Klim, tu poţi ieşi cu orice femeie?

— Cu oricare.

Conversaţia fu întreruptă de apariţia căpitanului Miliaga. Căpitanul se deosebea de restul oamenilor prin faptul că aborda un permanent surâs, un surâs agreabil şi blând care-i corespundea perfect numelui ce-l purta.23

Căpitanul surâdea zicând bună ziua, surâdea interogând prizonierii, surâdea când alţii suspinau, pe scurt surâdea tot timpul. La fel o salută şi pe Kapa tot surâzând, şi tot la fel i se adresă şi lui Svinţov (acesta, la sosirea lui, îşi răsturnase scaunul pentru a sta drepţi în faţa uşii).

— Mă aşteptai?

— Vă aşteptam.

— Urmează-mă!

Luă apoi cheia biroului său pe care Kapa i-o întinse, şi intră acolo primul. Începu apoi prin a trage storurile şi, deschizând marea fereastră ce dădea în curtea interioară, respiră aer proaspăt în plămâni.

În curte locotenentul Filipov făcea manevre cu personalul care cuprindea doar cinci persoane în afara lui. De obicei nu avea timp pentru astfel de exerciţii: prea-i mult de lucru! spunea el. În acea zi – dar poate că faptul se datora stării de război – avuseseră totuşi un răgaz, o zi cu atât mai preţioasă cu cât şefii tocmai puseseră accent pe nevoia de a face o ordine severă.

Cinci oameni aranjaţi în coloană se antrenau în pas cadenţat. Locotenentul Filipov mărşăluia şi el cu ei şi, pentru a-i stimula, ridica cu vigoare piciorul încălţat în cizme de piele cu pinteni scânteietori de crom.

— Hei, Svinţov, ce voiai să-mi spui? îl întrebă căpitanul fără a se-ntoarce.

— Nimic deosebit (Svinţov abia bâlbâi ceva în dosul pumnului). Oamenii noştri au găsit un cal rătăcit.

— Ce cal?

— Un cal. S-a întrebat de el, dar nimeni nu ştie al cui e.

Căpitanul se întoarse şi-i aruncă lui Svinţov o privire plină de reproş.

— Ah, Svinţov, se vede că tu nu iubeşti animalele.

— Nici pe oameni nu-i iubesc.

— Bine, asta ştiu, şi altceva?

— Ieri, tovarăşe căpitan, am prins un spion.

— Un spion? (Faţa căpitanului se-nroşi.) Unde-i?

— Vi-l aduc numaidecât.

Şi Svinţov ieşi, iar căpitanul luă loc la birou. Un spion era tocmai ceea ce le trebuia atunci. Căpitanul reciti citaţia agăţată în faţa ochilor săi: „Să-i nimicim pe spioni, sabotori şi pe paraşutiştii inamici”. Ei bine, se gândi el, dacă trebuie, să-i nimicim, şi surâse.

Iar ca să nu piardă timpul înainte de întoarcerea lui Svinţov, se puse să citească scrisorile confidenţiale. Una cuprindea tot felul de circulare, extracte de directive date de instanţele superioare şi rezoluţii ale comisiilor competente, fondate pe procese verbale din conferinţele ţinute la nivel înalt. Ordin de a întări supravegherea livrărilor de cereale, ordin de pregătire a poporului pentru un nou împrumut de război, de supraveghere a elementelor dispuse să se sustragă concentrării, de întărire a supravegherii elementelor de cadre, transformarea întreprinderilor industriale în sensul cerut de sfera de război şi lupta contra zvonurilor producătoare de alte zvonuri.

Uşa se deschise şi, împins de Svinţov, se ivi în prag un ins de o anumită vârstă, cam plăpând însă şi putându-i-se, după aspect, determina apartenenţa etnică. Omul aruncă în juru-i o ocheadă de cunoscător, surâse afabil şi înaintă cu mâna întinsă spre căpitan.

— Bună ziua, şef, zise el.

— Bună ziua, bună ziua! răspunse glumind căpitanul şi punându-şi mâinile la spate.

Prevenitul surâse agreabil şi-l întrebă pe căpitan dacă nu-i aparţine aceleiaşi minorităţi etnice ca el. Căpitanul nu se supără, dar răspunse că nu.

— Ce spuneţi! exclamă prevenitul ridicând braţele-n

sus. Păcat! Cam semănaţi.

Şi privi în jur, alese un scaun de-a lungul peretelui, îl apropie de biroul căpitanului Miliaga şi se aşeză. În acest birou, vizitatorii se comportau de obicei mai reţinut. „Bătrânul cred că n-a-nţeles unde a aterizat”, se gândi amuzat căpitanul; fără a o arăta însă. Şi nu se sinchisi nici de faptul că prevenitul, simţindu-se parcă întocmai ca acasă, pusese coatele pe masă privindu-l cu încredere pe căpitan.

— Vă ascult, spuse el binevoitor.

— Dumneavoastră mă ascultaţi! răspunse căpitanul surâzând. Mai degrabă invers. O să vă ascult eu.

Prevenitul, care era înţelegător, acceptă propunerea căpitanului.

— Mai întâi, spuse el, aş vrea să-mi preveniţi soţia, pe Ţila, care stă pe o bancă în faţa porţii, că o să revin în curând.

Căpitanul se făcu că se miră: de unde ştia prevenitul că Ţila era aşezată pe o bancă în faţa porţii şi nu într-altă parte?

— O să vă explic, zise prevenitul. Nu mai sunt atât de tânăr ca Ţila să creadă că-mi petrec noaptea la o oarecare „goişa” 24.

— Se-nţelege de la sine, conveni căpitanul. Dar la vârsta dumneavoastră ar mai putea soţia să se teamă c-aţi putea înnopta pe la altă femeie? Ar putea crede că-i un atac, sau – Doamne fereşte! n-aş dori să se întâmple aşa ceva! – ar putea să-şi imagineze (ochii căpitanului sclipiră de bucurie) c-aţi fost călcat de o maşină. Hm? Se mai întâmplă şi aşa ceva. Pentru că trebuie să admiteţi că se întâmplă tot felul de lucruri în viaţă.

— O clipă! Nu spuneţi asta! răspunse prevenitul cu gesturi de om speriat. Ţila mea se nelinişteşte din nimic, vede numai catastrofe în jur!

— Aha! zise căpitanul în culmea satisfacţiei. Credeţi cumva că a pica în mâinile noastre, ar fi mai rău decât să fii călcat de o maşină? Vă văd un om foarte inteligent. Îmi plăceţi că apreciaţi lucrurile la justa lor valoare. Şi, în

acest caz, trebuie să admiteţi că, a-ţi preveni nevasta şi a face să nască în ea speranţa c-o să reveniţi în curând, ar fi prematur. Ştiţi doar că noi nu ne grăbim să ne despărţim prea repede de invitaţii noştri; şi-n aceste condiţii merită să dai emoţii unei bătrâne? Ar fi, oarecum chiar inuman.

— Vă-nţeleg, îl aprobă prevenitul. Vă-nţeleg foarte bine. Şi mie, şefule, îmi place să vă privesc chipul, şi totuşi va trebui să ne despărţim în curând, şi o să vă spun de ce. Dar, mai întâi, v-aş ruga să-l scoateţi de aici pe idiotul ăsta.

Şi prevenitul îl arătă cu degetul pe Svinţov, care stătea în picioare înapoia căpitanului.

— Cum aţi spus? (Căpitanul presimţea că avea-n curând să se bucure foarte tare.) Aţi spus: acest idiot?

— Da, şi spuneţi-mi cine e el? Întrebaţi-l de ce m-a umflat, la piaţă? Ce i-am făcut?

— Chiar, Svinţov, spune! zise căpitanul întorcând capul spre subordonatul său, ce a făcut?

— Să spună el, bombăni posac Svinţov.

— Desigur, o să spun, ameninţă prevenitul. O să spun totul şi o să vă explic cum s-au petrecut lucrurile.

— Aş fi foarte fericit să vă aud, spuse, sincer, căpitanul.

Întinse apoi mâna spre fişetul din dosul lui, luă o grămadă de formulare şi le puse pe birou. Pe prima pagină scria:

Proces verbal de interogator nr…

(nume, pronume.)

Naţionalitatea…

Apartenenţa politică.

Nivelul de instrucţie.

Locul de muncă şi funcţiile…

Acuzatul (e) bănuit de

(Subliniaţi menţiunea utilă) în virtutea articolelor Codului penal al R.S. F.S.R. nr…

Căpitanul luă dintr-o cutie de metal un stilou de aur, sublinie cuvântul acuzat şi-l privi pe cel din faţa lui cu bunăvoinţă.

— Atunci? zise căpitanul.

— O să credeţi ce o să vă spun? întrebă prevenitul care se simţea flatat de atenţie.

— Fără îndoială, răspunse căpitanul dând din cap.

— De acord, scrieţi, oftă prevenitul: sunt un om bătrân, am ochii deschişi şi văd bine că oamenii vând. Duminică dimineaţa, la şapte, nevasta mea Ţila, m-a trezit. Aţi notat? Şi mi-a spus „Moişe, nu mai avem ce mânca. Trebuie să mergi la piaţă să vinzi ceva”. Şi cum eu sunt cizmar de meserie, am tot timpul piele de vânzare.

Şi atunci idiotul dumneavoastră s-a apropiat de mine şi m-a întrebat cu ce drept făceam piaţă neagră. I-am explicat că piaţă neagră – notaţi – e atunci când se cumpără ceva ieftin şi se vinde scump. Dar eu, nu cumpărasem nimic; vindeam doar. M-a întrebat atunci cum mă cheamă şi i-am spus. Iar el m-a luat de guler şi m-a târât la post. Oamenii se strânseseră în jurul nostru şi-ncepuseră să spună că fusese prins un spion. Dar eu vă spun sincer că nu-s spion. Am o meserie grozavă şi voi fi întotdeauna capabil să mă întreţin. Iar acum, dacă numele meu nu i-a plăcut…

— Şi cum vă cheamă?

— Stalin mă cheamă.

Căpitanul tresări fără a renunţa însă la binevoitoru-i surâs.

— Cum aţi zis?

— Cum aţi auzit, Stalin.

Căpitanul îşi veni în fire. Întâlnise mulţi nebuni printre care şi megalomani. Şi trase cu ochiul spre Svinţov care făcu un gest şi impostorul, care doar de asta mai avea nevoie, se pomeni pe podea.

— Ai, ai, ai! gemu el, ridicându-se de jos. Uite şefule, vezi ce face idiotul, iar a-nceput să mă lovească! Uite sângele care-mi curge din nas. Vă rog să scrieţi asta în procesul verbal.

Ridicându-se de jos anevoie, rămase în picioare ţinându-se de nas în faţa căpitanului; din nas îi curgeau picături mari de sânge.

— Nu-i grav, spuse căpitanul surâzând. Dacă s-a

nfuriat, e de-nţeles. Poate că-i nervos şi s-a ofensat că i-aţi zis idiot. Şi aţi ofensat şi Instituţia pe care o reprezintă. Ca să nu mai spun de-ndrăzneala avută de a vă atribui un nume care ne este atât de drag nouă tuturor şi pe care doar un singur om are dreptul să-l poarte: ştiţi de cine vorbesc?

— Ooo! Şefule, răspunse impostorul dând din cap. De ce mă luaţi aşa tare? Nu vă gândiţi ce mutră veţi face când o să-mi vedeţi hârtiile. Dumneavoastră şi idiotul dumneavoastră o să-mi lingeţi sângele de pe jos. Apoi, o să mă apropii de dumneavoastră, o să-mi scot pantalonii şi dumneavoastră, împreună cu idiotul, o să mă pupaţi în fund.

O nouă lovitură a Svinţov îl puse la podea. Şi atunci îi sări şi proteza din gură, care se sparse de uşă. Impostorul îşi duse mâinile la cap, începu să geamă şi să ţipe.

— Svinţov, zise căpitanul, unde-i sunt hârtiile?

— Nu ştiu, zise Svinţov, nu m-am uitat în ele.

— Caută-le!

Svinţov se aplecă asupra victimei, îl scotoci şi puse pe biroul căpitanului un vechi paşaport unsuros. Căpitanul deschise paşaportul dezgustat şi nu-i veni să creadă ochilor. Pentru prima oară în viaţa lui îi dispăru atunci surâsul. Şi cum i se părea că-i cam întuneric în birou, aprinse o lampă de pe masă. Grijuliu caligrafiate în tuş de vreun scrib, literele dansau în faţa lui Miliaga fără ca să le poată lega deolaltă. Stalin, Stalin, Stalin… Nu, era într-adevăr Stalin, Stalin Moise Solomonovici. O rudă? Căpitanul simţi că-l trec fiorii. Se şi vedea în faţa plutonului de execuţie. Doamne, îşi aminti el cu spaimă, dar şi tatăl lui Stalin era cizmar, mi se pare.

— Svinţov! zise căpitanul şi, fără să-şi audă sunetele propriei voci, strigă: Ieşi afară!

Svinţov ieşi dar căpitanul totuşi nu se simţi uşurat. Simţind că-şi pierde cumpătul, începu să gesticuleze fără rost şi când îşi apropia hârtiile de ochi, când le dădea la o parte. Apoi luă un prespapier, îl puse pe paşaport, suflă peste el şi-l îndepărtă delicat cu amândouă mâinile până la

marginea biroului.

Prevenitul era tot întins pe jos ca mai înainte, ghemuit şi cu mâinile în jurul capului, ca şi cum i-ar fi fost frică să nu-l piardă.

Căpitanul împinse scaunul, se puse în gardă şi pronunţă clar, ca şi cum ar fi dat un ordin:

— Bună ziua, tovarăşe Stalin!

Stalin îşi ridică o mână de la cap şi-i aruncă o privire bănuitoare căpitanului.

— Bună ziuă, bună ziuă, ne-am mai văzut!

Ar fi trebuit să-l ajute să se ridice, dar căpitanul nu se hotărâse încă. Genunchii îi tremurau şi simţea în gură un fel de gust de petrol.

— Dumneavoastră... zise el înghiţindu-şi saliva. Dumneavoastră... (şi îşi şterse buzele cu limba). Dumneavoastră sunteţi tatăl tovarăşului Stalin?

— Of, toate mă dor! răspunse Stalin târându-se în patru labe pe podea ca să-şi adune o jumătate de proteză şi apoi şi pe cealaltă. Dinţii mei! gemu el contemplându-şi rămăşiţele de proteză. Doamne! ce o să mă fac acum fără dinţi?

Se ridică apoi cu greu şi se aşeză în faţa căpitanului pe care-l privi drept în ochi.

— Şi acum te temi, banditule?! spuse el răutăcios. Stai jos ticălosule! Unde o să mai găsesc acum o proteză ca aceea?

— O să vă facem una nouă, răspunse repede căpitanul ca să-l liniştească.

— Da, una nouă! zise bătrânul imitându-l. Unde o să-mi găsiţi una nouă ca asta, tare aş vrea să ştiu? Proteza asta mi-a făcut-o chiar fiul meu. Şi credeţi că-n oraşul ăsta e cineva capabil să-mi facă o proteză asemănătoare?

— Tovarăşul Stalin în persoană v-a făcut proteza, se întrebă căpitanul potolit întinzându-i mâna. Pot s-o văd?

— Imbecilule, îi spuse Stalin ferind rămăşiţele. Ai mâinile pătate de sânge şi vrei s-o atingi?

Şi atunci îi veni căpitanului o idee salvatoare. Dacă-l avea în faţa lui pe tatăl lui Stalin, Stalin în acest caz ar fi

trebuit să se cheme Iosif Moiseievici. Or Stalin se numea… se numea…

Orice efort făcu, Miliaga nu-şi putu aminti patronimul şefului său mult iubit.

— Scuzaţi, începu el ezitând, dar tatăl tovarăşului Stalin are, mi se pare, un alt nume şi un alt prenume25.

Încet, încet, căpitanul îşi revenea.

— Şi, la drept vorbind, de ce vă daţi drept tatăl tovarăşului Stalin?

— Pentru că sunt tatăl tovarăşului Stalin. Fiul meu, Zenovie Stalin, e dentistul cel mai cunoscut din Gomel.

— Aa! Asta era (căpitanul îşi regăsise umorul afişat).

— Ei bine, n-ai de ce te nelinişti. Nici dentiştii noştri nu lucrează mai prost. Şi apăsă pe o sonerie. Kapa se ivi numaidecât la uşă.

— Svinţov! ordonă căpitanul.

— Imediat! (Kapa ieşi.)

— Vreţi să-l chemaţi pe idiotul ăla? întrebă Stalin neliniştit. Ştiţi, vă sfătuiesc să nu faceţi asta. Sunteţi încă tânăr şi aveţi viitorul în faţă. De ce să-ţi ratezi cariera? Ascultă sfatul unui bătrân.

— N-am făcut decât să vă tot ascult, obiectă căpitanul surâzând.

— Mai ascultaţi-mă. Ce vă costă? Aş vrea doar să vă mai spun că, dacă se află că l-aţi arestat şi bătut pe Stalin, deşi ăsta poate n-ar fi acelaşi Stalin şi nici tatăl său, ci unul oarecare, doamne! nu vă puteţi închipui ce consecinţe ar putea avea faptul pentru dumneavoastră.

Căpitanul reflectă. Bătrânul avea poate dreptate: Situaţia era spinoasă.

Svinţov intră.

— M-aţi chemat tovarăşe căpitan?

— Ieşi! îi strigă Miliaga. Svinţov o şterse.

— Ascultaţi, zise căpitanul, Moisei… uf!

— Solomonovici, îi aminti Stalin, nu fără oarecare mândrie.

— Moişe Solomonovici, de ce purtaţi acest nume de familie? Ştiţi doar cui îi aparţine.

— Da, mai întâi, e numele meu. Tatăl meu se numea Stalin şi bunicul tot Stalin. Ni s-a dat acest nume de multă vreme, din timpul ţarilor. Tatăl meu avea o mică uzină care producea oţel. De aceea i s-a dat acest nume.

— Totuşi e o coincidenţă nefastă.

— Asta vă deranjează? Mie-mi convine. Pentru că, dacă m-aş numi Spulman sau Ivanov, idiotul dumneavoastră ar putea să mă facă să-mi schimb proteza de câte ori ar avea poftă. De altfel, şefule, şi la Gomel mi s-a propus, nu o dată, să-mi schimb numele de familie. Şi eu i-am spus nu celui ce-mi propusese. De altfel, semăna foarte tare cu dumneavoastră. Nu cumva vă e frate?

— N-am fraţi, spuse trist căpitanul. Am fost singur la părinţi.

— Păcat pentru dumneavoastră, răspunse Stalin afectuos. Un singur copil, nu-i bine. Pentru că, cu vremea, poate deveni egoist.

Căpitanul lăsă remarca lui Stalin fără răspuns.

Rupse procesul verbal al interogatoriului şi-l aruncă la coş. Pe urmă se ridică şi-i spuse invitatului său că a fost foarte fericit să-l cunoască şi-i întinse mâna. Dar invitatul nu se grăbi să plece. Şi înainte de a părăsi Instituţia reclamă turetcii lui de cizme şi ceru un certificat ca să se ducă la dispensarul provincial pentru a-i repara proteza.

— O să aranjăm noi asta, zise căpitanul şi o chemă pe Kapa rugând-o să-i elibereze imediat un certificat favorabil.

Kapa fu foarte uimită, neînţelegând de ce-i dăduse căpitanul un astfel de ordin. Desigur Instituţia se preocupa întotdeauna de aproape de invitaţi, dar nici chiar aşa!

— Poate că vreţi să-l trimiteţi şi-ntr-o casă de odihnă? îl întrebă ea cu un aer uluit.

Şi bătrânul revenindu-şi, ceru să nu fie trimis deocamdată la o casă de odihnă.

— Îmi place mult la mare, mai ales în Crimeea. Crimeea e perla sudului; e ţimes26. Numai că mă tem să nu debarce acolo nemţii.

— Aţi fi foarte bine îngrijit acolo de nemţi, spuse

Kapa cu subînţeles.

— Fetiţa asta mi se pare că-i cam antisemită. În locul ei, m-aş teme pentru viitor. Şi totuşi e tânără şi n-a crescut, presupun, sub vechiul regim. Desigur e membră de partid sau de comsomol. În ochii săi, Kapa nu era decât o infirmă nenorocită şi suspină, gemu şi dădu din cap. În sfârşit, declară el cu amărăciune, dacă nu-şi modifică convingerile, ar putea şi ea să-l pupe în fund. Ba chiar înainte de ceremonie trebuind să-şi şteargă buzele.

— Pentru că Ţila mea, explică el, este foarte geloasă. Şi dacă vede urme de ruj, se lasă cu scandal. Or eu ţin la liniştea conjugală.

Neînţelegând nimic, Kapa se întoarse spre căpitan. De ce-i permitea acestui neruşinat să vorbească astfel? De ce nu ordona să fie împuşcat imediat? 27

m-a ţinut trei zile la-nchisoare şi timp de trei zile, i-am tot explicat de ce nu trebuia să mă ţină închis. Or, ăsta a priceput numaidecât.

Întorcându-se în biroul lui, căpitanul Miliaga îi spuse ceva Kapei. Iar ea îi dădu ultima scrisoare primită cu poşta. Încă o anonimă, se gândi el.

Adresa Instituţiei era scrisă cu mâna stângă şi nu avea numele expeditorului. Nimic însă deosebit. Instituţia condusă de căpitanul Miliaga primea în fiecare zi scrisori anonime care arareori nu erau scrise cu mâna stângă (excepţiile constituindu-le stângacii care le scriau cu mâna dreaptă). Şi conţineau, de obicei, denunţuri. Uneori se critica sistemul cartelelor. Alteori acestea cuprindeau îndoieli cu privire la posibilitatea de a obţine o victorie rapidă asupra nemţilor. Un cetăţean vigilent ceruse recent să se intereseze de opera poetului Isakovski.28 Cuvintele poetului pomenit, scria cetăţeanul vigilent, aşa cum se exprimau în cântecul Nu-i loc de mai bine sunt popularizate prin disc şi difuzate, graţie radioului, prin toată Uniunea Sovietică, plus celebrul vers când văd, când aud. Dar plecaţi atent urechea şi veţi auzi ceva cu totul aparte: Caca văd, Caca aud.29 Iată cum sună acest text dacă-l privim mai bine. Acelaşi cetăţean propunea să-l

invite pe poet la Cei în drept, şi să-l întrebe direct: „A fost aceasta o eroare ori o rea intenţie?” Autorul scrisorii mai spunea apoi că mai semnalase acest fapt revoltător şi unui jurnal local, dar că nu primise niciun răspuns. Liniştea încăpăţânată a jurnalului, concludea cetăţeanul vigilent, incita oricum la întrebarea dacă redactorul şef nu nutreşte relaţii criminale cu poetul Isakovski şi dacă aceasta nu constituie germenul unei organizaţii ramificate de sabotaj.

— Mititico, îi zise surâzând căpitanul, evident doritor să stingă incidentul, ţi-aş fi recunoscător dacă i-ai completa cât mai iute tovarăşului certificatul.

Şi, cu buzele strânse, jignită, Kapa ieşi ca să execute ordinul dat. Reveni apoi imediat şi, fără a-l mai privi, îi ceru bătrânului numele de familie.

Şi bătrânul se pregăti să i-l spună, dar căpitanul i-o luă înainte.

— Nu-i necesar, spuse el grăbit. Dă-i-l şi aşa.

— Nu vă-nţeleg, zise Kapa. Ce-i cu omul ăsta care n-are nume de familie?

— Am unul, spuse bătrânul.

— Da, are unul, confirmă căpitanul, dar e secret (şi le surâse separat şi bătrânului şi Kapei). Completează-i hârtiile cum ţi s-a spus: „Purtătorul prezentei e autorizat să...”

Câteva minute mai târziu, căpitanul îl conduse pe bătrân până la uşă ca pe un invitat de marcă. O bătrână, aşezată într-adevăr pe o bancă în faţa uşii, ţinea pe genunchi o paporniţă ruptă şi privea drept înainte. Aşteptarea părea a fi starea ei normală. Îşi ocupa de obicei orele şi minutele de aşteptare enumerând marii oameni pe care îi dăduse lumii poporul ei, ca şi acum, de altfel, când îi număra pe degete: ...Marx, Einstein, Spinoza, Lincoln, Troţki, Sverdlov, Rotchild...

— Ţila, îi zise Stalin, aş vrea să-ţi prezint tânărul ăsta. E un om foarte interesant.

— E jidov? întrebă Ţila cu un viu interes.

— Nu-i jidov, dar e foarte inter...

— Doamne! zise Ţila dând din cap şi pierindu-i

deodată orice interes pentru Miliaga. Ce prost obicei ai! De îndată ce ajungem undeva, într-un loc nou, trebuie neapărat să te şi duci la aceşti goimi. N-ai putea să-ţi găseşti şi alţi prieteni?

— Ţila, n-ai dreptul să vorbeşti astfel. Tânărul acesta e foarte cumsecade. E aproape mai bun ca ăla din Gomel.

E convenabil să se spună, spre onoarea Instituţiei, că aceasta era departe de a lua astfel de măsuri la câte scrisori veneau; altfel n-ar mai fi rămas nimeni liber.

Şi scrisoarea pe care o adusese Kapa părea una dintre cele mai banale. Dar căpitanul avu intuiţia că ea cuprindea o informaţie importantă. O deschise şi, de la primele rânduri, înţelese că nu se înşelase.

„Vă aducem la cunoştinţă că, în satul nostru, Crasnoie, trăieşte un dezertor şi un trădător de patrie numit Cionchin Ivan, care locuieşte la poştăriţa Beliacova Ana şi are o armă şi material militar sub forma unui aeroplan, care nu zboară la luptă contra fasciştilor nemţi, ci stă în repaus într-o grădină de zarzavat, fără niciun folos în această perioadă de aspre încercări pentru poporul nostru. Şi, deşi locul său ar fi pe front, soldatul Cionchin Ivan nu luptă, ci-şi petrece timpul în dezmăţ şi felurite beţii şi acte reprobabile. Sus-numitul Cionchin Ivan a exprimat idei incorecte şi sceptice în legătură cu teoria marxist-leninistă şi cu cea a lui Darwin despre originea omului, potrivit căreia maimuţa s-a transformat în om graţie muncii şi actelor inteligente. În plus faţă de faptele susmenţionate, a lăsat vaca Anei Beliacova să năvălească şi să distrugă grădina unui selecţionator şi naturalist local foarte cunoscut, Gladiscev Cuzma, aducând prin aceasta grave prejudicii societăţii noastre agricole sovietice în domeniul hibridizării. Vă rugăm aşadar să-l aduceţi la ordine pe numitul dezertor ale cărui excese depăşesc orice măsură şi a-l urmări cu toată rigoarea legilor sovietice. Locuitorii satului Crasnoie”.

Căpitanul citi scrisoarea şi sublinie cu creion roşu cuvântul dezertor, trădător şi Cionchin. Cu creion albastru sublinie numele lui Gladiscev în faţa căruia scrisese autor

urmat de semnul întrebării.

Scrisoarea sosise tocmai bine. Era şi timpul să pună în practică directivele Comandantului suprem. Şi căpitanul îl chemă în biroul lui pe locotenentul Filipov.

— Filipov, îi zise el, ia cu tine oamenii de care ai nevoie şi du-te mâine la Crasnoie. O să arestezi acolo pe un dezertor Cionchin. Mandatul e la procuror. Şi încearcă să vezi cine e unul Gladiscev. Ne poate fi util.

XVIII.

În zori, cerul se umpluse de nori grei şi începuse să plouă. Şi plouă fără-ncetare până dimineaţa; mai să facă imposibilă circulaţia pe drumuri... Niura mergea pe jos încălţată cu cizme mari, care fuseseră odată ale tatălui ei, şi ai căror turetci se tot boţeau (trebuia uneori să cam tragă de ei). Sacul ei, la fel, îngreuiat de ploaie, îi aluneca de pe umăr. Suferind astfel pe mai mult de doi kilometri, tânăra femeie ajunse la prima răscruce şi, acolo, zări o camionetă defectată lângă care se foiau mai mulţi bărbaţi în tunică gri. Uzi şi plini de noroi din cap până-n picioare, aranjau drumul, care cu o lopată, care cu mâinile. Un altul, care avea două cubuleţe30 la guler, stătea la o parte şi trăgea, protejând-o cu mâna, dintr-o ţigară pe care tocmai şi-o răsucise. De dinapoia vehiculului ieşea un colos cu o bucată de placaj de care se servea ca de lopată. La vederea Niurei, colosul se opri şi o ţintui cu nişte ochi de fiară:

— O femeie! strigă el, ca şi cum totul s-ar fi petrecut pe o insulă pustie. Oamenii în gri abandonară lucrul şi întoarseră capul spre Niura uitându-se în linişte la ea. Niura se dădu înapoi.

— Domnişoară! strigă fumătorul, mai e până la Crasnoie?

— Nu, nu-i departe, zise Niura. Mai e un kilometru şi treceţi o colină apoi vedeţi satul. Dar pe cine căutaţi? întrebă ea îndrăzneaţă.

— E un dezertor acolo la voi, câine blestemat, zise un soldat, înarmat cu o lopată şi care stătea lângă locotenent.

— Procopov! zise locotenentul, lasă vorba.

— Dar ce am zis?

Procopov aruncă lopata şi se aşeză la volan. Vehiculul se smuci, parcurse câţiva metri şi se împotmoli şi mai rău. Niura îşi continuă drumul. Merse câtva timp pe şosea, pe urmă, luând-o la dreapta şi-n sens invers, urmând râul, o apucă iute spre Crasnoie.

Cionchin dormea atât de profund încât cu greu putu să-l scoale. Dar îl udă cu apă rece şi-l sculă. După aceea îi povesti cu cine se-ntâlnise pe drum, cu maşina împotmolită, şi aluzia la un dezertor. Cionchin care nu-şi dădea seama despre ce era vorba, se mulţumea să dea din cap adormit.

— N-au decât să-şi prindă dezertorul. Eu de ce sunt aici?

— O, doamne! exclamă Niura ridicând braţele spre cer. Tu chiar nu pricepi nimic? Cine-i dezertorul? Tu eşti acela!

— Eu dezertor?

— Dar cine, eu?

Cionchin se aşeză pe marginea patului.

— E ceva ce nu merge în ce spui tu, Niura, zise el nemulţumit. Cum vrei tu să mă socotească dezertor? Gândeşte-te puţin. M-au pus aici ca să păzesc aeroplanul. Am scris la unitate şi nimeni nu a venit să mă ia. Eu cu de la mine putere nu pot părăsi postul, regulamentul nu permite.

Niura izbucni în lacrimi şi-l rugă pe Cionchin să ia măsuri de urgenţă, căci, oricum, n-o să o scoată la cap cu ei.

— Nu, Niura, nu mă pot ascunde, ştii doar bine că n-am dreptul să-mi părăsesc postul. Şi nimeni nu mă poate ridica de aici cu excepţia gărzii special însărcinată cu asta, şeful de post, ofiţerul de serviciu al unităţii sau… (Cionchin căută ce personaj important ar mai fi putut să-l ridice şi se hotărî că, după ofiţerul de serviciu, nu mai putea da ascultare decât unui general) … sau un general, adăugă el, ca să încheie. (Şi începu să se îmbrace.)

— Şi ce o să faci?

— Ce vrei să fac, spuse el dând din umeri. O să mă pregătesc de apărare; să încerce numai să se apropie, şi o să vadă ei atunci.

De plouat, tot ploua. Cionchin îşi trase mantaua şi-i puse centura.

— O să tragi în ei?

— Nu, dacă nu se apropie. Dar dacă-ncep, o să vadă ei.

Niura se dădu lângă el, îi puse braţele în jurul gâtului şi izbucni în lacrimi.

— Vania, te rog, nu le opune rezistenţă. O să te omoare. Cionchin îi trecu mâna prin păr. Era umed.

— Ce altceva să fac, Niura, pentru că-s santinelă? Oricum să ne spunem adio.

Se sărutară de trei ori, şi Niura, deşi nu ştia ce o să iasă, făcu semnul crucii peste el.

Cionchin aruncă puşca pe umăr, îşi luă pelerina şi ieşi în stradă. Ploaia se oprise şi un curcubeu palid începu să se înfiripe cam pe dincolo de Cliucvino cel Nou.

Înotând prin noroiul cleios şi îndreptându-se spre avion, Ivan simţi că apa îi intrase în bocancul drept. Ploaia bătea în învelişul rigid al aparatului. Ai fi zis că cineva zvârlea spre el un pumn de grăunţe şi picături grele tropăiau pe învelişul de pânză uleioasă.

Cionchin se cocoţă pe aripa inferioară, dreaptă, adăpostindu-se de ploaie sub planul superior. Situaţie nu prea comodă – planul era înclinat – dar observatorul era bun şi Cionchin avea două drumuri în câmpul de observaţie, cel de sus şi cel pe care mergea Tiopa.

Se scursese o oră şi nu apăru nimeni. Mai trecu o jumătate de ceas şi Niura îi aduse micul dejun; lapte şi cartofi. Ploaia încetase complet deocamdată şi soarele se reflecta în bălţi şi strălucea cu mii de scântei în fiecare picătură de apă. Soarele sau micul dejun, ori şi unul şi altul, îi îmbunătăţiră lui Cionchin buna dispoziţie. Sentimentul de teamă dispăru aşa că omul nostru şi aţipi.

— Hei soldat!

Cionchin tresări şi puse mâna pe puşcă. Spătosul se

ţinea pe aproape, desculţ, cu nădragii suflecaţi sub genunche, cu o undiţă în mână.

— Caut un tovarăş de pescuit, zise el uitându-se curios la Cionchin.

— Şterge-o de aici! îi zise Cionchin (şi se întoarse cu spatele pândindu-l însă pe Spătos cu coada ochiului).

— Ce s-a întâmplat? protestă Spătosul. Te-ai supărat pe mine? Dacă-i în legătură cu ceea ce ţi-am spus despre Borca, n-ai dreptate. Eu n-am văzut nimic, poate că ea n-a făcut nimic cu el.

Spătosul sprijini undiţa de gard, se aplecă şi-şi trecu un picior peste prăjini. Se pregătea să-l pună şi pe al doilea când Cionchin sări spre el.

— Ei, rămâi unde eşti, sau trag! Şi-l ochi pe Spătos. Ăsă se dădu înapoi şi-şi luă repede undiţa.

— Zău că te-ai scrântit, bombăni el îndreptându-se spre râu.

Şi atunci apăru camioneta din dosul colinei. Şoferul tot accelera şi manevra vehiculul. Alături de el, pe scară, locotenentul se ţinea de portieră şi-i dădea instrucţiuni. Ceilalţi, transformaţi în statui de noroi, năduşiţi de sudoare, împingeau la maşină. Ea patina totuşi şi derapa când pe o parte când pe cealaltă.

Observând curios această scenă neaşteptată, Spătosul se depărtă de camionetă.

— Hei, tovarăşe, mai bine ne-ai ajuta! îi strigă locotenentul cu o voce răguşită.

— Ca şi cum n-aş avea altceva de făcut, răspunse îmbufnat Spătosul (şi schimbând direcţia, îşi continuă drumul). Dar ciupit de curiozitate, reveni imediat şi începu să urmărească din ochi camioneta. Ajunsă la clădirile direcţiei, acolo se opri.

XIX.

Ivan Timofeevici Golubiev lucra în biroul său la redactarea unui raport despre delăsarea din epoca trecută. Raport fictiv, căci nu avuseseră, practic, de lucru în ultimele zile. De fapt femeile mergeau la fân şi în astfel de condiţii… Dar comitetul raional nu lua în consideraţie

aceste lucruri.

Borisov înjura la telefon şi cerea împlinirea planului. El ştia că cerea imposibilul. Şi, într-adevăr, hârtia care certifica că munca fusese executată avea în ochii săi mai multă consideraţie decât însuşi lucrul: şefii înjurau şi ei la telefon folosind acelaşi vocabular! De aceea colecta şi el „atestările” provenite de la colhozuri, le aduna, aduna şi cifre, îşi compunea şi propria-i „atestare” şi o adresă şefului de regiune, sau, bazat pe buna credinţă a „atestărilor” raioanelor, compunea şi el o „atestare” întru totul asemănătoare, şi tot aşa până undeva mai sus.

Iată de ce preşedintele Golubiev, aşezat la masă, încerca să-şi aducă contribuţia nobilei cauze a hârţogăriei. Împărţise o foaie de hârtie în pătrăţele unde arăta în faţa numelor şefilor de echipă, hectare, chintale, procentaje şi zile de muncă. Pe urmă îl chemă pe contabilul Volcov care lucra în camera alăturată. Volcov îşi făcu şi el câteva calcule pe abacul lui şi preşedintele le înscrise la rubrica „total”.

Îl concedie apoi pe contabil, se iscăli lizibil pe document, suflă pe deasupra lui şi se ridică ca să-l admire de la distanţă. Cifrele arătau frumos şi preşedintele se surprinse gândind că totuşi în acest fel aveau să cuprindă cât de cât realitatea. Munca făcută, se ridică să-şi dezmorţească picioarele, şi, tot întinzându-le, se duse la fereastră unde rămăsese stupefiat cu braţele-n sus.

În faţa direcţiei era o camionetă cu prelată. Oameni în uniformă gri, plini de noroi, stăteau în jurul ei. Şi doi dintre ei se urcau în pridvor. „Ăştia vin să mă umfle” îşi zise preşedintele înnebunit. Deşi se pregătise pentru aşa ceva, apariţia oamenilor în gri îl luase pe nepregătite. Cu toate că se prezentase voluntar, că ceruse să fie trimis pe front şi cererea nu-i fusese respinsă... Or, acum totul se sfârşise. Preşedintele începu să umble încolo şi-ncoace prin birou. Ce să facă? Să fugă? Era absurd, unde? Paşii răsunau în camera vecină, cea a contabilului. Să se ascundă? Era ridicol – deodată privirea-i căzu pe documentul pe care-l redactase. Proba era acolo! Îşi

semnase propria-i condamnare. Ce să facă? S-o ardă? Prea târziu! S-o rupă? Ar lipi-o. Mai era o soluţie. Golubiev boţi hârtia şi o băgă în gură dar nu avu timp s-o înghită.

Uşa se deschise şi doi oameni apărură în prag. Primul, un slăbuţ, avea cubuleţe la guler; al doilea, care era ca un animal, triunghiuri.

Locotenentul îşi şterse sudoarea care-i şiroia pe obraz, fără a-şi da seama că răspândea aşa şi noroiul de care era acoperit, şi-l salută pe Golubiev.

În loc de răspuns, nu primi decât un muget indistinct.

Bănuind că avea de a face cu un surdo-mut banal, locotenentul clipi din pleoape; nu-i plăcea să nu i se răspundă la întrebări.

— Unde-i preşedintele? întrebă el răstit. Şeful! (şi dădu din mâini ca şi cum ar fi vrut să-i arate surdo-mutului că era vorba de un cap mare)

— Mmm-m, bâigui preşedintele arătându-şi singur pieptul cu degetul.

Locotenentul se miră că întâlneşte pentru prima dată un preşedinte de colhoz surdo-mut – cum ar fi putut un aşa ceva să ia cuvântul la reuniuni? – dar conchise că nu trebuia să-şi facă griji din pricina asta. Şi continuă să explice prin gesturi:

— Înţelegi, e un om care a… un dezertor, înţelegi? (Apoi locotenentul făcu: pif-paf! Pe urmă simulă un om care fugea de pe câmpurile de bătălie) Iar noi am venit ca să-l… (Şi scoase pistolul din toc şi-l înfipse în burta preşedintelui) … Sus mâinile!

Preşedintelui îi pică falca şi o bucată de hârtie îmbălată îi căzu din gură. Se clătină şi prăbuşindu-se la pământ, se lovi cu ceafa de perete.

Locotenentul, descumpănit, se uită când la preşedinte, când la soldatul care stătea nemişcat şi tăcut lângă uşă.

— Ce noroc am avut, bombăni el zăpăcit. E de ajuns să-i arăţi un pistol ca să se prăbuşească. Şi mânca şi hârtie. Adunând hârtia boţită, o desfăşură cu dezgust, o examină şi o aruncă pe masă.

Pe urmă atinse cu vârful cizmei pe cel întins pe podea, se aplecă asupra lui şi-i dădu câteva palme.

— Ei, ridică-te! îi strigă el. Auzi? Ridică-te! Nu câştigi făcând pe idiotul! (îi luă mâna, apoi pulsul) Nu înţeleg nimic, nu mai are puls!

Îi descheie tunica şi cămaşa lui Golubiev şi-i puse urechea pe piept. Inima-i bătea atât de slab c-abia se auzea.

— Svinţov, nu te mai agita, spuse el punând urechea.

— Ei, ce-i? întrebă curios Svinţov.

— Nu înţeleg nimic (locotenentul se ridică, schiţă un gest pentru a-şi şterge genunchii, dar renunţă văzându-şi starea pantalonului). Ascultă şi tu puţin; poate auzi mai bine ca mine.

Svinţov îngenunche la rându-i şi-şi puse urechea pe pieptul preşedintelui. Pe urmă ridică capul şi zise:

— Sunt şoareci!

— Ce şoareci? întrebă uluit locotenentul.

— Mişună sub podea, îi explică Svinţov. De altfel, poate-s şobolani. Şi eu am avut în pivniţă anul trecut. La început nu pricepeam; credeam că-s şoareci şi, ca un idiot, am băgat acolo o pisică. Şi s-au aruncat pe ea ca sălbaticii mâncându-i coada; a scăpat însă.

— Svinţov, ţi-am ordonat eu s-asculţi şoareci? Inima ţi-am spus să i-o asculţi, bate sau nu?

— N-am idee, răspunse Svinţov. Nu sunt doctor şi nu mă pricep la asta. În ce mă priveşte, cred c-ar trebui deschisă fereastra ca să aibă aer. Dacă-i viu, îşi va reveni, dacă nu, o să se-nnegrească începând de la nas. Dar de unde să ştiu eu asta?

— O, Doamne, zise locotenentul înnebunit, oamenii s-au sensibilizat. De ce s-or fi temând ăştia de noi? Noi n-arestăm pe oricine; ne trebuie pentru asta un mandat. Naiba să-l ia pe ăsta, să stea unde se află. Pune-mi victima alături. Dar nu-l lua prea tare că, de nu, o mierleşte şi toate mărturiile se duc naibii.

Svinţov deschise uşa camerei vecine şi-l chemă pe Volcov. Acesta păşi pragul timid. Văzându-l însă pe

preşedinte întins pe jos, se-nverzi la chip şi-ncepu să tremure.

— Îl cunoaşteţi pe ăsta? zise locotenentul (şi dădu din cap spre nemişcatul Golubiev).

— Nu-l cunosc! strigă Volcov, muşcându-şi limba de spaimă.

— Cum nu-l cunoşti? întrebă locotenentul mirat. Cine-i?

— Preşedintele Golubiev, bâlbâi Volcov, îngrozit de absurditatea răspunsurilor sale. Dar eu nu făceam altceva decât să lucrez cu el. În ceea ce priveşte relaţiile personale cu el, niciuna; nici nu ne vorbeam.

— Cum? Într-adevăr nu vă vorbeaţi? întrebă locotenentul incredul şi bănuitor. Adică vă întâlneaţi aşa şi nu vorbeaţi nimic?

— Nimic, nimic, jur. Eu bineînţeles nu-s membru de partid. Am mai puţină şcoală şi nu pricep nimic din toate astea.

— Nu te speria, o să te ajutăm noi să înţelegi, proferă Svinţov în colţul lui.

— O dată, la drept vorbind, mi-a spus că era greu pentru un muncitor să înţeleagă operele lui Marx şi Engels şi că pentru aceasta trebuie să ai o pregătire politică specială.

— Bine, zise locotenentul; şi asta-i tot?

— Da.

Svinţov înaintă greoi spre Volcov şi-i vârî sub nas un pumn roşu enorm, pistruiat.

— Ai face mai bine să nu te încăpăţânezi, îi spuse el, dacă nu îţi fac nasul bucăţi. Locotenentul te întreabă politicos şi atunci, încearcă şi tu, gunoiule, să răspunzi la fel.

Nimeni însă nu ştie cum s-ar fi terminat toată afacerea, dacă locotenentul nu şi-ar fi adus aminte că nu venise la Crasnoie pentru ancheta contabilului.

I-o tăie scurt lui Svinţov şi-i spuse lui Volcov că va fi martor în afacerea Cionchin.

XX.

Avansau desfăşuraţi în ordine pe uliţa mare. Erau şapte.31 Al optulea, contabilul Volcov, venea la urmă aruncând în toate părţile priviri speriate, ca şi cum s-ar fi aşteptat să-l atace cineva pe la spate.

Sătenii, speriaţi prin izbe, îi pândeau privindu-i prin perdele. Uneori copiii zbierau şi câinii lătrau. În afară de asta era o linişte totală ca în zorii zilei, când cei ce se culcau târziu dormeau, în timp ce cei ce se sculau devreme încă nu erau treji de-a binelea.

Şi sătenii se speriau când formaţiunea se apropia de casele lor. Suspinau însă uşuraţi când cei opt îşi continuau drumul. apoi, plini de curiozitate şi de teamă, îşi ziceau: „Dar unde se duc? La cine?”. Iar când bărbaţii în gri depăşiseră locuinţa lui Gladiscev, misterul se spulberă. Se duceau la Cionchin căci casa lui era ultima.

— Staţi! Cine-i acolo? (Aceste cuvinte răsunară ciudat spre mirarea tuturor. Era o aşa linişte că vocea lui Cionchin se auzi până la marginea satului.)

— Prieteni! zise locotenentul fără să se oprească şi făcându-le subordonaţilor semne să nu stea şi să continue.

— Staţi sau trag (Cionchin îşi încărcă puşca).

— Nu trage, eşti arestat! strigă locotenentul deschizând între timp tocul revolverului.

— Staţi sau trag! zise Cionchin (şi trase un foc în aer).

— Aruncă arma! strigă încă o dată eroul nostru. Locotenentul îşi scoase iute pistolul şi trase un foc la-ntâmplare înspre Cionchin; acesta se vârî sub fuselaj şi ieşi pe de cealaltă parte. Glonţul traversă capota motorului şi se opri undeva în carcasă.

Cionchin îşi sprijini puşca de capătul fuselajului, lângă derivă, şi scoase capul afară. Cei în gri se apropiau. Aveau acum toţi pistoalele în mână, în afara lui Volcov, care se căznea să stea departe şi se ascundea după fundul mare al lui Svinţov.

Fără a pierde timp, Cionchin îl ochi pe locotenent în falcă şi apăsă pe trăgaci. În acelaşi timp cineva îi lovi cotul, ceea ce îi salvă locotenentului viaţa: glonţul îi fluieră

pe la ureche.

— La pământ! strigă locotenentul care, curajos, se aruncă primul în noroi.

Cionchin tresări şi se întoarse. Îngrozit de împuşcătură, vierul Borca sărise alături şi acum se întorcea, prietenos dar prudent. „Psst!” făcu Cionchin agitând spre el patul puştii. Numai că vierul o luă ca glumă şi se aruncă spre Ivan care se forţa totuşi să stea mai departe. Cei în gri se culcaseră pe burtă urmând exemplul şefului. Puteau însă să se ridice oricând şi să treacă la atac.

Primul îşi reveni locotenentul.

— Ei! Tu! îi strigă el curăţându-se de noroi şi ridicând hârtia deasupra capului. Eşti arestat. Iată mandatul de arestare semnat de procuror.

— De procuror în persoană? întrebă uluit Cionchin.

— Ce crezi tu, că te mint? răspunse locotenentul, mai puţin vexat pentru el cât pentru Instituie. Noi nu arestăm pe nimeni fără semnătura procurorului.

— Ştie de numele meu procurorul?

— Fireşte: Nu eşti tu Cionchin?

— Cionchin, da.

Şi începu să râdă, mirat că personaje atât de importante îşi lăsaseră afacerile lor ca să-şi amintească de el, ca să-i confere o hârtie oficială.

— Atunci te predai?

Cionchin reflectă. Un mandat, desigur, era o hârtie serioasă. Dar regulamentele nu stipulau că s-ar fi putut ridica o santinelă din post printr-un mandat.

— Nu pot, tovarăşe locotenent, nu pot, zise Cionchin dându-i vocii o intonaţie veritabil dezamăgită. Fireşte, înţeleg. Aveţi o misiune. Dar ar trebui ca tu să fii şeful de tură, sau şeful de post, sau, la nevoie ofiţerul de serviciu din unitate…

— N-ai decât să consideri că sunt ofiţerul de serviciu, admise locotenentul.

— Nu, zise Cionchin. Ei nu sunt ca dumneavoastră în unitatea noastră. Îi cunosc personal pe toţi ofiţerii, pentru

că lucram la cantină. Înţelegi? Şi uniforma nu ţi-e ca a lor.

— Bine, de acord, admise locotenentul furios, dar pentru că nu vrei să te predai de bunăvoie, te vom lua cu sila. Se ridică apoi hotărât şi porni spre Cionchin. Într-o mână ţinea pistolul şi într-alta mandatul deasupra capului. Subordonaţii îl urmară cu mişcări prudente. Contabilul Volcov rămase pe loc.

— Ei! Ei! strigă Cionchin. Stai mai bine unde eşti sau trag! Sunt de gardă.

Voia cu orice preţ să evite vărsarea de sânge dar ceilalţi nu-l ascultau. Cionchin înţelese că tratativele se terminaseră şi îşi sprijini din nou puşca de fuselaj. Borca îl jena tot trăgându-l de pulpanele mantalei. Cionchin atunci începu să-l scarpine pe coaste spunându-i „Bor... Bor-Bor-Bor". Trebuia să ţină puşca cu o mână, ceea ce nu era practic, dar, pentru ca Borca să nu-l mai stânjenească şi să se ducă într-o baltă să se tăvălească, cu picioarele-n sus, ca orice porc, fusese nevoie să-l scarpine.

— Cionchin! Ameninţă locotenentul care se apropia agitând pistolul şi mandatul. Nu te sfătuiesc; îţi agravezi cazul.

Răsună un foc de puşcă şi glonţul trecu prin mandat tocmai prin locul cu semnătura procurorului. Locotenentul şi subordonaţii, de data asta, fără să mai aştepte vreun ordin, se făcură una cu pământul.

— Ce faci, ticălosule! strigă locotenentul (aproape că plângea). Ai stricat o hârtie cu semnătura procurorului. Ai străpuns sigiliul Uniunii Sovietice. Şi asta o să te coste scump.

Răsună o nouă împuşcătură care-l făcu pe locotenent să muşte iar din ţărână. Forţându-se apoi să nu mai mişte capul, locotenentul se întoarse spre Svinţov.

— Svinţov, ia-l pe partea cealaltă. Trebuie să-i abatem atenţia. (Şi un glonţ al lui Cionchin, ca o viespe, îl înţepă lângă el.)

Svinţov se prăbuşi în noroi şi-ncepu să strige ca o fiară.

— Ce-ai păţit, Svinţov? întrebă locotenentul. Eşti

rănit?

— Da… Da… Da, bâigui Svinţov, nu atât de durere cât de frică să nu fi fost rănit mortal.

Cionchin, bine adăpostit, îşi spicuia adversarii. Era pe burtă şi nu dădea, cu rare excepţii, niciun semn de viaţă. Amestecat fără voia lui în această poveste era şi el la pământ, ceva mai departe însă de acolo.

Înapoia lui, Cionchin auzi atunci nişte paşi prudenţi. Îl trecuseră răcorile.

— Cine-i acolo?

— Eu sunt, Vania.

— Aa! Niurca? răspunse el bucuros. Vino aici. Numai nu scoate capul, că te omoară. Ocupă-te puţin de vier. Niura se ghemui după vier şi-ncepu să-l scarpine după ureche.

— Ai văzut? spuse Cionchin cu-n aer satisfăcut. Şi tu care te temeai!

— Şi după asta, ce o să se-ntâmple?

— Ce să se-ntâmple? răspunse Cionchin fără să-i scape din ochi pe cei de la pământ. N-au decât să stea culcaţi acolo, până or veni să mă schimbe din post.

— Şi dacă ai nevoie să mergi undeva?

— Dacă o să am nevoie? O să stai tu de pază, conchise el, în loc de altceva mai bun.

— Şi când se va înnopta?

— Tot aşa şi atunci; continuăm.

— Prostule! oftă Niura. Sunt îmbrăcaţi în gri şi nu-i deosebeşti de noroi. Şi când se va întuneca nu-i vei mai vedea deloc.

— N-ai terminat să mă baţi la cap? îi strigă el mânios, cedând atunci tendinţei fireşti a omului, care-l face să se-nfurie împotriva celui ce-i spune adevăruri neplăcute.

Totuşi, Cionchin se gândea şi trecea în revistă toate posibilităţile… Brusc îi veni o idee genială.

— Niurca, spuse el cu o voce de om bine dispus. Fugi acasă, ia un sac şi funia cea mai lungă pe care-o găseşti. Ai înţeles?

— Nu, zise Niurca.

— Şterge-o şi o să-nţelegi pe urmă.

XXI.

În curând curioşii o văzură pe Niurca ieşind din casă cu o funie lungă şi cu sacul ei de factor poştal. Se strecură apoi înapoia oamenilor alungiţi pe drum şi-i făcu semn lui Cionchin.

— Hei, voi de colo! Le porunci Cionchin. Niura o să vină la voi să vă ia armele. Pe cine se opune îl împuşc. Aţi înţeles?

Nimeni nu-i răspunse. Obişnuită să-nceapă de la cap, ca la curăţatul peştelui, Niura se apropie mai întâi de locotenent.

— Trage, ticălosule, sau te dobor, şuieră el printre dinţi fără să ridice capul.

Niura se opri.

— Vania, strigă ea.

— Hai?

— Mă înjură!

— Foarte bine, dă-te la o parte! Cionchin îl ochi pe locotenent.

— Ei! Ei! Nu trage! Glumeam. Uite pistolul meu. Locotenentul zvârli arma şi pistolul se opri la picioarele Niurei. Ea îl puse în sac.

— Şi tu, bătrâne, ce mai aştepţi? Se adresă el lui Svinţov, alungit la pământ ca şi cum ar fi vrut să cuprindă toată lumea.

— Nu aştept nimic, mititico, gemu Svinţov. Uite-l acolo.

Naganul (revolverul) lui Svinţov era într-adevăr pus alături pe un muşuroi pe jumătate umed. Niura se aruncă pe el şi-l vârî în sacul de poştaş.

— Vai! gemu Svinţov. Vai, ce mă doare!

— Eşti rănit sau ce? întrebă Niura.

— Rănit păpuşo. Aş avea nevoie de un pansament. O să-mi pierd tot sângele. Am trei copii, cine va avea grijă de ei?

— O clipă, rabdă puţin, spuse ea grăbită.

Deşi Svinţov era o bestie, trezea totuşi compătimire,

ca orice creatură care suferă. După aceea totul merse ca pe roţi. Ceilalţi membri ai grupului, urmând exemplul superiorilor, se potoliră. Printre altele, nu opuseră nici cea mai mică rezistenţă când Niura îi legă ca pe alpinişti de o sfoară, pentru ascensiune.

XXII.

Ziua era pe sfârşite. Şi nicio veste din partea detaşamentului care trebuia să-l „culeagă” pe dezertor: căpitanul Miliaga începuse să se enerveze. Timp de două ore, secretara Kapa stătuse la telefon tot încercând să prindă o legătură. La Crasnoie, la celălalt cap de linie, nu răspundea nimeni.

— Şi? Nu înceta să întrebe şeful tot vârându-şi capul în secretariat.

Kapa dădea într-una din firavii săi umeri; avea aerul unei vinovate, ca şi cum ea ar fi fost într-adevăr de vină. După aceea iar încerca manivela aparatului.

Cu zece minute înainte de terminarea serviciului, Kapa îşi dădu cu pieptenele prin păr. Dacă şeful ei o chema, oricum, el o va zbârli. Dar azi, nu-i va face probabil nimic; dată fiind dispariţia acestor limbrici, cu locotenentul Filipov în frunte, şeful avea altceva de făcut. La ora optsprezece precis, soneria pusă deasupra uşii sună brusc. Kapa tresări şi, ondulându-şi fundul, mai ceva ca de obicei, intră la căpitan oferindu-i de departe un surâs radios şi neoficial.

Căpitanul îi răspunse la fel şi-i propuse să meargă să facă un drum pe la Crasnoie, căci, în afara ei, tot personalul plecase, iar el, desigur nu putea pentru moment să părăsească Instituţia.

— Dacă vrei, e un cal rătăcit; ia-l, îi zise căpitanul.

— Nu ştiu să călăresc, spuse timidă Kapa.

— Atunci du-te pe jos. Eşti tânără. Şapte kilometri pentru tine nu-s o dramă.

— Dumneavoastră vorbiţi, Afanasie Petrovici?! îi răspunse Kapa vexată. Cum să-i fac pe vremea asta?

— Nu-i nimic, o să-ţi pui cizmele de cauciuc, zise căpitanul. Oricum n-o să faci drumul decât dus şi înapoi vii

cu maşina cu ceilalţi. În principiu ar trebui să-i întâlneşti cam pe la jumătatea drumului.

Kapa încercă să parlamenteze, dar surâsul glacial pe care i-l arătă, numind-o pe numele de familie – ceea ce la el era un mare semn de enervare – o convinse că doi cu doi fac patru. Deşi ea era funcţionară salariată, serviciul său administrativ-militar o obliga din când în când să execute ordinele fără să murmure, pe loc, şi-n formele prescrise, fapt la care se angajase în scris, când acceptase slujba.

Cu vocea tremurândă, Kapa articulă un: „La ordinul dumneavoastră” şi o şterse plângând. Alergă mai întâi pe acasă să-şi tragă cizmele de cauciuc, jurându-se pe drum că nicio rugăminte sau ameninţare – chiar concedierea – nu o vor mai obliga să se culce cu acest om fără inimă pe canapeaua îngrozitoare de serviciu, ruptă, dezmembrată şi plină de pete de cerneală.

Nu putu să execute totuşi ordinul dat. Soţul ei, directorul cooperativei locale de lapte, bănuindu-şi femeia că-l înşală de multă vreme, îi făcu o scenă de gelozie şi o închise într-o debara.

Soarele apunea când căpitanul Miliaga, fără a mai aştepta întoarcerea subordonaţilor săi, şi nici veşti de la Kapa, închise Instituţia de care răspundea cu un lanţ gros, încălecă calul rătăcit şi porni în căutarea formaţiei sale pierdute probabil.

XXIII.

Acum drumul era uscat şi calul îl ducea repede pe căpitanul Miliaga spre necunoscut. Prea plinul lui de energie îl făcea să meargă uneori în trap; totuşi căpitanul se mai şi reţinea căci voia ca plimbarea să dureze cât mai mult. Oricum, se simţea bine dispus. Privea de o parte şi de cealaltă a drumului. „Ah, se gândea el, ce frumoasă e natura noastră! Unde altundeva ai găsi aşa pini, mesteceni etc?” În viaţa sa căpitanul nu pusese piciorul într-o ţară străină, dar patriotismul său înnăscut îi spunea că o vegetaţie demnă de interes nu putea să se dezvolte decât în Uniunea Sovietică. „Ce bine e!” îşi zicea el şi nu mai putea de bucurie că respira aer proaspăt în plămânii săi

viciaţi de tutun. „Procentajul de oxigen trebuie să fie mult mai ridicat aici decât în biroul meu” îşi zicea el. În ultima vreme, Miliaga îşi petrecea zile şi nopţi în faţa mesei de lucru, dăunându-i, atât cât putea, şi sănătăţii şi ţării. La drept vorbind nu fusese niciodată prea zelos. „Productivitatea” pe care o indica el în diversele sale rapoarte era întotdeauna mijlocie. Înţelesese că era tot atât de primejdios pentru muncitorii de pe frontul invizibil32 de a face mai mult decât destul! Viaţa colaboratorilor, serviciile la care aparţinea căpitanul, comporta, într-adevăr, perioade alarmante în timpul cărora triumfa Legalitatea. La fel, în cursul carierei sale, Afanasie Miliaga trebuise, de două ori, să suporte acest fel de neplăceri. De două ori fusese cernută toată lumea, de jos până sus, în toată reţeaua. Totuşi Miliaga se descurcase ca să treacă prin sită: reuşise chiar să fie promovat din funcţia de mare şef de patrulă la cea de şef de eşalon al raionului. Aceasta îi permitea să considere viitorul cu un oarecare optimism şi cu speranţa de a se descurca în apropiatul triumf al Legalităţii.

Tot preocupat cu acest gen de reflexii, ajunse la Crasnoie. Nu remarcase că se lăsase noaptea şi că se-ntunecase de-a binelea. La intrarea în sat, căpitanul auzi în dosul unei porţi o voce de femeie care-l striga pe cineva cu o voce foarte aspră.

— Borca, blestematule, vii sau nu vii acasă? Sau vrei să-ţi ard una?

Când auzi apoi în loc de răspuns un grohăit vesel, căpitanul deduse, în virtutea practicii sale analitice şi a confruntării faptelor, că Borca nu era om.

— Femeie, zise căpitanul, nu ştii unde sunt tovarăşii noştri?

— Ce tovarăşi?

— Ştii tu bine ce vreau să spun, îi răspunse pudic Miliaga.

Îi răspunse o linişte, apoi aceeaşi voce de femeie îl întrebă prudent:

— Dar cine sunteţi dumneavoastră?

— Cine ştie prea multe îmbătrâneşte prea repede, zise căpitanul glumind.

— Sunt acolo în izba aceea, răspunse după un timp, cu un glas nehotărât, tânăra femeie.

— Se poate intra?

Tânăra femeie ezită, apoi răspunse fără convingere:

— Intraţi.

El sări din şa uşor, îşi legă calul de gard şi trecu portiţa. Femeia, încă tânără – după cum putea el să-şi dea seama cu toată întunecimea – spunându-i încă o dată parazit lui Borca, îi deschise uşa şi-l lăsă să treacă pe lângă ea.

Intrarea era întunecoasă şi, la trecere, se lovi de nişte obiecte care zdrăngăniră. În culoar, bâjbâi de-a lungul pereţilor.

Pe uşa din dreapta! îi zise tânăra femeie. Găsind pe bâjbâite clanţa, pătrunse într-o încăpere şi clipi din ochi: o lampă cu petrol ardea pe masă. Obişnuindu-se treptat cu lumina, îşi văzu subordonaţii, pe toţi şapte, strânşi la un loc. Cinci dintre ei ocupau o bancă în lungul unei ferestre. Locotenentul Filipov, cu pumnul sub obraz dormea pe pământ, în timp ce, al şaptelea, Svinţov, alungit pe pat, cu fundul în sus, gemea uşor. În mijlocul camerei, aşezat pe un scaun, un soldat cu uniforma albastră ţinea ameninţător o puşcă cu baioneta pusă la ţeavă. La vederea noului venit, soldatul se întoarse fulger şi aţinti puşca spre el.

— Ce se petrece aici? întrebă aspru căpitanul.

— Nu ţipa! spuse soldatul, îl trezeşti pe rănit.

— Cine eşti tu? strigă Miliaga ducând mâna la centură.

Soldatul sări atunci de pe scaun şi-şi apropie baioneta de burta căpitanului.

— Mâinile sus!

— Ridică-le şi tu! zise căpitanul surâzând şi-ncercând să-şi descheie tocul de pistol.

— O să te spintec, îl preveni soldatul. Căpitanul îşi plecă privirea cercetătoare şi înţelese că lucrurile luaseră o întorsătură proastă pentru el. Şi ridică mâinile încet.

— Niura, îi spuse soldatul tinerei femei rămasă lângă uşă, ia-i revolverul şi pune-l în sac!

XXIV.

Trecuseră mai multe zile de la dispariţia serviciilor căpitanului Miliaga, dar nimeni nu-l mai văzuse prin raion. Nu era totuşi un ac care să se fi pierdut într-un car cu fân, ci o Instituţie impozantă fără de care părea de neconceput că s-ar fi putut face un singur pas. Uite însă că Instituţia se topise şi nimeni nu părea să sufere în mod deosebit. Oamenii trăiau, munceau, se năşteau, mureau şi toate astea spontan, în pofida organelor adecvate.

Acest scandal ar fi putut dura, Dumnezeu ştie cât timp, dacă tovarăşul Revkin, primul secretar al Comitetului raional, nu ar fi sesizat că lipsea „ceva” vag alături de el. Şi această impresie stranie nu înceta să crească; ba era vârâtă în el ca o aşchie şi o simţea oriunde: la biroul comitetului raional, la conferinţa muncitorilor model, la sesiunea sovietului raional şi chiar acasă. Incapabil de a-şi analiza starea, pierduse pofta de mâncare, devenise distrat. Într-o zi chiar încercă să-şi tragă izmenele pe deasupra pantalonilor de piele, şi să pornească astfel îmbrăcat la lucru; noroc că şoferul său personal, tovarăşa Motia, plină de tact, îi atrase atenţia.

Într-o noapte, când zăcea în pat şi contempla plafonul oftând, fumând ţigară după ţigară, nevasta lui, Aglaia, alungită lângă el, îl întrebase:

— Ce-i cu tine, Andrei?

El o credea adormită şi ea numai nu se sufoca de mirare cu atâta fum în jur.

— În ce sens? zise el la rându-i, după ce termină de tuşit.

— Eşti foarte nervos în zilele din urmă, ai o mină proastă, nu mănânci nimic şi fumezi tot timpul. Ai necazuri la slujbă?

— Nu, totul e-n ordine.

— Eşti sănătos?

— Absolut.

După aceea, linişte.

— Andrei, îi spuse nevastă-sa, neliniştită, spune-mi, ca de la comunist la comunist: ai cumva idei nesănătoase?

O cunoscuse pe Aglaia cu zece sau unsprezece ani mai înainte, în epoca când amândoi făceau colectivizarea. Tânără comunistă, de douăzeci de ani, cu privire vie, Aglaia îl cucerise repede pe Revkin: De altfel, pe atunci îşi petrecea zilele şi nopţile în şa brăzdând, vitează, raionul în căutarea chiaburilor sau a sabotorilor. Mica ei inimă, de altfel destul de seacă, era fără milă faţă de duşmanii pe care-i trimitea cu toptanul în „ţinuturile reci”[33]. Şi din nefericire nici nu înţelegea întotdeauna linia umanitară a Partidului, care nu permitea totuşi să-i extermine dintr-odată pe ţărani. Acum însă Aglaia conducea un orfelinat.

Revenind la-ntrebarea pe care i-o pusese nevasta, Revkin se hotărî să reflecteze. Îşi stinse ţigara şi aprinse alta.

— Da, Glasa, spuse el după câteva minute. Cred că ai dreptate; am idei nesănătoase.

Şi iar tăcură.

— Andrei, zise Aglaia fără a ridica vocea, dar pe un ton ferm; dacă tu simţi că ai idei nesănătoase, trebuie să depui armele în faţa Partidului.

— Ai dreptate. Dar ce se va întâmpla atunci cu fiul nostru? Nu are decât şapte ani.

— Nu te preocupa de el. Îl voi creşte eu ca pe un adevărat bolşevic. O să-ţi uite până şi numele.

Îl ajută apoi pe bărbatul său să-şi facă valiza dar acesta refuză; de fapt voia să mai stea cu el în acelaşi pat şi restul nopţii.

Dimineaţa, când îi veni maşina să-l caute, Revkin o rugă pe Motia să-l conducă la cei în drept căci nu mai mersese pe jos în ultimul timp şi n-ar fi ştiut să nimerească drumul. Spre mirarea lui, sosind la cei în drept, nu-i găsi acolo pe niciunul. Nu era nici santinelă, nici planton, şi, pe marea poartă, verde, atârna un lanţ masiv.

Revkin ciocăni la marea intrare centrală, pe urmă la o portiţă de alături. Îl tentă să arunce o ocheadă şi prin ferestrele de la parter şi tot nu văzu pe nimeni.

„Bizar! se gândi Revkin. Cum se poate să nu fie nimeni într-o astfel de Instituţie?”

— De o săptămână s-a pus lanţul, zise Motia ca şi cum i-ar fi ghicit gândurile. Poate c-au fost alungaţi.

— Nu alungaţi, lichidaţi, o corectă sever Revkin, şi îi porunci şoferului să îl conducă la Comitetul raional.

Pe drum se gândi că-ntr-adevăr dispariţia unei Instituţii atât de serioase nu se putea explica decât prin lichidarea ei. Însă, dacă era aşa, de ce nu fusese avertizat?

De altfel, se putea să se lichideze, mai ales în timp de război, o organizaţie prin care Statul se apăra împotriva inamicilor din interior? Şi atunci o astfel de dispariţie nu se explica oare prin acţiunile acestor inamici care, fără-ndoială, acum îşi măreau activitatea?

Închis cu cheia în biroul lui, Revkin chemă o serie de raioane vecine şi, prin nişte întrebări prudente, se convinse că, peste tot cei în drept erau la locurile lor şi lucrau mai febril ca oricând. Situaţia însă părea foarte confuză şi era neapărat nevoie să organizeze repede o anchetă.

Revkin lăsă telefonul şi ceru să vorbească cu căpitanul Miliaga.

— Nu răspunde, zise operatoarea (şi numai atunci Revkin înţelese toată absurditatea apelului său. Într-adevăr, dacă Miliaga ar fi fost acolo, n-ar fi trebuit să-l cheme. Dar, pe de altă parte, cine oare putea face lumină în chestiunea complexă a dispariţiei tuturor celor în drept, dacă nu tocmai Cei în drept!) „Trebuie depusă o moţiune, se gândi secretarul, pentru ca în fiecare raion să fie două Instituţii. Atunci una ar putea să-şi exerseze funcţiile în timp ce cealaltă va veghea ca cealaltă să nu dispară”.

Revkin îşi notă această idee pe o foiţă din notesul său şi atunci o alta îi trecu prin minte: cine ar supraveghea-o, în acest timp, pe cea de-a doua Instituţie? Ar trebui deci creată şi o a treia şi, după a treia, o a patra – şi aşa mai departe, la nesfârşit. Dar cine să se ocupe atunci de celelalte? Se crea astfel un cerc vicios.

Dar nu era momentul reflecţiilor. Trebuia acţionat, şi

repede.

Revkin o trimise pe Motia la piaţă să asculte ce povesteau ţăranii. Şi ea reveni numaidecât.

Ţăranii pretind – zise ea – că Instituţia în totalitatea ei se duseseîn satul Crasnoie ca să aresteze un dezertor. Deci asta era! Revkin se simţea din nou stăpân pe situaţie.

Revkin chemă pe cei din Crasnoie la telefon. Golubiev (fusese înviat) îi răspunse:

— I-a arestat Cionchin cu gagica lui.

Desigur se auzea rău. Apoi era greu de presupus că Cionchin, ajutat de o gagică, să-i fi putut aresta dintr-odată pe toţi Cei în drept. De asemenea, Revkin mai presupuse că auzise prost şi că Golubiev spunea altceva, că el îi arestase cu toată banda34 de partizani.

— Cu toată banda? repetă el mirat. Asta înseamnă că faptul a luat proporţii.

— Cum să vă spun, ezită jenat Golubiev, amintindu-şi de cum arăta Niura. N-are ce…

Revkin nu avu timp să închidă telefonul că deja, în raion, şi începuseră să circule zvonurile. Se spunea că o bandă de partizani, condusă de Cionchin, bântuie prin împrejurimi, că era numeroasă şi foarte înarmată.

Cât despre Cionchin, versiunile erau contradictorii. Unii ziceau că era un bandit evadat din lagăr cu nişte prieteni. Alţii susţineau că era un general alb, care trăise în China în aceşti ultimi ani, şi care tocmai atacase Uniunea Sovietică. Trupele pe care le strânsese erau numeroase şi, de peste tot, veneau la el cei ce se plângeau de sistem.

Alţii respingeau categoric cele două versiuni precedente şi spuneau că Cionchin nu era altul decât Stalin, ascuns sub această identitate pentru a scăpa de nemţi. Se mai spunea că garda sa era de naţionalitate exclusiv georgiană, dar tovarăşa sa era rusoaică, de origine socială modestă. Se mai zicea că Stalin, la vederea a ceea ce se petrecea în raion, fusese cuprins de o furie cumplită; că-i convocase pe responsabili şi-i pedepsise aspru din pricina sabotajului. Îndeosebi, îi arestase şi-i

împuşcase pe toţi Cei în drept, în frunte cu căpitanul Miliaga.

Această ultimă versiune o auzise şi răspândise Ţila, după ce făcuse coadă la petrol.

— Moişe, îi spuse ea bărbatului ei care bătea pingele, ai auzit ce se vorbeşte? Se pare că un oarecare Cionchin l-a împuşcat pe prietenul tău goi.

— Da, am auzit ce se spune, răspunse Moişe Solomonovici scoţând cuişoarele din gură. Era un tânăr foarte interesant; păcat de el.

Ţila se pregătea să aprindă lampa de gătit cu petrol, când se răzgândi, incapabilă să se poată reţine.

— Moişe, îl mai întrebă ea; după tine, acest Cionchin e jidov?

Moişe Solomonovici lăsă ciocanul din mână.

— Cionchin? repetă el mirat. După mine e un nume de al lor.

— Cionchin? (Ţila îl privi pe bărbatul său ca pe un idiot.) Ha-ha-ha! Şi vrei să mă faci să cred asta! Şi Revkin, şi Zuskin?

Întorcându-se apoi la lampa ei de încălzit, repeta întruna, pe diferite tonuri, numele lui Cionchin, tot dând din capul ei alb c-un aer sceptic.

Ca să contracareze cât de cât aceste zvonuri nefaste, cadenţele bolşevice, organul local de presă, se puseră să publice în secţia lor un fel de informaţii.

Se spunea, de pildă, că un triton trăise cinci mii de ani în stare de congelare şi că începuse să mişte după ce fusese încălzit. Sau că un ajustor din Ceboksari, deosebit de priceput, gravase pe un bob de grâu, integral, articolul lui Gorki intitulat cu cine sunteţi voi, stăpâni ai culturii? Şi totuşi, cum zvonurile continuau să circule, jurnalul se strădui să orienteze spiritele într-o cu totul altă direcţie deschizând o discuţie publică pe tema Regulile de comportament, avem sau nu nevoie de ele? Şi, sub acest titlu: Conferenţiarul de district, spunea că: victoria, istorică pentru omenire, a Revoluţiei din Octombrie, nu numai că eliberase popoarele din imensa noastră ţară, de

jugul capitalist şi de proprietarii funciari, dar că anulase şi vechile norme etice şi morale, înlocuindu-le prin altele care reflectau schimbările radicale, produse în cadrul relaţiilor sociale. Normele noi se deosebeau de cele vechi, mai înainte de orice, prin rigoarea punctului lor de vedere privind clasele sociale. În ţara unde triumfase socialismul, continua conferenţiarul, societatea nu mai accepta regulile burgheze de comportament care, în sine, reflectau principiile exploatării omului de către om. Expresii ca domn, am onoarea sa, servitorul dumneavoastră şi altele dispăruseră pentru totdeauna, în timp ce termenul tovarăş, care ne servea pentru a ne adresa unii altora, dovedeşte egalitatea dintre diferitele grupuri ale populaţiei şi cea care fusese instituită între bărbat şi femeie. Dar, pe de altă parte, noi trebuie să renunţăm şi la alte fenomene nihiliste care au apărut în relaţiile dintre muncitori.

Conferenţiarul mai afirma apoi că în ciuda noilor principii, anumite norme de conduită, tradiţională, trebuiau conservate în comunitatea noastră socialistă. De exemplu, în transporturile în comun (dintre care, în trecere fie spus, nu există niciunul în Dolgov), trebuiau cedate locurile indivizilor, persoanelor în vârstă, femeilor însărcinate şi persoanelor cu copii mici.

Bărbaţii trebuiau primii să salute femeile, dar nu să le şi întindă mâna, să le lase însă să treacă înainte şi să le descopere în localurile închise. Nu era nici absolut obligatoriu să le sărute mâna femeilor. În schimb era indispensabil să acorzi atenţie şi înţelegere tovarăşilor de muncă şi vecinilor.

La fel mai trebuia să se renunţe la vestigii ale trecutului ca schimbul de grosolănii sau la înjurăturile ordinare. Era la fel de inadmisibil să cânţi după ora unsprezece noaptea. Şi, după ce se citaseră un număr mare de fapte ce nu trebuiau făcute, autorul îşi termina articolul exprimându-şi ideea că: politeţea reciprocă e fundamentul bunei dispoziţii, de care, la urma urmei, depinde productivitatea noastră personală. Şi, că, de munca noastră, a celor din dosul frontului, depinzând

victoria armată, concluzia se impunea de la sine.

Articolul produse o impresie puternică asupra anumitor locuitori ai oraşului. Mai trebuia apoi notat, că în acea vreme trăiau în Dolgov, printre alţii, doi cetăţeni foarte deosebiţi. Se scursese prea mult timp ca să se mai fi păstrat amintirea numelui şi pronumelui lor, sau al funcţiei pe care o ocupaseră. Bătrânii spuneau că erau două făpturi ciudate care, vară sau iarnă, cu pălărie de vară sau cu căciulă, se întâlneau în piaţa Colectivizării, pornind-o apoi fără grabă pe strada Poştei, care ducea de la piaţă la târgul colhoznicilor şi înapoi. În timpul plimbărilor, conversau încet şi abordau subiecte dintre cele mai actuale.

În ceea ce priveşte prezenţa lor la Dolgov, în pofida evenimentelor militare, ea dădea de gândit, căci ei nu mai erau la vârsta când ar fi putut face ceva pentru patrie.

În ziua când jurnalul publica articolul cu pricina, cei doi gânditori se întâlniseră ca de obicei în piaţă şi se salutaseră ridicându-şi uşor pălăriile.

— Ei, ce mai zici de asta? îl întrebă direct primul gânditor pe cel de-al doilea. (Apoi întoarse capul la stânga, apoi la dreapta, înapoi la dreapta, apoi iar la stânga şi la dreapta ca să se convingă că nimeni nu-i urmărea şi nici asculta.)

Cel de-al doilea gânditor nu se mai obosi să-ntrebe despre ce era vorba. Relaţiile lor constante îi obişnuiseră să se-nţeleagă şi din priviri. Al doilea gânditor roti şi el capul în toate părţile, cum era obiceiul, şi zise:

— Aa! E fără importanţă! Au şi ei nevoie să scrie ceva.

— Crezi? întrebă primul trăgând viclean cu ochiul. Nemţii ocupă ţările baltice, Bielorusia, Ucraina şi au ajuns şi la porţile Moscovei; în raionul ăsta apoi e la fel de dezastruoasă situaţia, cu recolta nestrânsă, cu animalele moarte de foame şi cu Cionchin ăsta care bântuie cu banda lui, şi tu socoteşti că jurnalul raional nu are altă temă decât articole despre comportamentul social?

— N-are importanţă, repetă al doilea gânditor. Au în

fruntea lor pe un fel de conferenţiar…

— Ei uite c-aici te-nşeli! ciripi vesel primul gânditor.

Fraza constituia un triumf. În toate discuţiile cu prietenul său, aştepta cu sufletul la gură, momentul când să-i poată plasa acel „Ah, aici te înşeli!”

— Ba deloc, bombăni nemulţumit interlocutorul său.

— Te-nşeli, ascultă ce-ţi spun. Crede-mă, că cunosc bine sistemul. Nimic nu le trece ăstora prin cap fără directive de sus. Aici totul e şi simplu şi complicat. În sfârşit însă, se pare că au înţeles (primul gânditor întoarse capul şi coborî tonul) că, fără întoarcerea la valorile trecutului, vom pierde războiul.

— Pentru că nu mai sărutăm mâna doamnelor?

— Da, da! exclamă primul gânditor, sigur de asta. Nu sesizezi lucrurile cele mai elementare. Războiul care se duce acum nu opune două sisteme, ci două civilizaţii. Cel ce va urma poate, tocmai prin asta, îşi va dovedi superioritatea.

— Atunci, ştii, replică al doilea gânditor, cu gesturi largi de mână, că exagerezi puţin! Când năvăliseră hunii…

— Dar de ce să vorbeşti de huni? Aminteşte-ţi mai bine de Alexandru Macedon!

— Aceştia au fost! Hunii s-au dus şi ei, şi Alexandru Macedon, războiul cu filistenii, Cruciadele, trecerea Alpilor, bătălia de la Maraton, asaltul Izmailului, şi chiar ruperea liniei Maginot; toate astea au trecut.

— Nu înţelegi! obiectă primul gânditor gesticulând. Între Verdun şi Austerliţ e o mare diferenţă.

— Dar de ce tocmai Austerliţ? Ia mai bine Trafalgar.

— Păstrează-l pentru tine.

Şi astfel, de la piaţă la târg, dus-întors, discutară mai multe ore, agitându-se, oprindu-se, când coborând când ridicând vocea. Nu putuseră cădea de acord, dar luaseră o gură de aer, ceea ce, cum se ştie, era foarte bine pentru organism. Se despărţiră însă după miezul nopţii şi adormiră apoi cu greu, fiecare amintindu-şi detaliile conversaţiei şi spunând: „Mâine o să-i spun că…”

Articolul despre comportament avea, printre altele, şi

efecte asupra spiritelor. O bătrână învăţătoare, într-un articol polemic intitulat şi de ce nu? dădea dreptate analizei marxiste, afirmând însă c-ar fi fost nu numai posibil ci şi necesar să se sărute mâna doamnelor. „E drăguţ, scria ea, e elegant, e cavaleresc”. Şi adăuga că spiritul cavaleresc făcea parte integrantă din mentalitatea cetăţeanului sovietic. Avu însă şi un contrazicător pasional în persoana unui parlagiu renumit, Terente Knâci, autor al articolului şi pe urmă? „Pentru ce deci, se-ntreba el, un muncitor ar trebui să sărute mâna unei doamne? Dacă nu s-a spălat pe mâini? Sau, mai rău, dacă le-a dus la fund? Scuzaţi-mă, scria Knâci, dar trebuie să vă spun franc, ca muncitor ce sunt, că, fără certificat medical, nu o să vă sărut mâinile”. Poetul local Serafin Butâlco îşi deversă inspiraţia într-un lung poem intitulat Din comunism văd de departe malurile, text care, de altfel nu avea nicio legătură directă cu tema acestor corespondenţe.

Punând punct discuţiei, jurnalul le mulţumea tuturor celor ce participaseră la discuţii; îl dojeni însă puţin şi pe Knâci şi pe învăţătoare, pentru excesele lor, şi conchise că, la urma urmei, existenţa de puncte de vedere opuse asupra chestiunii, demonstra seriozitatea şi actualitatea problemei puse de conferenţiarul raional. Nu era indicat să-l eludeze dar nici să-l aprobe întru totul.

Şi, în timp ce jurnalul deturna astfel atenţia populaţiei, autorităţile locale, procedând la analiza diferitelor ipoteze, adoptaseră versiunea cea mai plauzibilă: Cionchin comanda un detaşament de paraşutişti nemţi care aveau misiunea să dezorganizeze spatele frontului, pregătind o ofensivă terestră. Apoi, aceleaşi autorităţi, neştiind de partea cui să fie, trecură la cea a provinciilor care, la rândul lor, se adresaseră autorităţilor militare. Astfel pentru intervenţie fu detaşat un regiment de infanterie dintr-un corp de armată care se îndrepta spre front. Şi şeful său primi ordinul să lichideze banda celui care, în documentele secrete, apărea ca aşa-zisul Cionchin.

Întunericul se-ngroşa când numita unitate sosi, respectând regulile stricte ale camuflajului, ca să atace

Crasnoie.

Două batalioane acoperiră drumul pe două flancuri şi un al treilea săpă tranşee de-a lungul gardurilor (Tiopa constituind o apărare naturală pe al patrulea flanc).

Fură trimise două iscoade. Dar să ne întoarcem la ceilalţi.

XXV.

Fusese foarte simplu pentru Cionchin să aresteze pe persoana nr. 1 a Instituţiei şi chiar şi pe ceilalţi. După aceea însă surveniră greutăţile. Cum se ştie, fiecare om are din când în când obiceiul să mai şi doarmă. În timpul somnului apoi pierde vigilenţa şi cei care sunt păziţi abia aşteaptă să profite de asta.

Niura însă se puse să-l înlocuiască pe Cionchin. Dar nici pentru ea nu era comod, căci nimeni nu o înlocuia în funcţia ei de poştaş. Şi, unde mai pui că trebuia să se ocupe şi de gospodărie.

Se mai întâmpla că reprezentanţii Instituţiei, ca toţi muritorii, îşi făceau nevoile de mai multe ori pe zi. Şi, aceste nevoi, curios, fiecare, cerea să şi le facă atunci când îi veneau, la momente diferite. Şi când Niura era prezentă, mai era cum mai era. În timpul când Cionchin îl însoţea pe câte unul, ea îi supraveghea pe ceilalţi. În schimb, când ea nu era acolo sau lua repaus, aceştia puteau fugi, deşi aveau mâinile legate. La început, Cionchin se hotărâse să-i lase de fiecare dată pe toţi, în bloc, apoi îşi imagină un sistem şi mai bun. Găsi în podul cu fân un inel de care legă o funie zdravănă. Problema era rezolvată. Dacă unul din prizonieri voia să iasă, nu avea decât să-şi treacă gâtul prin inel şi mâinile îi erau libere de strânsoare, iar ieşirea se făcea apoi cu atât mai uşor cu cât latrina de iarnă era alături, în grajd, nefiind separată de corpul principal al izbei decât printr-un coridor strâmt (mai târziu martorii aveau să spună în depoziţiile lor că dacă te uitai pe fereastră, puteai vedea acelaşi tablou: Cionchin, aşezat pe un scaun lângă uşa întredeschisă, ţinând în mână puşca, iar cu alta funia înfăşurată în jurul încheieturii).

Atunci apăru însă o nouă dificultate. Proviziile Niurei,

deja puţine, se împuţinaseră şi mai mult. Se întâmplă apoi şi faptul că personalul Instituţiei avea o mare poftă de mâncare, ca de altfel întreaga populaţie. La început, Niura suportă cu stoicism starea dificilă, datorită privaţiunilor impuse de starea de război; numai că-ntr-o zi, clacă.

Se-ntorcea acasă după ce-şi terminase lucrul. Soarele apunea, dar seara era încă departe. Cu puşca pe genunchi, Cionchin era, ca de obicei, aşezat pe un scaun cu spatele la uşă şi picioarele întinse. Patru prizonieri aşezaţi pe jos, jucau popa prostu'. Al cincilea îşi aştepta rândul. Alţi doi dormitau cu capul pe o salopetă veche, vătuită, a Niurei (şi-o împărţeau). Al optulea, aşezat pe o bancă, privea melancolic pe fereastră, o fereastră care dădea spre râu, pădure, libertate. Niciunul în afara lui Cionchin, nu-i dădea vreo atenţie Niurei. Cât despre el, fără să spună un cuvânt, se mulţumea să ridice capul şi s-o urmărească compătimitor. Ea îşi aruncă tăcută sacul poştal, trecu pe deasupra picioarelor întinse ale lui Cionchin şi se duse la sobă. Luă de acolo marmita, de unde scoase un cartof. Şi acela necurăţat. Îl învârti în mână şi aruncându-l pe jos începu să plângă. Căpitanul Miliaga, care-i întorsese spatele şi nu voia să-şi arate faţa, îl întrebă pe Svinţov:

— Ce se-ntâmplă?

— Femeia plânge, zise Svinţov (şi o privi pe Niura, pare-se, cu o oarecare milă).

— Şi de ce plânge?

— Pentru că îi e foame.

— Nu-i nimic, zise căpitanul trântind un valet de la cărţile de joc. În curând o s-o băgăm în soldă.

— Asta o spuneţi dumneavoastră! zise Svinţov aruncând cărţile de joc.

— Ce-ţi veni?

— Ajunge! zise Svinţov, am jucat destul.

Îşi întinse mantaua pe pat, se culcă pe spate şi privi spre tavan. În ultimul timp Svinţov simţise în el un sentiment confuz care-l tulbura şi-l nelinişte.

Erau remuşcări. Neavându-le până atunci niciodată, Svinţov nu ştia ce-s alea. Relaţiile pe care le avea el cu

oamenii semănau cu cele avute faţă de nişte buşteni: Dacă i se spunea să-i taie în bucăţi, o făcea; dacă nu, nu-i atingea. Dar într-o noapte, începuse să se întrebe: Doamne, cum, el, Svinţov, din simplu ţăran fără resentimente, cum fusese el, putuse deveni asasin?

Dacă Svinţov ar fi avut ceva mai multă şcoală, ar fi găsit în finalitatea istoriei explicaţia pe care o căuta. Dar era incult şi conştiinţa sa, o dată trezită, îl tulbura.

Culcat în colţul lui, continua deci să privească fix tavanul. Tovarăşii săi discutau despre viitorul Niurei. Şi Edrioncov, unul dintre ei, zise: Poate că-i este frică c-o vom tortura când vom scăpa de aici?

— Poate, întări căpitanul Miliaga. Dar n-are dreptate să se-ndoiască de mărinimia noastră. Cu femeile nu utilizăm metode speciale. Cel puţin, adăugă el după ce păruse că se gândise, cu cele care nu persistă în greşeli.

— Da, zise Edrionocov, ar putea scăpa, săraca. Chiar dacă nu va fi împuşcată, o să ia mai puţin de zece ani. În lagăre e greu pentru femei. Trebuie să-i cedezi şefului, supraveghetorului...

— O să vezi tu dacă o să-ţi sparg capul, strigă furioasă Niura, ameninţându-l cu ceaunul.

— Hei! Tu, las-o mai încet! Se alarmă locotenentul Filipov. Soldat Cionchin, spune-i să lase ceaunul la loc! Convenţia de la Genova prevede că prizonierii de război trebuie trataţi omeneşte. Acest locotenent era un jurist luminat, şi nu înceta să-l boscorodească pe Cionchin cu Convenţia sa, pretinzând că ea cere ca prizonierii să fie bine hrăniţi, îmbrăcaţi şi trataţi cu curtoazie.

Cât despre Cionchin, dispus să respecte normele aşa-zisei Convenţii, nu ştia la cine să apeleze ca să-şi procure de mâncare.

— Stai, Niura, zise Cionchin, o să spargi ceaunul. Ţine asta, spuse el întinzându-i puşca, o să mă-ntorc îndată.

Fugi la intrare şi reveni cu un pahar de lapte şi o bucată de turtă neagră, sfărâmicioasă (o copsese ziua, anume pentru ea, din tărâţele lui Borca). Niura începu să

muşte din turtă în timp ce lacrimile îi picau în lapte.

Cionchin o privi cu milă şi socoti că trebuie să găsească o soluţie. Nu numai că stătea ca pe ace dar iată că trebuia să stea la un loc şi cu banda asta. Îi suportase un timp şi avea să-i arunce pe toţi în stradă, dar el, el unde, încotro s-o ia? Cu ei? De abia îi arestase şi aşteptase o reacţie din partea autorităţilor, dar… Ar fi putut ele uita de existenţa unui simplu soldat, dar dispariţia unui organ de raion ar fi trebuit să producă o ripostă, nu? Ar fi trebuit să alerge-n galop ca să clarifice situaţia. Şi totuşi nimic, zilele se scurgeau una după alta, şi totul era calm. Jurnalul raional, Cadenţele bolşevice, în afara buletinelor Biroului Sovietic de Informaţii, publica Dumnezeu ştie ce, şi niciun cuvânt despre Instituţia dispărută. De unde, Cionchin trase concluzia că oamenii nu observă decât ceea ce au sub nas. Restul, nimic.

— Niurca, zise Ivan (luase o decizie) păzeşte-i cât lipsesc eu; nu stau mult.

— Unde mergi? zise Niura.

— O să vezi imediat.

Îşi vârî tunica sub centură, îşi curăţă bocancii cu o cârpă şi ieşi. În antreu găsi o sticlă goală şi se duse drept la mama Dunia.

XXVI.

Preşedintele Golubiev se uita prin dosare cu un plictis profund, ca de obicei. Casele, copacii, gardurile, oamenii, câinii chiar, se proiectau pentru el umbre lugubre şi sufletul îi era plin de tristeţe. În plus, avea chef de băut; se abţinuse în ajun, când fusese la şeful de raion pentru a cere să fie trimis pe front. Timp de o oră se căznise să-i arate doctoriţei că picioarele sale plate nu erau un motiv ca să-l condamne să stea acasă. La ce nu recursese, la câte vicleşuguri (fără entuziasm însă) ca s-o seducă! Şi ea începuse să cam cedeze, când, strecurându-i sub coaste degetele sale subţiri, le retrase deodată şi scoase un strigăt luându-se cu mâinile de cap.

— Doamne, dar aveţi ficatul de două ori mai mare decât trebuie. Beţi?

— Se mai întâmplă, răspunse Golubiev (şi privi într-o parte).
— Trebuie să-ncetezi, spuse ea hotărâtă. Poţi să-ţi baţi, aşa, joc de sănătate?
— Nu, într-adevăr, zise Golubiev.
— E barbarie, pur şi simplu.
— Da, într-adevăr, o să-ncetez chiar azi.
— Bun, zise ea, potolindu-se. Treceţi pe la comisie peste două săptămâni, şi, dacă Comitetul raional nu se opune la cerere, puteţi pleca.
Pornise. Calul se opri ca de obicei în faţa cârciumei unde se servea ceai, dar el îl biciuise cu frâul. Şi iată că de treizeci şi şase de ore, nu băuse o picătură. „Da, îşi zicea el cu satisfacţie privind pe fereastră, zică-se ce s-o zice, dar am totuşi voinţă”.
Şi atunci apăru Cionchin în câmpul lui vizual. Traversa piaţa spre birouri şi ţinea în mână un obiect de formă alungită pe care Golubiev o identifică numaidecât, o sticlă.
Preşedintele îşi înghiţi saliva şi se aşeză pe scaun. Cionchin făcu gălăgie, se urcă pe coridor. Stăpânul îşi puse ordine în hârtiile de pe birou şi luă o mutră oficială. Bătu la uşă cineva.
— Intră, zise preşedintele întinzând mâna după o ţigară.
Cionchin intră, salută, şi rămase pironit în prag.
— Intră, Vania; vino aici, îi zise preşedintele, fără a-şi lua privirea de la sticlă. Intră! Stai!
Cionchin intră timid, se apropie de birou, şi se aşeză pe marginea unei bănci. (banca scârţâi)
— Fă-te comod, Vania, zise Golubiev. Aşază-ţi fundul cum trebuie.
— E foarte bine aşa, noi suntem obişnuiţi.
În tulburarea sa numindu-se la plural, noi, Cionchin începu să se mişte pe scaun, clătinându-şi acea parte a corpului la care preşedintele făcuse delicata aluzie, dar fără să îndrăznească să se aşeze cum trebuie.
Se aşternu o lungă şi penibilă linişte în întreaga

cameră; Golubiev îşi privea vizitatorul, iar Cionchin parcă-şi înghiţise limba. Făcându-şi apoi curaj începu:

— Tu... uite, în fine... eu...

Tăcu iar; efortul îl făcuse să roşească; nu mai ştia cum să continue cu explicaţiile.

— Înţeleg, zise preşedintele fără s-aştepte urmarea. Nu te sinchisi, Vania, povesteşte-mi liniştit de ce ai venit. Vrei o ţigară? (Şi împinse spre el un pachet de Kazbec – nu mai fuma Delhi de mult timp.)

— Nu, mulţumesc, zise Cionchin care luase totuşi o ţigară; o aprinse la filtru, o aruncă şi o strivi cu călcâiul.

— Eu... tu... reîncepu Cionchin care se decise deodată şi puse sticla pe masă. Vrei să bei o gură?

Preşedintele privi sticla şi-şi linse buzele, dar se răzgândi, prudent.

— Un pahar între prieteni, sau vrei să mă cumperi?

— Da, vreau să te cumpăr, confirmă Cionchin.

— Atunci care-i necazul?

Şi Golubiev împinse sticla spre Ivan.

— Dacă nu vrei, nu vrei.

Şi Cionchin luă sticla şi plecă.

— Aşteaptă puţin, zise preşedintele, neliniştit. Poate că pot să te ajut. Şi atunci o să şi putem bea; nu cum voiai să mă cumperi, ci ca-ntre prieteni. Ce zici?

Cionchin puse atunci iar sticla pe masă şi o împinse spre preşedinte.

— Bea, zise el.

— Şi tu?

— Dacă bei tu, beau şi eu.

O jumătate de oră mai târziu, conţinutul sticlei scăzuse simţitor. Golubiev şi Cionchin erau turtiţi ca porcii, fumau Kazbec şi preşedintele se plângea de împrejurările în care fusese pus.

— Altă dată, Vania, mai înainte era greu, dar acum e şi mai şi. Toţi bărbaţii sunt plecaţi pe front şi n-au mai rămas decât femeile. Desigur şi femeile sunt o mare forţă, mai ales în condiţiile create de sistemul nostru. Dar uite: m-au luat drept ciocănar şi nevastă-mea nu-i în stare să

ridice de jos un ciocan. Şi e încă o femeie zdravănă. Or, femei zdravene nu mai sunt în oraş. Asta-i însărcinată, cealaltă alăptează, fie ploaie, fie vreme bună, se plânge de şale. Iar superiorilor nu le pasă! „Totul pentru front, totul pentru victorie”. Nu ştiu decât să ceară. Şi dacă vin încoace, o fac numai să ne beştelească. Când ne telefonează strigă la noi. Borisov ne ceartă, Revkin la fel. Dacă unul îţi telefonează de la Regiune, la fel; nu pot spune două vorbe fără să zbiere. Şi atunci, Vania, te-ntreb, se poate trăi aşa? De aceea am cerut să mă trimită oriunde; pe front, la puşcărie, la naiba dacă se poate, dar să mă scap o dată de Spicul roşu. Să se ocupe altul de colhoz. Eu m-am săturat. Dar ca să-ţi spun adevărat, aş vrea, Vania, înainte de a pleca, să pun la punct nişte lucruri în colhoz, ca, cel puţin, să mă ţină lumea minte. Din nenorocire nu pot face nici aşa ceva.

Preşedintele dădu din cap disperat şi mai trase o jumătate de pahar de rachiu. Conversaţia ajunsese la punctul cel mai favorabil pentru Cionchin. Trebuia prins momentul.

— Dacă ai necazuri, lasă că te pot ajuta eu.

— Cum să mă poţi ajuta? zise sceptic Golubiev.

— Pot, insistă Cionchin umplând din nou paharele. Ia, bea! Dacă vrei, mâine pot să-ţi trimit prizonierii mei la câmp; o să-ţi are tot colhozul.

Preşedintele tresări şi-şi apropie paharul de cel al preopinentului; dădu apoi din cap şi se uită lung la Cionchin care surâdea.

— Ce spui, zise Golubiev îngrozit. Ce ţi-a mai trecut prin cap?

— Cum vrei, zise Cionchin dând din umeri. Ce-ţi spuneam era ca să te ajut. Uită-te la mutrele lor. Dacă-i sileşti să lucreze cum vrei, o să-ţi răstoarne munţii.

— Nu, Vania, gemu preşedintele, nu pot accepta aşa ceva. Pe cuvântul meu de comunist, mă tem.

— Doamne, dar de ce să te temi? exclamă Cionchin ridicând braţele-n sus. Dă-mi tu numai un câmp neted, ca să-i pot eu supraveghea. Dacă nu, o să mă adresez altui

colhoz. Acum oricine ar accepta aşa ceva, şi ne-ar şi mulţumi pe deasupra. Nu uita apoi că, pentru asta, eu nu-ţi cer zile de muncă ci doar trei mese pe zi, nimic mai mult!

Trecută prima spaimă, Golubiev căzu pe gânduri. Dacă se gândea bine, propunerea era bună, dar preşedintele încă ezita.

— Clasicii marxismului, spuse el fără convingere, spun că din munca forţată nu se obţin mari profituri. Dară să recunoaştem, Vania, nu putem nici neglija un profit chiar mediocru; hai să mai bem un pahar!

Puţin mai târziu, Cionchin ieşi de la preşedinte legănându-se sub efectul băuturii şi al bunei dispoziţii. În buzunarul stâng al tunicii sale avea o hârtie unde se putea citi pe un scris de beţiv: „Şefului de echipă, tovarăşului Şicalov. Să se admită pentru o muncă temporară brigada tovarăşului Cionchin ca un colectiv pilot”.

În acelaşi buzunar mai era încă o hârtie în care se specifica că magazinul trebuia să-i dea lui Cionchin un avans de provizii pentru o săptămână.

XXVII.

Când se trezi a doua zi de dimineaţă, cu o migrenă îngrozitoare, Ivan Timofeevici Golubiev îşi aminti confuz nişte detalii din conversaţia cu Cionchin şi nu-i veni să creadă. „Nu-i cu putinţă, îşi zise el. sunt pierdut, dar n-am putut face aşa ceva!”

Pretextând că era bolnav, îşi trimise nevasta la birou, pentru a afla ce se petrecea acolo. Când se întorsese ea îi spuse din partea lui Şicalov că totul mergea cum fusese prevăzut şi că îi rezervase brigăzii lui Cionchin o parte din frontul de lucru. Preşedintele gemu în gând, dar informaţia îi fusese transmisă atât de firesc că-şi reveni şi se duse să vadă pe teren, cu ochii lui, ce se petrecea acolo. Brigada lui Cionchin – şi de acum preşedintele nu-i mai spunea decât aşa – lucra de zor pe un imens câmp de cartofi. Patru inşi săpau cartofii, doi umpleau sacii, alţi doi (căpitanul Miliaga şi locotenentul Filipov) îi duceau până la drum şi, acolo îi goleau. Aşezat pe o veche semănătoare, cu puşca pe genunchi, Cionchin veghea liniştit la desfăşurarea

operaţiunilor şi, din când în când, Cionchin dădea din cap ca să n-adoarmă. Zărindu-l pe preşedinte, Cionchin îi făcu cu mâna un semn de prietenie, dar Golubiev trecu pe lângă el ca şi cum n-ar fi văzut nimic.

XXVIII.

Munca îl înnobilează pe om. Totul depinde însă despre ce om este vorba. Astfel, prizonierii lui Cionchin reacţionară în mod diferit în faţa noilor sorţi. Unii se resemnaseră filosofic. Alţii se felicitaseră; să lucrezi în aer liber era altceva decât să stai închis douăzeci şi patru de ore într-o încăpere sufocantă şi plină de ploşniţe. Cât despre locotenentul Filipov, el suporta stoic privaţiunile, dar protesta împotriva violării acordurilor de care se făcea vinovat Cionchin „prin raport la regulamentele internaţionale privind tratamentul prizonierilor de război” (Corpul ofiţerilor, pretindea el, nu trebuia folosit la munci fizice).

Asupra lui Svinţov însă schimbarea survenită opera cel mai izbitor. Regăsind muncile simple pe care le făcuse de la cea mai fragedă vârstă, se simţea fericit.

El era cel ce lucra cu cea mai mare plăcere şi cu cel mai mare elan. Săpa cartofii, umplea sacii, îi ducea. Ai fi crezut că nu se mai poate opri. După prânz, întindea bluza pe pământ şi adormea lemn. Dimineaţa el sărea primul în picioare şi aştepta înfrigurat ora de plecare.

Căpitanul Miliaga, pe de altă parte, vedea folosul pe care-l putea trage din aceste evenimente: de acum înainte Cionchin n-avea să scape de pedeapsă supremă…

Şi ofiţerul – gândindu-se – se bucura dinainte la pofta cu care avea să-l ancheteze pe tânărul soldat (buzele lui subţiri deja schiţau un uşor zâmbet). Cu toate acestea, de câtva timp simţea că-n adâncul sufletului său se iscase o nelinişte cumplită; un sentiment asemănător celui simţit de Cionchin când se convinsese, la începutul războiului, că „nimeni nu avea nevoie de el”. Dar Cionchin – şi aici era diferenţa – nu crezuse niciodată în misiunea lui, ceea ce era departe de cazul lui Miliaga. Se scurseseră atâtea zise fără să le fi venit nimeni în ajutor; şi atunci să nu se

neliniştească? Oraşul Dolgov fusese oare ocupat de nemţi? Instituţia, ca atare, fusese oare lichidată? Şi faptul utilizării Instituţiei pe frontul muncii fusese fixată de sus, sau de Cionchin? Miliaga căuta răspuns la aceste diferite ipoteze, dar zadarnic. Totuşi o soluţie încolţi în geniosul creier al căpitanului: trebuia să fugă cu orice preţ. Şi căpitanul se puse să-l observe pe Cionchin, să-i studieze obiceiurile, înclinaţiile, căci, pentru a-ţi învinge duşmanul, trebuia să-l cunoşti. Căpitanul examină terenul care-l înconjura. Era neted. Să fugă, era riscant, că putea fi uşor împuşcat. Deci fuga era exclusă. Îşi puse atunci la punct un plan de un fel diferit şi de o concepţie îndrăzneaţă.

XXIX.

Teoria ne învaţă că munca servilă nu-şi are justificare în sine. Totuşi practica folosirii Instituţiei în colhozul Spicul Roşu demonstra contrariul. Diferite buletine statistice nu întârziară să abunde în organizaţiile raionale. Cifrele din ele erau de aşa natură, încât Borisov se miră şi-i telefonă lui Golubiev să-l facă să înţeleagă că nu exagera. La care, Golubiev răspunse că n-avea deloc intenţia să abuzeze de Stat, că documentele respective reflectau stricta realitate. Trimis la faţa locului, la cererea lui Borisov, inspectorul Smicalov confirmă autorităţilor că buletinele erau conform cu realitatea; văzuse cu ochii lui munţi de cartofi şi că stocurile corespundeau exact cu cifrele date. Se spunea la colhoz, că o atare productivitate fusese atinsă datorită utilizării integrale a rezervelor de mână de lucru. Dându-şi seama, raionul îi ordonă jurnalului local să publice un articol relatând această experienţă de avangardă. Citând exemplul: „De ce Golubiev poate, şi voi nu?” Renumele preşedintelui se răspândi până la şeful regiunii. Ba, cineva la Moscova, îl menţionă pe Golubiev şi-ntr-un discurs.

În curând, acesta auzi că se pregăteau să-i facă chiar şi tovarăşului Stalin o propunere referitoare la această recoltă anticipată de cartofi. Înţelese atunci că-i pierdut pentru că se asociase cu Cionchin şi scoase două sticle de votcă autentică.

— Haide, Vania, zise el aproape vesel, că acum am zbârcit-o amândoi!

— Ce se-ntâmplă? întrebă Cionchin.

Golubiev îi spuse. Cionchin se scărpină la ceafă. Pe urmă, zicând că nu mai aveau ce pierde, Cionchin ceru deschiderea unui nou front de lucru.

Preşedintele acceptă şi-i promise să-i dea Brigăzii lui Cionchin muncile de arat. Şi udaseră cum trebuie aranjamentul în întunericul care-i înconjura, când părăsiră locul abia ţinându-se pe picioare. Preşedintele se opri însă în prag să încuie uşa în timp ce Cionchin se clătina alături.

— Tu, Vania, tu eşti un om foarte inteligent, îi zise el cu voce păstoasă forţându-se să găsească gaura cheii. La prima vedere ai crede că eşti un măgar încărcat, şi, pe urmă, când te observă omul mai bine, tu ai capul unui om de stat. Ar trebui să fii nu soldat, ci comandant de companie. Ba chiar de batalion.

— Du-te până la divizie, se bâlbâi Cionchin aprobându-l. (Cu o mână pe bandulieră făcu pipi în pridvor.)

— Divizia, ştii, ar fi cam exagerat, îi răspunse preşedintele. (Renunţă apoi la tentative şi i se alătură lui Cionchin să urineze şi el.)

— Bine, să zicem de regiment, aprobă Cionchin care-şi potolise pretenţiile încheindu-se la pantaloni. Ceva neprevăzut îi apăru însă atunci sub picioare şi omul se rostogoli din pridvor.

Golubiev se mai ţinea de bară şi aştepta ca Cionchin să se ridice. Dar Cionchin nu se ridica.

— Ivan! strigă el în noapte. Niciun răspuns.

Ca să nu cadă şi el, preşedintele se puse pe burtă şi alunecă uşor din pridvor cu picioarele înainte. Pe urmă se ridică în patru labe pipăind iarba udă de rouă. Cionchin zăcea pe spate, cu braţele-ntinse şi sforăia.

Golubiev se culcă peste el.

— Ivan! mai strigă Golubiev.

— Ai? spuse Cionchin mişcându-se uşor.

— Eşti viu?

— Nu ştiu. Şi cine-i ăsta culcat peste mine?

— Ăsta trebuie să fiu eu, zise Golubiev reflectând.

— Şi tu, cine eşti?

— Eu?

Preşedintele nu numai că nu se supără, dar într-un violent efort de memorie, se gândi că-ntr-adevăr nici el nu ştia foarte bine cine era. Până la urmă îşi aminti:

— Sunt Golubiev, Ivan Timofeevici.

— Şi cine-i culcat peste mine?

— Eu sunt, eu sunt culcat (Golubiev începuse să se supere.)

— Ai putea să te mişti puţin! îi sugeră Cionchin.

— Să mă mişc? (Golubiev încercă iar să se ridice în patru labe, dar braţele refuzară să-l slujească şi se prăbuşi din nou peste Cionchin.) Aşteaptă, zise el, o să mă ridic acum, iar tu împinge-mă cu amândouă picioarele. Nu aşa, idiotule, pune-mi picioarele pe piept, nu pe gură. Uite aşa.

Cionchin reuşi în fine să-l împingă şi se pomeniră deodată alături.

— Ivan! strigă Golubiev după o clipă de tăcere.

— Hei!

— Du-te-ncolo cu hei-urile tale. Mergem sau ce facem?

— Haide.

Ivan se ridică în picioare – pentru puţin timp – şi căzu şi mai frumos.

— N-ai decât să mergi şi aşa, zise Golubiev revenind în patru labe.

Cionchin adoptă aceeaşi postură şi prietenii porniră spre o destinaţie necunoscută.

— Ei, cum e? întrebă la un moment dat preşedintele.

— E bine, răspunse Cionchin.

— Mai bine aşa, zise preşedintele cu convingere. Dacă cazi, nu te loveşti. Jean-Jacques Rousseau zicea că omul trebuie să cadă iar în patru labe şi să se întoarcă la natură.

— Şi cine-i acest Jean-Jacques? (Cionchin articula greu acest nume.)

— Mi se rupe, răspunse preşedintele. Un fel de franţuz, mi se pare.

Şi-şi umplu pieptul cu aer începând să cânte: „De-a lungul satului, din izbă în izbă, plutoanele avansau cu pas repede...” şi Cionchin reluă: „Şi băieţii bombăneau şi se jucau la soare.

N-am mai văzut niciodată aşa ceva”.

— Ivan! îl întrebă brusc preşedintele.

— Daa?

— Biroul, l-am închis sau nu?

— Ce ştiu eu, zise Cionchin indiferent.

— Să ne întoarcem!

— Ne întoarcem.

Să meargă în patru labe, era plăcut, dar le era cam frig la mâini din cauza umezelii şi pantalonii le erau uzi în genunchi.

— Ivan?

— Hei!

— Mai cântăm?

— Să cântăm, zise Cionchin intonând unicul cântec pe care-l ştia.

„Călărind peste văi şi munţi Trecea un cazac prin Caucaz...”

Preşedintele reluă: „Călărind peste văi şi munţi Un cazac trecea prin Caucaz...”

Şi Cionchin atacă versul următor: „Trecea prin câmpuri verzi”.

Dar atunci îi veni o idee şi se întrerupse.

— Ascultă, îl întrebă el pe preşedinte, nu ţi-e teamă?

— De cine?

— De prizonierii mei.

— Şi de ce să mă tem de ei? Se proţăpi preşedintele. Oricum eu plec pe front. Eu...

Şi Ivan Timofeevici întrebuinţă atunci un verb perfectiv; un străin, puţin obişnuit cu fineţea limbii noastre, ar fi putut zice că preşedintele Golubiev avea relaţii intime cu personalul Instituţiei.

Dar Cionchin nu era străin şi înţelese că Golubiev

vorbea la figurat. Preşedintele mai enumeră o seamă de organizaţii publice, politice sau statale, precum şi o serie de tovarăşi conducători cu care avea, la fel, relaţii intime (la figurat).

— Ivan!

— Hei?

— Şi unde mergem?

— Spre biroul tău, cred, răspunse Ivan puţin nesigur.

— Şi unde se află biroul?

— Ştiu eu?

— Aşteaptă, cred că ne-am rătăcit. Trebuie să găsim drumul.

Preşedintele se-ntoarse pe spate şi începu să caute steaua polară.

— Ce naiba faci? întrebă Cionchin.

— Nu mă tulbura, zise Golubiev. Mai întâi să căutăm Carul mare. Steaua polară e la doi paşi. Şi acolo unde-i Steaua polară, e nordul.

— Şi biroul tău e la nord?

— Lasă-mă-n pace!

Preşedintele zăcea pe spate. Polara este puţin ascunsă de nori. Cât despre celelalte stele, se dublau în aşa fel, că abia te puteai orienta după ele, Nordul era peste tot, ceea ce-i convenea de minune preşedintelui.

Şi-n timp ce cădea în patru labe, Cionchin progresase sensibil. Se împiedică de un corp străin şi bâjbâi.

Era roata unei maşini, probabil maşina cu care veniseră să-l aresteze. Birourile nu erau departe. Într-adevăr, când ocolise obstacolul, Cionchin mai urcă puţin şi se ciocni de un perete care era în întuneric; era ca o pată albă.

— Timofeevici, cred c-am ajuns la birouri, zise el. Preşedintele îl ajunse (el se tot târa) şi-şi trecu mâna peste zidul aspru.

— Vezi bine? jubilă el. Şi tu, care te întrebai de ce ai nevoie de steaua polară! Acum caută, trebuie să fie o gaură pe undeva. Pipăiră peretele un timp, când lovindu-se unul de altul, când despărţindu-se. Cionchin îşi dădu

primul seama ce era ceea ce căutau ei.

— Ascultă Timofeevici, un lacăt are legătură cu o uşă. Şi uşa cu un pridvor.

Preşedintele reflectă şi-i aprobă deducţia. Şi nu c-am vrea încă o dată să ne batem joc de cei ce beau, dar trebuie totuşi să spunem că, chiar după ce găsiră uşa, Cionchin şi preşedintele mai trebuiră să bâjbâie până să-i dea de capăt. Lacătul le scăpa din mâini ca şi cum ar fi fost viu, şi-i lovea puternic peste genunchi: Un om treaz şi-ar fi rupt piciorul, dar Dumnezeu îi apără şi pe beţivi.

Se despărţiră apoi şi ne putem întreba prin ce miracol îşi găsi Cionchin Penaţii (să zicem că târându-se în patru labe, se trezise).

Împingând portiţa, Cionchin auzi oameni care vorbeau pe şoptite şi văzu o lucire de ţigară care se stinse.

— Ei! Cine-i acolo? strigă el.

Lucirea dispăru. Cionchin rămase nemişcat trăgând cu urechea. Acum nu se mai auzea şi nici vedea ceva.

„Nu-i nimic; scorneli de beţiv” se gândi el şi intră în izbă.

XXX.

Feştila lămpii era micşorată la maximum, doar o limbă de foc lumina încăperea. Cu puşca strânsă între picioare, Niura, aşezată pe un scaun, veghea la uşă. Epuizaţi de cu zi, prizonierii adormiseră claie peste grămadă pe jos.

— Unde ai fost? întrebă Niura nemulţumită dar cu jumătate de glas, ca să nu-i trezească pe cei ce dormeau.

— Acolo unde nu mai sunt acum, zise Cionchin (şi se sprijini de uşă să nu cadă).

— Asta-i, eşti ciupit? zise mirată Niura.

— M-am ciupit, răspunse el, dând din cap cu un surâs prostesc pe buze. Aveam şi de ce: mâine mi se dă un nou sector.

— Imposibil, zise Niura.

Cionchin scoase din buzunarul tunicii o hârtie a preşedintelui prin care li se aloca un supliment de provizii. Niura apropie hârtia de lampă şi se pierdu cu gândul.

— Culcă-te, odihneşte-te puţin, n-ai dormit, zise ea cu voce blândă.

În loc de răspuns, Cionchin o plesni peste fund.

— Merge, culcă-te tu; o să mă înlocuieşti spre dimineaţă.

Şi-i luă Niurei puşca, se aşeză pe scaun, şi se propti de uşă. Fără a se dezbrăca, Niura se culcă cu capul la perete şi adormi pe loc. Totul era liniştit. Doar locotenentul scâncea în somn ca un căţel şi bătea din buze. O molie se-nvârtea în jurul lămpii. Căldura era umedă, sufocantă. Curând începu să bată ploaia pe frunze şi pe acoperiş.

Luptând contra somnului, Cionchin se îndreptă spre găleata pusă într-un colţ şi-şi udă faţa; după aceea se simţi mai uşurat. Dar abia îşi reluă postul în primire că iar simţi că se pierde. Îşi strângea puşca între genunchi şi mâini, dar degetele, cu toate acestea, i se desfăceau şi trebuia să depună eforturi eroice pentru a nu cădea de pe scaun. De mai multe ori i se smulse somnului în ultimul moment şi căscă ochii; voia să dea dovadă de vigilenţă, deşi totul era în ordine. Nu se auzea decât bătaia ploii şi, undeva, un şoarece rozând într-un lemn.

Cionchin, la capătul puterii, renunţă să mai lupte cu sine. Baricadă uşa cu masa, puse capul pe ea şi adormi. Îi apărură atunci în vis Kuzma Golubiev, Carul mare şi J. Jacques Rousseau. Rousseau, beat, mergea în patru labe şi-ncerca să scape, dându-se înapoi, din faţa mamei Dunia. Rousseau era prizonierul ei.

— Stai, îi ordonă Cionchin. Unde mergi?

— Mă duc, zise J. Jacques cu o voce răguşită, o voce de beţiv. Mă întorc la natură (şi continua să meargă spre un tufiş).

— Stai! îi strigă Cionchin apucându-l pe Rousseau de mânecă. Stai sau trag! Pronunţând aceste cuvinte, se miră că nu îi aude vocea şi se sperie. Dar şi Rousseau se sperie de el. Făcu o grimasă jalnică şi începu să se smiorcăie pe un ton capricios, ca un copil:

— Vreau să ies! Vreau să ies!

Cionchin redeschise ochii. J. Jacques se ridicase şi

căpătase trăsăturile lui Miliaga. Şi striga:

— Auzi, ticălosule, trezeşte-te! Vreau să ies! Zăpăcit, Cionchin îşi privi prizonierul spumegând de furie; dar visa oare sau îl vedea într-adevăr? Şi-ntr-adevăr îl vedea. Se trezi bombănind. Împingând masa, scoase colierul din cui şi bolborosi:

— Să ieşi, tot să ieşi! Nu-ţi ajunge cât ieşi ziua? Apleacă capul!

Căpitanul se aplecă şi Cionchin strânse puţin colierul, nu foarte tare, dar suficient totuşi, apoi trase de funie ca să-l probeze.

— Poţi merge, dar grăbeşte-te!

Îşi învârti celălalt capăt al funiei în jurul mâinii şi căzu pe gânduri, care erau de fapt foarte simple. La vederea unei muşte, care se căţăra pe lampă, se gândi: uite o muscă neobosită. La vederea unei lămpi aprinse: iată o lampă aprinsă. Începu să picotească şi-l visă din nou pe J. Jacques Rousseau care păştea în grădina lui Gladiscev. Şi Cionchin îi strigă lui Gladiscev:

— Ei, ascultă, vezi că nu-i vacă, e J. Jacques care ţi-a păscut Calea spre socialism.

Gladiscev rânji şi spuse scoţându-şi pălăria:

— Lasă Calea spre socialism, ocupă-te mai bine de prizonierul tău care s-a dezlegat şi-i gata să fugă!

De teamă, Cionchin se trezi. Totul era liniştit. Svinţov sforăia, lampa ardea, musca se-ntorsese din drum. Cionchin trase uşor de funie. Căpitanul era tot acolo. „O fi constipat sau ce naiba?” se gândi Cionchin reînchizând ochii.

J. Jacques dispăruse acum. O fată urca dinspre râu cu un coş de rufe. Surâsul era atât de radios, că nu se putea stăpâni să nu-i zâmbească şi el. Şi nu se miră când fata îşi puse povara jos şi-l prinse, pe el, Cionchin, în braţe. Era uşor ca un fulg şi ea se puse să-l legene cântând.

„Do, de copile de Porumbeii sunt acolo Porumbeii sunt acolo Au venit să-l vadă pe Vania şi acum vor a-l legăna”.

— Cine eşti tu? întrebă Cionchin.

— Nu m-ai recunoscut? zise surâzând femeia. Sunt mama ta.

— Mama! Cionchin întinse braţele spre ea, ca s-o ia de gât.

În acel moment oameni cu tunici gri ţâşniră din dosul tufişului şi Cionchin îl recunoscu pe Svinţov, pe locotenentul Filipov şi pe căpitanul Miliaga. Căpitanul îl arăta cu degetul:

— Uite-l! Uite-l! şi pe faţă îi apăruse hidosul surâs. Strângându-şi fiul la sân, mama sa striga şi ea cât putea. Cionchin, la rândul lui, încercă să deschidă uşa fără să poată însă. Se trezi. Năuc, inspectă camera. Peste tot linişte. Lampa lumina slab. Prizonierii dormeau alungiţi pe podea. Niura pe pat, cu faţa spre perete.

Cionchin îşi privi ceasul; se oprise. Nu ştia cât aţipise; pare-se mult, îşi zise el. Şi căpitanul Miliaga era încă la closet; dovadă funia din jurul mâinii lui.

„Ajunge, n-o să stai acolo o sută şapte ani” îşi zise Cionchin şi trase de funie ca pentru a arăta că răbdarea-i luase sfârşit. După care aşteptă puţin, cât trebuia ca să-şi ridice omul pantalonii, şi din nou trase de funie. Nimic nu se mişcă la celălalt capăt al funiei.

Cionchin se încordă şi smuci. Funia cedă atunci.

— Haide, haide, de ce te opui? bombăni Cionchin. Deodată răsunară paşi pe coridor. Şi nu semănau cu paşii căpitanului. Erau mai degrabă nişte bocănituri regulate, ca şi cum cineva ar fi umblat cu copite.

Lui Cionchin îi încolţi atunci în minte un gând grozav. Şi trase din toate puterile de funie. Uşa se deschise atunci şi o făptură plină de bălegar, nu altul decât vierul Borca, se ivi în pragul ei, proiectându-se în încăpere tras de funie.

XXXI.

În clipa în care-şi găsise libertatea, căpitanul Miliaga simţi o tulburare profundă, o completă dezordine organică. Inima-i bătea să-i spargă pieptul, mâinile-i tremurau, picioarele refuzau să-l asculte şi nu găsea niciun sens în evadare. Acolo, în izbă, era cald, mai mult sau mai puţin confortabil, în timp ce afară ploua, era frig şi întuneric,

beznă: nu vedea nici unde să fugă şi nici de ce să fugă.

Nu se simţise niciun fel de tulburare când tăiase funia cu o coasă ochită de după masă; la fel avusese sânge rece şi când îi trecuse vierului inelul, cu toată rezistenţa acestuia.

Uşa grajdului era închisă pe dinafară, dar căpitanul găsise o gaură tocmai sub acoperiş. Se strecură prin ea cu dificultate, rupându-şi tunica la umăr. Şi nici nu mai ştia de ce făcuse asta! Era noapte, ploua cu găleata, picături reci îi intrau după guler şi i se scurgeau pe spate. În rest nu băga nimic în seamă; îşi ţinea ceafa sprijinită de peretele de bârne şi plângea.

Dacă cineva l-ar fi abordat atunci: „Tovarăşe, de ce plângi?” n-ar fi ştiut ce să-i răspundă. De bucuria că era liber? Nu simţea niciuna. De mânie? Din dorinţa de a se răzbuna? Nu simţea aşa ceva. N-avea în el decât nepăsarea în faţa sorţii şi senzaţia unei mari neputinţe. Ba mai rău, senzaţia că toată tentativa sa era absurdă.

Pentru căpitanul Miliaga era o stare până atunci necunoscută de el. Imobil, deci, şi având riscul de a fi prins din nou, plângea pentru că se descumpănise. Sau poate că era numai o criză de nervi, datorită evenimentelor prin care trecuse.

Deodată tresări. Se părea că nu-i singur prin ogradă. Scrutând întunericul, discernu conturul unei făpturi sau al unui obiect straniu de mari dimensiuni.

Îi trebui timp până ce-şi dădu seama că obiectul era un avion, avionul care produsese toată încurcătura. Şi se linişti puţin. Avionul era aşezat la marginea grădinii, cu coada întoarsă spre casă. Oraşul Dolgov trebuia deci să se afle, în mare, pe direcţia indicată de aripa dreaptă a avionului, direcţie pe care trebuia şi el s-o ia. Dar de ce să meargă la Dolgov, dacă în afară de secretara Kapa nu mai rămăsese nimeni la Instituţie? Mai bine să meargă direct la şeful de regiune, să-l contacteze pe Lujin, şeful pe scară ierarhică. Da, dar ce să-i declare? Să-i spună că un soldat înarmat cu o puşcă model 1881 – 1930 arestase, singur, tot efectivul de la Instituţie? Pe măsură ce trecu timpul, să se

expună să ajungă la Consiliul de Război şi să fie împuşcat pe loc? Totuşi dacă se evaluau toate datele problemei, mai putea încă să-şi salveze pielea. Miliaga, într-adevăr, ştia o serie de lucruri despre Lujin; astfel, privind originea socială a şefului direcţiei provinciale… poate că Lujin uitase că tatăl său, înainte de revoluţie, fusese Comisarul principal al unui departament vecin? Iar Miliaga nu uitase acest fapt. Deci se putea spera că Lujin nu avea să-l defere tribunalului. Cu atât mai mult cu cât responsabilitatea scandalului îl implica, de fapt, pe locotenentul Filipov. Ei bine, cu atât mai rău, pentru că trebuia, i s-ar putea pune cruce lui Filipov. Cât despre Cionchin, de el avea să se ocupe Miliaga în persoană. Căpitanul surâse triumfător; avea cum să se răzbune. Îşi şterse lacrimile. Îşi găsise un sens vieţii. Iar aceasta justifica faptul că continua să nu se piardă în ploaie şi-n întuneric.

Căpitanul se desprinse de perete şi păşi înainte. picioarele-i alunecau şi se-nfunda în noroi. Înconjurase avionul în timp ce în spatele său scârţâi o poartă. Cineva ieşise în pridvor. Fără să ezite, căpitanul porni prin noroi. Acum, că-şi recâştigase voinţa de a trăi, era gata, pentru a se salva, să înfrunte încercări şi mai rele.

Vocea neliniştită a Niurei răsuna undeva, probabil în interiorul izbei.

— Ei, ce se vede? zice ea.

— Nu se vede nimic, răspunse Cionchin. Ai putea cel puţin să aprinzi un lămpaş.

— Nu mai este petrol, răspunse Niura. Şi dacă scot afară lampa, o să fugă şi ceilalţi.

Colcăiau prin noroi aproape de căpitan. Încă un pas, şi Cionchin ar fi dat peste el; or, atunci era pierdut. Dacă avea să-l tragă de picior, dacă-l trântea pe jos?

— Atunci ce? strigă din nou Niura.

— Nimic, zise Cionchin. Mi s-au rupt bocancii şi nu văd de ce m-aş mai plimba inutil prin noroi cu aşa încălţăminte. Desigur a şters-o de mult.

— Şi de ce să te fi aşteptat? Haide-n casă, că nu mai are rost să-l cauţi.

Cionchin mai rămase o vreme nemişcat deasupra căpitanului, oftă, apoi se îndepărtă încet forfotind prin noroi.

Căpitanul Miliaga nu se grăbea. Aştepta ca Cionchin să se fi urcat din nou în pridvor şi să fi tras zăvorul. Urmărindu-i paşii până la gard, inspectă împrejurimile. Nepărându-i-se nimic suspect, se ridică şi sări peste nişte stănoage noduroase. Atunci se iviră în faţa lui, ca ieşiţi din pământ, două siluete, umbre îmbrăcate în foi de cort. Căpitanul vru să strige, dar nu mai avu timp. O siluetă ridică patul puştii şi căpitanul Miliaga îşi pierdu cunoştinţa.

XXXII.

Statul major al regimentului campa într-una din şurile goale de dincolo de garduri. Această şură era împărţită în două. În prima parte se aflau oamenii de gardă, ofiţerul de serviciu, şeful contabil şi alte câteva personalităţi (dintre cele care dau târcoale comandamentului).

Telefonistul, aşezat într-un colţ, mormăia într-un microfon:

— Rândunică, Rândunică, şterge-o… aici Vulturul, aici Vulturul, îmi răspunzi da sau…?

În cealaltă parte, separată de prima printr-un perete de buşteni şi luminată de un lămpaş cu petrol pus pe o cutie, stătea comandantul regimentului, colonelul Lupşin şi aghiotantul său, sublocotenentul Bucaşev.

Colonelul se pregătea să meargă la general, comandantul diviziei, pentru a stabili planul de bătălie, când iscoadele, Sirik şi Filinkov, reveniră din misiune purtând pe umeri un obiect cam lung şi murdar asemănător cu o buturugă, pe care-l aruncară pe o grămadă de paie putrede.

— Ce-i asta, întrebă colonelul intrigat.

— Am adus o „limbă” 35, tovarăşe colonel, răspunse, luând poziţia de drepţi, caporalul Sirik. (Şi buza îi tremura umezită cu salivă.)

Colonelul se ridică şi-ndată se zborşi.

— N-am impresia că-i o limbă, zise el; e un cadavru.

— Filiucov este responsabil, tovarăşe colonel, spuse Sirik cu dezinvoltura pe care o au doar bărbaţii trimişi în astfel de misiuni. Eu i-am zis „Ia-l blând”, iar el l-a pocnit cu patul puştii cât a putut de tare.

— Adică Filiucov? îl întrebă colonelul.

— Da, pentru că m-am temut, spuse sincer Filiucov. Şi se puse şi el să-şi spună versiunea cu o anumită dezinvoltură. Numai că, dezinvoltura unui ţăran necioplit, căruia i se părea că toată lumea, în armată, era ca şi el şi că colonelul era un fel de şef de echipă colhoznică.

— Vreau să vă spun cum s-a petrecut, tovarăşe colonel, continuă el. Ne-am strecurat cu caporalul până la gard, unul nu prea înalt, făcut din stinghii de mesteacăn, apoi am rămas aşa, la pământ, vreo oră, apoi încă puţin. Nu apărea nimeni, întunericul era complet şi o ploaie care-ţi pătrundea în oase! (Filiucov îşi apucă capul între mâini şi-l scutură ca să descrie şi mai bine situaţia.) Desigur, aveam pe noi foile de cort şi ploaia luneca fără să intre, rezistam totuşi, dar eram uzi şi-n ciorapi. Uite! îşi dezveli apoi foaia de cort şi-şi arătă burta care era udă şi murdară.

— Ce-mi povesteşti toate astea? se miră colonelul.

— Staţi puţin. Lăsaţi-mă să termin (îi smulse aproape din mâini colonelului ţigara pe care o fuma fără a-i cere permisiunea, trase din ea câteva fumuri cu sete, zvârli mucul la pământ şi-l strivi cu călcâiul). Eram deci culcaţi aşa şi eu i-am spus caporalului: „Haide să mergem”. Iar el îmi zice: „Să mai aşteptăm”. Şi atunci am auzit o portiţă scârţâind. Se apropia cineva dintr-altă parte a gardului înotând prin noroi. O voce de femeie a întrebat ceva şi o altă voce de bărbat i-a răspuns: „Nu mai este petrol”. Şi pe urmă a plecat. Din nou apoi nimeni. „Bun, a plecat”, mi-am zis. Dar numai ce mi-a trecut gândul acesta, că mă şi pomenesc că apare peste gard (Filiucov îşi îndoi genunchii şi, rotindu-şi ochii, dădu chipului său o expresie plină de spaimă), şi vine peste noi. Atunci am luat puşca şi…

Filiucov se ridică, îşi smulse puşca de pe umăr şi o învârti deasupra capului colonelului, care se dădu-n lături.

— Eşti nebun? strigă el urmărind cu o privire bănuitoare mişcările lui Filiucov.

— Dar asta vă arăt, adăugă Filiucov, repunându-şi puşca pe umăr. Puteţi fi sigur, şi-mi dau capul că-i viu. Şi eu sunt de pe Volga, tovarăşe colonel. Nemţi ca ăsta, nişte venetici. Pe ceilalţi nu-i ştiu, dar, pe nemţi îi cunosc. Un popor foarte rezistent. Pe ceilalţi, dacă-i loveşti cum trebuie, îi omori. O pisică o omori. Dar pe un neamţ, nici gând; e foarte rezistent. Şi de ce? (În loc de răspuns, Filiucov dădu din mâini, vârându-şi capul între umeri, semn de maximă perplexitate în faţa acestei enigme a naturii.).

— Dar pe ăsta l-ai ucis totuşi, îi răspunse aspru colonelul.

— Nu, protestă Filiucov îndoindu-se de propria-i putere. Vă spun, e viu, respiră.

Se apropie de corpul întins şi-i apăsă uşor pe pântec. Pieptul îi tresări, dar era greu să-ţi dai seama dacă Miliaga respira sau pentru că Filiucov pompa.

— Respiră bradul, da, zise colonelul. Lasă-l Filiucov. Puteţi pleca amândoi.

Iscoadele plecară şi colonelul îşi examină prizonierul.

— A fost greu să se târască prin noroi; nu-i recunoşti nici măcar uniforma, nici însemnele, nici gradul, bolborosi el. Apoi ridică capul. Sublocotenent!

— Prezent! răspunse Bucaşev.

— Ce limbă ai învăţat la şcoală?

— Germană, tovarăşe colonel.

— Dacă prizonierul se trezeşte, poţi să-l interoghezi?

Bucaşev se simţi încurcat. La drept vorbind, învăţase germana, dar cum? O ştergea de la aceste ore pentru a merge la cinema. Desigur, ceva îşi mai amintea el, cam în felul Ana und Martha baden, sau Heute ist das Wasser warm şi încă nişte cuvinte izolate.

— Ei, ce faci? întrebă colonelul care aştepta.

— O să-ncerc tovarăşe colonel.

— Încearcă, oricum n-avem ce face. Colonelul îşi trase gluga peste caschetă şi ieşi.

XXXIII.

Deşi lichidarea bandei lui Cionchin fusese dată în grija unui singur regiment, direcţia operaţiei i se încredinţase, în funcţie de importanţă, generalului de divizie Drânov.

Generalul acesta făcuse o carieră fulgerătoare; cu patru ani mai înainte nu avea decât o tresă şi comanda o companie. Avusese însă într-o zi un mare noroc. Comandantul batalionului, în timpul unei conversaţii intime şi amicale, îi spusese că se putea spune orice despre Troţki, dar că, în timpul războiului civil, el, Troţki, fusese marele strateg. Şi poate că comandantul, cu foarte bună memorie, trebuia să ardă etapele, dar era greu să se spună ce consecinţe ar fi avut faptul asupra destinului viitorului general. În cazul ce ne priveşte, lucrurile se petrecură însă cum nu se poate mai bine: Drânov îşi făcu raportul la Cei în drept şi obţinu postul de comandant.

După aceea totul merse ca pe roate. Doi ani mai târziu, la începutul războiului cu Finlandezii albi, tânărul ofiţer avea trei trese.

Şi atunci se văzură, în toată splendoarea lor, calităţile sale de şef. Drânov se distingea prin calitatea de a se orienta foarte repede, uşor, în orice situaţie, oricât de complexă. E adevărat însă că, între mai multe soluţii posibile, el o alegea întotdeauna pe cea mai stupidă. Dar asta nu-l împiedica să iasă basma curată, aşa că la sfârşitul războiului cu finlandezii reveni la Moscova cu patru trese şi participă în sala Sfântului George, la Kremlin, la primirea decoraţiilor şi primi de la papa Kalinin – care-i strânse puternic mâna adresânsu-i câteva cuvinte – ordinul Drapelul Roşu „pentru fapte de vitejie”.

Gradul de general îl obţinuse recent datorită meritelor excepţionale în domeniul ştiinţelor militare. Iată ce făcuse: ordonase ca, în cursul exerciţiilor, să se tragă asupra personalului unităţii cu obuze explozive pentru a crea atmosfera de bătălie adevărată. Drânov zicea că, după aceste şedinţe, piereau numai luptătorii proşti, cei ce nu ştiau să se adăpostească.

În timp ce regimentul îşi ocupa poziţiile de plecare, servanţii unui batalion de geniu demontaseră o saună ce se găsea acolo şi clădiseră din buşteni un adăpost cu triplu strat de protecţie. Şi, în faţa acestui adăpost, s-a prezentat colonelul Lapşin.

După ce şi-a spus parola în faţa sentinelei, colonelul a coborât patru trepte de lemn şi a deschis o uşă mucegăită. Interiorul adăpostului era atât de afumat c-ai fi zis că luase foc. Un recipient de zinc, vestigiu probabil din sauna făcută praf, stătea în mijlocul încăperii şi colecta picăturile de apă murdară care cădeau din plafon.

Câţiva inşi, în ţinută de luptă, se masaseră în jurul unei mese făcută din scânduri negeluite iar peste toţi plutea căciula de oaie a lui Drânov.

— Permiteţi-mi să spun că sunt de al dumneavoastră, tovarăşe general, zise colonelul (îşi afişa dezinvoltura specifică pe care şi-o permiteau doar cei cu grade apropiate) şi duse mâna, neglijent, la chipiu.

— Aa! Tu eşti, Lapşin! răspunse generalul ghicindu-l prin norii de fum. Fii binevenit. Toţi subordonaţii tăi sunt aici şi se întrebau unde-i şeful.

Apropiindu-se, Lapşin deosebi la rându-i pe cei trei comandanţi de batalion, şeful de stat major, comandantul grupului de tunari şi şeful SMERSH-ului36, un om cu fizic ingrat. Aplecaţi pe un plan, ascultau explicaţiile unui individ, necunoscut de Lapşin, care purta un impermeabil din pânză de cort cu glugă detaşabilă, şi cizme de piele, pline de noroi până la genunchi. Ţinuta sa îl distingea puţin de militarii adunaţi în încăpere; chipiul său stricat trăda Pekinul.

— Prezentaţi-vă, zise generalul dând din cap spre un civil, Secretarul Comitetului raional local.

— Revkin, zise secretarul întinzându-i lui Lapşin o mână rece.

— Lapşin, răspunse colonelul.

— Ei bine, Lapşin, zise generalul, ce noutăţi?

— Sergentul Sirik, şi Filiucov, caporalul, au venit dintr-o misiune de recunoaştere, comunică colonelul cu o

voce posacă.

— Şi atunci?

— Au capturat o limbă.

— Ah, exclamă generalul foarte interesat, şi ce zice limba asta?

— Nu zice nimic, tovarăşe general.

— Cum nimic? Se indignă generalul. Să fie silit să vorbească.

— E greu să-l silim, tovarăşe general, zise surâzând Lapşin. Omul e inconştient. Iscoadele, când l-au capturat, l-au lovit cam tare.

— Nenorocitul! zise generalul care începuse să se enerveze lovind în masă cu pumnul. Tocmai când aveam atâta nevoie, ei să distrugă o limbă? Cine făcea parte din misiune?

— Sirik şi Filiucov, tovarăşe general.

— Să fie împuşcat Sirik.

— Dar Filiucov l-a lovit, tovarăşe general.

— Să fie împuşcat atunci Filiucov!

— Tovarăşe general, zise colonelul, ţinând să pledeze în favoarea iscoadelor sale, Filiucov are doi copii.

Generalul se ridică. Ochii îi fulgerau de mânie.

— Iar eu, tovarăşe colonel, mi se pare c-am ordonat să fie împuşcat Filiucov, nu copiii lui.

Şeful SMERSH-ului surâse. Aprecia umorul când era de calitate. Colonelul îşi avea şi el experienţa lui în materie de umor negru. Duse mâna la chipiu şi spuse supus:

— La ordin, tovarăşe general, să fie împuşcat Filiucov.

— Din fericire, de data asta suntem de acord, răspunse generalul, satisfăcut că-n sfârşit colonelul îi aprecia umorul şi încetase să se mai târguie cu el ca o gospodină. Du-te mai lângă masă, îi zise el, calmat în cele din urmă.

Ceilalţi şefi se depărtaseră ca să-i facă loc. Pe o bucată mare de hârtie whatman, pusă pe o hartă la scara 1/84.000, se trasase cu creionul planul aproximativ al satului Crasnoie şi al terenului învecinat. Casele erau

însemnate cu mici careuri. Două careuri în centru erau şi bifate.

— Uite, zice el (generalul îl arătă pe Revkin) că aici (şi puse creionul pe o cruciuliţă) şi acolo (puse pe o alta) se găsesc drumurile spre colhoz şi şcoală. Se poate presupune că în aceste două localuri, cele mai mari, s-a stabilit grosul forţelor inamice. Prin urmare, primul batalion să se concentreze pe această direcţie (generalul trasă o mare săgeată curbată al cărui vâri se înfigea în crucea de pe pătrăţelul ce indica birourile colhozului); cel de-al doilea batalion va lovi în această direcţie (a doua săgeată indica şcoala).

Şi al patrulea batalion…

„Bine, se gândi colonelul Lapşin privind săgeţile, cu puţină şansă, va uita de Filiucov. Esenţialul era să spună la ordin! la momentul potrivit. După aceea puteai să nu-l execuţi”.

XXXIV.

Miliaga se trezi, dar trecu multă vreme până să deschidă ochii; capul mai că-i plesnea şi nu putea să-şi amintească unde se îmbătase în aşa hal şi cu cine.

Dădu din cap, deschise pleoapele şi le închise numaidecât la vederea unui spectacol cu totul neaşteptat. Zăcea într-un fel de şură, dacă nu într-un grajd. Într-un colţ, în fund, un blonziu de vreo douăzeci de ani, îmbrăcat într-o foaie de cort, scria, aşezat pe o ladă de obuze cu un sac de hărţi şi hârtii pe genunchi. Într-un alt colţ, lângă uşa întredeschisă, un om înarmat cu o puşcă privea afară. Căpitanul îi examină pe rând fără a-şi da seama de ce se întâmpla.

Pe urmă îşi aminti de ceva ce-i venea din adâncurile minţii. Se dusese undeva călare şi nu sosise la destinaţie. Un soldat cu o femeie… Aa, da, Cionchin. Acum căpitanul îşi amintea toate datele, cu excepţia celor din urmă. Îşi amintea că ceruse permisiunea să meargă la latrină, că tăiase funia şi legase vierul în locul lui. Pe urmă se furişase în grădină, ploua şi peste tot era noroi. Plin de noroi… Căpitanul se pipăi. Într-adevăr tunica şi pantalonul îi erau

pline de noroiul, care, într-adevăr, începuse să se usuce. Dar ce se mai întâmplase apoi? Cum ajunsese acolo? Şi cine erau aceştia din jur? Nu mai ştia. Căpitanul se puse apoi să-l examineze pe blonziu. Un militar, după toate aparenţele. După starea locurilor, o unitate în campanie. Dar ce naiba făcea aici o unitate în acţiune când era atât de departe de front? Să-l fi luat cu avionul? Căpitanul continua să-l observe pe blonziu. Atunci flăcăul se smulse deodată din hârţogăria lui şi se întoarse spre căpitan. Privirile li se întâlniră. Şi blonziul surâse tâmpit.

— Guten Morgen, zise el.

Căpitanul închise din nou ochii şi se gândi. Ce spusese oare blonziul? Cuvinte ciudate care nu erau ruseşti. Nemţeşte, se părea. Şi-n gând îşi amintea de casa lor de chirpici, din Ucraina, apoi un neamţ, un tip cu ochelari care, cantonat la ei, în 1918, o saluta pe mama lui în fiecare dimineaţă ieşind din cameră numai în maiou. Şi germaniza numele lor de familie.

— Guten Morgen, Frau Milleg.

Băiatul era german, deci vorbea nemţeşte. Iar ăsta vorbea tot nemţeşte. Deci, dacă vorbea nemţeşte, era neamţ (în cursul serviciului său în „organe” Miliaga învăţase să raţioneze logic). Astfel el, căpitanul Miliaga, căzuse – fapt explicabil – în mâinile nemţilor, şi trebuia să privească adevărul în faţă (ochii căpitanului erau atunci închişi). Miliaga ştia din propagandă, că nemţii se arătau necruţători faţă de personalul Instituţiei şi faţă de comunişti. Iar carnetul lui de partid, din nenorocire, şi-l vârâse în buzunar. E adevărat că nu-şi plătise cotizaţia din aprilie, dar cine sta să se ocupe de subtilităţi? Căpitanul redeschise ochii şi-i surâse blonziului ca unui interlocutor simpatic.

— Guten Morgen, Herr, surâse el adăugând un alt cuvânt care-i venise în minte dar care nu ştia dacă-i potrivit.

Sublocotenentul Bucaşev, care făcuse eforturi dureroase ca să-şi amintească germana, compusese, între timp, o frază cum nu se poate mai simplă.

— Kommen sie, her.

„Vrea desigur să mă duc la el”, înţelese căpitanul remarcând că, cuvântul her, trebuie să fie perfect utilizabil pentru că-l pronunţase blonziul.

Căpitanul se ridică, învinse o ameţeală şi se apropie de masă surâzându-i prietenos blonziului. Acesta însă nu-i răspunse la surâs.

— Sitzen sie, spuse el posac.

Miliaga înţelese că era invitat să se aşeze, privind în jur şi nevăzând nimic care să semene cu un scaun sau o laviţă, îi mulţumi politicos, dând din cap, şi, punând mâna acolo unde un om normal simte inima. Chestiunea următoare Namem? îi era de înţeles căpitanului, deducând însă că blondul – aşa începeau interogatoriile – îl întrebase cum îl cheamă. Să-şi ascundă dubla apartenenţă la Organe şi la Partid, era de două ori imposibil: uniforma trăda faptul că făcea parte din Instituţie, pe de o parte, iar pe de alta s-ar fi descoperit adevărul îndată ce ar fi fost percheziţionat.

Îşi aminti fraza prin care începea şi el de fiecare dată anchetele pe care le făcea: „o mărturisire sinceră îţi poate uşura cazul”. Deşi, pe de altă parte, ştia totuşi că o mărturisire sinceră nu-i uşurase nimănui situaţia. Din păcate însă nu mai spera nimic şi nu se mai agăţa decât de aceasta. În fine, se gândi totuşi el, nemţii erau un popor civilizat şi, la ei, stăteau altfel lucrurile!

— Namen? repetă nerăbdător sublocotenentul, care nici el nu era sigur de pronunţia cuvântului. Namen? Sie, Namen?

Trebuia să răspundă ca să nu-l indispună pe blonziu.

— Ich bin Kapitan Miliaga, răspunse el repede. Milleg, Milleg, Verstehen?

Ştia totuşi câteva cuvinte nemţeşti.

Căpitanul Milleg, înscrise sublocotenentul în procesul său verbal. Şi ridică ochii spre prizonier: cum să-i ceară să spună în ce armă servea? Dar acesta i-o luă înainte:

— Ich bin arbeiten... arbeiten, verstehen (căpitanul

încercă cu mâinile să mimeze un fel de lucru, un fel de grădinărit pe jumătate şi tot la fel şi o ajustare cu pila). Ich bin ist arbeiten... (cum să-şi caracterizeze Instituţia? şi găsi pe loc un echivalent neaşteptat.) Ich bin arbeiten în russich Gestapo.

— Gestapo? repetă blonziul ridicând din sprâncene şi interpretând jargonul prizonierului în felul său. Komunisten, împuşcat, pif-paf?

— Ja, Ja, confirmă de bunăvoie căpitanul Miliaga. Und Komunisten, und fără partai, toţi împuşcat, pif-paf!

Căpitanul mişcă mâna dreaptă ca şi cum ar fi tras nişte rafale de pistol. Mai voia să-l facă pe cel care-l interoga, să ştie omul că el avea o mare experienţă în lupta contra comuniştilor şi putea fi util Instituţiei nemţeşti, dar nu ştia cum să-şi exprime un gând atât de complex.

În acest timp sublocotenentul adăuga un nou element la procesul său verbal: „În cadrul funcţiilor sale la Gestapo, căpitanul Milleg îi împuşca pe comunişti şi pe cei fără de partid...”

În piept simţi apoi cum îi creşte ura faţă de acest gestapovist. „O să-l împuşc”, se gândi Bucaşev. Şi-şi şi duse mâna la pistol. Numai că-şi aduse aminte că trebuia să continue interogatoriul şi, prin urmare, să se stăpânească. Revenindu-şi, îi mai puse următoarea întrebare:

— Unde este Verbandul vostru dislocat? Căpitanul îl privea pe blonziu, surâdea, şi se străduia să înţeleagă, dar în zadar. Îşi dădu însă seama că era vorba despre o bandă.

— Was? întrebă el.

Sublocotenentul repetă întrebarea. Nu prea stătea el bine cu sintaxa şi se enerva treptat, treptat.

Căpitanul nu înţelese nici el prea mult. Percepând însă enervarea blondului, se hotărî să dea dovadă de bunăvoinţă.

— Es lebe genosse Hitler! exclamă el plasând un nou cuvânt într-o construcţie prea cunoscută lui. Heil, Hitler, Stalin Kaputt!

Sublocotenentul oftă. Acest fascist era evident un

fanatic, dar nu i se putea nega totuşi curajul. Mergând spre o moarte sigură, îşi glorifica şeful. Bucaşev ar fi vrut şi el să aibă un asemenea curaj dacă ar fi fost prizonier. Ba chiar îşi şi reprezentase tabloul în mai multe rânduri: torturile, acele care i s-ar fi înfipt sub unghii, focul care l-ar fi ars, steaua cu cinci colţuri care i s-ar fi tăiat în pielea spatelui, şi pe el strigând: Trăiască Stalin! din când în când numai.

Din nefericire nu era absolut sigur că ar fi găsit suficient curaj în sinea lui şi de aceea visa să moară onorabil, cu acest strigăt pe buze.

Sublocotenentul însă nu reacţionă la vociferările nebuneşti ale neamţului şi-şi continua ancheta. Punea întrebările într-un fel de ruso-germană şi prizonierul înţelegea, din fericire, un pic de rusă. Şi astfel reuşi, de bine, de rău, să scoată de la el câteva informaţii.

Căpitanul ghici apoi repede că acest termen de Verbând, folosit de blonziu, desemna Instituţia în care lucra şi el.

— Acolo, zise el arătând bucuros o direcţie necunoscută, ist Hans, mach Hans ist Cionchin. Verstehen?

— Verstehen, răspunse sublocotenentul fără a arăta însă că l-ar fi interesat în mod deosebit Cionchin.

Cu faţa deformată de migrenă şi tensiune, prizonierul declara, găsindu-şi cuvintele:

— Ist Cionchin und ein, zwei, drei… şapte, sieben russisch Gestapo… legaţi Strippe, sfori… Verstehen? (Căpitanul încercă să reprezinte prin gesturi oamenii legaţi unii de alţii.) Und ein Flug, avionnen (şi-şi fâlfâi braţele).

— Rândunică, rândunică! auzi el deodată spunându-se în camera vecină. Rândunică, fiică de e… de ce nu răspunzi?

Căpitanul Milliaga rămase surprins. Nu bănuia c-ar fi putut fi atâtea puncte comune între germană şi rusă. Sau, atunci… Dar nu avu timp să-şi termine gândul. Simţi că-i gata să-i crape capul şi că-l cuprindea o uşoară greaţă. Atunci îşi înghiţi saliva şi se adresă blondului.

— Ich bin maladen, verstehen? Capul, mein Kopf

bum, bum (şi îşi lovi uşor ceafa cu pumnul, pe urmă îşi sprijini obrazul în mână). Ich bin voulen by-by. Fără a mai aştepta permisiunea, se îndreptă, clătinându-se nesigur, spre culcuşul său; se alungi apoi şi-şi pierdu din nou cunoştinţa.

XXXV.

În tot acest timp, conferinţa la general ajunsese în toi. După o scurtă pauză şefii batalionului plecară ca să-şi grăbească oamenii în poziţiile de pornire fixate. După ce le-au dat apoi ordinul de a se adăposti în teren pe noile poziţii, ofiţerii se întoarseră în adăpost.

Se discuta acum chestiunea armamentului şi a muniţiilor. Mijloacele de care dispunea regimentul erau: un tun de 45, cu trei obuze; o mitralieră Maxim, fără încărcător; două mortiere de 82, fără mine; două puşti cu o cantitate limitată de cartuşe pe grupul de luptă şi, pentru trei inşi, câte o sticlă incendiară antitanc.

— E clar, spuse generalul. Ne lipsesc armele şi muniţiile. Ordin însă de a utiliza la maximum factorul surpriză şi de a economisi cartuşele.

Uşa se deschise şi un soldat cu pelerină uscată intră în adăpost.

— Tovarăşe general, strigă el ducând mâna la cască, vă cer permisiunea de a mă adresa tovarăşului colonel.

— Permisie acordată, zise generalul.

Soldatul se întoarse spre colonel; aburul încă îi mai ieşea din pelerină. Îi dădu apoi o depeşă şi ieşi după ce ceru iar permisiunea să se retragă.

Colonelul o deschise, citi darea de seamă asupra interogatoriului şi o întinse tăcut generalului. În ea scria:

Comandantului regimentului, colonelul Lapşin, din partea sublocotenentului Bucaşev.

Dare de seamă asupra anchetei: „Am onoarea să vă aduc la cunoştinţă că eu, sublocotenentul Bucaşev, l-am anchetat pe un militar al armatei germane făcut prizonier de iscoadele Sirik şi Filiucov.

În cursul interogatoriului prizonierul a declarat că se numeşte Milleg şi că e ofiţer de Gestapo. În cursul

funcţiilor sale în Gestapo a dat dovadă de cruzime şi de hotărâre şi a participat la execuţii masive de cetăţeni sovietici comunişti şi fără de partid. A declarat apoi, cu aceeaşi ocazie, că Statul major al aşa-zisului Cionchin se găseşte în izba de la capătul satului, care era, înainte de ocupaţie, a poştăriţei Beliacova iar acum e ocupată de un detaşament plin de gestapovişti uniţi prin cele mai strânse legături. Nu departe de acolo se află o suprafaţă de aterizaj şi un avion, evident pus acolo pentru legături cu unităţile regulate ale armatei hitleriste.

Sus-numitul Milleg a refuzat orice declaraţie mai detaliată. În cursul anchetei s-a comportat provocator şi fanatic. Strigând de mai multe ori lozinci fasciste – şi mai ales Heil Hitler! – şi-a permis declaraţii scandaloase privind organizaţia politică şi socială a ţării noastre şi câteva insulte privind persoana tovarăşului I.V. Stalin”.

Sublocotenent Bucaşev.

— Ei bine, zise generalul, iată informaţii foarte preţioase. Ordon să fie propus Bucaşev pentru recompensă şi să se modifice poziţiile iniţiale în funcţie de noile date. Iar, pentru ca să nu se disperseze unităţile, să se concentreze toate asupra statului major al aşa-zisului Cionchin.

Trase apoi lângă el planul, şterse dreptunghiurile reprezentând locul unde trebuiau să se despartă batalioanele şi le mută în altă parte. Bifă săgeţile şi trase altele noi: toate trei erau îndreptate spre casa Niurei Beliacova.

XXXVI.

Ancheta terminată, sublocotenentul Bucaşev îşi redactase raportul şi-l trimise printr-unul din soldaţii de gardă la comandantul regimentului. Ar fi putut lua un pic de repaus dar nu-i era somn şi se hotărî să-i scrie o scrisoare mamei sale. Îşi luă în faţă un bloc de hârtie de scris, apropie de el lumânarea, şi cu un scris de şcolar se puse să scrie repede: „Dragă mămică iubită!

Când vei primi această scrisoare, fiul tău poate că nu va mai fi printre cei vii. Azi în zori, de îndată ce se va trage

o rachetă verde, voi pleca la luptă. Şi dacă va fi aceasta pentru mine ultima, te rog nu fi tristă. Gândeşte-te spre mângâiere că fiul tău, sublocotenentul Bucaşev, şi-a dat viaţa pentru patrie, Partid şi pentru marele nostru Stalin.

Crede-mă că voi fi fericit să mor contribuind cât de puţin la spălarea ruşinii pe care ne-a făcut-o fostul tău soţ şi fostul meu tată…”

Şi după ce scrise cuvântul tată, Bucaşev se puse să viseze. Noaptea fatală o vedea în amănunt ca şi cum ar fi fost în ajun.

Tocmai terminase clasa a opta…

…când veniseră şi puseseră să spargă uşa cu patul puştilor; toţi locatarii apartamentului fuseseră cuprinşi de spaimă, tată-său spunându-i, liniştit, mamei sale:

— Aşteaptă, o să le deschid eu, au venit pentru mine.

Aceste cuvinte îi rămăseseră lui Lioşa drept cea mai evidentă dovadă de vinovăţie împotriva tatălui său. „E pentru mine” spusese el. Deci ştia că-l vor căuta; era deci vinovat, căci un nevinovat nu putea gândi astfel.

Erau patru: primul cu un pistol, alţi doi cu puşti şi un locatar care locuia la etajul inferior, şi pe care-l luaseră drept martor.

Ultimul tremura de spaimă şi, cum se dovedise ulterior, avea şi motivele lui de spaimă: într-adevăr la puţin timp după aceea fusese şi el arestat tot pentru acelaşi motiv ca şi tatăl său.

Sfârtecaseră toate plăpumile, toate pernele (penele zburaseră trei zile prin curte), rupseseră mobila şi spărseseră vesela. Omul cu pistolul lua ghivecele de flori, unul după altul, le ridica şi le lăsa să cadă în mijlocul camerei într-o grămadă de cioburi şi de pământ.

După aceea plecaseră cu tatăl lui Lioşa. La început Lioşa mai sperase. Îi era greu să se obişnuiască cu ideea că tatăl său, erou al războiului civil, decorat şi posesor al unei arme cu numele său (o sabie cu mâner de aur) pe care i-o dăduse VISIK-ul (organ executiv al Rusiei din 1917 şi până în 1936), nu fusese decât un spion în solda serviciilor secrete poloneze. Şi vai! În scurt timp, totul se

confirmase. În faţa probelor covârşitoare, tatăl său recunoscuse că voise să strice unul din ultimele cuptoare Martin. Era imposibil să nu crezi.

Tatăl său apoi recunoscuse faptul în depoziţiile sale. Dar de ce avusese tatăl său nevoie să strice acest cuptor şi cum se putuse gândi că prin acest cuptor stricat ar fi putut dăuna Statului Sovietic? Iar dacă ascunsese atâta vreme şi atât de bine adevărata sa fire partidului, poporului şi, în fine, propriei sale familii, însemna că nu era prost. De ce nu alesese să saboteze instalaţiile mai importante? Nu, precis Lioşa nu putea pricepe nimic şi asta-l făcea să sufere mai mult ca orice.

Bucaşev se ridică şi se puse să facă vreo câţiva paşi. Totul era tăcut. Prizonierul zăcea pe paie, cu ochii închişi şi faţa palidă. În şură mirosea a fân. Undeva ţârâia un greier. El se aşeză, oftă şi-şi muie peniţa în cerneală: „Draga mea mamă, poate că vei gândi rău despre mine c-am încercat să ascund adevărul despre tatăl meu intrând în şcoala militară. Ştiu c-am fost laş, dar nu aveam altă ieşire căci voiam să apăr patria alături de poporul meu şi mă temeam că n-aveau să-mi îngăduie să fac aceasta...”

Sublocotenentul îşi ridică tocul în aer şi reflectă. Trebuia să ia nişte măsuri în cazul c-ar fi murit, dar nu ştia bine care. altă dată oamenii îşi făceau testamente. El însă nu avea ce lăsa. Şi totuşi continuă: ... „Mămică, dacă o vezi pe Lena Sinelnicova, spune-i din parte-mi că o eliberez de promisiunea pe care mi-a făcut-o (ea ştie despre ce-i vorba). Costumul meu vinde-l, nu-l păstra. Banii ce-i vei lua pe el pot să-ţi fie folositori.

Cu asta termin scrisoarea. Mi-a mai rămas mai puţin de o oră până la declanşarea atacului. La revedere, dragă mamă!

Fiul tău care te iubeşte, Lioşa”.

Pe urmă adăugă data şi ora: ora 4 şi 7 minute. Sublocotenentul Bucaşev, împături scrisoarea în trei şi o strecură în buzunarul stâng, laolaltă cu celelalte hârtii. Dacă rămânea viu, avea s-o distrugă, dacă murea, cineva avea să i-o trimită mamei sale.

Zorii se apropiau şi trebuia să se grăbească. Sublocotenentul mai smulse atunci încă o foaie de hârtie şi scrise o cerere către celula de Partid a unităţii sale. Fără a indica motivul, scrise simplu şi modest: „Dacă mor, cer să fiu considerat comunist”. Îşi puse apoi semnătura şi data pe ea. lăsând apoi să se usuce cerneala, ieşi să-şi dezmorţească picioarele. Era încă întuneric, dar începuseră să se distingă în depărtare contururile lucrurilor. Undeva, de cealaltă parte, o fâşie de ceaţă albă se lăsa peste râu. Sentinela de gardă din partea hangarului fuma ascunzându-şi ţigara în palmă. Sublocotenentul fu cât p-aci să-i facă observaţie, dar renunţă.

„Cu ce drept aş putea să-i fac observaţie acestui om care mi-ar fi tată...?”. se gândi el şi intră în şură.

Se uită apoi gânditor spre locul unde îşi lăsase cererea. Bloc notesul era acolo, nu însă şi cererea. „Ce-i cu povestea asta?” se gândi sublocotenentul scotocindu-şi buzunarele.

Îşi găsi în ele livretul militar şi scrisoarea adresată mamei sale. Mai găsi apoi şi o fotografie a Lenei Sinelnicova, dar nici urmă de cererea adresată Partidului.

Bucaşev examină cu atenţie prizonierul dar acesta continua să doarmă în colţul lui, mai puţin palid, ce-i drept, decât înainte. Era totuşi puţin probabil că ar fi furat o cerere care, într-adevăr, nu avea nicio legătură cu propriul caz. Sublocotenentul luă atunci un lămpaş şi se puse să inspecteze împrejurimile, până în cele mai mici unghere, târându-se în genunchi, răsturnând cutiile, şi nimic: cererea dispăruse!

Căutările îi fură întrerupte după aceea de un zgomot provenind de afară. Repezindu-se acolo, văzu la uşa şurii pe comandantul de divizie care pusese pistolul în burta sentinelei şi bombănea ceva înjurând. În lumina zorilor, puteai să-l ghiceşti, în dosul generalului, pe colonelul Lapşin, şeful SMERSH-ului, şi alte siluete sumbre. Agăţat de puşcă, sentinela îl privea uluit pe general. Sublocotenentul luă poziţia de drepţi. Sosirea lui îi distrase atenţia generalului de la sentinelă şi-i strigă:

— Şi tu, cine eşti?

— Sublocotenentul Bucaşev, răspunse el speriat.

— Aghiotantul meu, preciză Lapşin.

— Şi atunci, nenorocitule sublocotenent, n-ai văzut că ticălosul ăsta fuma în post?

— E greşeala mea, tovarăşe general de armată, exclamă sentinela, revenindu-şi în fire şi dându-i dintr-odată trei grade în plus lui Drânov.

Măguleala era grosolană, dar îi convenea destinatarului şi Drânov se îmbună puţin bombănind:

— Dacă-i greşeala ta, du-te-n p. În O să-ţi verşi sângele ca să-ţi răscumperi asta. Tovarăşul Revkin, secretarul Comitetului raional (şi-l arătă cu degetul pe un ins ascuns în spatele şefului SMERSH-ului), a venit să ne facă o vizită. Şi dacă vede el asta, o să povestească tuturor că în armată e o bramburească. Un singur cretin poate distruge camuflajul unei întregi divizii provocându-i pierderea. Ei, sublocotenente, e linişte pe aici?

— Linişte, tovarăşe general!

— Foarte bine, haide înăuntru!

XXXVII.

Căpitanul Miliaga se trezi auzind un zgomot a cărui semnificaţie, lui, îi scăpa. Se ridică într-un cot. Nu era nimeni în şură. Blonziul o ştersese. Şi atunci el să mai întârzie, să nu facă la fel? Privi în jur. În plafon era o lucarnă. Şi acolo, în grajdul Niurei, fusese o deschizătură în plafon. Şi punând toate cutiile una peste alta…

Cinci oameni se năpustiră în şură. Primul era mare, masiv şi cu o faţă pătrată. Înapoia lui, la mică distanţă, venea un om slab, urmat de unul încălţat cu cizme, şi unul mai mic, cu un fizic ingrat, care-i trezi numaidecât simpatia căpitanului, apoi blonziul. Cel cu cizme înalte, îl intrigă numaidecât pe căpitan: îi cunoştea faimosul chip. Desigur, era secretarul Revkin. Sigur că aceşti nemţi nu ştiau cine-i, că altfel s-ar fi purtat cu el! Şi căpitanul simţi îndată unde-i salvarea. Avea să le facă nemţilor un mare serviciu şi, după aceea, poate că n-aveau să-l mai împuşte. Aşa că sări drept spre Revkin.

— Afanasi Petrovici? zise neîncrezător Revkin. Tovarăşe Miliaga?

— Câine de tovarăş, îi spuse surâzând Miliaga. (Apoi se întoarse spre cel mai mare pe care îl bănuia a fi şeful.) Vă rog bitte sehr ascultaţi meine depoziţia, acest Scheine ist secretarul de raion Revkin, raionen Führer, verstehen?

— Afanasi Stepanîci, adăugă Revkin din ce în ce mai mirat. Ce ţi-a venit? Vino-ţi în fire, bătrâne!

— Aşteaptă numai să vină alţii la tine; o să vezi tu! Îţi promit, răspunse Miliaga.

Revkin, uluit, îl privi pe general, acesta ridică braţele spre cer şi dădu din cap.

— Ce-i asta, Doamne Dumnezeule…?!

Auzind aceste spuse binecunoscute de el, Miliaga se simţi complet aiurit. Incapabil să mai înţeleagă ceva, se mulţumi să se holbeze pe rând la ceilalţi militari. Pe de altă parte îl mai durea şi capul. Şi atunci se năpustiră înăuntru mai mulţi purtători de pistoale. Ploaia făcea să le strălucească stelele pe cască. Şi în conştiinţa căpitanului înceţoşată apăru ca o strălucire, adevărul.

— Cine-i ăsta? întrebă cel mai mare într-o rusească ireproşabilă.

— Prizonierul, tovarăşe general, răspunse Bucaşev înaintând spre el. Căpitanul de Gestapo.

— El ştie? comentă generalul amintindu-şi de raportul anchetei.

— Gestapoul nu are nimic de a face cu asta, spuse Revkin, care dădu câteva explicaţii scurte privind persoana căpitanului.

— Dar eu l-am anchetat, remarcă Bucaşev uluit. Mi-a spus că a împuşcat comunişti şi mulţi din cei fără partid!

— Chiar că nu pricep, zise Drânov. Poate c-o să ne spună acum şi nouă? Cine eşti tu? îl întrebă el direct pe Miliaga.

Miliaga era descumpănit. Ceilalţi îşi reveniseră dar el nu putea înţelege. Cine erau aceştia? Şi cine era el însuşi?

— Ich bin…

— Vezi, zise generalul întorcându-se spre Revkin. Ţi-

am spus că-i neamţ.

— Nein, Nein! strigă Miliaga speriat amestecând toate cuvintele străine pe care le cunoştea. Eu nu-s neamţ, eu nicht neamţ. Eu sunt rus, tovarăşe general.

— Rus de două feluri, dar care nu-i în stare să vorbească corect limba!

— Ba da, pot, protestă el cu vehemenţă. Sunt foarte capabil. Şi ca să-l convingă pe general, strigă:

— Trăiască tovarăşul Hitler!

Desigur voise să pronunţe alt nume, însă se înşelase. Tragică eroare! Dar de la capturarea sa totul i se amestecase în cap. Şi când pronunţase această ultimă frază, căpitanul îşi cuprinse capul în mâini, căzu, şi începu să se tăvălească pe jos, înţelegând că era exclus ca să mai fie iertat. De altfel nici el însuşi nu s-ar mai fi putut ierta.

— Împuşcaţi-l! zise generalul făcând cu mâna un gest caracteristic prin care se încheie orice discuţie.

Doi ostaşi din propria-i gardă îl apucaseră pe căpitan de subţiori şi-l târâră spre uşă. Miliaga rezistă şi strigă cuvinte ruseşti amestecate cu unele nemţeşti (limbă pe care o cunoştea mult prea bine!) şi vârful metalic al cizmelor sale murdare desena pe pământul – unde pleava se amesteca cu pământul – două urme sinuoase.

Unora dintre cei ce-l priveau, le era milă de el. Chiar sublocotenentul Bucaşev avea inima strânsă, deşi în ochii lui – pe plan intelectual – căpitanul şi-ar fi meritat soarta.

Cât despre şeful SMERSH-ului, el credea, privindu-şi ultima dată colegul: „Ce idiot eşti căpitane! Ce idiot!”

Şi astfel muri ca un idiot, în urma unei pure neînţelegeri, căpitanul Miliaga, el, care până nu de mult, terorizase tot raionul. Căci, dacă ar fi analizat corect situaţia, s-ar fi pus el să invoce Gestapoul rus? Să strige Heil Hitler! Stalin Kaputt! şi alte lozinci antisovietice? Pentru nimic în lume. Şi ar fi fost considerat şi azi ca un patriot de prima mână. Sau poate c-ar fi ajuns până la gradul de general şi s-ar fi bucurat de o pensie confortabilă, petrecând zise întregi la jocul de domino cu amicii săi, pensionari şi ei, ar fi ţinut conferinţe prin

birourile din blocurile cartierului său şi ar fi băgat în capul tinerilor noţiuni de patriotism, de bună purtare şi de morală. Ba chiar i-ar fi învăţat să fie plini de intransigenţă faţă de toate ideologiile străine.

XXXVIII.

Cionchin habar nu avea de felul primejdiei care-l pândea; ba chiar se îndoi c-ar fi putut avea neplăceri în urma evadării căpitanului Miliaga.

Şi de aceea, cu puţin înainte de răsăritul zorilor, profitând de un moment când toţi, Niura şi prizonierii, dormeau profund, îşi deschise rucsacul şi se schimbă. Apoi mai căută printre lucruri să vadă ce ar fi putut lăsa ca amintire tovarăşei sale, dacă s-ar fi întâmplat vreo nenorocire.

„Lucrurile” sale nu erau mare lucru. În afară de rufărie, avea moletiere de schimb pentru iarnă, ac şi aţă, un creion şi, învelite într-un jurnal, şase poze cu bustul lui. Tovarăşii lui de regiment se fotografiau pentru a le face plăcere familiilor sau prietenei. Cionchin, el nu avea pe nimeni, şi le păstrase pe toate şase. Scoase însă din grămadă, pe cea care era deasupra şi o apropie de lampă. Îşi contemplă efigia şi în general păru satisfăcut de ea. Furierul Trofimovici îl pozase – cu ajutorul unui cadru special – pe un fundal de care de luptă (înaintând în jos) şi de avioane (care zburau în sus).

Cât despre capul lui Cionchin, el era înconjurat de o aură purtând inscripţia „Amintire din Armata Roşie”.

Cocoţat pe colţul mesei şi sugându-şi creionul, se întreba ce dedicaţie să pună pe document. Pe urmă îşi aminti de un text care îi fusese recomandat chiar de Trofimovici. Cu limba scoasă, caligrafie cu litere de tipar şi de inegală mărime, poemul următor: „Ochii tăi cu flacără atât de blândă, Să atingă portretul pe care-l vezi!

Şi poate că atunci în sufletul tău, Va renaşte amintirea mea”.

Pe urmă adăugă: „Niurei B. din partea lui Ivan Ei., în amintirea zilelor petrecute împreună”.

Băgă apoi creionul în buzunar şi puse fotografia pe

prichiciul ferestrei.

Afară acum era lumină şi ploaia părea să fi încetat. Ar fi trebuit s-o trezească pe Niura şi să doarmă şi el puţin, pentru că venea curând şi ora când trebuia să ducă prizonierii la câmp. I-ar fi trebuit atunci să fie foarte atent pentru ca nu cumva prizonierii să-şi imite şeful.

Nu-i venea uşor s-o trezească pe Niura, din mai multe motive şi pentru că-i era şi milă de ea. Trăiau împreună de atâta vreme şi avusese de suportat atâtea din pricina greşelii sale. O insultase de atâtea ori fără ca ea să cârtească. O singură dată însă îi sugerase timid că n-ar fi fost rău să-şi legalizeze legătura, dar el dăduse înapoi pe motivul că un soldat nu avea dreptul de a se însura fără autorizaţia comandantului de unitate. Era adevărat, dar, pe drept cuvânt, pricina nu era autorizaţia, ci faptul că Cionchin nu se putea decide oricum.

Ivan se apropie de Niura şi-i atinse uşor umărul.

— Niurc, ei, Niurc! spuse el cu tandreţe.

— Ei, ce-i? bombăni Niura (tresărise şi-l privea năucă).

— Ar trebui să mă înlocuieşti un pic, pricepi? Nu mă mai ţin picioarele de somn.

Niura ascultătoare, se dădu jos din pat, îşi trase cizmele, luă puşca şi se aşeză lângă uşă.

Fără a se dezbrăca, Ivan se culcă. Perna încă era caldă. Închise ochii. Conştiinţa sa încă mai plutea între vis şi viaţă. Când auzi un sunet straniu cu zgomote de şenile. Urmă o deflagraţie şi geamurile zbârnâiră. Ivan îşi veni în fire şi se aşeză în fund pe pat. Svinţov şi Edrionocov se treziră. Niura nu se mişca dar era înmărmurită de teamă.

— Niurca! şopti Ivan.

— Da! Ce-i? şopti şi ea la rându-i.

— Ce se petrece.

— Cred că se trage.

Răsună o nouă împuşcătură în cealaltă parte a casei. Şi Cionchin tresări.

— Doamne, facă-se voia ta! oftă Niura.

Se treziră şi ceilalţi prizonieri. Doar locotenentul

Filipov continua să mestece ceva în somn.

Svinţov, ridicat într-un cot, privea când la Niura, când la Cionchin.

— Niura, zise Ivan trăgându-şi repede bocancii. Dă-mi puşca şi ia şi tu un revolver din sac.

Şi fără să-şi mai pună moletierele, ieşi în curte. Acolo era noroi, tăcere, şi ploaia încetase. Cu aripile-i groteşti, larg întinse, avionul era tot la locul lui.

Cionchin privi în jur şi, cam la două sute de metri dincolo de garduri, zări nişte soldaţi.

— Şi asta ce-o mai fi? se gândi el aiurit. Iar pe căldura asta de unde o mai fi şi ningând? Mai văzu însă atunci că soldaţii veneau spre el. Cionchin se miră şi mai tare şi privi mai atent. Atunci înţelese că nu erau soldaţi cei ce veneau spre el ci o masă umană. El nu ştia că era un detaşament de şoc care avea misiunea de a hărţui inamicul cu sticle incendiare în vederea pregătirii de artilerie.

Când îl echipaseră, văzuse el la magazin că lipseau pelerine şi li se daseră combatanţilor camuflaje de iarnă (acum le purtau din pricina vremii rele).

„Nemţii!” se gândi Cionchin. În acelaşi timp răsună o împuşcătură şi un glonţ îi trecu pe lângă urechi. Ivan se piti, se târî prin noroi până la piciorul drept al trenului de aterizaj şi înghesui puşca între picior şi roată.

— Ei, predaţi-vă! strigă cineva din partea pelerinelor albe.

— Ruşii nu se predau niciodată!” vru să strige Cionchin, dar nu îndrăzni. Îşi puse obrazul lângă patul puştii şi, în loc de răspuns trase la întâmplare. Şi asta fu ca un semnal. Împuşcăturile răsunară de peste tot şi gloanţele şuierară peste Cionchin. Unele loveau avionul, descoseau garnitura şi se ciocneau de motor. Cionchin se făcu una cu pământul. Grijuliu să-şi economisească muniţia, trăgea şi el din când în când la-ntâmplare. După ce termină primul încărcător, luă un altul. Gloanţele continuau să şuiere, unele pe deasupra capului. „Dacă mi-ar fi dat aghiotantul măcar o cască!” se gândi el cu părere de rău, dar n-avu timp să-şi continue gândul căci un corp

moale se lovi de al lui. Tresări, apoi întoarse uşor capul şi deschise un ochi. Era Niura care tocmai se aşezase lângă el. Una cu pământul, ca el, ea trăgea cu două pistoale deodată. Sacul cu pistoale era pus ceva mai departe.

— Niurc? zise Cionchin împingând-o încolo.

— Ce-i?

— De ce i-ai lăsat acolo?

— Nu te teme, zise Niura apăsând deodată pe două trăgace. I-am închis în pivniţă şi-am bătut o scândură în uşă. Oo! priveşte!

Ivan ridică uşor capul. Albii înaintau în salturi.

— N-o să le venim de hac aşa, zise Cionchin.

— Ştii să foloseşti o mitralieră? întrebă Niura.

— Şi de unde s-o iau?

— Din carlingă, Doamne Dumnezeule!

— Da, şi eu mă gândisem.

Cionchin sări, dădu cu capul de o aripă şi, ascuns în dosul fuselajului, smulse sforile capotei. Se căţără pe o aripă şi, înainte ca albii să fi putut trage, el şi ajunsese în cabina-carlingă din spate. Acolo era într-adevăr o mitralieră pe afet cu încărcătorul complet. Cionchin apucă mitraliera de mânere; din păcate, era imobilă, turela ruginise de ploaie şi de nefolosire.

Încercă el s-o mişte cu umărul dar degeaba. Atunci căzu ceva greu pe o aripă superioară fără să explodeze. Şi faptul se repetă de două ori apoi se revărsă un potop pe marginile aripilor cu un zgomot de sticlă spartă şi miros de petrol.

Cionchin scoase capul şi văzu un nor de sticle pline cu un lichid gălbui care zburau spre el. Zvârlite de după o clădire, cele mai multe se spărgeau în noroi şi numai unele îşi atingeau obiectivul, rostogolindu-se pe aripi şi lovindu-se de motor (se vădise mai târziu că cei ce-i instruiseră pe soldaţii anticar din trupa de şoc uitaseră să le spună că sticlele trebuiau mai întâi aprinse şi apoi zvârlite, de aceea le zvârleau ei cum apucau).

Niura apăru într-o parte dincolo de aripă.

— Niura, ascunde-te, or să te omoare!

— Dar de ce-şi aruncă sticlele? îi strigă ea la ureche în timp ce şi trăgea.

— Ce-ţi pasă, Niurca, o să le adunăm după aceea! îi răspunse el adăugând: Uite, Niurca, ce-o să faci: prinde avionul de coadă şi roteşte-l în diferite direcţii. Ai înţeles?

— Înţeles, strigă Niurca.

XXXIX.

În tot acest timp, generalul Drânov, închis în adăpostul său cu triplu acoperiş de protecţie, observa ceea ce se petrecea prin periscop. Şi nu că fusese atunci laş – îşi arătase bravura în nenumărate ocazii – dar se gândise că-n acel moment era mai bine pentru un ofiţer superior să stea la adăpost şi să se deplaseze doar într-un vehicul blindat. Şi văzu prin periscop că trupele sale înaintau spre izba din capul satului, la-nceput târându-se apoi sărind. Se trăgea şi de acolo, dar nu prea tare. Drânov stabili comunicarea cu comandantul batalionului de atac şi-i dădu ordin să înceapă operaţiunile.

— La ordin, tovarăşe! răspunse în receptor comandantul de batalion.

Şi pe front se mări activitatea; soldaţii din unitatea de şoc se târau şi generalul îi văzu apoi ridicându-se unul câte unul zvârlind ceva din braţe. Ghici că erau sticle; dar de ce nu vedea flăcări?

Îl chemă pe comandantul batalionului.

— De ce nu ard sticlele?

— Nu ştiu, tovarăşu'!

— Cel puţin le-au aprins? adăugă generalul ridicând tonul.

În receptor se auzea comandantul respirând din greu.

— Te întreb, repetă Drânov fără să aştepte răspuns; le-au aprins sau nu?

— Nu, tovarăşe general.

— De ce?

— Nu ştiam, tovarăşu', mărturisi comandantul după o clipă de tăcere.

— O să ştii tu la tribunal, îi promise generalul. Cine,

dintre cadre, e pe lângă tine?

— Sublocotenentul Bucaşev.

— Dă-i lui conducerea batalionului şi tu retrage-te!

— Da, să trăiţi, tovarăşu', răspunse ascultător cu o voce abătută.

Şi atunci începu să ţăcăne mitraliera. Generalul se miră şi, azvârlind receptorul, se năpusti spre periscop.

Liniile de atac se făcuseră una cu pământul; combatanţii detaşamentului de şoc, ascunşi în teren, dădeau înapoi. Pelerinele lor nu mai erau prea albe sau, pentru a fi mai drepţi, nu mai erau deloc albe şi constituiau un foarte bun camuflaj.

Deplasând periscopul ceva mai la stânga, generalul văzu că mitraliera în acţiune era cea a unui avion care, mişcat de o forţă de neînţeles, se rotea pe loc.

— Pentru numele lui D!… exclamă generalul uluit şi încă şi mai mirat, după ce-şi puse imaginea la punct.

O făptură care aparţinea în mod vizibil sexului feminin, îmbrăcată cu o rochie pestriţă, cu o pufoaică, deschisă, şi cu fular, manevra avionul ţinându-l de coadă. Şi, pe această coadă, generalul distinse clar forma unei stele. „Or fi ai noştri?" se gândi el rapid. Imposibil! Nu era decât un subterfugiu clasic. Şi ţăranca învârtea precis avionul ca să-i deruteze.

Reveni apoi la telefon şi-l chemă pe comandantul regimentului.

— Ascultă, doiule! Aici e unul, răspunse el. Câte obuze avem de fiecare tun?

— Unul singur, tovarăşe, unul.

— Foarte bine, zise numărul unu. Dă ordin să fie trase mortierele până la acele latrine unde-i scris ceva în limbă străină şi spune-le să tragă direct şi razant.

— Dar acolo-i mitraliera, tovarăşe unu.

— Ei şi?

— Nu te poţi apropia de ea. Trage întruna. O să moară oamenii.

— Să moară! tună generalul. Uite unde era umanistul! Războiul e făcut ca să moară oamenii. Să fie

trase mortierele, îţi ordon!

— La ordin, tovarăşe unu!

Respingând atacul, Cionchin îşi luă degetele de pe trăgaci şi, după atâta foială, se lăsă o linişte de mormânt. În faţă, nimeni nu mai trăgea.

— Niurca! exclamă Ivan, privind înapoia lui.

— Ce-i? (Niura era lipită de coadă, respirând greu, cu faţa roşie şi transpirată ca şi cum ar fi venit de la baia de aburi).

— Trăieşti?! zise Cionchin surâzându-i. Odihneşte-te puţin.

Se luminase bine şi distingea clar soldaţii în pelerinele murdare, cei care aruncaseră sticlele şi pe ceilalţi, mult mai numeroşi, în mantăi gri. Toţi erau culcaţi la pământ, nemişcaţi, şi se părea că pericolul era pe cale de dispariţie.

Undeva un cocoş cânta de mama focului. Îi răspunse un altul, apoi altul…

„Ce voce puternică!” se gândi Cionchin fără a remarca că artileriştii, protejaţi de latrinele lui Gladiscev (acelea pe care scrisese acel Water-closet), îşi trăgeau tunurile de 45.

— Niurca, spuse duios Ivan, te-ai odihnit puţin?

— De ce-ntrebi? (Niura îşi şterse faţa cu capătul fularului.)

— Ar trebui să mergi să cauţi nişte apă. Mi-e sete. Dar fugi, că ar fi în stare să te împuşte.

Aplecată de spate, Niura se repezi spre casă. Răsună o împuşcătură întârziată, dar ea era în afara pericolului.

Intrând năvalnic în izbă, aruncă o privire spre chepengul pivniţei: din acest punct de vedere, totul era bine; prizonierii stătuseră închişi acolo foarte liniştiţi.

Niura scoase apă din găleată, dar în acelaşi timp răsună o explozie atât de asurzitoare că podeaua se clătină sub ea. Căzu şi văzu geamurile făcându-se ţăndări.

XL.

Tunul, cu unicul său obuz, trăsese direct în obiectiv. Combatanţii stăteau în continuare la pământ, în aşteptarea

unei riposte inamice (dar asta nu venea).

Sublocotenentul Bucaşev, care avea acum funcţia de comandant al primului batalion, căzu în patru labe.

— Pentru patrie! strigă el cu o voce pe care emoţia o înăsprise. Pentru Stalin! Uraa! Se ridică apoi dintr-un salt şi începu să fugă prin iarba umedă agitându-şi pistolul. Pentru o clipă, inima păru că-l lasă; avu impresia că-i singur, fără nimeni în urma lui. Dar, îndată după aceea, auzi un „Uraa” puternic şi răpăitul a zeci de bocanci. Văzu atunci şi pe al doilea batalion care alerga împrăştiat pe uliţa satului scoţând şi el un „Uraa!” în timp ce al treilea batalion, după ce ocolise satul pe jos, se apropia dinspre râu.

Sublocotenentul Bucaşev, încadrat de vulturii săi, trecu primul gardul şi se năpusti în grădină. Ajuns acolo, nu putu să-şi creadă ochilor. În loc de grămezi de cadavre inamice şi de soldaţi panicaţi, gata să se predea, văzu un avion făcut bucăţi şi al cărui plan superior drept, tăiat de o schijă, nu se mai ţinea decât în nişte fire subţiri de oţel, în timp ce coada se clătina singură la câţiva metri mai încolo. Nu departe de avion, pe pământul desfundat, zăcea un soldat cu însemne albastre pe guler. Deasupra lui, o femeie în pufoaică descheiată şi cu părul despletit, ofta.

Bucaşev se opri. Soldaţii la fel. Ultimii se ridicau în vârfurile picioarelor pentru a vedea mai bine scena din faţa lor. Sublocotenentul îşi scoase casca şi soldaţii îi urmară exemplul.

Colonelul Lapşin se apropie şi el şi-şi scoase casca.

— Care-i numele acestui soldat al Armatei Roşii? o întrebă el pe femeie.

— E Cionchin. Vania, soţul meu, zise Niura plângând în hohote.

Se apropie uruind şi un vehicul blindat. Purtători de pistoale automate îi făcură loc generalului care ieşise greu din maşină. Se demontase o parte din gard ca să-l facă să nu-şi ridice piciorul. Cu mâinile la spate, generalul nu se grăbea. Văzându-l pe Cionchin întins pe jos, îşi scoase şi el încet căciula de pe cap.

Colonelul Lapşin alergă şi-i dădu raportul.

— Tovarăşe general, zise el, misiunea constând în lichidarea bandei lui Cionchin a fost executată!

— El e Cionchin? întrebă Drânov.

— Da, tovarăşe general, el e Cionchin.

— Şi unde-i banda lui?

Colonelul întoarse capul cu un aer dezamăgit. În aceeaşi clipă, uşa izbei se deschise şi un grup de soldaţi înarmaţi scoaseră de acolo oameni îmbrăcaţi în uniforme gri şi legaţi la mâini.

— Iată banda! zise unul dintre soldaţi.

— Banda? Ce bandă? întrebă Revkin, care tocmai apăruse. Sunt tovarăşii noştri.

— Dar cine a vorbit de bandă, acuzându-i de aşa ceva? întrebă generalul. Şi-şi aruncă privirea spre grupul de soldaţi strânşi acolo. Se făcu o confuzie printre ei şi soldaţii se dădură înapoi căutând să se ascundă unul în spatele celuilalt.

— Să fie dezlegaţi! îi porunci generalul colonelului Lapşin.

— Dezlegaţi-i! le ordonă sublocotenentul Bucaşev soldaţilor.

— Dar totuşi, unde-i banda? insistă generalul întorcându-se spre Revkin.

— Pe el trebuie să-l întrebaţi, zise Revkin întorcându-se spre preşedintele Golubiev. (Acesta venise în spatele lui cu şareta cu două roţi.) Ivan Timofeevici! îi strigă el. Unde-i banda?

Golubiev legă calul de gard, şi veni spre ei.

— Ce bandă? zise el aruncând o privire jalnică spre cel cu care băuse seara un pahar.

— Dar uite, reluă Revkin, aminteşte-ţi: eu ţi-am telefonat în legătură cu nişte tovarăşi. Şi tu mi-ai răspuns: Cionchin cu banda lui de ciraci.

— Eu n-am zis: cu ciracii săi, ci cu ciraca lui, femeia sa. Uite-o, e Niura.

Auzindu-şi numele, Niura oftă şi mai şi. O lacrimă îi căzu lui Cionchin pe obraz şi fu atât de fierbinte că omul

tresări şi deschise ochii.

Un murmur se auzi printre soldaţi: E viu! Viu!

— Vaniuşa! strigă Niura. Eşti viu?

Şi se puse să-l acopere cu sărutări. Cionchin îşi frecă tâmpla.

— La naiba, cred c-am dormit o bucată, zise el c-un aer că nici lui nu-i venea să creadă. (Şi zări deodată deasupra lui un număr mare de feţe curioase. Se forţă şi-şi opri privirea asupra unuia dintre ei, omul cu căciula de oaie.)

— Cine-i? o întrebă el pe Niura.

— Habar n-am, zise ea. Pare un şef după cum arată. Grad, dar nu mă pricep.

— Dar e un general, Niurca, zise Ivan după o clipă de gândire.

— Da, sunt general, puştiule, zise cu voce blândă omul cu căciula de oaie.

Cionchin privi neîncrezător.

— Niurca, întrebă el neliniştit, nu cumva aiurez?

— Nu, Vania, te-ai trezit.

Cionchin nu o crezu deloc, dar se gândi că un general rămâne un general şi-i convenea, chiar în vis, să i se adreseze cum se cuvenea. Pipăi pe pământ şi, găsindu-şi şapca aflată nu departe de el, şi-o trase pe urechi. Pe urmă se ridică în picioare clătinându-se încă, şi, cu o uşoară ameţeală şi un pic de greaţă, salută şi dădu raportul:

— Tovarăşe general, spuse el, înghiţind în sec, în cursul absenţei voastre, nicio prezenţă…

Neştiind cum să continue, tăcu şi, clipind repede, îşi opri apoi privirea pe general.

— Ascultă, puştiule, zise generalul nepunându-şi căciula pe cap. E adevărat că tu singur te-ai bătut cu un singur regiment?

Cionchin îşi trase burta şi-şi umflă pieptul.

— Nu chiar singur, tovarăşe general!

— Aa, nu erai singur? (Generalul era totuşi mulţumit.) Şi cu cine, deci?

— Cu Niurca, tovarăşe general! strigă Cionchin care-

şi revenea treptat.

Soldaţii izbucniră în râs.

— Cine râde? întrebă furios generalul. Şi fulgeră mulţimea din priviri (nu se mai râdea). N-aveţi de ce, bandă de e!... (şi generalul făcu uz atunci de toate expresiile din repertoriul său militar). Peşti ordinari! Un regiment întreg să nu-i poată veni de hac unui căcăcios de soldat! Tu, Cionchin, ţi-o spun deschis, eşti un erou, chiar dacă la prima vedere, eşti abia „jumătate de porţie”. Şi în numele înaltului Comandament, Doamne... îţi exprim recunoştinţa mea şi-ţi dau o medalie.

Generalul îşi vârî mâna sub ţinuta de luptă, scoase o decoraţie pe care o avea asupra lui şi-o fixă pe tunica lui Cionchin.

Înţepenit în poziţie de drepţi, Cionchin se chiorî la medalie şi-şi îndreptă privirea spre Niura. Păcat că nu mă pot şi fotografia, se gândi el, căci nimeni nu o să creadă pe urmă că generalul însuşi mi-a dat decoraţia. Îşi aminti de Samuşkin, aghiotantul lui Pescov şi de furierul Trofimovici. Acum ar fi vrut el să-l vadă ăştia!

— Tovarăşe general, vă cer permisiunea de a vorbi! spuse deodată locotenentul Filipov salutându-l cu un aer tâmp.

Generalul tresări şi-l privi indispus pe locotenent. De abia-l dezlegaseră şi iată că se amesteca peste tot.

— Ei, zi! spuse stânjenit generalul.

— Vă rog să luaţi cunoştinţă de această hârtie! Şi locotenentul desfăşură o foaie de hârtie găurită în colţul drept de jos. Generalul luă hârtia şi o citi pe-ndelete.

Cu cât citea, cu atât îşi încreţea fruntea. Era un mandat de arestare pe numele lui Cionchin Ivan Vasilievici, trădător de patrie.

— Şi unde-i plicul? întrebă generalul sperând că hârtia nu fusese emisă după reguli.

— Străpuns de un glonţ în timpul luptei, răspunse demn locotenentul (şi plecă ochii).

— Da, da, bine... zise el. Dacă-i aşa, desigur... n-am niciun motiv să nu vă cred. Procedaţi conform

instrucţiunilor.

Se depărtă apoi lăsând loc locotenentului. Acesta înaintă cu paşi mari spre Cionchin şi-şi puse două degete, ca un fel de pensetă, pe decoraţia sa. Cionchin se dădu înapoi instinctiv, dar era prea târziu. Locotenentul îi smulse dintr-odată medalia cu o bucată de tunică.

— Svinţov! Nemernicule! ordonă el. Ia-n primire prizonierul.

Cionchin fu apucat de coate. Soldaţii murmurară. Nimeni nu pricepea nimic.

Amintindu-şi că un şef militar trebuia să fie şi un educator, Drânov se întoarse apoi spre soldaţi şi spuse:

— Tovarăşi de luptă, ordinul meu privind decoraţia soldatului de gradul doi, Cionchin, e anulată. Cionchin este un trădător de patrie. El a făcut pe eroul pentru a ne înşela buna credinţă. Aţi înţeles?

— Înţeles! strigară soldaţii nu prea convinşi.

— Colonel Lapşin, zise generalul, strângeţi rândurile şi duceţi oamenii.

— La ordin, tovarăşe general!

Colonelul Lapşin fugi până la drum şi acolo din poziţie de drepţi, cu spatele întors spre sat şi degetul la vipuşcă, strigă:

— Regiment! Grupaţi-vă pe batalioane! În rânduri pe trei, adunarea!

În timp ce regimentul se aduna pe drum, generalul luă loc, cu Revkin, în maşina blindată şi se îndepărtară. Golubiev făcu şi el, prudent, la fel.

Regimentul fu în fine format; ocupa toată uliţa dintr-un gard în altul.

— Regiment alinierea! comandă colonelul. Drepţi! La porunca mea cu cântecul înainte (colonelul făcu o pauză) … marş!

Cizmele tropăiră pe drumul desfundat şi, cu voce ascuţită, primul cântător îşi luă avânt din mijlocul rândurilor: „Peste munţi şi văi, călărind, Trecea un cazac prin Caucaz”.

…Şi sute de gâtlejuri preluară cântecul: „Peste munţi

şi văi, călărind”.

...Alergând din toate părţile satului, copiii se ciondăneau şi-ncercau să ţie pasul. Femeile îşi fluturau batistele şi-şi ştergeau lacrimile.

În coadă, o iapă şchioapă trăgea tunul de 45, pe care-l urma în cărucior Ilia Jikin, invalidul din războiul civil, purtând pe cap şapca de tip Budionnîi. Escortă regimentul până în mijlocul satului, pe urmă făcu un semn de adio şi se întoarse.

Puţin după plecarea regimentului, locuitorii din Crasnoie văzură camioneta părăsind grădina lui Cionchin. Locotenentul era aşezat în faţă cu şoferul. Alţi patru îl ţineau pe Cionchin de braţe, stând în picioare, în mijlocul cutiei, şi neîncercând deloc să le scape.

Oftând şi poticnindu-se, Niura alerga în urma camionetei. Baticul îi căzuse pe umeri şi părul îi era despletit.

Pentru a pune capăt acestei scene revoltătoare, locotenentul îi porunci şoferului să accelereze. Niura se mai poticni o dată şi căzu. Culcată pe jos, ea încă mai întindea braţele în direcţia maşinii care se depărta... Cionchin simţi că i se strânge inima de milă. Încercă atunci să scape, dar nici poveste; îl ţineau prea tare.

— Niura! strigă el zbătându-se din toate puterile. Nu plânge, Niurca, voi reveni.

La căderea nopţii, paznicul de depozit, Gladiscev, ieşi din casă să inspecteze terenul de luptă. Traversând un câmp care fusese cosit, dincolo de colină, cam la un kilometru şi jumătate de sat, găsi un cal ucis de un glonţ rătăcit. Gladiscev se gândi mai întâi că acest cal venea dintr-un alt sat, dar examinându-l mai de aproape îl recunoscu pe Ossoaviakhim. Calul fusese evident ucis. I se putea vedea lângă ureche tăietura neagră a rănii. Un firicel de sânge uscat îi cursese în lungul gâtului. În picioare şi deasupra calului mort, Gladiscev oftă prosteşte. La ce bun să nege; era adevărat, crezuse visul său straniu. Nu de tot, desigur, dar cât de cât, crezuse totuşi. Coincidea întru totul, încât îi fusese greu să nu simtă nişte îndoieli în

convingerile sale, fireşte, fără urmă de misticism. Or, să le povestească, se făcea de ruşine şi de râs…

Gladiscev observă atunci, deodată, că acel cal nu era potcovit la un picior din faţă.

— Asta mai lipsea! bombăni el. Se aplecă şi făcu o a doua descoperire. Sub potcoava de la pământ, era o bucată de hârtie. Cuprins de un ciudat presentiment, Gladiscev luă hârtia, o apropie de ochi şi rămase înmărmurit.

În ciuda penumbrei credeânde şi a văzului său, care nu era prea faimos, selecţionatorul autodidact descifră o frază scrisă grosolan, un scris de şcolar (cuvintele abia se vedeau de sub stropii de noroi şi sânge):

— Dacă mor, cer să fiu considerat drept comunist”.

— Doamne! exclamă Gladiscev (Şi pentru prima oară, după atâţia ani, îşi făcu semnul crucii.).

SFÂRŞIT

— Schimbare fericită de nume din mocirlos în roşu (sau frumos după vechiul sens popular al cuvântului), ambele adjective fiind mai mult sau mai puţin omoloage.

— Altfel spus „laba gâştei”.

— După numele mareşalului Clemente Efremovici Voroşilov (1881 – 1969), faimos bolşevic din vechea gardă, comisar al poporului.

— Aluzie la „deschiaburirea” din anii treizeci sub forma cea mai puţin dramatică de colectivizare forţată a bunurilor celor bogaţi.

— Votcă făcută din sfeclă.

— S.M.T.-urile şi I.A. S.-urile erau (până la desfiinţarea din 1958 de către Hruşciov) nişte garaje rurale care preluau şi reparau tractoarele.

— Fostele faimoase uzine Putilov din Petrograd.

— Spusă atribuită lui Stalin.

— Tot acest dialog între autor şi cititor, precum şi justificările fictive ale autorului, îl evocă pe Gogol,

justificându-l pe Cicicov din Suflete moarte.

— Oraş numit ulterior Stalingrad, apoi Volgograd.

— Desfiinţarea ţăranilor „bogaţi” (cei ce-i exploataseră pe săraci).

— Produs siropos al anilor patruzeci, an tipic pentru cinematografia stalinistă.

— O verstă = 1, 067 km.

— Toţi cetăţenii URSS, pentru a se deplasa dintr-un loc în altul aveau nevoie de un paşaport interior. Iar cei de la sat îl obţineau foarte greu.

— De la rusescul puţi soţialisma (calea spre socialism).

— Compozitor sovietic (1900 – 1955).

— Poet liric (1898 – 1949).

— Amar! se strigă la ucraineni la nuntă cu semnificaţie, vizând sărutul.

— Tăbliţă de socotit cu mărgele.

— Scriitor comunist german, mort în Statele Unite (1884 – 1958). Amic cu Brecht, autor al „Jidovului SUS” şi al numeroase romane istorice.

— Numele unei societăţi de pregătire militară de ajutor pentru apărarea industriei aviochimică (1927 – 1948). Şi, dincolo de acest nume grotesc, care evocă „Forţa proletariatului”, celebrul cal al lui Cevengur, de Andrei Platonov; e de reţinut importanţa aproape mistică pe care o are calul în conştiinţa rusească.

— Mătase chinezească.

— Mil în ruseşte înseamnă politicos, blând, bun.

— Asemănător cu gheişa prin forma feminină (rusificată) a cuvântului evreiesc goi, neevreu, se va găsi cuvântul şi mai departe la pluralul goim.

— Visarion Giugaşvili. Pseudonimul însemna „Omul de oţel”.

— Cuvânt idiş însemnând rafinament suprem (literal un fel de compot de fructe).

— În Uniunea Sovietică, fraza era atunci o glumă sinistră, dar în anii 1930 se împuşcau acolo câteva mii de „duşmani” pe zi, cu sau fără judecată.

— Isakovski Mihai (1900 – 1973) poet sovietic oficial, cântăreţ al colectivizării.

— Joc de cuvinte intraductibil deoarece, când în ruseşte se zice Kagda se citeşte şi cada şi apoi, prin deformare, şi ca-ca.

— Indice de grade militare care în loc de stele atunci erau cubuleţe.

— Aluzie la filmul Cei şapte magnifici, singurul western dat în URSS la acea vreme.

— Poliţia secretă.

— Ţinuturile din extremul Siberian, unde temperatura, iarna, coboară până la – 75°C.

— În ruseşte e uşor de făcut o confuzie între cuvântul gagică şi cel de bandă.

— Prizonier capabil să dea informaţii.

— În traducere: moarte spionilor, serviciul securităţii militare.